

ΕΚΔΟΤΑΙ:
Ε. Α. ΦΑΚΑΤΣΕΛΗΣ
ΜΙΧ, ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

Επιτροπή επίβλεψης
ΙΩΑΝ, Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ
ΓΕΩΡ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΔΗΜ. Σ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΗ
ΜΑΝΟΣ Γ. ΦΑΝΤΑΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ:

Εσωτερικού: Έτησια Δραχ. 150.000
 Εξάμηνος > 80.000
 Εξωτερικού: Έτησια Δολλ. 10
 ή Δίραϊ Αγγλίας 3 1/2
 Νομικῶν προσώπων Δραχ. 200.000
ΤΙΜΗ ΤΥΧΟΥΣ ΔΡΑΧ. 12.500

Αντεπιστέλλοντα μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς
ΚΩΝ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ (Βενετ.)
ΔΕΛΑΝΔΡΟΣ Ι. ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ (Αθήναι)
ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ (Θεσσαλονίκη)
ΚΩΣΤΑΣ Α. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ (Θεσσαλονίκη)
Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ (Αθήναι)

Εμβάσματα: **ΜΙΧΑΗΛ ΧΡ. ΜΑΝΟΣ**, Ὀδὸς 28ης Ὀκτωβρίου 69 Ἰωάννινα — Τηλ. 6-59

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

*Αθ. Χ. Παπαχαρῖση:	28 Ὀκτωβρίου 1940
Κ. Σ. Κώνστα:	Πρώτη σκλαβωμένη Ἐπέτειος
Δημ. Πλιάκου:	Συμβολή εἰς τὴν ἱστορίαν ἀρχαιολογίαν τῆς περιουχῆς Σουλίου
Παναγιώτου Χρήστου:	Μεθόδιος Ἀνθρακίτης (τέλος)
Κωνστ. Ἀθ. Διαμάντη:	Σίμος Ἀγγ. Σίμος
Νικολάου Πατσέλη:	Παλαιογραφικὰ Πωγωνίου
Μάνθου Κ. Οἰκονόμου:	Διονύσιος Παπαρούσης
Γεωργ. Ἀθ. Οἰκονόμου:	Ἡ τελευταία «Διδαχὴ» τοῦ Ὁσιομάρτυρος Πάτερ Κοσμά
Δ. Σ. Σαλαμάγκα:	Ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ τῆς Νήσου - Ἰωαννίνων
Ἰωσήφ Μ. Μάτσα:	Τὸ ζμπουρολιθαρὸ
Χρυσάνθης Ζιτσαίας:	Γιαννιώτικα ἐδραϊκὰ τραγούδια (τέλος)
Ζήση Παπαθανασίου:	Μπαλάντα στὰ δένδρα τοῦ Προφήτη Ἠλία (ποίημα)
Δ. Σ. Σαλαμάγκα:	Κώστας Σερμέζη: (μυθιστόρημα)
Νίκου Σημηριώτη:	Φθινόπωρο (ποίημα)
Κλ. Ἀπ. Παπαχρήστου:	Εἶναι μιὰ νύχτα (ποίημα)
Τάκη Σιωμοπούλου:	Δυὸ ποιητὲς γύρω ἀπὸ μιὰ ὥρα
Σπ. Μουσελίμη:	Τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα καὶ ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ (τέλος)
Γεωργ. Κοτζιοῦλα:	Ἐνα δάκρι
*Ἀλκη Μυρσίνη:	Ἀπὸ μικρὸς στὰ γράμματα (συνέχεια)
	Παλγὲς Γιαννιώτικες νύχτες (ποίημα)

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ. Γεώργιος Ζιλοκώστας: 8 ποιήματα καὶ 2 ἔμμετρος μεταφράσεις.

Ἀπὸ μῆνα σὲ μῆνα: Σημειώματα: Ἡ ἐφετεινὴ περίοδος — Τὸ μνημεῖον τῆς Κρήτης. — Ἰστορολογίαι: Ἡ ἐπανάστασις Διονυσίου τοῦ Φιλοσόφου καὶ οἱ Χριστιανοὶ τοῦ λάτρου — Οἱ ἔδραϊ Γιαννίνων — Ἰωάννινα, ἡ νεώτερη εὐροια. — Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου: Ὀλγας Βιτίδου, 1) «Ἀπολογία» 2) «Στὴ Σμύρνη προσκύνημα» — Ἀντιγόνης Γαλανάκη-Βουρλίκη. «Μνήμη αἰχμάλωτη» — Φιλῆ: «Φύγη στὴ νύχτα» — Βασιλείου Μουστάκη. «Μονόλογοι τοῦ Ἐκτελέσαντος» — Κριτικός Ἀθανασίου «Ἐπιτομὴ τῆς Περιπέτειας». — Ἀθλητικὴ κίνησις. — Τὰ γεγονότα τοῦ Σεπτεμβρίου — Ὀκτώβριος. — Ἀλληλογραφία — Βιβλία καὶ περιοδικὰ πού λάβαμε.

Ἡ ΠΕΙΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΤΟΣ Β'

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1953

ΤΕΥΧΟΣ 18

ΕΠΙΣΚΟΠΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ

28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

Μικρὸς δὲ λίθος μέγα κῦμ' ἀποέργει.

Ὁμηρος

Κάθε χρονιά στις 28 Ὀκτωβρίου χί-
συναισθήματα θ' ἀναπαλεύουν μέσα
Θὰ εἶναι ἡ ἡμέρα τῶν ζωηρότερων
ημάτων τῶν ἑλληνικῶν καρδιῶν. Τό-
ἔρχονται οἱ ὥρες τῶν πιὸ δυνατῶν
ονισμῶν τῶν ψυχῶν μας, καθὼς θὰ
γιζόμαστε τὸν ἔνδοξο πόλεμο, ποῦ
στὴ σφοδρότερη κοσμοχαλασιά, ποῦ
σε ὁ πλανήτης μας, κρατήσαμε ψηλά
μαία τῆς ἔθνικῆς Ἐλευθερίας καὶ
θρωπίνης ἀξιοπρέπειας, ὅταν ἀμείλι-
ρθώθηκε στὸν κόσμον τὸ δίλημμα :
υθερία ἢ ἔξαιδραποδισμός».

ναὶ ἡ 28 Ὀκτωβρίου ἡμέρα ἐορτα-
πράξεων καὶ γεγονότων, γιὰ τὰ
ἔχει ὅλο τὸ δικαίωμα νὰ εἶναι πε-
ως καὶ νὰ καυχᾶται ὁ Ἑλληνισμός,
ἔντα τὰ γεγονότα τὰ ὕψωσε ἡ ἀθά-
λληρικὴ ἀρετὴ σὰν ἀκατάλυτα ὀρό-
έσσα στὶς ἀχανεῖς ἐκτάσεις ὄχι μονά-
δικῆς μας τῆς ἑλληνικῆς, μὰ καὶ
γκόσμιας ἱστορίας.

ἀξιοὶ Ἕλληνες δὲ σταθήκαμε. Ἐν-
ῶσε ὁ Μεγαλοδύναμος νὰ ζήσουμε
τα τὰ ἱερὰ τὰ χῶματα, κάτι κάναμε
, ἀκαρπη δὲν πέρασε ἡ ζωὴ μας.
αν ὁ ἄρχων τῶν 8 ἑκατομμυρίων
ζήτησε ἀπὸ τὴ μικρὴ Ἑλλάδα στὶς
μετὰ τὰ μεσάνυχτα παραχωρήσεις

ἔξωφρενικῆς, τότε ὁ σύγχρονος ἑλληνισμὸς
ἀνέβηκε στὴν πιὸ ψηλὴ κορυφὴ τῆς ἑλλη-
νικῆς ἀρετῆς καὶ καλεσμένες ἀπὸ τὰ βάρη
τῶν ὀλόφωτων αἰῶνων τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς
οἱ μεγάλες καὶ φωτεινότερες ὥρες τῆς ἑλ-
ληνικῆς ἱστορίας ξαναζήσανε καὶ πάλι σὲ
τόπους τῆς Ἡπειροῦ ἀγνωστούς καὶ τα-
πεινοῦς ὡς τὴν ὥρα ἐκείνη, ποῦ πήρανε
πιὰ ἀμετακίνητα καὶ θὰ διατηροῦν αἰώ-
νια θέση πλάϊ στὰ κοσμοξάκουστα καὶ βαί-
ρῦνχα ὀνόματα τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῶν
Θερμοπυλῶν, τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν
Πλαταιῶν.

Στὰ Ἡπειρωτικὰ τὰ χῶματα παίχτηκε
ἡ τύχη τοῦ κόσμου.

Ἐν στὸν κάτω κόσμον ἀναγαλλιάζουν
οἱ πρόγονοι γιὰ τὴν ἀρετὴ τῶν ἀξίων ἀπο-
γόνων, καμμιά ἀμφιβολία δὲν ὑπάρχει ὅτι
καὶ μὲ τὸν πόλεμον τοῦ 40-41 τριέξανε ἀπὸ
εὐφροσύνη κι' ἀγαλλίαση μέσα στοὺς τά-
φους τὰ κόκκαλα τῶν ὀπλιτῶν τῆς Ἀρχαι-
ότητος καὶ τῶν Βυζαντινῶν Ἀκριτῶν, ποῦ
ἀμέτρητες φορὲς σώσανε τὸν κόσμον ἀπὸ
τὴ βαρβαρότητα.

Ἀνάξιοί τους δὲ σταθήκαμε ! Σώσαμε
κ' ἐμεῖς τὸν κόσμον !

*

Μὰ ἂν ὅ,τι ἐγίνε τότε τιμᾶ καὶ δοξά-
ση ὅλον τὸν Ἑλληνισμό, καμμιά λέξη,

ὄσο καλοπρωαίρετα κι' ἂν ζητηθῆ, δὲ θὰ μπορέση νὰ βρεθῆ γιὰ νὰ δεῖξη τὴ δόξα, τὴ δόξα τὴν τρανὴ πού κατεκάλυψε τὴν Ἑπειρο εἰδικιώτερα.

Πρῶτοι ἡμεῖς ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἕλληνες, σὰν τοὺς παλαιούς προγόνους πού με τὸν Πύρρο στὸν Γ' π.Χ. αἰῶνα πρῶτοι ἀντιτάξανε στὸ ρωμαϊκὸ ἰμπεριαλισμὸ τὸ ἑλληνικὸ «παρών», πρῶτοι ἡμεῖς τὸ ξαναφωανάξαμε ἀντιμετωπίζοντας τὸν κίνδυνο ἀπὸ τὴ Δύση μετὰ τὸ βροντολάλημα τῶν τουφεκιῶν μας καὶ μετὰ τὴν ἀστραφτερὴ τὴ λόγχη μας ἀπὸ τὴ Σαμαρίνα ὡς τ' ἀκρογιαλῖα τοῦ Ἴονιου. Καὶ πήραμε οἱ Ἑπειρῶτες θέση πλάϊ στοὺς Μαραθωνομάχους, γιατί ὅπως κ' ἐκεῖνοι πρῶτοι στὸν κόσμον νικήσανε τοὺς Μήδους, ἔτσι καὶ τοῦ Καλπακιοῦ οἱ γενναῖοι πρῶτοι στὸν κόσμον νικήσανε τὸν Ἄξονα. Τοῦτο στάθηκε ἡ σωτηρία τοῦ κόσμου.

Δώσαμε στὴν Ἱστορία ὑλικὸ ὑπέροχο, θαυμαστό, ἐπιβλητικὸ, φωτεινὸ. Καὶ γιὰ τίς γενεές πού θ' ἄρχονται ἀπὸ τ' ἀτελείωτα βάρη τῶν μελλούμενων καιρῶν φτειαξαμε μιὰ Ἱστορία τόσο διδακτικὴ, ὅσο καὶ ἡ κραυγὴ τοῦ Διάκου «Ἐγὼ Γραικὸς γεννήθηκα, Γραικὸς καὶ θὰ πεθάνω», ὅσο καὶ τὸ «Μολὼν λαβὲ» τοῦ 480, ὅσο καὶ τῶν μαχητῶν τοῦ 1453 τὸ «οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν», ὅσο καὶ τοῦ Ρήγα τὸ «Καλύτερα μιὰς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ». Ἔτσι εἶναι : Ὅλα, ὅλα ἐνδοξα, μεγάλα, ὀλόφωτα, τρανά ! Ἐλαχε στὴ γυνιά μας ὁ ζηλευτὸς καὶ τιμημένος κληρὸς νὰ καλέσουμε στὰ Ἑπειρωτικὰ πετροβούνια τὴ Δόξα, πού ἡ ἴδια πάντα αἰῶνες τώρα περπατεῖ στὶς ὀλόμαυρες ριζές μας καὶ μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια.

Τὸ ἔθνος θὰ τὸ ἐμπνέη τὸ παράδειγμα τῶν σεμνῶν παλληκαριῶν τοῦ 40 - 41, πού ἡ μνήμη τους θὰ εἴη ἀγέραστη καὶ στὶς σελίδες τῆς Ἱστορίας καὶ στὶς καρδιές τῶν ἑλληνικῶν γενεῶν, πού πάντα θὰ θυμοῦνται πῶς, γιὰ νὰ δαμάσουν ἐκεῖνοι τοὺς Κενταύρους καὶ τοὺς Μπερσαλιέρους καὶ τοὺς λυσσασμένους Λύκους, δεχτήκανε σὲ μιὰ στιγμή, γραμμὴν ἀπὸ τὴ μοῖρα, τὸ γρήγορο θάνατο τοῦ πολεμιστῆ, πού

τὸν βρῖσκει στὴν πιὸ μεγάλη ἐνταση τῆς τόλμης του καὶ μέσα στὴν ἐλπίδα καὶ πολλές φορές μέσα στὴ βεβαιότητα τῆς νίκης καὶ μέσα στὶς πολεμικὲς κραυγές, μέσα στὰ βροντερά σαλπίσματα «προχωρεῖτε, προχωρεῖτε» καὶ μέσα στοὺς βρυχηθμούς τῶν κανονιῶν.

Μὰ εἶναι ἀλήθεια πὼς ἓνα μαῦρο σύγγεφο ρίχνει τὸν βαρὺ τὸν ἥσκιον τοῦ ἀπάνω ἀπὸ ἓνα ἀξεχώριστο κομμάτι τῆς Ἑπειρωτικῆς Πατρίδος. Ἐκεῖ καὶ τῶν ζωντανῶν τὸ κλάμα ἔχει περισσέψει καὶ οἱ νεκροὶ μας οἱ θαμμένοι σὲ σκιερὲς χαράδρες καὶ σὲ κορφοβούνια, ὅπου φωλιάζουν σταυραστοὶ καὶ τὰ χτυπᾶνε τοῦ Δωδωναίου θεοῦ οἱ κεραυνοί, χρόνια καρτεροῦν τὸ γυρισμὸ μας.

«Ἦδη γὰρ φάος οἴχεθ' ὑπὸ ζόφου» — τὸ φῶς στὰ σκότη χάνεται...

Μὰ ἄς μὴν ἀφήσουμε τὴν ἀπόγνωση νὰ σφιξῆ τὴν καρδιά μας.

«Θαρσεῖν χρὴ !»

«Θαρσαλέος ἀνὴρ ἐν πᾶσιν ἀμείνων» ἵνα γιὰ νὰ ξαναθυμηθῶ τὸν ἀθάνατο Ὀμηροῦ. Καὶ στὴ σύγχρονη γλῶσσα : Ἄντρας μὴ θάρρος στὴν καρδιά του πιὸ ἄξιος πάντε θὰ φανῆ.

Τὸ κακὸ ποτὲ δὲν εἶναι μόνιμο καὶ σταθερό. Μόνιμο καὶ σταθερὸ εἶναι μόν τὸ καλὸ. Θάρθουν κ' οἱ μέρες οἱ καλὲς Θάρθουν, μάλιστα θάρθουν !

Θύρες, ἀνοίχτε ὀλόχρυσες γιὰ τὴ γλῶσση καὶ ἐλπίδα.

Θαρσεῖν χρὴ, Ἑπειρῶται ! τάχ' αὖθρον ἔσσετε ἀμεινον.

Τῶχει ἡ μοῖρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἢ ἂν μεγαλουργῆ νὰ ὑποφέρῃ.

Θύρες ἀνοίχτε ὀλόχρυσες γιὰ τὴν γλῶσση καὶ ἐλπίδα.

Δὲ χάθηκε ἡ ζωογόνα πίστη πρὸς τὴν ἠθικὴ τάξην τοῦ κόσμου καὶ πρὸς τὴ δικαιοσύνη Ἐκείνου πού κυβερνάει τὸν κόσμον ἀπὸ τὰ ὕψη τῶν οὐρανῶν. Ἐκεῖνος «λαμὸν συντετριμμένον οὐ κατάξει καὶ ἄχρον σβεννύμενον οὐκ ἀποσβέσει».

ΑΘΑΝ. Χ. ΠΑΠΑΧΑΡΙΣΗΣ
Καθηγητῆς τῆς Ἐπιθεωρητικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν

Κ. Σ. ΚΩΝΣΤΑ, Φιλολόγου

ΠΡΩΤΗ ΣΚΛΑΒΩΜΕΝΗ ΕΠΕΤΕΙΟΣ

ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ 41

Ὅχι πῶς πέρασαν και πολλά χρόνια ἀπὸ τότε.

Ὅμως ἦταν τόσα πολλά τὰ νεώτερα γεγονότα, πού μὲ τὸ καταπιεστικό τους βάρος ἀμέσως ἔπεσαν ἀπάνω στή μεταπελευθερωτική ἐθνική μας ζωή, και τόσο μεγάλα, πού ἡ σημασία τους ξετόπισε κάθε προγενέστερο και κράτησε αὐτὰ μονάχα στήν ἐπικαιρότητα. Ἔτσι μπροστὰ στή δραματική ἐνζαση τῶν νεώτερων περιστατικῶν τὰ παλαιότερα φάνταξαν κίόλας πολὺ μακρυνά, σὰ νὰ ἀπωθήθηκαν στὰ κατάβαθα τῆς πιὸ παλίας μας ἱστορίας.

Λοιπὸν ἐδῶ και δεκατρία, μόλις, χρόνια.

Σὰν τώρα. Ἐποχὴ βαρσιά, δύσκολη γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Και γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Τὸ κέντρο τοῦ βάρους τοῦ δευτέρου μεγάλου πολέμου, πού μῆνες τώρα μαίνονταν ἀλλοῦ, περιμένονταν, ὦρα τὴν ὦρα, νὰ μεταφερθῆ και στή σφηνωμένη στὸ κεντρικώτερο σημειο τῆς Μεσογείου χώρα μας, ζηλευτὸ σταυροδρόμι τῶν πολεμικῶν συναγερμῶν δλων τῶν ἐποχῶν. Τὸ μυστικό ἦταν κοινὸ και πολλὰ σημεῖα τὸ προσιώνιζαν. Κι' ἦρθε τὸ ἐχθρικό τηλεγράφο τῆς Εἰκοστῆς Ὀγδῆς Ὀκτωβρίου τοῦ Σαράντα γιὰ παράδοση τῆς χώρας μας νὰ τὸν μετατοπίση ἀπὸ ἄλλα μακρυνότερα πολεμικά σημεῖα τῆς γῆς και σὲ μᾶς. Ἡ ἀκατάβλητη ψυχὴ μᾶς ἀναστημένης καινούργιας Ἑλλάδας, πού οἱ εἰρημιστικές οὐτοπίες τοῦ μεσοπολέμου δὲν εἶχαν πνίξει τὸ ἐθνικό της φρόνημα, ἀρχιζε μὲ τὸ χινοπωριάτικο ἐκεῖνο πρωὶ νὰ πραγματοποιεῖ τὰ πεπρωμένα της. Αὐθόρμητα Κράτος και Ἔθνος, Λαὸς και Ἡγεσία, τὸ πανελλήνιο δλόκληρο τραντάχτηκε συθέμελα ἀπὸ τὸ ἀποφασιστικό και πελώριο ὄχι, ἓνα ὄχι, πού

ἀν τὸ εἶπαν και ἄλλοι λαοί, ὅμως καινὲς δὲν στάθηκε ἀπάνω σ' αὐτὸ μὲ τὴ θεῖα ὄρμη και ἀποφασιστικότητα τῶν Ἑλλήνων. Ὁ οἰστρος πού εἶχε δώσει τὴ νίκη τῆς Σαλαμίνας, ὁ οἰστρος πού εἶχε ξεσηκώσει τὴν Ἐθνεγεροσία τοῦ Εἰκοσιένα, ὁ ἴδιος οἰστρος πέρασε πάλι δλόθερμος ἀπὸ τὶς φλέβες τοῦ Ἐθνους και τὸ ξεσήκωσε πρὸς τὴν ἀπαράμιλλη ἐποποιία τῶν κορυφῶν τῆς μεγαλόπετρης γῆς τοῦ Πύρρου. Ἡ πατρίδα μας, Ὀλυμπιονίκης παγκόσμιος, ὕψωνε στὸν οὐρανὸ τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητας τὸν λαμπρὸ πύραυλο τοῦ Σαράντα.

Ὁ ἀγώνας μας, ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἐξάμηνη δρμηλασία τοῦ στρατοῦ μας, ἔπαιρνε ἀναγκαστικά, κάτω ἀπὸ τὴν καταθλιπτική πίεση τῆς διπλῆς ἐχθρικής ἐπιβουλής, μιὰ λήξη. Τὸ Ἔθνος ἀπὸ τὸ ἀκρότατο σημειο τῆς δόξας και τῆς διεθνούς ἠθικής ἀκτινοβολίας, ἔπου εἶχε ἀνεβῆ πολεμῶντας στὰ χιονόδοξα βουνα τοῦ ἐθνικού μας βορρᾶ, ἔπεφτε, ξαφνικά και ἀνέλπιστα, σὴν πιὸ μαύρη σκλαβιά και στὸ βράθυρο τοῦ τελειωτικού του, καθὼς πιστεύονταν, γαμοῦ.

Ὡστόσο λίγες μονάχα βδομάδες ἔφτασαν γιὰ νὰ πάρη ὁ Ἑλληνικός λαὸς τὴν καινούργια ἀπόφαση τοῦ πολεμιστή, πού δὲν ξεχνάει ποτὲ τὸ χρέος του. Ὁ πόλεμος ἔπρεπε νὰ συνεχισθῆ μὲ ἄλλα μέσα τώρα και ὁ λαὸς μας καλοῦνταν ἀπὸ τὴν αἰώνια ἐπιταγὴ τῆς Μοῦρας του νὰ ξανασφίξῆ τὰ δόντια του γιὰ νέους ἀγῶνες, ἐσωτερικούς αὐτῆ τῆ φορά.

Οἱ πολὺτιμες ὑπηρεσίες, πού πρόσφερε τῆ Ἑλλάδα σὴν πλάστιγγα τοῦ πολέμου μὲ τὴν πανθόμολογημένη πολύκαιρη νικηφόρα ἀντίστασή της, ἐνῶ γιὰ κάθε ἄλλον πολίτη θὰ ἦταν ἀρκετὲς γιὰ νὰ καλλιεργήσῃ τὴν

εύλογη ψυχολογία της ήθικης ικανοποίησης και ότι μια και είχε κάμει στο άκραιο το καθήκον του μπορούσε, δικαιωματικά πιά, να επιδοθῆ στην επούλωση των πολεμικῶν πληγῶν του, ἔμως για τὸν Ἕλληνα, πού ἔλοένα νοιώθει για προορισμό του τὸ «οὐκ ἔστιν ἀριστεύειν», ὁ πόλεμος δὲν εἶχε τελειώσει μετὰ τὴ στρατιωτικὴ κατάρρευση. Ἔπρεπε νὰ συνεχισθῆ.

Καὶ συνεχίστηκε.

Μέσα σὲ μιὰ ἐλόκληρη Εὐρώπη, πού ἔτρεμε σύγκορμη κάτω ἀπὸ τὴν καταχνιά τῆς σκλαβιάς, βρέθηκε τὸ Ἔθνος τοῦτο νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμο ἔλου τοῦ ἀπλου λαοῦ ἐναντίον τοῦ δυνάστη του, ἐνῶ παράλληλα διαλεχτὲς δυνάμεις του, ἐνταγμένες στὸ στρατόπεδο τῆς ἐλευθερίας, τὸν συνέχιζαν κανονικὰ ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορά του. Οἱ ἐκδηλώσεις καὶ πράξεις ἀγάπης γιὰ τοὺς Ἀγγλοὺς αἰχμαλώτους μέσα στοὺς κεντρικώτερους δρόμους τῆς πρωτεύουσας, πού τόσες φορές ἔκαμαν τὸν κατακτητὴ νὰ λυσσάξῃ. Οἱ οἰκογένειες καὶ τὰ τόσα ἄτομα, πού στερήθηκαν τὴν ἐλευθερία τους, γιατί ἔκρυβαν συμμάχους ἢ διευκόλυναν τὴ φυγάδευσή τους. Ἡ σημαία μετὰ τὸν ἀγκυλωτὸ σταυρὸ τῆς Ἀκρόπολης, πού ἕνα πρωὶ — 30 Μαΐου 1941 — βρέθηκε κουρελιασμένη καὶ ὑβρισμένη στοὺς πρόποδες τοῦ Ἀρχαίου Βράχου. Οἱ τόσκι ἀφανεῖς ἤρωες ἄλλων συμβολικῶν διαμαρτυριῶν. Μὲ ἕνα λόγος ἔλος ὁ λαός, ἀνέλογα μετὰ τὰ μέσα, πού διέθετε στὴ γεμάτη βράχια τούτη γωνιά τῆς Εὐρώπης, πολεμοῦσε τὸν ἀνόσιο ξένο, χωρὶς νὰ τοῦ τὸ ὑποδείξῃ κανεὶς παρὰ μονάχα ἡ ἀλύγιστη πίστη του στὴν τρισχιλιόχρονη ἱστορία του καὶ παράδοση.

Ἀλλὰ τὴν πραγματικὴ εὐκαιρία γιὰ μιὰ ὀμαδικώτερη διαδήλωση ἐθνικῆς διαμαρτυρίας στὴν Ἀθήνα ἔδωσε ἡ πρώτη σκλαβωμένη ἐπέτειος τῆς ἐχθρικής ἐπίθεσης: ἡ Εὐκοστή Ὀγδοῆ Ὀκτωβρίου τοῦ Σαρανταένα μετὰ τὴ μαζικὴ ἐμφάνιση στὸ Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου πολλῶν Ἀναπήρων τοῦ πολέμου ἐκεῖνου.

Ἐκλεκτὴ ἐθνικὴ πρωτοπορεία οἱ γενναῖοι πολεμιστὲς μας, πού λίγο πρὶν

«μετὰ τὴ λόγχη τους μόνο,
μετὰ τὴ λόγχη τους καὶ τὴν ψυχὴ τους
γυμνὸς καὶ τίς δυὸ»

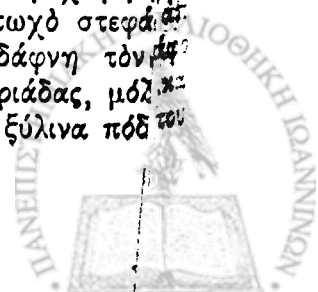
σάν Ἀρχάγγελοι Ἐκδικητὲς εἶχαν ριχθῆ
«χέρι μετὰ χέρι πιασμένοι
στὸν ὑπέρτατο ἀντρίκειο χορὸ τους
γιὰ τὴν ἐφοδο τοῦ Ἵψους».

γυρισμένοι πίσω, καθὼς ποτὲ δὲν τὸ εἶχαν φανταστῆ πὼς θὰ γύριζαν: «νικητὲς καὶ ὁμῶς νικημένοι, νικημένοι καὶ ὁμῶς ἐνδοξοί, ἐνδοξοί καὶ ὁμῶς ποτισμένοι μετὰ τὸ δηλητήριο τῆς πίκρας καὶ τῆς ντροπῆς», οἱ πολεμιστὲς μας λοιπὸν ἐκεῖνοι, Ἀνάπηροι τώρα καὶ Τραυματίες, ὑπακούγοντας τυφλά στὶς μυστικὲς προσταγὰς τῶν ψυχῶν ἔλων τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγῶνων τῆς Φυλῆς ἀπὸ τὸ μακρυνὸ Εἰκοσιένα ἴσαμε τὸ τοτινὸ Σαρανταένα, ὤρμησαν τὴν ἡμέρα αὐτὴ ὀμαδικὰ ἀπὸ τὰ Στρατιωτικὰ Νοσοκομεῖα, ὅπου νερὶ σιγῆς ἀκόμα, στοὺς δρόμους, παρὰ τὴν ἀντίθετες διαταγὰς τῶν ἀρχῶν. Τὴν ἐξοδὸν τοὺς τὴν εἶχαν ἐτοιμάσει ἀποβραδύς. Οἱ φρεσιῆς τους, οἱ ἴδιες φωτοκαμένες καὶ τιμητικὲς χακὶ στολὲς τῆς ἐκστρατείας οἱ περισσότερες, καθαρίστηκαν καὶ τοποθετήθηκαν προσεχτικὰ κάτω ἀπὸ τὰ στρώματά τους νὰ σιδερωθοῦν μετὰ τὸ βᾶρος τοῦ κουτσουμένου κορμοῦ τους. Μὲ τὴν καρδιά γεμάτη περηφάνεια γιὰ τὴν ἀποφασισμένη πρόθεσή τους ἔπεσαν νὰ κοιμηθοῦν. Σάν ξημέρωμα ἔλοι τους, μετὰ τὴν πατερλίτσες καὶ τὰ μισοτούνια οἱ ἐλαφρότερα λαβωμένοι, μετὰ τὴν ἰσοροσάκια οἱ Ἀνάπηροι, ξεχύθηκαν ἀπὸ τὰ διάφορα σημεῖα τῶν Νοσοκομείων

«μέσα στὴν πολιτεία, ὡς λιτανεῖα
ἀρχαϊκῶν κομματιασμένων ἀγαμάτων
πὺ ἐξέφυγαν ἀπὸ τὰ θαθεῖα Μουσεῖα».

καὶ χεῖμαρρος ἀφρισμένος, πού τίποτε ἔν
μπορεῖ νὰ τοῦ ἀντισταθῆ, βρέθηκαν τὴν ἡμέ
σμένῃ ὥρα στὸν τόπο τῆς συγκέντρωσης

Ἡ εὐρύχωρη πλατεῖα τοῦ Μνημείου
ἀργήσε νὰ πλημμυρίσῃ ἀπὸ τὴν καταφθου
σες μάζες τῶν Ἀναπήρων. Οἱ πυκνοὶ οἱ
χοὶ τῶν ἀνεπιθύμητων σκοπῶν, τοποθε
μένων ἐκεῖ ἀπὸ τὸ βαθὺ χάραμα γιὰ νὰ
ταιώσουν κάθε τυχόν ἐθνικὴ ἐκδήλωση
φνιασμένοι καὶ ἀναυδοὶ ἀπὸ τὸ παρα
θέαμα, τοὺς ἀφησαν νὰ πλησιάζουν. Οἱ
Ἀνάπηροι ξεχώρησαν καὶ προχώρησαν
νὰ στεφανώσουν μετὰ ἕνα πτωχὸ στεφάνι
ζυμωμένη μετὰ νέο αἶμα δάφνη τὸν
Ὁ ἕνας, ὁ μεσαῖος τῆς τριάδας, μὲ δό
τορθώνοντας νὰ σταθῆ στὰ ξύλινα πόδια

ἀλλὰ μὲ τὴν ἐκδίκηση τῆς ἀδικίας ζωγραφισμένη στὸ βλέμμα του, ἀποθέτοντας εὐλαβικὰ στὸ ἄσπρο μάρμαρο τὸ στεφάνι, ἄρχισε νὰ λέη κάτι ἀποφασιστικά. Καὶ τότε γῆ, οὐρανὸς καὶ ἀέρας καὶ πουλιά καὶ ψυχὲς ἡρώων ἄκουσαν τούτα τὰ λόγια :

— « Νεκροὶ ἀδερφοὶ μας ! Ἔχουμε πολλὰ νὰ σοῦς ποῦμε. Αὐτὰ ὅμως μὲ τίς σημερινὲς συνθήκες δὲν λέγονται δυνατά. Ὅσοσο σεῖς δὲν ἔχετε ἀνάγκη ἀπὸ λόγια γιὰ νὰ μᾶς καταλάβετε ... ».

Ἦθελε ὁ Ἀνάπηρος αὐτός, πού οἰκοδόμησε τῆς Νίκης τὴν Ἑλλάδα ἀπάνω στὰ γερά θεμέλια τῶν δυὸ ὄχι, νὰ δώσῃ στοὺς νεκροὺς τοῦ πολέμου τὴ διαβεβαίωση πὼς ἡ Φυλὴ μας στὶς δύσκολες, σὰν ἐκεῖνες τοῦ Σαράντα, ὥρες τῆς θὰ κρατηθῆ πάντοτε μεγάλη καὶ ἀνυπερέβλητη, ἴδια, ὅπως κι' ἐκεῖνοι τὴν εἶχαν γνωρίσει... Ἦθελε νὰ τοὺς πῆ πὼς μῦθοι, σὰν ἐκεῖνον τοῦ Σαράντα, θὰ δημιουργοῦνται ὀλοένα στὴν Ἑλλάδα καὶ πὼς οἱ Βάρβαροι, ὁποιοῦ τύπου καὶ χρώματος, θὰ ξαναβροῦν στὰ ἴδια ἴδια τούτα χώματα τοὺς Ἕλληνας, ἕνα λαὸ πού στὸ λίκνο του τὸν νανουρίζουν οἱ παιᾶνες καὶ ξέρει νὰ ἐκαιουργῶνῃ μὲ ποτάμια αἷμα τοὺς τίτλους του ἀπάνω σὲ μιὰ γῆ, πού δὲν ἀνήκει σὲ κανέναν, παρὰ στὴν Ἑλευθερία... Πὼς ὥρες θὰ ζοῦν πάντα ἐδῶ γιὰ νὰ ἀκολουθοῦν πιστὰ τὰ ἀχνάρια, πού χάραξε ἡ προκαδούρα τῆς ἀρβύλας τῶν Ἀθανομάχων, ἦρωες ἀποφασισμένοι νὰ κρατοῦν ὀλοζώντανῃ τὴν παρὰ τὸν δικὸν τους ἀγέρωχου ὄχι... Ἦθελε ἀκόμα νὰ ὀρκισθῆ πὼς οἱ συμπομιστές τους, πού ἄκουσαν τὴν τελευταία ἔρ τῆς πατρίδας ἀνακραυγὴ τους καὶ ἀφῆκοντὰ τους ἕνα χέρι ἢ δυὸ πόδια ἀπὸ τὸ

ἴδιο τους κορμὶ ἢ κάποιο βλῆμα, πού ἀυλάκωσε τὸ σῶμα τους, δταν τὸ Δίκαιο καὶ ἡ Ἑλευθερία κιντύνευαν ἀπὸ τὸν ἐχθρό, ἦρωες τέτοιους, σὰν κι' αὐτούς, δὲν θὰ τοὺς ξεχάσουν ποτέ· αὐτοὶ θὰ εἶναι οἱ μόνιμοι κυρίαρχοι τοῦ ἐσωτερικοῦ τους κόσμου.

Μὰ, φυσικά, αὐτὰ τότε δὲν λέγονταν δυνατά. Σταμάτησε, λοιπόν, ἀναγκαστικά γιὰ μιὰ στιγμή. Μὲ μιὰς σιγῆ ἀπόλυτη ἀπλώθηκε ἀπάνω στὴ συγκινητικὴ σκηνή. Ὅστερα βάζοντας τὰ δυνατά του νὰ κρατήσῃ γιὰ λίγο ἀκόμα ὀρθιο τὸ σακατεμένο κορμὶ του, τελείωσε ἀπλᾶ, καθὼς εἶχε ἀρχίσει :

— « Καὶ τῶρα εἴμαστε βέβαιοι ὅτι μᾶς νοιώσατε ! »

Τὸ στεφάνι τῆς πολεμιστικῆς τάξης ἦταν τὸ μοναδικό, πού στόλισε τὸν Ἄγνωστο Στρατιώτη κατὰ τὸν πρῶτο ἐκεῖνο πανηγυρισμό. Ἀλλὰ καὶ ποτέ ἄλλοτε δὲν εἰπώθησαν μπροστὰ στὸ Ἐθνικὸ Μνημεῖο ὠραιότερα ἀπὸ ἐκεῖνα, πού δὲν ἄκουσαν ἀδιάθνητων τὸ πρῶινὸ τῆς Εἰκοστῆς Ὀγδόης Ὀκτωβρίου τοῦ Σαρανταένα.

Ἡ ψυχὴ τοῦ Ἔθνους σὰ νὰ ξανάκουγε τότε, ἀνακουφισμένη ἀπὸ τὴν ἀλλοπροσύνῃ τῆς καὶ τὴν ἀλαλιασμᾶρα τῆς βαθειᾶς ἀγωνίας τῆς, κάποια γνώριμη φωνή. Τὴν ἴδια ἐκεῖνη παρορμητικὴ φωνή, πού κάποιοι μακρυνοὶ πρόγονοί μας, καιροὺς πρὶν ἀπὸ τὸν γεμάτο δάφνες Ἀνάπηρο τοῦ Σαράντα καὶ κάτω ἀπὸ ὅμοια κρίσιμες ἐθνικὲς συνθήκες, εἶχαν σαλπίζει :

« μὴ σκιαῆστε τὰ σκότη.

Ἡ Λευτεριά, σὰν τῆς ἀγῆς τὸ φεγγαβοῦλο ἀστέρι τῆς νύχτας τὸ ἡμέρωμα θὰ φέρῃ ».

Κ. Ε. ΚΩΝΣΤΑΣ

ΔΗΜ. ΠΛΙΑΚΟΥ, Δημοδιδασκάλου

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΟΥΛΙΟΥ

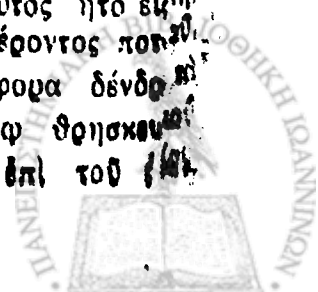
Πρόκειται περί ενός άπλου σημειώματος πού θα φέρη εις τὸ φῶς τῆς Ἱστορίας μερικὰς ἀγνώστους πτυχὰς γεγονότων καὶ στοιχείων ἑνὸς πολιτισμοῦ πού ἔχει ζῆσει προφανῶς εἰς προχριστιανικὴν ἐποχὴν. Ἐννοοῦν βέβαιον ὅτι μία ἐπίσκεψις ἑνὸς θρησκείας τοῦ πνεύματος λογοτέχνη — δημοσιογράφου — ἀρχαιολόγου εἰς τὰ γραφικὰ χωρία τῆς Λάκκας Σουλίου θὰ τροφοδοτήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ μ' ὅτι ἐκλεκτότερον περιεχόμενον καὶ ὑλικὸν προσδοκῆι ἢ πνευματικὴ του ἀναζήτησις καὶ ἢ ἐπιστημονικὴ του δίψα.

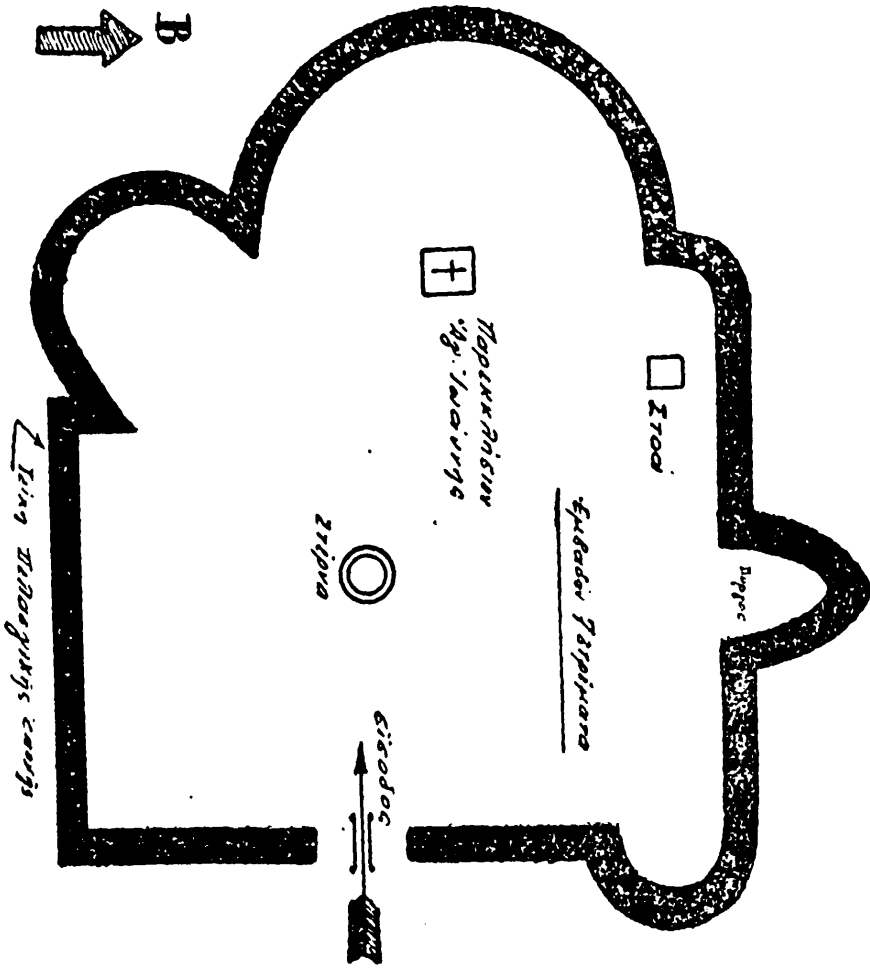
Ἡ περιοχή τοῦ Σουλίου καὶ εἰδικὰ τὸ τμήμα τῆς Δυτικῆς Λάκκας, ἔκτος τῆς γνωστῆς Ἱστορίας τῶν ἀγῶνων τῶν Σουλιωτῶν παρουσιάζει καὶ ἄλλο ἱστορικὸν ὑλικὸν ἀναγόμενον εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν μὲ ὀνόμαζον ὁμοίως ἱστορικὴν τοποθέτησιν. Ἐξ ὧν τῶν εὕρισκομένων στοιχείων προκύπτει ὅτι ἡκμαζε πολιτισμὸς προχριστιανικῆς ἐποχῆς. Συγκεκριμένως εἰς χωρία τῶν ἀνατολικῶν ὑπαιρειῶν τῶν Σουλιωτικῶν ὄρεων Σειστρουνίου — Μπεστιᾶ — Μουκοβίνα — Ζωτικὸ καὶ Παρδαλίτσα, τὰ κείμενα ἑκατέρωθεν τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ Ἀχέροντος καὶ πλησίον τοῦ ἡρωικοῦ Σουλίου εὕρισκονται ἀρχαῖα μνημεῖα, τάφοι, κάστρα κ.λ.π. Πελασγικῆς ἐποχῆς μὲ μεγάλην ἀρχαιολογικὴν καὶ ἱστορικὴν ἀξίαν.

Συγκεκριμένως εἰς τὸ χωρίον Σειστρουνίου καὶ εἰς ἀπόστασιν 300 περίπου μέτρων πρὸς βορρᾶν εὕρισκεται ἡμικατεστραμμένον κάστρον ἐπὶ λοφίσκου σχήματος περίπου τριγώνου. Τὸ κάστρον τοῦτο ἀποτελεῖται ἀπὸ τείχος πάχους 2 μέτρων καὶ μὲ βάσεις ἀπὸ ὀγκολίθους Πελασγικῆς ἰσῆς

ἐποχῆς. Αἱ βάσεις εἶναι τοποθετημέναι ἢ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης μὲ καλλιτεχνικὴν καὶ τελείαν ἐφαρμογὴν προκαλοῦσαν τὸν θαυμασμόν. Τὸ τείχος ἀρκετοῦ μήκους περικλείει ἑκτασιν ἑλλειψοειδῆ μὲ κλίσιν 30 περίπου 7 στρεμμάτων. Αἱ διαστάσεις δὲ τῶν ὀγκολίθων αὐτῶν (βάσεις) εἶναι καταπληκτικαὶ διὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κατασκευῆς του (3X4X1 μέτρων). Φέρει μεγαλοπρεπῆ εἴσοδον καὶ εἰς ἀπόστασιν τριῶν μέτρων βορείως ἀπ' αὐτὴν ὑπάρχει ὑπερυψωθεὶς δεξαμενὴ (στέρα) βάθους 7 περίπου μέτρων καὶ διαμέτρου 5 μέτρων ἑσωτερικὸν τῆς ἐπίχρισμα συνίσταται ἀπὸ ἑνὸς εἶδος τσιμέντου (κορασάνι). Τὸ μήκος τοῦ τείχους ἀρκετῶν ἑκατοντάδων μέτρων φέρει εἰς ἀναλόγους ἀποστάσεις ὅπως ἴσως ὅποια πιθανῶς νὰ ἐχρησιμοποιούντο ἐν πολέμοις ἢ παρατηρητήρια.

Χαρακτηριστικὴ στοὰ ὑπάρχει εἰς βορρῆον σημεῖον τοῦ κάστρου εἰς θέσιν ἧς ἐπιπέδουσαν ἐφ' ὧν τῶν σημείων τῆς περιοχῆς. Ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ κάστρου εὕρισκεται τὸ παρεκκλήσι « Ἅγιος Ἰωάννης », κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἐγένετο μία ἐπιπέδουσαν ἀνασκαφὴ καὶ εὕρεθησαν κεραμικὰ καὶ διάφορα ἄλλα πηλινὰ ἀντικείμενα. Ἐπίσης ἔξωθεν τοῦ χωρίου Σειστρουνίου ὑπάρχει ναὸς γενεθλίων τῆς Θεοτόκου Μετόχιον Ἰερῶν Μονῆς φέρον χρονολογίαν 1100· λέγεται ὁμοίως ὅτι ἡ χρονολογία αὐτὴ δὲν εἶναι ἡ ἴδια τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Ναοῦ, ἀλλ' ὅτι ὁ Ναὸς οὗτος ἦτο ἐκτελεσθεὶς ἀριστερὰν ὀχθὴν τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ μαρτυροῦν δὲ τοῦτο διάφορα δένδρα ὅποια διατηρήθησαν λόγω θρησκευτικοῦ σεβασμοῦ εἰς τὸ μέρος ἐπὶ τοῦ

Κάστρον χωρίου Σειστρουνίου

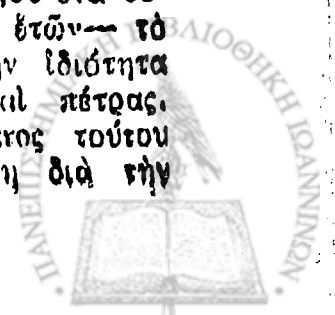
ὁπῆρχεν ὁ Ναός οὗτος μετὰ τὴν προαναφερθεῖσαν ἡμερομηνίαν. Προῖόν ἴσως ὑπερβολικοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος, μετεδόθη ὡς θρύλος, ἀπὸ γενεᾶν εἰς γενεάν, ὅτι πρὸ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ἀνωτέρου Ναοῦ, παρετρεῖτο κατὰ μυστηριώδη τρόπον εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀχέρωντος ἐν ὥραις νυκτὸς φῶς ἐντὸς χαμοκλάδων πλησίον τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ. Ἐγένετο ἔρעνα καὶ ἀνευρέθη εἰκόνησιν τῆς Παναγίας μετὰ κανδηλῆ. Τὸ γεγονός τοῦτο ἠρμηνεύθη ὡς θεῖα ἐπιταγή καὶ ἀνηγέρθη Ναός φέρον τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ προηγουμένου Ναοῦ.

Ἐξώθεν τοῦ προαναλλοῦ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀκριβῶς ἐναντι τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Ἀχέρωντος εὐρίσκειται εἰς ἀκόλλητος συνιστάμενος ἐκ πέτρας, κεράμιου καὶ ἀπὸ ἑνα εἶδος ἀσβέστου, ὃ ὅποιοι παρουσιάζει ἱστορικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἀξίαν πιθανῶς δὲ νὰ ἔχη σχέσιν μετὰ τὴν

ὄλην ἱστορίαν τοῦ Ναοῦ. Ἐξώθεν τοῦ προαναλλοῦ τῆς ἐκκλησίας καὶ εἰς ἀπόστασιν 50 περίπου μέτρων καὶ ἐντὸς καλλιερρησίμου ἐδάφους εἰς ὠρισμένον σημεῖον καὶ ὅλως τυχαίως εἰς τὸ ὄργωμα γεωροῦ τινος εὐρέθησαν εἰς βάθος 0.30 μ. κομψοτεχνήματα καὶ διάφορα ψηφιδωτά, πετραδάκια τετράγωνα πολύχρωμα ἔχοντα τὸ σχῆμα συμπλέγματος τῶν φθόγγων Α καὶ Δ μετὰ καλλιτεχνικὴν καὶ κομψοτάτην ἐφαρμογήν, μαρτυροῦντα οὕτω τὴν ὑπαρξίν ἐντόνου καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος. Μία κολόνα τῆς ἐκκλησίας 2 μέτρων μετὰ διάμετρον 0.30 μ. εὐρίσκειται ἀχρησιμοποίητος μετὰ ἄγνωστον προέλευσιν διότι τοιοῦτος λίθος εἰς τὴν περιοχὴν δὲν ὑπάρχει. Ὅμοι-

ως ὑπάρχουν ὠρισμένοι λίθοι μετὰ διάφορα γεωμετρικὰ σχῆματα ἐκ μαρμάρου μὴ ὑπάρχοντος τοιοῦτου εἰς τὴν Ἠπειρον. Εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀρχικὴν τοποθεσίαν τοῦ Ναοῦ κέραμοι φέροντες ἀποτυπώματα δπλῶν, προβάτων καὶ ἀνθρώπων κατασκευασθεῖσαι εἰς ἄγνωστον ἐποχὴν.

Ὅμοιος εἰς ὠρισμένας τοποθεσίας ἀπὸ Σειστρουνίου μετὰ κατεύθυνσιν πρὸς τὸ χωρίον Μπεστιά, εὐρέθησαν ἀρχετὰ μνημεῖα μετὰ διεύθυνσιν ἀπὸ βορρᾶν πρὸς νότον μετὰ δλοκλήρους λίθους 2 μέτρων μήκους καὶ πλάτους ἐνὸς μέτρου, ἡ κατασκευὴ τῶν ὁποίων μαρτυρεῖ ὅτι ἀνήκουν εἰς προχριστιανικὴν ἐποχὴν. Εἰς καλλιερρησίμον δὲ ἔκτασιν εὐρέθη εἰς βάθος 0,50 ἕνα δοκεῖον πήλινον μικρὸν —πρὸ 50 ἐτῶν— τὸ ὅποιον περιεῖχεν ὑγρὸν ἔχον τὴν ἰδιότητα νὰ λυθῆι καθε σῶμα ἀκίμη καὶ πέτρας. Γνωστοποιηθέντος τοῦ εὐρήματος τούτου εἰς εἰδικὸς ἐξαφράσθη ἡ λύπη διὰ τὴν

ἀπώλειαν ἑνὸς πολυτίμου ἱστορικοῦ καὶ ἀρχαιολογικοῦ στοιχείου. Εἰς τὸ χωρίον Μπεστιὰ εὐρίσκονται μνημεῖα μεγαλοπρεπῆ χρησιμοποιοηθέντα προφανῶς διὰ τὴν ταφὴν ἰσχυρῶν προσώπων (ἡγεμόνων) πολλὰ τῶν ὁποίων μόλις διακρίνονται λόγῳ προσχώσεως τοῦ ἑδάφους. Συγκεκριμένως δὲ εἰς θέσιν «Χαλίκια» Μπεστιὰς εὐρίσκεται μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον τὸ ὁποῖον προκαλεῖ τὸν θαυμασμὸν μὲ κάτοψιν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον καταπληκτικῶν διαστάσεων. Τὸ μνημεῖον τοῦτο λαξευμένον ἐπὶ βράχου μὲ ἐξωτερικὴν λείαν ἐπιφάνειαν εἶναι τοποθετημένον ἐπὶ ἀναλόγου μεγαλοπρεποῦς βίσεως μήκους 3 μέτρων καὶ πλάτους 2 μέτρων.

Λέγεται ὅτι κατὰ τὴν ἑσκαφὴν τοιούτων μνημείων εὐρέθησαν κρανία ἔχοντα εἰς τὰς σιαγόνας ἑν σιδηροῦν νόμισμα, σημερον ὅμως δὲν σώζεται τοιοῦτον δι' ἱστορικὴν ἐπαλήθευσιν. Πλὴν τοῦ Κάστρου τοῦ Σειστρουνίου τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ σχετικὴ περιγραφή, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα δύο κάστρα μόλις διακρινόμενα εἰς τὸ χωρίον Μπεστιὰ καὶ εἰς θέσιν «Γολά», Παρδαλίτης. Λέγεται ὅτι τὰ τρία αὐτὰ φρούρια (τοῦ Σειστρουνίου φέρει καὶ μερικὸς Πύργους) εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν μιᾶς Βασιλίσσης ὀνομαζομένης «Μονοβίζα». Αὕτη κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου Σειστρουνίου εὐρίσκετο εἰς τὸ φρούριον τῆς Παρδαλίτης, ἐνῶ δὲ κατευθύνετο πρὸς τὸ Σειστρουνίον ἐπληροφορήθη ὅτι τὸ φρούριον εὐρίσκετο ἐν κινδύνῳ. Ἡ θέσις δὲ αὕτη ὀνομάζεται σήμερον «Λύπερ» δηλ. τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον τὴν συνήντησεν ὁ ἀγγελιαφόρος καὶ τῆς ἀνήγειλεν τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου, γεγονός διὰ τὸ ὁποῖον ἐλυπήθη πολύ. Ἐνῶ δὲ ἐπροχώρει πρὸς Σειστρουνίον δεύτερος ἀγγελιαφόρος τῆς ἀνήγγειλε τὴν πτώσιν τοῦ φρουρίου εἰς ἀπόστασιν 1000 περίπου μέτρων ἀπὸ τὸ φρούριον ἐνθα ἀνεπαύθη (ἀπέθανεν) λόγῳ τῆς τραγικῆς αὐτῆς εἰδήσεως. Ἡ θέ-

σις δὲ αὕτη καὶ σήμερον ὀνομάζεται «ἀναπαυτῆρι» καὶ δὲν ἀπέχει, ἀπὸ τὸ χωρίον Μπεστιὰ παρὰ 500 μέτρα, ὅπου εὐρίσκονται τὰ ἐπιβλητικὰ μνημεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα πιστεύεται ὅτι ἐτάφη ἡ «Μονοβίζα» ὡς καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατεύματός της.

Ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος περὶ εὐρέσεως σιδηρῶν νομισμάτων εἰς σιαγόνας κρανίων ἐξ ὧν προκύπτει ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν αἱ ψυχαὶ διερχόμεναι διὰ τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ πρὸς τὸν Ἄδην ἔπρεπε νὰ κρατοῦν τὰ ναῦλα των εἰς νόμισμα. Ἀριστερὰ τῆς ὄχθης τοῦ Ἀχέροντος καὶ βορείως τοῦ χωρίου Μπεστιὰς ὑπάρχει μία τοποθεσία εἰς τὴν ὁποῖαν εὐρέθησαν κατὰ τὴν καλλιέργειαν διάφορα νομίσματα, ἀντικείμενα, ψηφιδωτὰ κλπ. Λέγεται ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἄλλοτε τὸ χωρίον «Καπαρέλι» καὶ μάλιστα εἰς προχριστιανικὴν ἐποχὴν.

Αὐτὰ εἶναι ὅσα κατῳρθωσα ν' ἀντιληφθῶ ὡς ἕνας ἀπλοῦς ἐρευνητής, ἀπὸ ἐνδιαφέρον, χωρὶς καμμίαν ἰδιαιτέραν μελέτην καὶ εἰδικότητα καὶ τὰ ὁποῖα ἐὰν ἐξετασθοῦν ἀπὸ εἰδικὸν μὲ τὸ πρῶμα τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης καὶ τὸ φῶς τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεῦνης ἴσως φέρουν εἰς τὴν δημοσιότητα τὴν ζωὴν ἑνὸς ἀγνώστου στῆν ἰδιαίτη πατρίδα μας πολιτισμοῦ μὲ ἱστορικὴν σημασίαν καὶ ἀξίαν.

Δυστυχῶς ὅσοι ἠσχολήθησαν γενικῶς μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἠλείρου ἀκροθιγῶς ἀντιπαρέρχονται τὸ τμήμα τοῦτο τῆς περιοχῆς Σουλίου ἀσχολούμενοι κυρίως μὲ λαογραφικὴν ἱστορίαν τῶν Σουλιωτικῶν χρόνων τῆς Ἐπαναστάσεως ἐπὶ Τουρκοκρατίας χωρὶς ποτὲ νὰ γίνῃ μία εὐρυτέρα ἐπιστημονικὴ ἐρευνα ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν στοιχείων καὶ μνημείων τούτων.

Εἶθε ἂς ἀποτελέσῃ τὸ μικρὸν αὐτὸ ἱστορικὸν σημεῖωμα τὴν ἀφετηρίαν ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν καὶ ἀναζητήσεων.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΛΙΑΚΟΣ

ΜΕΘΟΔΙΟΣ ΑΝΘΡΑΚΙΤΗΣ*

(ΒΙΟΣ-ΔΡΑΣΙΣ-ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΡΓΑ)

33. Ἐξαιρετα δὲ τῶν προτάσεων εἶδη ἐστὶν ὁ ὀρισμὸς καὶ ἡ διαίρεσις.

Ὁ ὀρισμὸς ἐστὶ λόγος ὁ τὸ ἐν τῷ πράγματι ἢ τῷ ὀνόματι ἀσαφὲς καὶ σκοτεινὸν ἀναπτύσσων ὅθεν ὁ μὲν τοῦ ὀνόματος ὀρισμὸς λέγεται, ὁ δὲ τοῦ πράγματος. Ὁρισμὸς τοῦ ὀνόματος ἐστὶ, δι' οὗ τις διορίζει τί διὰ τίνος ὀνόματος ἐννοεῖ· ὡς ὅταν εἶπω διὰ ταύτης τῆς φωνῆς, ἐλατήριον, ἐννοῶ δυνάμιν τινα, δι' ἧς σῶμα τι πιωθὲν, ὡς τόξον τεταμένον, εἰς τὴν προτέραν τάσιν ἀποκαθίσταται, ὀλίγον φροντίζων ἐν τίνι κεῖται ἢ οὐσία ἢ φύσις ταύτης τῆς δυνάμεως. Οὗτος ὁ ὀρισμὸς μεγίστης καὶ πλείστης χρήσεως ἐστὶ καὶ πόρρω πάσης ἀμφισβητήσεως κείμενος, διὸ καὶ ἐν τόπῳ ἀρχῆς παρὰ τοῖς μαθηματικοῖς λαμβάνεται. Ὁρισμὸς τοῦ πράγματος ἐστὶ λόγος τὴν φύσιν ἀναπτύσσων τοῦ πράγματος, ὃς αὐ διττὸς ἐστίν, οὐσιώδης καὶ κατὰ συμβεβηκός. Ὁ οὐσιώδης ἀναπτύσσει τὴν φύσιν τοῦ πράγματος διὰ τῶν οὐσιωδῶν αὐτοῦ ἀρχῶν, τοῦ γένους δηλ. καὶ τῆς διαφορᾶς, ὡς ὅταν ὁ ἄνθρωπος λέγεται ζῶον λογικόν. Οὗτος ὁ ὀρισμὸς ἀνευ ἐρεῦνης οὐκ ὀφείλει δέχεσθαι. Ὁ κατὰ συμβεβηκός ὀρισμὸς, ὅστις καὶ ὑπογραφῆ λέγεται, ἀναπτύσσει τὸ πρᾶγμα διὰ συνδρομῆς τῶν συμβεβηκότων ἢ τῶν ἐξωτερικῶν ποιότητων, οἷον εἰσὶ κοιῶς πᾶσαι αἱ τῶν φυτῶν ὑπογραφαὶ παρὰ τοῖς βοτανικοῖς.

Τρεῖς εἰσὶν οἱ νόμοι τοῦ ὀρισμοῦ.

Πρῶτος, ὑπάρχειν σαφέστερον τοῦ ὀριστοῦ· δεύτερος, βραχὺν ὡς οἶόν ἐστιν εἶναι· τρίτος, παντὶ καὶ μόνῳ τῷ ὀριστῷ ἐφαρμόττειν.

34. Διαίρεσις ἐστὶ διανομὴ τοῦ ὅλου εἰς τὰ μέρη. Τὸ δὲ ὅλον εἴαν μὲν ἐστὶ δυνάμει ὅλον, τουτέστι καθόλου περιέχον ὑφ' αὐτὸ μέρη ὑποκείμενα, τότε ἢ τούτου διαίρεσις κρατεῖ τὸ γενικὸν τῆς διαιρέσεως ὄνομα, εἰ δὲ τὸ ὅλον ἐστὶν ἐνεργεῖα ὅλον, τουτέστι καθ' ἕκαστον περιέχον ἐν ἑαυτῷ μέρη, τότε ἢ διαίρεσις λέγεται μερισμός.

Τρεῖς ὁσαύτως εἰσὶ καὶ οἱ τῆς διαιρέσεως νόμοι. α' ἵνα ἢ διαίρεσις ἐξισοῦται τῷ διαιρεθέντι ὅλῳ, β' ἵνα ὀλίγοις, ὡς ἐστὶ δυνατόν, σύγκειται μέρησι, γ' ἵνα γίνηται εἰς μέρη ἄμεσα καὶ ἀντικείμενα.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου καὶ τέλος.

δ. ἔννοει. ε. ἢ. β. ὁ ὀρισμ. δ. πρώτη. ε. αὐτό. θ. διαιρέσις ἐνεργη.

ΜΕΡΟΣ Γ' ΤΗΣ ΛΟΓΙΚΗΣ
ΠΕΡΙ ΔΙΑΝΟΙΑΣ

35. Διάνοιά ἐστι τρίτον τῆς νοήσεως εἶδος, δι' ἧς ἡ κρίσις ἐξ ἐτέρων πολλῶν ἐπιφέρεται. Ἐὰν ἡ διάνοια ῥήμασι προφέρεται, λέγεται ἐπιχείρησις, ἥτις εἰς διάφορα εἶδη διανέμεται, ὧν τὸ ἐξαιρετὸν λέγεται συλλογισμὸς, ὅστις καὶ αὐτὸς εἰς τὰ ἴδια εἶδη διανέμεται. Διὸ ἐν τρισὶ κεφαλαίοις ῥητέον.

α' περὶ τῆς ἐπιχειρήσεως γενικῶς καὶ τῶν ἐκείνης εἰδῶν

β' περὶ τῆς φύσεως τοῦ συλλογισμοῦ καὶ

γ' περὶ τῆς ἐκείνου διαιρέσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ

36. Ἐπιχείρησις ὀρίζεται, ὅτι ἐστὶ λόγος, δι' οὗ μία τις κρίσις ἐκ προτέρων κρίσεων ἐπενεχθεῖσα ἐξαγγέλλεται¹ διακεκριμέναις προτάσεσιν. Ἐν τῇ ἐπιχειρήσει τρία εἰσὶν ἄξια θεωρίας ἡγούμενον, ἐπόμενον καὶ συνέπεια.

Τὸ ἡγούμενον² δύο τοῦλάχιστον κρίσεις περιέχει, εἴτε ἐκπεφρασμένας³ ἐν⁴ δυσὶ προτάσεσι, εἴτε ἡ ἑτέρα τούτων σεσηγημένη⁵. Ἐπόμενόν ἐστίν, ὅπερ ἐξ ἐτέρου ἔπεται, ἥτοι ἐστὶ πρότασις τις συναχθεῖσα ἐξ ἐτέρων ἡγουμένων προτάσεων, ὧν ἡ ἑτέρα ἐνίοτε σιγᾶται⁶ καὶ συνέπεια ἐστὶ συνάφεια τοῦ ἡγουμένου μετὰ τοῦ ἐπομένου, ἥτις καλῆ δύναται εἶναι εἰ καὶ τὸ ἐπόμενον εἴη ψευδές, καὶ κακῆ, εἰ καὶ τὸ ἐπόμενον εἴη ἀληθές.

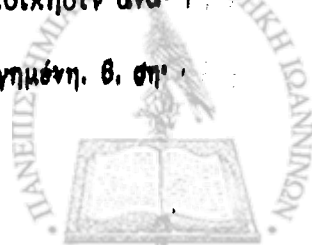
37. Ἐπτὰ εἶδη κοινῶς ἀριθμοῦνται τῆς ἐπιχειρήσεως, δηλαδή. Ἐπαγωγή ἐστὶν ἐπιχείρησις, ἥτις ἐκ τῆς ἀπαριθμήσεως πάντων ἥτοι γενῶν ἢ εἰδῶν ἢ ἀτόμων κοινόν τι καὶ καθόλου κατ' αὐτῶν συνάγει. Π. χ. ἐὰν ἡ ἀληθὲς τὸν⁷ χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον τήκεσθαι, ὡσαύτως καὶ τὸν χαλκὸν καὶ τὸν κασσίτερον καὶ τὸν μόλυβδον καὶ τὸν σίδηρον ὀρθῶς συνάγεται, ἄρα πᾶν μέταλλον τήκεται.

Παράδειγμά ἐστὶν ἐπιχείρησις, δι' οὗ ἐξ ἐνός τινος μερικῶν ἕτερον μερικὸν ὁμοιον συνάγεται. Τοῦτο τὸ εἶδος τῆς ἐπιχειρήσεως ἀπάτη ἐστὶν ὑποκείμενον.

Ζωηρότης ἐστὶν ἐπιχείρησις, ἥτις οὕτως ἐκ πολλῶν προτάσεων σύγκειται, ὡς τὸ κατηγορούμενον τῆς προτέρας γίνεσθαι ὑποκείμενον τῆς ἐπομένης, μέχρις οὗ τὸ τῆς πρώτης προτάσεως ὑποκείμενον μετὰ τοῦ τῆς ἐσχάτης κατηγορουμένου οἰκειωθῆ⁸ ὡς ὅταν λέγεται, οἱ φιλάργυροι πολλὰ ἐπιθυμοῦσιν, οἱ πολλὰ ἐπιθυμοῦντες, πολλῶν δέονται, οἱ πολλῶν δεόμενοι εἰσὶν ἄθλιοι, ἄρα οἱ φιλάργυροι εἰσὶν ἄθλιοι.

Δίλημμά⁹ ἐστὶν ἐπιχείρησις σύνθετος ἀνάρμοστόν τι πάντοθεν ἐπιφέρουσα, ἐν ἣ μετὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ ὅλου εἰς τὰ οἰκεία μέρη ἐκεῖνο συνάγεται κατὰ τοῦ ἄλλου, ὅπερ ἐν ἐκάστῳ μέρει¹⁰ συνήχθη, ὅλον ἐὰν τὴν τῆς πολιτείας διοίκησιν ἀνα-

1. ἐξαγγέλλεται. 2. τὸ ἡγούμενον οὐκ. 3. ἐκπεφρασμένας. 4. εἰς. 5. σεσηγημένη. 6. σιγᾶται. 7. τὸ. 8. οἰκειωθῆ. 9. δίλημα. 10. μέρη.

δέξη ἤτοι δικαίως προσενεχθήσῃ ἢ ἀδίκως. Ἐάν τὸ πρῶτον σκανδαλίσεις¹ τοὺς ἀνθρώπους, ἐάν τὸ δεύτερον προσκόψεις² τῷ Θεῷ. Ἄρα γενικῶς ῥητέον μὴ ἀναδεκτέον τὴν τῆς πολιτείας διοίκησιν.

Συλλογισμὸς ἐστὶ λόγος, ἐν ᾧ τινῶν προτάσεων, τῆς μείζονος δηλ. καὶ τῆς ἐλάσσονος, τεθειμένων, ἑτέρα τις πρότασις, ἤγουν τὸ συμπέρασμα ἐκείνων ὄν διαφέρον ἔπεται, διὰ τὸ εἶναι ἐκείνας τὰς δύο προτάσεις, τὴν μείζω καὶ τὴν ἐλάσσω ἀληθεῖς, αἰτινες καὶ προστεθειμένοι λέγονται, διὰ τὸ προστίθεσθαι τοῦ ἐν τῷ συλλογισμῷ συμπεράσματος. Π. χάριν· πᾶν τὸ νοοῦν ὑπάρχει, ἀλλὰ μὴν ἐγὼ ἐννοῶ³, ἄρα ἐγὼ ὑπάρχω.

Ἐνθύμημά ἐστι συλλογισμὸς κεκομμένος, οὗ ἢ ἑτέρα πρότασις σιγᾶται⁴ καὶ ἐν τῷ νοί κρατεῖται· οἷον ἐγὼ νοῶ, ἄρα ἐγὼ ὑπάρχω.

Ἐπιχείρημα τελευταῖόν ἐστι συλλογισμὸς, οὗ ἑκατέρω ἢ τῇ ἑτέρα τῶν προτεθειμένων ἢ δεῖξις συνάπτεται· οἷον πᾶν τὸ νοοῦν ὑπάρχει, ἀλλὰ μὴν ἐγὼ νοῶ, ἄρα ὑπάρχω, εἰ γὰρ καταλαμβάνω, κρίνω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΥ

37. Ὁ συλλογισμὸς ἐστὶν ἢ ἀπλοῦς ἢ συνεζευγμένος, ῥητέον δὲ ἐνταῦθα περὶ τοῦ ἀπλοῦ, ἐν ᾧ θεωρητέα εἰσὶ δύο· ὕλη καὶ εἶδος. Ὑλὴ τοῦ συλλογισμοῦ ἐστίν, ἐξ ἧς ὁ συλλογισμὸς σύγκειται καὶ αὕτη διττή, ἢ μὲν πόρρω, οἱ ὄροι, ἢ δὲ προσεχής, αἱ προτάσεις.

Οἱ ὄροι εἰσὶ τρεῖς, ὁ μείζων, ὁ ἐλάττων καὶ ὁ μέσος ὄρος, ἢ ὡσπερ εἰώθασιν λέγειν τὸ μείζον ἄκρον, τὸ ἐλαττον καὶ τὸ μέσον. Μείζον ἄκρον ἐστὶ τὸ κατηγορούμενον τοῦ καταλλήλου συμπεράσματος, τουτέστι συμπεράσματος, ἐν ᾧ ἢ φυσικῇ τῶν ὄρων τάξις τηρεῖται γινομένου λόγου τῶν προτεθειμένων. Διὰ τοῦτο δὲ μείζον ἄκρον καλεῖται, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον μείζον ἐστὶ καὶ καθολικώτερον τοῦ ἐλάττονος. Ἐλαττον ἄκρον ἐστὶ τὸ ὑποκείμενον τοῦ καταλλήλου συμπεράσματος. Τὸ μέσον καλεῖται σύνδεσμος τοῦ μείζονος καὶ ἐλάττονος ἄκρου, ὅπερ ἐπομένως οὐ συνέρχεται⁵ ἐν τῷ συμπεράσματι.

Προτάσεις τοῦ συλλογισμοῦ εἰσὶν ὁμοίως τρεῖς, ὧν αἱ δύο πρῶται, ἢ μείζων καὶ ἢ ἐλάττων, καλοῦνται προτεθειμένα, ἢ δὲ τρίτη συμπέρασμα. Μείζων πρότασις ἐστὶν ἢ ἐκ τοῦ μείζονος ἄκρου καὶ τοῦ μέσου συγκειμένη. Ἐλάττων δὲ ἢ ἐκ τοῦ ἐλάττονος ἄκρου καὶ τοῦ μέσου συγκειμένη. Συμπέρασμα δὲ τὸ ἐκ τοῦ μείζονος ἄκρου καὶ τοῦ ἐλάττονος συγκείμενον. Χάριν παραδείγματος ἕστω ὁ παρῶν συλλογισμὸς· πᾶν ζῶον ἐστὶ ἔμψυχον, πᾶς ἄνθρωπος ἐστὶ ζῶον, ἄρα πᾶς ἄνθρωπος ἐστὶν ἔμψυχος. Τὸ ἄνθρωπος ἐστὶ τὸ ἐλαττον ἄκρον, τὸ ἔμψυχον τὸ μείζον, τὸ ζῶον ἐστὶ τὸ μέσον ἄκρον. Ἡ πρώτη πρότασις μείζων, ἢ δευτέρα ἐλάττων, ἢ τρίτη συμπέρασμα καλεῖται.

38. Εἶδος τοῦ συλλογισμοῦ ἐστὶν ἢ διάθεσις τῆς ὕλης τοῦ αὐτοῦ⁶ ὅπερ

1. σκανδαλίσιμι. 2. προσκόψης. 3. ἐννοῶ. 4. σιγᾶται. 5. συνάπτεται.

ὁμοίως διττὸν ἐστὶ, εἶδος τῆς πόρῳ ὕλης, ὅπερ σχῆμα καλεῖται καὶ εἶδος τῆς προσεχοῦς ὕλης καὶ τρόπος κατονομάζεται. Σχῆμα τοῦ συλλογισμοῦ ἐστὶν ἄρμο' δία τοῦ μέσου πρὸς τὰ ἄκρα διάθεσις πρὸς τὸ συναγαγεῖν συμπέρασμα, ἣτις διάθεσις τριχῶς ἐνδέχεται γενέσθαι· ἢ γὰρ ὁ μέσος ὅρος ὑπόκειται τῷ μείζονι, κατηγορεῖται τοῦ ἐλάττονος καὶ ἐστὶ τὸ πρῶτον σχῆμα· ἢ κατηγορεῖται ἀμφοτέρων τῶν ἄκρων καὶ ἐστὶ τὸ δεύτερον ἢ ὑπόκειται ἀμφοτέροις καὶ ἐστὶ τὸ τρίτον σχῆμα.

Τρόπος δὲ ἐστὶν ἄρμοδία προτεθειμένων κατὰ ποσότητα καὶ ποιότητα διάθεσις ἐπὶ τὸ συναγαγεῖν τὸ συμπέρασμα. Δεκατέσσαρες τρόποι τῶν ἀπλῶν εἰσὶ συλλογισμῶν, διὰ τοσούτων συμβολικῶν φωνῶν δηλούμενοι. Τοῦ μὲν πρώτου σχήματος αὐταὶ· γράμματα, θέασε, σανίδι, τεχνικός· τοῦ δευτέρου, θέναζε, θάμβενεν, τένιο, γράψοδο· τοῦ δὲ τρίτου σάβασι, τέτασο, σπινθαμίν, σάριני, γοργάδο, τέρινθο. Ἐκάστη τούτων τῶν φωνῶν τρισὶ σύγκειται συλλαβαῖς, ὧν ἡ πρώτη τὴν μείζονα, ἡ δευτέρα τὴν ἐλάττονα καὶ ἡ τρίτη τὸ συμπέρασμα δηλοῖ. Ἐν αἷς τὰ φωνήεντα μάλιστα θεωροῦνται ἐκάστης συλλαβῆς, τὸ α, ε, ι, ο' ἅπερ φωνήεντα τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα σημαίνουσι τῶν προτάσεων. Τὸ γὰρ α τὴν καθόλου καταφατικὴν, τὸ δὲ ε τὴν καθόλου ἀποφατικὴν, τὸ ι τὴν μερικὴν καταφατικὴν, τὸ ο τὴν μερικὴν ἀποφατικὴν δηλοῖ. Σημείωσον δὲ τὴν καθέκαστα πρότασιν ἀνάγεσθαι πρὸς τὴν καθόλου, οὐ μὴν δὲ πρὸς τὴν μερικὴν, καὶ ἐπομένως τὴν καθ' ἕκαστα καταφατικὴν σημαίνεσθαι διὰ τοῦ α, τὴν δὲ καθόλου ἀποφατικὴν διὰ τοῦ ε. Τούτων δὲ ἀπάντων τὰ εἰωθότα παραδείγματα ὑπεθήκαμεν.

Τρόποι τοῦ α' σχήματος¹

γράμ· πᾶν ζῶον ἐστὶ θνητὸν	θέ· οὐδὲν κτιστὸν ἐστὶν ἀπειρον
μα· πᾶς λέων ἐστὶ ζῶον	α· πᾶς ἄγγελος ἐστὶ κτιστὸς
τα· πᾶς λέων ἐστὶ θνητὸς	σε· οὐδεὶς ἄγγελος ἐστὶν ἀπειρος
σα· πᾶς ἐνδεὴς ἐλεεινὸς	τε· οὐδὲν αἰσχρὸν ἐπιθυμητὸν
νί· τίς πλούσιος ἐστὶν ἐνδεὴς	χνι· τί κέρδος αἰσχρὸν
δι· τίς πλούσιος ἐστὶν ἐλεεινὸς	κὸς· τί κέρδος οὐκ ἐστὶν ἐπιθυμητὸν

Τρόποι τοῦ β' σχήματος

θέ· οὐδεμία ἀνθάδεια ἀρετὴ	θάμ· οὐδεὶς γεωμέτρης τετράπουν
να· πᾶσα ἀνδρεία ἀρετὴ	βε· πᾶς ἵππος τετράπουν
ζε· οὐδεμία ἀνδρεία ἐστὶν ἀνθάδεια	νεν· οὐδεὶς ἵππος γεωμέτρης
γρά· πᾶς κόραξ δίπουν	τέ· οὐδεὶς γραμματικὸς πτηνὸν
ψο· τίς ὄνος οὐ δίπους	νι· τίς κόραξ πτηνὸν
δο· τίς ὄνος οὐ κόραξ	ο· τίς κόραξ οὐκ ἐστὶ γραμματικὸς

1. ασι. β, θάμβενεν. β, θέναζε.

Τρόποι τοῦ γ' σχήματος

σα· πᾶς κύων ὑλακτεῖ
 βα· πᾶς κύων τετράπουν
 σι τί τετράπουν ὑλακτεῖ
 τέ· οὐδείς ἰχθὺς ἄδει
 τα· πᾶς ἰχθὺς ἄπνουν
 σο· τί ἄπνουν οὐκ ἄδει
 σπιν· τίς ἰχθὺς σκαίρει
 θα· πᾶς ἰχθὺς ἄφωνος
 μιν τί ἄφωνον σκαίρει

σα· πᾶς ὄρνις ἵπταται
 ρι· τίς ὄρνις ἐστὶ θαλάσσιος
 νι τί θαλάσιον ἵπταται
 τέ· οὐδὲν ἀναπνευστικὸν ἐνυδρον
 ριν· τί ἀναπνευστικὸν δίπουν¹
 θο τί δίπουν¹ οὐκ ἐνυδρον
 γορ· τί δέντρον οὐκ ἔστι συκῆ²
 γά· πᾶν δένδρον ἔμψυχον
 δο τί ἔμψυχον οὐκ ἔστι συκῆ²

Ἄπαντες οὗτοι οἱ τρόποι εἰσὶ κατάλληλοι, διότι κατάλληλον ἔχουσι συμπέρασμα· ὁ γὰρ ὀφείλει ἐν αὐτῷ εἶναι ὑποκείμενον, τοῦτο ἐστὶ, καὶ ὅπως κατηγορούμενον, κατηγορούμενον ἐστί. Δύναται δὲ καὶ ἀκατάλληλους³ γίνεσθαι τρόπους⁴ ἐν ἐκάστῳ σχήματι δι' ἀντιστροφῆς τοῦ συμπεράσματος, μεταφερομένου δηλ. τοῦ⁵ κατηγορουμένου εἰς τὸν τόπον τοῦ ὑποκειμένου καὶ τὸ ἀνάπαλιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΠΕΡΙ ΔΙΑΙΡΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΥ

39. Ὁ συλλογισμὸς διαιρεῖται εἰς ἀπλοῦν καὶ εἰς συνεξευγμένον, ὃ δὲ συνεξευγμένος αὐθις εἰς ὑποθετικόν, συναπτικὸν καὶ διαζευκτικόν, περὶ ὧν οὐκ ἔστι τοῦ παρόντος εἰπεῖν. Ἄλλ' ἐν ταῖς διαφόροις τοῦ συλλογισμοῦ διαιρέσεσιν ἐπίσημός ἐστιν ἐκείνη, καθ' ἣν διαιρεῖται εἰς ἀποδεικτικόν, τοπικὸν καὶ σοφιστικόν.

Ἀποδεικτικὸς δὲ συλλογισμὸς ἐστὶν ὁ συγκείμενος ἐκ προτάσεων ἀναγκαίως ἀληθῶν, τουτέστι καθ' αὐτὰς ἐναργῶν ἢ δι' ἄλλων προτάσεων ἤδη ἀποδεδειγμένων, ἐξ ὧν ἀναγκαίως ἀληθὲς ἐπιφέρεται συμπέρασμα. Ὁ ἀποδεικτικὸς συλλογισμὸς ἐνίοτε διὰ πολλῶν συλλογισμῶν ἢ τελείαν περιέχει ἀπόδειξιν, ἢ ἐπιχειρημάτων χρεῖα, ἵνα τελειωθῇ ἢ ἀπόδειξις. Ἡ γὰρ ἀπόδειξις, ὡς εἴρηται, ἐστὶ συλλογισμὸς, ἢ σειρά⁷ συλλογισμῶν συνιστάμενος ἐκ προτάσεων ἀναγκαίων κ.τ.

Διττὴ δὲ μάλιστα ἡ ἀπόδειξις, ἢ μὲν ἐκ τῶν προτέρων, καθ' ἣν ἡ αἰτία διὰ τοῦ ἀποτελέσματος δείκνυται. Ταύτης προτίθεται⁸ ἢ διὰ τοῦ ἀτόπου ἤτοι ἀδυνάτου δείξις⁹, ἣτις καὶ εἰς ἄτοπον ἀγωγή καλεῖται, καθ' ἣν δηλ. δείκνυται τὸ πρᾶγμα εἶναι διὰ τινος ἀτόπου, ὅπερ εἶπετο ἂν εἰμὴ ὑπῆρχε τὸ πρᾶγμα ἢ καὶ ἄλλως εἶχε.

Τοπικὸς δὲ ἐστὶν ὁ συνιστάμενος ἐκ προτάσεων πιθανῶν καὶ δόξαν μόνον ἐμποιῶν. Σοφιστικὸς δέ, ὁ συνιστάμενος ἐκ προτάσεων ψευδῶν¹⁰ μὲν, δοκουσῶν¹⁰ δὲ ἀληθῶν καὶ πλάνην ἐμποιῶν, ὅς ἂν ψεύδηται τὴν ἀπόδειξιν παραλογισμὸς ὀνομάζεσθαι εἴωθεν.

1. δίπουν. 2. συκῆ. 3. ἀκατάλληλοι. 4. τρόποι. 5. τοῦ σιη'. 6. μὲν. 7. πείρα. 8. προτίθεται. 9. δείξις. 10. δοκούντων.

ΤΗΣ ΛΟΓΙΚΗΣ ΜΕΡΟΣ Δ'

ΠΕΡΙ ΜΕΘΟΔΟΥ

40. Ἡ μέθοδος ἐστὶ τέταρτον εἶδος τῆς νοήσεως, ἥτις οὐ φαύλως ὀρίζεται, ὁδὸς καὶ λόγος ἐπὶ τὸ εὐρεῖν μὲν τὸ ἐτι λιμπάνον' ἀληθές, τὸ δὲ ἤδη εὐρεθὸν ἀναπτύξαι. Κἀνεῦθεν διττὴ ἐστὶν ἡ μέθοδος, ἡ μὲν ἀναλυτικὴ ἥτοι τῆς εὐρέσεως, ἡ δὲ συνθετικὴ ἥτοι τῆς ἀναπτύξεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ

41. Μέθοδος ἀναλυτικὴ ἐστὶ, δι' ἧς ἡ προτεθεισα ζήτησις λεπτομερῶς ἀνακριθεῖσα ἀναλύεται· οἷον ἐὰν προτεθῇ πρὸς ἐπίλυσιν ἡ παροῦσα ζήτησις, εἰ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἐστὶν ἀθάνατος, πρῶτον ζητήσω τί δήποτε βούλονται οἱ ὄροι καὶ τίς ἡ στάσις τῆς ζητήσεως. Δεύτερον ἐξετάσω τί ἂν εἴη ψυχὴ καὶ ὄψομαι αὐτὴν οὖσαν οὐσίαν νοητικὴν. Τρίτον ζητήσω πότερον, ἐν τῇ ἰδέᾳ τοῦ σώματος συνέχεται νόησις, καὶ βλέψω μὴ συνεχομένην, ὅθεν ἐποίσω τὴν ψυχὴν μὴ εἶναι σωματικὴν, ἢ ἐκ μερῶν σύνθετον¹ καὶ ἐπομένως μὴ ἐξηρηθῆσθαι τοῦ σώματος κατὰ τὸ εἶναι, μήτε ὡσπερ τὰ σώματα φθειρεσθαι, ἀλλ' εἶναι κατὰ τὴν οἰκείαν αὐτῆς φύσιν ἀφθαρτον καὶ αἰεὶ ζῶσαν, ἥτοι νοοῦσαν, καὶ ἐπομένως ἀθάνατον.

Δύο εἰσὶ μάλιστα ταύτης τῆς μεθόδου νόμοι· α' ἵνα ἡ στάσις τῆς ζητήσεως σαφῶς καὶ διακεκριμένως κατανοηθῇ· β' ἵνα παρὰ τοῦ ἐν τῇ ζητήσει ἐγνωσμένου ἐπὶ τὸ ἄγνωστον γίνηται πρῶτος, μέχρις οὐ εἰς τὸ τέλος τῆς ζητήσεως ἔλθειν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΝΘΕΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ

42. Συνθετικὴ μέθοδος ἐστὶ, δι' ἧς ἡ εὐρεθεῖσα ἀλήθεια τρόπῳ ἀρμοδίῳ καὶ τάξει τοῖς ἄλλοις ἐκτίθεται. Οὕτως ὁ σαφῶς κατειδῶς² πάντα τὰ πρὸς τὴν φύσιν καὶ ιδιότητα καὶ εἶδη ἀνήκοντα τῷ φυσικῷ σώματι³ ταύτῃ τῇ μεθόδῳ χρῆσθαι ὀφείλει, ὅπως ἐκάστῳ οἰκείῳ τρόπῳ καὶ τάξει ἐκθήσεται.

Δύο εἰσὶ μάλιστα οἱ ταύτης νόμοι.

α' ἵνα τὸ πρᾶγμα κατὰ τὴν φυσικὴν τάξιν, ἐφ' ὅσον οἶόν τε ἐστὶ, διδάσκηται, γινομένην⁴ αἰεὶ ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τῶν γενικωτέρων καὶ ἀπλουστέρων, πρὶν ἐπὶ τὰ καθ' ἕκαστα τῶν εἰδῶν κατελθεῖν.

β' ἵνα ἕκαστον γένος εἰς τὰ οἰκεία⁵ εἶδη καὶ ἕκαστον ὄλον εἰς τὰ ἴδια μέρη καὶ πᾶσα δυσχέρεια εἰς πάντα αὐτῆς τὰ συμπτώματα διανέμηται.

1. λαμπρύνων. 2. κατειδῶν. 3. τοῦ φυσικοῦ σώματος. 4. γινομένη. 5. οἰκεία.

43. Ἐκ τούτων τῶν νόμων κερδαίνει ἡ λογική, ἵνα ὅσα ἐτέρως ἀηδῖαν καὶ ἐνόησιν ἐνεγκεῖν ἔμελλον, ταῦτα ῥαδίως καὶ ἡδέως μανθάνηται.

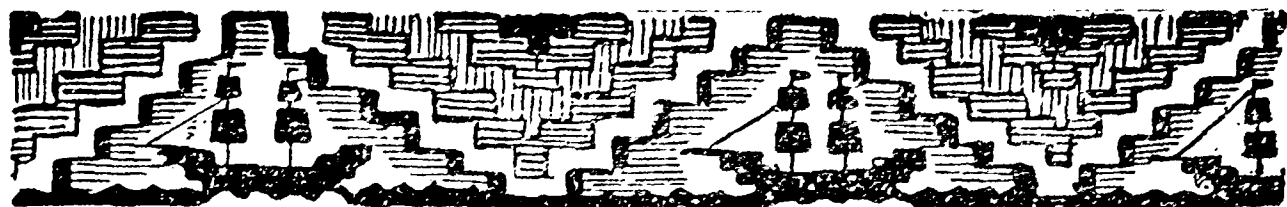
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΝ

Πανέντιμε καὶ λογιώτατε ἀδελφέ, διδάσκαλε τοῦ ἐν Τρίκῃ, φροντιστηρίου, κύρ Ἀναστάσιε ! Ἐξ ὅλης μου καρδίας ἀσπάζομαι σε.

Τὸ παρ' αὐτῆς ἐφετόν μοι περιχαρῶς ἐδέχθην, τότε ὑγιᾶς αὐτῆς καὶ τήν, ἦν εὐνοιαν παρὰ τοῖς αὐτόθι ἔχει, οὐ μικρὸν ἐχάρην τοιαῦτα ἀρετῆς δῶρα. Ὁσαύτως καὶ τὸ πρὸς τὸν Ἅγιον Καστορίας γράμμα διὰ πιστοῦ ἀπέστειλα καὶ τοῦ Κ. Κωνσταντίνῳ Σεχτενὲ γέγραφα ὅσα προσήκοντα δι' αὐτήν, δι' ὧν ἐλπίζω τοῦ ἐφετοῦ ἐπιτυχεῖν. Καὶ πρότερον ὡσαύτως δι' ἰδιοχείρου μου ἠσπᾶσθην ἡδέως καὶ ἐκ καρδίας σὲ ἠυχήθην καὶ συγχώρησιν ὀλοτελῆ σοι δέδωκα ζητήσαντι καὶ εἶθε προσδέξαιτο ὁ Κύριος. Ἀνέγγων καὶ τὸ εἰς τὰ μάλιστα ἐντεχνον καὶ γλαφυρὸν αὐτῆς πρὸς τὸν ὑπελαμβάνοντα πάντα ἐπίστασθαι καὶ μηδὲν ἀγνοεῖν, ἐν τῷ βάθει δὲ τὸ ἀμαθὲς ἔχοντα, παρ' οὗ ἡ ἀλήθεια παρηυδοκίμηται ὑπὸ τοῦ ψεύδους παραπολύ. Ὁ σκηναὶς περικείμενος καὶ τὸ ἔγκοτον ἄχρι κεραίας ἐπισκιάζων καὶ ἀλόγῳ φορῶ τοῦ καθεστηκότος ἔξω πρὸς ἄμυναν καθιέμενος, ὡς τε οἶον τε λέγειν τὴν ὑμετέραν περιγραφὴν, οὐ τὸ πᾶν περιέχων, ἀλλ' ἐκ τοῦ προχείρου μάλιστα εἶναι (περιφρονητέος ἐστὶ). Τοῖα ἡ χροιά τῆς διανοίας αὐτοῦ ἐν συντόμῳ. Τὶ δὲ χρὴ ποιεῖν, ἀγαπητέ ; Ὅπλα κατὰ τῶν τοιούτων ἐγείρειν οὐκ εὐλογον, οὐ γὰρ φιλοσοφικὸν τὸ διώκειν καὶ μιμῆσθαι τὸ τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως. Ἐγὼ μὲν αὐτῷ, κατὰ τὸ ἱερὸν λόγιον, τὸ πᾶν ἀφῆκα· συγγνώμη λοιδορίας ἀμείνων· παραπλησίως αὐτῆς δέομαι. Ἔασον αὐτόν, ἀπρακτί σοι καθυλακτεῖ, ἱκανὴν δίκην ἔχει, οὐδὲν δ' ὄφελος κάλαμον κινεῖν, βέλος κατὰ πλησίον. Βουλοίμην καὶ γὰρ πρὸς αὐτήν, πρὸς τῆς ἀγάπης τῆς πρὸς Χριστόν, προβεβηκῶς ἤδη τῇ ἡλικίᾳ· Ἔως πότε ὁ ἀγαπητός μοι Κ. Ἀναστάσιος εὐθύνων ; Ἔως πότε ὀργῆς ἤττων ; τίς ἡ τοσαύτη βαρῦμνις κατὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἐπιτεταμένη ἀγάπη ; Οὐ τὸ πᾶν ἐκ καρδίας ἀφῆκα σοι ; οὐκ ἐσμὲν ἀδελφοὶ ; οὐ μιᾶς Κυρίου τραπέζης ; οὐ μιᾶ πίστει ; μιᾶ Ἐκκλησίᾳ, τοῖς αὐτοῖς μυστηρίοις συνδεδέμεθα ; Περὶ τίνος δ' ἡ τοιαύτη ἔρις ; Περὶ φιλοσοφίας ; ἐρεσχελίας ; Ἐρρέτωσαν ἅπαντες, οἱ τε πάλαι καὶ νῦν φιλοσοφοῦντες, οἱ ἀρχὰς κατὰ τῆς ἀληθείας ἐπιπλάστους τιθέμενοι ! Ἡ τῶν ἐθνικῶν φιλοσοφία πᾶσα ἐπισκιάζομένη, πᾶσα μάταιος, κατὰ τὸν ἱεροφάντορα, ἡ τούτων διάνοια ὀξυτάτη πρὸς τὴν τῆς ματαιότητος θεωρίαν, πρὸς δὲ τὴν τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς κατανόησιν ἐξημαύρωται. Μιὰ ἀλήθεια, Χριστὸς ἐσταυρωμένος. Οὐδὲν ἕτερον ἀληθὲς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος ; Ἰκανῶς κεκοπιάκατε καὶ τὴν ἀμοιβὴν τῶν πόνων ὑμῶν ἔχετε· ὅσα ἠθελήσατε, ἐποιήσατέ μοι ! Κατεφρονήσατε, ὑβρίσατε, ἠτιμάσατε, περίφημά με ἀνεδείξατε, ἀποτρόπαιον ἀνθρώποις, οὐ μὴν δὲ Θεῷ. Τί ἔτι ἐπιζητεῖτε ; Τὰ πάλαι ἀνακυκλοῦν καὶ τὰς λύπας ἀναστομοῦν ; Ὁρᾶτε ὅτι ἐστὶ καὶ ὀφθαλμὸς ἐκδικήσεως. Ταῦτα μὲν ὡς πατήρ, ὑμεῖς δὲ κατὰ τὸ δοκοῦν ὑμῖν ποιεῖτε. Ὑγιαίνετε !»

Κ. ΑΘ. ΔΙΑΜΑΝΤΗ

ΑΓΝΩΣΤΟΙ Ἡ ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΑΙ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

ΣΙΜΟΣ Α. ΣΙΜΟΣ*

ιβ') Κακείθεν τροπωθέντες ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Χουρσιτ πασᾶς μαθὼν τὴν ἐξέγερσιν τῶν Βλαχοχωρίων τούτων, ἐξηγριώθη καὶ ἔστειλεν ἰσχυρὰν δύναμιν ὑπὸ τὸν Ἰσμαήλ πασᾶν Πλιάσσαν, ὅστις καθ' ὁδὸν ἠνώθη μετὰ τοῦ Ἰβραχὴμ Πρεμέτη. Ἐπελθόντες ὁμοῦ κατὰ τῶν κωμοπόλεων Συρράκου καὶ Καλαρρυτῶν κατέστρεψαν αὐτάς⁵⁶.

Ὡς πρὸς τὰς ἡμερομηνίας, καθ' ἃς ἔλαβε χώραν ἡ ἐπανάστασις αὕτη καὶ ἡ καταστροφή, ἐκ τῶν ἱστορικῶν, οἱ μὲν τοποθετοῦν τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν 30 Ἰουνίου 1821 (π.ἡ.)⁵⁷, οἱ δὲ περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου⁵⁸, οἱ δὲ περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου⁵⁹ ἄλλοι κατὰ τὰς 10—13 Ἰουλίου⁶⁰ καὶ ἄλλοι, ὃ καὶ πιθανώτερον, τὴν 1ην Ἰουλίου 1821 (π.ἡ.)⁶¹.

Ὁ Ἡπειρώτης μελετητὴς Χρ. Ἰ. Σούλης (Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Καλαριτῶν: Ἡπειρωτ. Χρονικά, τόμ. α' (1932) σ. 149-153) ὑποβάλλει εἰς ἔλεγχον ὅλας τὰς πηγὰς προσάγων καὶ νέας καὶ καθορίζει ὡς ἡμερομηνίαν τῆς ἐξεγέρσεως τῶν Καλαρρυτῶν τὴν 1ην Ἰουλίου 1821 (π.ἡ.) ἡμέραν Σάββατον, καὶ τῆς καταστροφῆς αὐτῶν τὴν 1ην Ἰουλίου 1821 ἡμέραν Δευτέραν.

Πρὸς τὸ συμπέρασμα αὐτὸ συμφωνεῖ καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. ΣΒ' Κατάλοιπον τοῦ Σπ. Λάμπρου «Ἐκθέσις περὶ τοῦ ἐν ἔτει 1821 θανάτου τοῦ Ἰωάννου Λάμπρου ὑπὸ Ἀποστόλου Παπαγεωργίου» (Ἐκθ. Π. Ἀραβαντινοῦ, Ἱστορ. Ἀλῆ πασᾶ ... σ. 587. Νέος Ἑλληνομνήμων, τόμ. ΙΖ' 19:3 σ. 65-69). Ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ γίνεται λεπτομερὴς ὑπὸ αὐτόπτου περιγραφὴ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Καλαρρυτῶν καὶ ἀναγράφεται ὡς ἡμερομηνία αὐτῆς ἡ «1 Ἰου-

λίου χαράματα ἡμέρα Σάββατον». «...Καὶ ἀφοῦ ἠμπῆκεν ὁ Ράγκος εἰς τὸ χωριὸ ἐπήγαμαν καὶ ἐκάμαμαν ἓνα ταμποῦρι μὲ μετερέζια εἰς τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πολεμούσαμεν τοὺς Τούρκους πρωτὶ καὶ βράδυ. . . καὶ πολεμήσαμεν 5 ἡμέρας ἀπὸ τὸ Σάββατον ἕως τὴν Τετράδην, καὶ ἐσκοτώθησαν 4 τούρκοι, οἱ δὲ ἀπὸ ἡμᾶς δὲν ἐσκοτώθη κανένας καὶ τὴν Τετράδην ἐμάθαμαν ὅπου ἔρχονταν ἀρχετὸ στράτευμα ἀπὸ Ἰωάννινα καὶ μαζί μὲ τοὺς Γοτζίστηνοὺς διὰ νὰ μᾶς χαλάσουν . . .» ἔ. ἀ. σ. 68.

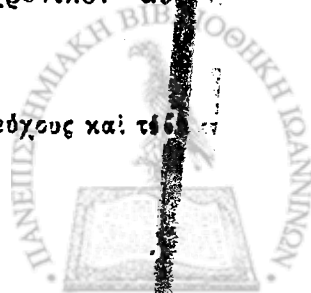
ιγ'.— ἐσώθημεν εἰς Μεσολόγγιον. Περιγραφὴν τοῦ τρόπου καθ' ὃν θὰ ἐγένετο ἡ ἐκ Καλαρρυτῶν φυγὴ τῶν ἐκεῖ κατοικούντων ἐπομένως καὶ τοῦ Σίμου, ἐν μέσῳ κινδύνων, κόπων, στερήσεων καὶ κακουχιῶν, μέχρι τῆς ἀφίξεώς των εἰς Μεσολόγγιον, παρέχει ὁ Α. Π. Κουτσαλέξης^{61α}.

Ὁ Σίμος θὰ ἐξεκίνησε μετὰ τῆς 1 καὶ 7 Ἰουλίου⁶², προτοῦ ἐλθῶν ἐξ Ἰωαννίνων τὰ στρατεύματα, ἅτινα κατέστρεψαν τὴν κωμόπολιν. Εἰς Μεσολόγγιον θὰ ἔφθασεν περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου ἢ ἀρχὰς Αὐγούστου 1821⁶³.

ιδ'.— διαμείναντες ἀρχετὸν. Θὰ ἔμεινε ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου πρὸς τὸ τέλος τοῦ 1821. Μέχρι τότε δὲν ἀναφέρει, οὔτε ἄλλοθεν γνωρίζομεν. Ἴσως νὰ ἔμεινε κομὴ μέχρι τοῦ 1824.

Ἐν Μεσολογγίῳ παρηκολούθησεν ἰσοπέδου τοῦ πλησίον ὅλα τὰ στρατιωτικὰ καὶ πολιτικὰ γεγονότα τὰ λαβόντα χώραν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ χρονικὸν αὐτῆς διάστημα⁶⁴.

*Συνόχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους καὶ τῆς

ισ'. — ἀπέρασα εἰς τὰς Ἰονίους Νήσους. Πιθανώτατα διεπεραιώθη διὰ πλοιαρίου ἐκ Μεσολογγίου διὰ τοῦ Ἰονίου εἰς Κέρκυραν. Ἐν ἤλθεν εἰς Κέρκυραν ἀμέσως καὶ ἀνευ δυσκολιῶν ἐκ τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν, ἢ κατόπιν παραμονῶν εἰς ἄλλα μέρη ἐνδιαμέσως καὶ ταλαιπωριῶν, οἷας ὑλέστη ὁ Κουτσαλέξης⁶⁶, δὲν γνωρίζομεν.

ιστ'. — Ἑλληνικὴ Ἀκαδημία τοῦ Φρ. Γυλφόρδου. Ἡ σύστασις ἐν Κερκύρα τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας ἦτο ὁ μεγαλύτερος σκοπὸς τῆς ζωῆς τοῦ Ἄγγλου φιλέλληρος καὶ ἐλληνιστοῦ κόμιστος Γκίλφορντ (7 Φεβρ. 1766—2 Ὀκτωβρίου 1827 π.ῆ.)⁶⁷. Ἡ Ἀκαδημία αὕτη ἰδρύθη εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 23 ἄρθρου τοῦ Α' Κεφαλαίου τοῦ Συντάγματος Ἑπτανήσου τοῦ 1817, ἀλλ' ἡ ἐναρξὶς αὐτῆς μόλις τῷ 1823 ἐπραγματοποιήθη ἔνεκα ἀντενεργειῶν τοῦ Μεγάλου Ἀρμοστοῦ Thomas Maitland (1817-1824) καὶ τῆς ἐκτραγείσης ἐλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ Βουλὴ τῆς Ἑπτανήσου ἐξέδωκε τὸ ὑπ' ἀριθ. ΣΤ' ἀπὸ 7/19 Μαΐου 1823 ψήφισμα, δι' οὗ ἐπιτρέπει εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Ἰονίου Κράτους (Γερουσίαν Senat) ν' ἀνοίξῃ ἐν Κερκύρα τὴν Ἀκαδημίαν κατὰ τὸ 1823. Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1823 ἤρχισε τὰ μαθήματα στεγασθεῖσα ἐν τῇ κατοικίᾳ τοῦ Γκίλφορντ, ἧτοι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φίλου του Γ. Φορέστη. Ἀποθανόντος τοῦ Th. Maitland (17 Ἰανουαρίου 1824 ν.ῆ.) ἡ Ἀκαδημία μετεκομίσθη εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ Παλαιοῦ Παλατιοῦ τοῦ Ἀρμοστοῦ ἐν τῷ Φρουρίῳ.

Τῇ 17/29 Μαΐου 1824 ἐτελέσθησαν ἐπισημῶς τὰ ἐγκαινία τῆς Ἀκαδημίας.

Τὸ ἔτος ἀπὸ 1 Νοεμβρίου 1823 ἕως Ἰουνίου 1824 εἶναι προπαρασκευαστικὸν καὶ εἶχεν 8 καθηγητὰς καὶ 150 μαθητὰς.

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐγκαινίων ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Φρ. Γκίλφορντ, Ἀθ. Πολίτου καὶ Χριστοφ. Φιλητᾶ ἀνηγόρευσε διδάκτορας τοὺς καθηγητὰς τῆς Ἀκαδημίας οἱ ἑσπεροῦντο διπλώματος: Θεόκλητον Φαρμακίδην, Φραγκίσκον Βάλφουρ, Ἰάκωβον Λουσιναίαν, Ἰω. Καρανδηνόν, Κων. Ἀσώπιον, Ν. Πίγκολον, Γ. Ἰωαννίδην καὶ Ἀνδρέαν Ἰδρωμένον.

Κατόπιν, δι' αὐστηρῶν ἐξετάσεων τῶν φοιτησάντων εἰς τὸ α' προπαρασκευαστικὸν σχολαστικὸν ἔτος, ἐκρίθησαν ἱκανοὶ πρὸς ἔγγραφὴν εἰς τὸ Μητροῶν τῆς Ἀκαδημίας 47 φοιτηταί, οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονται τοῦ λοιποῦ φιλόλογοι.

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐγκαινίων ἀπήγγειλε τὸν πρέποντα λόγον ὁ Χρ. Φιλητᾶς, κατὰ δὲ τὴν δοξολογίαν ὁ Σ. Μητροπολίτης Κερκύρας Μακάριος ἀπήγγειλε κατάλληλον εὐχὴν.

Ἡ πάνδημος ἐναρξὶς τῶν μαθημάτων τοῦ β' σχολαστικοῦ ἔτους ἔγινε τῇ 1 Νοεμβρίου 1824, καθ' ἣν ὠμίλησε πάλιν ὁ Χρ. Φιλητᾶς. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οἱ φοιτηταί ἦσαν 47, οἱ δὲ διδάσκοντες καθηγηταί 10. Κατὰ τὸ γ' σχολαστικὸν ἔτος (1 Νοεμβρίου 1825 ἕως 15 Ἰουνίου 1826) οἱ φιλόλογοι ἀνῆλθον εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν εἰς 211 καὶ εἰς τὴν νομικὴν εἰς 57, οἱ δὲ καθηγηταί εἰς 14.

Κατὰ τὴν ἐνιαύσιον τελετὴν τῆς Ἀκαδημίας διὰ τὴν παῦσιν τῶν μαθημάτων τοῦ γ' σχολαστικοῦ ἔτους, ὁ ἔφορος αὐτῆς Ἰω. Καρανδηνὸς ἀνέγνωσε τῇ 3 Ἰουνίου 1826 ἐνώπιον τοῦ Ἀρχοντος καὶ τῶν Καθηγητῶν, τοῦ Μεγ. Ἀρμοστοῦ, τῆς Γερουσίας (=Κυβερνήσεως) καὶ τῶν ἄλλων Ἀρχῶν καὶ πολυαρίθμου ἀκροατηρίου ἔκθεσιν ἐξιστοροῦσαν τὰ περὶ τῆς Ἀκαδημίας ἀπὸ τῆς συστάσεως μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης⁶⁸.

Τοῦ δ' σχολαστικοῦ ἔτους (1 Νοεμβρίου 1826 ἕως 15 Ἰουνίου 1827) σώζεται τὸ ὠρολόγιον πρόγραμμα «ἐκδοθὲν ἐκ τοῦ Ἐφορείου Κερκύρα τῇ 4 Νοεμβρίου 1826 Ε.Ν.» ἀναγράφον τὰ διδασκόμενα μαθήματα εἰς ἐκάστην σχολὴν καὶ τοὺς διδάσκοντας αὐτὰ καθηγητὰς⁶⁹.

Τῇ 2/14 Ὀκτωβρίου 1827 ἀπέθανεν ἐν Λονδίῳ ὁ Ἀρχων τῆς Ἀκαδημίας κόμης Φρ. Γκίλφορντ.

Ἐκτοτε ἡ Ἀκαδημία παρουσιάζει κατὰ πτωσιν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου Ἀρχοντος τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας συνεστήθησαν διάφοροι ἐπιτροπαὶ αἰτινες ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ὀριζομένου ἀρχοντος ἐφρόντιζον περὶ τῆς παιδείας. Τῷ 1834 πρέσβρος τῆς ἐπιτροπῆς ὠρίσθη ὁ Ἀνδρέας Μουστοξύδης, ὅστις ὅμως μετ' ἄλλῃον πα-

ρητήθη. Τῷ 1857 κατηργήθη ἡ τριμελής ἐπιτροπή καὶ ἄρχων τῆς παιδείας ἀνηγορεύθη πάλιν ὁ Μουστοξύδης, ὃν ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ τελευταῖος ἄρχων Ἀντώνιος Πολυλάς.

Μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου (21 Μαΐου 1864) ἡ Ἀκαδημία κατηργήθη.

Ἡ Ἀκαδημία αὕτη κατὰ τὸν ὀργανισμόν τῆς εἶχε σχολὰς μὲν 4 : Θεολογίαν, Νομικὴν, Ἱατρικὴν καὶ Φιλοσοφίαν, ἀρχὰς δέ : τὸν Ἄρχοντα, τὸν Ἐφορον, τὸν Ἀρχιμανδρίτην, τὸν Νομικὸν Σύμβουλον, τὸν Ἱατρόν, τὸν Δημόσιον Ρήτορα, τὸν Γενικὸν Γραμματέα, τὸν Κοσμήτορα, τοὺς Καθηγητάς, τὸν Βιβλιοθηκᾶριον, τὸν Χαρτοφύλακα, τὸν Ἐπιστάτην.

Ἐκ τῶν καθηγητῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἡπειρώται ἦσαν οἱ : Χρ. Φιλητᾶς ἐξ Ἰωαννίνων, Κων. Ἀσώπιος ἐπίσης, Παῦλος Λάμπρος ἐκ Καλαρρυτῶν τῆς Ἡπείρου Κων. Σακελλαρόπουλος ἐξ Ἀργεῖς κ.ἄ.

Ἐκ τῶν φιλολόγων τῆς Ἀκαδημίας Ἡπειρώται ἦσαν πολλοὶ ἐν οἷς ὁ Ἰω. Κώνιαρης, ὁ Σίμος Ἀγγ. Σίμος, ὁ Ἀ. Π. Κουτσαλέσης, ὁ Λ. Μελάς κ.ἄ.π.

(ιζ) *Μετῆλθεν τὰς σπουδὰς μου περὶ τὰ 5 ἔτη.* — Ὁ Σίμος ἐνεγράφη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῇ 1 Νοεμβρίου 1824 Ε.Π. καὶ ἐφοίτησε κανονικῶς μέχρι τῆς 15 Ἰουνίου 1828 ΕΝ.

Ἐκ τοῦ δημοσιευομένου πιστοποιητικοῦ τοῦ χορηγηθέντος αὐτῷ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας μανθάνομεν : τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς φοιτήσεώς του, τὰ μαθήματα ἃ διήκουσε, τὴν ἐπίδοσίν του, τὴν διαγωγὴν καὶ τὰς ἔξετάσεις.

(ιη) *Ἐπάτησα τὸ δεύτερον τὸ ἱερόν τῆς πατρίδος ἔδαφος.* — Ἐφυγεν ἐκ Κερκύρας τῷ 1828, ἄγνωστον κατὰ ποίαν ἡμέραν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἄδηλον εἰς ποῖον ἀκριβῶς μέρος. Εἰς τὴν Αἴγινα ; Εἰς τὸ Ναύπλιον ἢ ἄλλαχού ; Τότε καθέδρα τῆς Κυβερνήσεως ἦτο ἡ Αἴγινα καὶ ἐκεῖ πιθανώτατα ἦλθε.

Ἡ Κυβέρνησις τὸν διώρισε μὲ βαθμὸν Α' Γραμματέως εἰς τὸ ἐν Καρπενησίῳ Διοικητήριον ἔνθα ὑπηρέτησεν ἀπὸ 1 Μαΐου 1829 μέχρι 31 Ὀκτωβρίου 1829, ἤτοι 6 μῆνας.

Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Ναύπακτον καὶ

διωρίσθη παρὰ τοῦ τότε Πληρεξουσίου τῆς Κυβερνήσεως Γραμματεὺς τοῦ Γενικοῦ Φροντιστηρίου τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἔνθα ὑπηρέτησεν ἀπὸ 14 Νοεμβρίου 1829 μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1829.

Τῷ 1830 διωρίσθη παρὰ τῆς Κυβερνήσεως Β' Γραμματεὺς τοῦ κατὰ τὴν Αἴγιναν Ἐθνικοῦ Νομισματοκοπέου καὶ ἐχρημάτισε τοιοῦτος ἐπὶ δύο ἔτη, ἤτοι 1830 ἕως 1832(;). Πότε ἀκριβῶς διωρίσθη καὶ πότε ἀπεχώρησε δὲν δηλοῦται εἰς τὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα.

Ἐν Αἴγινη ἐδίδαξεν ἐπὶ 7 μῆνας ἀμισθὶ εἰς τὸ Κεντρικὸν Σχολεῖον τὴν Στοιχειώδη Μαθηματικὴν, ἄδηλον κατὰ ποῖα ἀκριβῶς χρονικὰ ὄρια. Δηλοῦται μόνον ὁ Φεβρουάριος καὶ Μάϊος τοῦ 1831.

Μετὰ τὴν δολοφονίαν ὁμοῦ τοῦ Κυβερνήτου καὶ τὴν μετὰ ἐξ περιπου μῆνας ἀπομάκρυνσιν τῆς οἰκογενείας τοῦ Καποδίστρια ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἑλλάδος ὁ Σίμος ἔμμενεν ἀργὸς εἰς Ναύπλιον, ὁπόθεν ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Κυβερνήτην διὰ τῶν ὡς ἄνω δημοσιευομένων ἔγγράφων τῇ 15 Ἀπριλίου 1833.

ιδ'. — *Προσωρινὸς Διοικητὴς Καρπενησίου, Κραβάρων καὶ Ἀποκούρου.* Ἐπὶ Καποδιστριαίου τοῦτο περιελάμβανε περιοχὰς τῶν ὑστερον ἐπιρχειῶν : Εὐρυτανίας, Ναυπακτίας καὶ Τριχωνίας. Προσωρινὸς Διοικητὴς τούτου διωρίσθη περὶ τὸν Φεβρουάριον 1829 ὁ Ἐμμαν. Σπυριδωνοῦς ὅστις ὑπηρέτησεν ἐκεῖ ἐν μέσῳ κόπων καὶ ἀγῶνων μέχρι τέλους τοῦ 1829, μετ' ὃ διεδέχθη τοῦτον ὁ Ἀνδρέας Κοντάκης. Ἐπὶ τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους σώζονται πλεῖστα ἔγγραφα τούτου (τοῦ Σπυριδωνοῦ) πρὸς τὸν Πληρεξούσιον Τοποτηρητὴν, τὴν Κυβερνήτην καὶ ἄλλας ἀρχὰς καὶ πρόσσωπα, ἐξ ὧν μανθάνομεν πολλὰς λεπτομερεῖας περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῶν μερῶν ἐκείνων καὶ περὶ τῶν ἐκεῖ τότε γεγονότων. Ἡ δραστηριότης τοῦ Διοικητοῦ τούτου εἶναι ἀξιοθαύμαστος. Κατέβαλεν ὑπερῶς θρώπους ἀγῶνας ἵνα ὀργανώσῃ τὴν περιοχὴν του καὶ νὰ συστήσῃ δημογεροντικῶν χωριῶν, κωμῶν καὶ ἐπαρχιῶν. Νὰ διορισθῇ τὰς αὐθαιρεσίας τῶν κακομαθῶν μένων ὀπλαρχηγῶν καὶ προκριτῶν. Νὰ

ταπολεμήση τὴν ληστείαν καὶ τὰς καταπιέσεις. Νὰ ἐμποδίση τὰ ἄτακτα στρατεύματα ἀπὸ τὰς ἀρπαγὰς καὶ καταχρήσεις εἰς βάρος τῆς περιουσίας τῶν πτωχοτάτων κατοίκων. Νὰ προμηθεύσῃ τροφίμα, μεταγωγικά ζῶα καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα διὰ τὸν στρατόν. Νὰ ἀνακουφίσῃ μὲ διάφορα μέτρα καὶ βοηθήματα τὴν ἀφάνταστον δυστυχίαν τῶν κατοίκων. Νὰ περιφρουρήσῃ τὰ σύνορα κατὰ ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν. Νὰ βοηθῇ παντοιοτρόπως εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν στρατευμάτων τῶν ἀγωνιζομένων πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐδαφῶν. Νὰ ἐξεύρῃ πόρους, διδασκάλους καὶ οἰκήματα πρὸς ἴδρυσιν σχολείων. Νὰ βάλῃ τάξιν εἰς τὰ μοναστήρια καὶ νὰ ἐξεύρῃ ἀπὸ αὐτὰ πόρους διὰ γενικοὺς σκοποὺς τοῦ ἔθνους, ἵτοι : σχολεῖα, περίθαλψιν πασχόντων κλπ. Ὅλα δὲ τὰ μακροσκελῆ καὶ πυκνογραμμένα ἔγγραφα του προέρχονται ἐκ τῆς χειρὸς τῶν διαφόρων γραμματέων του, οἳ οἱ ἦσαν : ὁ Καλούσιος Ἀλεξάνδρου ἢ Ἀλεξανδρίδης, ὁ Παπαδόπουλος, ὁ Δ. Βύας, ὁ Σίμος Ἀγγ. Σίμος κ.ἄ. Ὁ Σίμος ὑπηρετήσεν ἐκεῖ ἀπὸ 1 Μαΐου 1829 ἕως 31 Ὀκτωβρίου 1829 ἐν ὅλῳ μῆνας¹⁰.

Τὰ ἐξῆς χωρία εὐρίσκοντο εἰς τὴν διανομοσίαν τοῦ Προσωρινοῦ τούτου Διοικητοῦ : Βονόρτα, Πλάτανος, Πέρκος, Παστα, Καστανιά, Ἀγιοδημήτηρ, Νιοχώρι, Ἀράχοβα, Βιτζίστα, Ἀμόρες, Δέλγα, Ρανίτζα, Βελβίτζενα, Στέλια, Στράνομα, Ἰμου, Λευτέριανη, Λεφτοκαρυά, Ἀντρίστα, Ἀσπριάς, Χρῦσοβον, Νίσβαρι, Μμνίστα, Βιτολίστα, Ἐλατζοῦ, Μικρὴ ῤμποτινά, Λομποτινά, Στρομήνιανη, Χηρτα, Μικρὴ Παλούκοβα, Σιτίστα, Ἀβόνη, Κλεπᾶ κ.ἄ.¹⁰

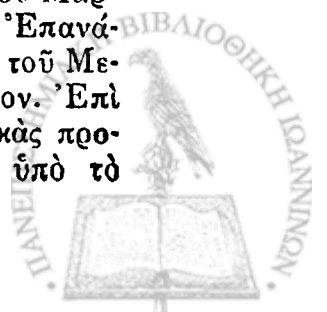
(κ) Πληρεξούσιος Τοποτηρητής. — Ἐξ ἤδη τὰ στρατιωτικὰ καὶ ἡ λοιπὴ κατάστασις τῆς Στερεᾶς ἔβαινον ἐπὶ τὰ χεῖρα, ἡ γὰρ δὲ δυσφορία καὶ ἀγανάκτησις ἦν ἔτι παρα τῷ στρατῷ καὶ τῷ λαῷ, ὁ Κυβερνήτης διώρισεν τῇ 23 Ἰανουαρίου 1829 Πληρεξούσιον Τοποτηρητὴν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Στρατοπέδου τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος τὸν ἀυτάδελφόν του Ἀυστίνον, ἄνδρα ἄπειρον περὶ τὰ πολεμικὰ ἀνίκανον ἐν γένει, ἐδρεύοντα ἐν Ναυπλίῳ. Ἀπ' αὐτοῦ ἐξηρτάτο ὁ Στρατάρχης

τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος Δημ. Ὑψηλάντης καὶ ἅπασαι αἱ λοιπαὶ ἀρχαί, στρατιωτικαὶ καὶ πολιτικαὶ (Ἑκτακτοὶ Ἐπίτροποι, Προσωρινοὶ Διοικηταί, Ἀστυνόμοι, Δημογέροντες)¹¹.

(κα) Γενικὸν Φροντιστήριον. — Κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 1325 ἀπὸ 29 Μαρτίου 1828 διάταγμα τοῦ Κυβερνήτου, ἄρθρον γ' «Συσταίνεται ἐπίσης εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τμήματος τοῦ Πολέμου Ἐπιτροπὴ, συγκειμένη ἐκ τριῶν μελῶν, ὑπὸ τ' ὄνομα Γενικὸν Φροντιστήριον, ἀντικείμενον τῆς ὁποίας εἶναι τὸ νὰ ἐπαγρυπνῇ καὶ νὰ βεβαιώσῃ ἐκ συγκρίσεως (controler) τὴν οἰκονομίαν καὶ τοὺς λογαριασμοὺς ὅλων τῶν ὑπηρεσιῶν, ὅσαι ἀνάγονται εἰς τὰ τοῦ πολέμου. Ἐκαστον τῶν μελῶν τοῦ Γενικοῦ Φροντιστηρίου θέλει ἀσχολεῖται ἰδιαιτέρως εἰς ἓνα κλάδον τῆς ὑπηρεσίας ταύτης. Εἰς ἐξ αὐτῶν θέλει ἔχει τὴν ἐπαγρύπνησιν καὶ τὴν ἐκ συγκρίσεως βεβαίωσιν τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατεύματος ὁ δεῦτερος, τὴν τοῦ Ναυτικοῦ καὶ ὁ τρίτος, τὴν τῶν τροφῶν, τῶν ἀποθηκῶν καὶ τοῦ ὑλικοῦ μέρους τοῦ πολέμου. Τὸ Γεν. Φροντιστήριον ἐργάζεται κατὰ τὰς ὁδηγίας τὰς ὁποίας θέλει λαμβάνει ἀμέσως ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, καὶ ἰδεάζει διὰ τοῦ Τμήματός του τὸ Πανελλήνιον περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῶν ἐργασιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀφορῶσι τὴν οἰκονομίαν τῆς ὑπηρεσίας του ... Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη σύγκειται ἐκ τῶν Κυριῶν Βιάρου Καποδίστρια, Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου καὶ Κωνσταντίνου Ζωγράφου»¹².

Εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ Γενικοῦ Φροντιστηρίου ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι διωρίσθη ὁ Σίμος Γραμματεὺς ὑπὸ τοῦ Πληρεξουσίου Τοποτηρητοῦ ἔνθα ὑπερέτησεν ἀπὸ 14 Νοεμβρίου 1829 (π.ῆ.) μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1829 (π.ῆ.).

Ὁ Ἰω. Μελάς νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Γεωργίου Α. Μελά, μεγαλέμπορος ἐν Ἰωαννίνοις μέχρι τοῦ 1820, ἔφυγεν κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ καταταχθεὶς εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἐκ μητρὸς θείου του Μάρκου Μπότσαρη, ἀνείχθη εἰς τὴν Ἐπανάστασιν. Μετέσχεν τῆς β' πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἐσώθη κατὰ τὴν ἔξοδον. Ἐπὶ ἔτη διεχειρίσθη ἀπόγως τὰς ἐθνικὰς προσόδους τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸ

ἀξίωμα τοῦ Τοποτηρητοῦ τοῦ Γενικοῦ Φροντιστηρίου καὶ Γενικοῦ Ἐπιστάτου εἰς τὴν σύναξιν τῶν ἐθνικῶν προσόδων. Ἦτο ἔμπιστος συνεργάτης τοῦ Καποδίστρια. Ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Ναυπάκτου, Παλ. Πατρῶν καὶ Βοστίτης. Τῷ 1833 ἦτο Ἐπαρχος Γυθείου, μετ' ὀλίγον δὲ ἀπέθανεν εἰς Ναύπλιον.

(κβ) Ἐθνικὸν Νομισματοκοπεῖον. — Ὁ Κυβερνήτης, ἵνα προλάβῃ τὴν κίβδηλειαν τῶν διαφόρων ξένων νομισμάτων, ἴδρυσεν ἐν Αἰγίνῃ τὸ Ἐθνικὸν Νομισματοκοπεῖον. Ἡ προεργασία τῆς ἰδρύσεως ἀνετέθη εἰς τὸν Ἀλέξ. Κοντόσταυλον, ὅστις ἐλθὼν εἰς Μάλταν ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ πρώτου γραμματέως τοῦ αὐτόθι Ἀγγλου Διοικητοῦ, Σερ Φρέδερικ Χένκεϋ, καὶ μέσῳ αὐτοῦ ἠγόρασεν ἀντὶ εὐτελοῦς ποσοῦ παλαιὰν νομισματοκόπον μηχανὴν εὐρισκομένην ἐν Μάλτα ἐν ἀχρηστία ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ διαλυθέντος Τάγματος τῶν Ἴπποτῶν. Τὴν μηχανὴν ταύτην ἔφερον εἰς Αἰγίνα καὶ ἔκοψεν ὡς δείγμα νομίσματα. Τὸ δὲ περὶ νομισματοποιίας σχέδιον καθυπέβαλε τὸ Πανελλήνιον εἰς τὴν Κυβέρνησιν διορίζον τοὺς ὅρους τῆς τιμῆς τοῦ νομίσματος, τὰ σύμβολα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν. Τὰ «εἰς ἀπόπειραν» κοπέντα νομίσματα ὁ Κοντόσταυλος παρουσίασεν εἰς τὴν Δ' ἐν Ἀργεῖ Συνέλευσιν τῇ 28 Ἰουλίου 1829. Ἡ Συνέλευσις διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Ζ' ἀπὸ 31-7-1829 Ψηφίσματός της ἐνέκρινε τὴν σύστασιν τοῦ Νομισματοκοπεῖου καὶ τὴν ἐκκοπὴν τῶν νομισμάτων, ὃ δὲ Κοντόσταυλος λαβὼν τὴν διαταγὴν ἔκοψε τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ νομίσματα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος μέχρι τῆς 1ῆς Σεπτεμβρίου 1829.

Τὸ Νομισματοκοπεῖον ἐλειτούργει μέχρι τῶν ἀρχῶν Μαΐου 1830, ὅτε ἐξεδόθη ὁ πρῶτος ὀργανισμὸς αὐτοῦ.

Πρῶτος Ἐφορος τοῦ Ἐθν. Νομισματοκοπεῖου διορίσθη ὁ Ἀλέξ. Κοντόσταυλος, ὅστις ἦτο συγχρόνως καὶ μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς Οἰκονομίας καὶ Διευθυντῆς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Διὰ τῆς ἀπὸ 23 Ἰουλίου 1830 διαταγῆς τοῦ Κυβερνήτου ὁ Ἀλέξ. Κοντόσταυλος ἀπηλλάγη τῶν καθηκόντων τοῦ ἐφόρου ἕνεκα μομφῆς διὰ καταχρήσεις. Μετ' αὐτὸν διορίσθη Ἐφορος τοῦ Νομισματοκοπεῖου ὁ Ἀλ. Λουκό-

πουλος. Τῷ 1833 τὸ Νομισματοκοπεῖον μετεφέρθη εἰς Ἀθήνας.

Ὁ Σίμος διορίσθη Β' Γραμματεὺς τοῦ Ἐθν. Νομισματοκοπεῖου τῷ 1830, ἄγνωστον ποῖαν ἡμερομηνίαν, καὶ διετέλεσε τοιοῦτος ἐπὶ δύο ἔτη, ἦτοι μέχρι τέλους τοῦ 1831 ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1832.

(κγ) Κεντρικὸν Σχολεῖον. — Ὁ Ἰω. Καποδίστριας δὲν ἔδωσε τόσον μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν, ὅσον εἰς τὴν στοιχειώδη καὶ ἐπαγγελματικὴν τοιαύτην. Ἦθελε διδασκάλους, οἵτινες νὰ φωτίσουν τὰ λαϊκὰ στρώματα τοῦ ἔθνους τὰ βυθισμένα εἰς παχυλὴν ἀμάθειαν. Ἰδρυσεν λοιπὸν τὸ Κεντρικὸν Σχολεῖον ἐν Αἰγίνῃ ὡς φυτώριον διδασκάλων ἵκανῶν νὰ διδάξουν τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον εἰς τὰ τυπικὰ καὶ ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα, ἅτινα ἴδρυσεν σὺν τῷ χρόνῳ καθ' ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν.

Κατ' ἀρχὰς ὁ Γραμματεὺς τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαίδευσεως Γραμματείας Νικ. Χρυσόγυλος, ἀπηύθυνεν ἐκ Ναυπλίου τὸ ὑπ' ἀριθ. 53 ἀπὸ 20 Ὀκτωβρίου 1829 ἔγγραφο πρὸς τοὺς ἐλλογιμωτάτους διδασκάλους Γεωργίου Γεννάδιον, Γρηγόριον Κωνσταντῶν καὶ Ἰω. Βενθύλον μετ' ἀντιγράφου τοῦ ὑπ' ἀριθ. Α' ψηφίσματος τοῦ Κυβερνήτου καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 46 Διατάγματος ἐκλογῆς αὐτῶν περὶ ὀργανώσεως τῆς παιδείας. Διὰ δὲ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 97 ἀπὸ Νοβρίου 1829 Διατάγματος ὁ Κυβερνήτης ἐκ Ναυπλίου πρὸς τοὺς Γ. Γεννάδιον καὶ Ἰω. Βενθύλον λέγει: «Διὰ νὰ φωτίσῃ τὸν σκοπὸν, τὸν ὁποῖον προέθετο ἡ Κυβέρνησις εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. Α' ψήφισμα θεωρεῖ ὡς πρώτην βᾶσιν τὸν ὀργανισμὸν τοῦ Κεντρικοῦ τῆς Αἰγίνης Σχολείου, τὸ ὁποῖον θέλουν προπαρασκευασθῆ ἔργως οἱ μέλλοντες νὰ διευθύνωσι τὰ τυπικὰ καὶ σχολεῖα διδασκάλοι, τὰ ὁποῖα ἔχουσι συστηθῆ ἀκολουθῶντες εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἐπικρατείας». Ἐν συνεχείᾳ λέγει εἰς αὐτοὺς ὅτι ὡς τόπον ἰδρύσεως Κεντρ. Σχολείου προτιμᾷ τὴν Αἰγίναν ἔμπιστεύεται εἰς αὐτοὺς τὴν διευθύνσιν αὐτοῦ καὶ ἀφοῦ συνεννοηθῶν μετὰ τοῦ Ἀνδρέαν Μουστοξίδην, νὰ κανονίσῃ τὸν Προσωρινὸν Ὄργανισμὸν τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου ἐν Αἰγίνῃ.

Σχολείου καὶ τὰ μαθήματα ἃ πρέπει νὰ διδάσκωνται εἰς αὐτὸ διορίζοντες καὶ ἀπὸ τὰ μέλη τῶν ἄλλων ἐπιτροπῶν ὁποίους κρίνουν ἱκανοὺς νὰ διδάσκουν ὡς μάθημα καὶ τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν.

Κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 97/1-11-1829 ἐκ Ναυπλίου ψήφισμα τοῦ Κυβερνήτου « Ἄρθρον 1ον: Συσταίνεται Σχολεῖον Κεντρικὸν εἰς Αἴγινα διὰ τοὺς μαθητιῶντας νέους, καὶ κυριώτερον διὰ τοὺς ἔχοντας ἴσους νὰ ἀναδεχθῶσι τὸ διδασκαλικὸν πλάγγελμα εἰς τὰ Ἀλληλοδιδασκτικὰ καὶ Τυπικὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας Σχολεία. 2ον: Ἡ παλαιὰ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα, Γεωγραφία, ἡ Ἑλληνικὴ Ἱστορία, τὰ στοιχεῖα τῆς Μαθηματικῆς, ἡ Γαλλικὴ γλῶσσα, εἶναι τὰ μαθήματα, τὰ ὁποῖα θέλουν διδάσκεισθαι πρὸς τὸ παρὸν εἰς τὸ Κεντρικὸν Σχολεῖον. 3ον: Θέλουν διοριθῆν δύο διδάσκαλοι τούτων τῶν μαθημάτων καὶ εἰς ὑποδιδάσκαλος. 4ον: Θέλουν παραθῆν βαθμηδὸν καὶ ἄλλα μαθήματα, καὶ διδάσκαλοι εἰς ἕκαστον κλάδον τῶν ἰσῶσεων, τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖται νὰ ἔχουν μέλλοντες νὰ διορισθῶσι διδ. (άσκαλοι) τῶν Τυπικῶν Σχολείων, καὶ οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ προπαρασκευασθῶσιν εἰς ὑψηλοτέρου πολιτικῆς ἐπιστήμας. 5ον: Θέλει διοριθῆν ἐπίσης εἰς ἔφορος τοῦ Κ. τούτου Σχολείου καὶ εἰς ἐπιστάτης, ἢ παιδονόμος.

6ον: Ἰδιαιτερον διάταγμα θέλει κινονίσει περὶ τοῦ Ὄργανισμοῦ τοῦ Κ. Σχολείου τὰ καθήκοντα τῶν διδασκάλων καὶ τοῦ ἐφοροῦ. 7ον: Ὁ ἐπὶ τῆς Δ. Π. Γραμ. νὰ ἐπιγῆσιν τὸ παρὸν ψήφισμα».

Εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἁρθρῶν 2, 3, 4, 5 ὡς ἄνω ψηφίσματος ἐκδίδεται τὸ ἀριθ. 98 ἀπὸ 1 Νοεμβρίου 1829 ἐκ Ναυπλίου διάταγμα τοῦ Κυβερνήτου ἀποφασίζον ὄργανισμὸν τοῦ Κεντρ. Σχολείου, ἡ ἀποφασίζον κεφαλαίων.

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς Δ. Π. ἡγεμῶν Ν. Χρυσόγελος ἀπέθεσεν εἰς τὸν Γ. Γεννάδιον καὶ Ἰ. Βενθύλον, ἀφ' οὗ ἐγνωστοῦν μετὰ τὸν Ἀ. Μουστοξύδην, ἐπιτάξουν τὸν προσωρινὸν Ὄργανισμὸν τοῦ Κεντρ. Σχολείου.

Ὁ Ἰ. Βενθύλος, Γ. Γεννάδιος καὶ Ἀ. Κωνσταντῆς στέλλουν τὰ σχέδια τῶν

βιβλίων ἃ πρέπει νὰ ἐτοιμασθῶν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νσολαίας.

Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 104 ἀπὸ 2 Νοεμβρίου 1829 διατάγματος θὰ λαμβάνουν ὁ Γ. Γεννάδιος καὶ Ἰ. Βενθύλος, μέλη τῆς Β. Ἐπιτροπῆς καὶ Διδάσκαλοι τοῦ Κεντρ. Σχολείου, ἀνὰ γρῶσια 500 κατὰ μῆνα.

Οἱ δὲ Κύριοι Κων. Κοκκινάκης ὡς συμβοηθὸς τοῦ Ἀ. Μουστοξύδου καὶ ὁ Ἰ. Κοκκῶνης, μέλος τῆς Τρίτης Ἐπιτροπῆς καὶ Διδάσκαλος τῆς αὐτῆς Σχολῆς, γρῶσια 400 κατὰ μῆνα.

Εἰς εὐτυχεστέρας περιστάσεις ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει πρὸς τοὺς συντελοῦντας εἰς τὴν Δημόσιον Ἐκπαίδευσιν ἀμοιβὰς ἀνταξίους τῆς ἱκανότητος ἑκάστου, καὶ τῆς πρὸς τὸ κοινὸν ὠφελείας».

Τῇ 20 Νοεμβρίου 1829 γράφουν πρὸς τὸν Κυβερνήτην ἐξ Αἴγινης οἱ Ἰ. Βενθύλος, Γ. Γεννάδιος καὶ Ἀ. Μουστοξύδης ὑποβάλλοντες Σχέδιον τοῦ Κεντρ. Σχολείου. Μαθήματα προαιροῦνται νὰ διδάξουν μόνον ὁ Ἰ. Βενθύλος καὶ Γ. Γεννάδιος ἃ καὶ ἀριθμοῦνται. Τὰ λοιπὰ μαθήματα θὰ εἰσαχθῶν ἀφ' οὗ εὐρεθῶσι λόγοι συμβοηθοί, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου θὰ ἀρχίσουν.

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 201 τῆς 23 Νοεμβρίου 1829 διαταγῆς ὁ Κυβερνήτης διατάσσει τὸν Κύριον Μουστοξύδη νὰ συνεννοηθῆν μετὰ τοὺς Γρ. Κωνσταντῆν, Γ. Γεννάδιον καὶ Ἰ. Βενθύλον περὶ τῆς παραγωγείας τῶν ἀναγκαίων βιβλίων.

Τὸ Σχέδιον τοῦ Κεντρ. Σχολείου, ὃ ὑπέβαλεν ὁ Γ. Γεννάδιος καὶ Ἰ. Βενθύλος, ὁμιλεῖ περὶ διδασκάλων: πῶς νὰ διδάσκουν, νὰ εἶναι ἐνάρετοι, νὰ εἰσαχθῶν τὰ Λατινικά, ἡ Γερμανικὴ γλῶσσα, διὰ τὴν Φυσικὴν καὶ Χημείαν νὰ ἔχουν τὰ ἀναγκαῖα ὄργανα, ἡ περίοδος τῶν μαθημάτων νὰ διαρκῆν τρεῖς ἔτη, ἐπειδὴ ἐλλείπουν διδασκτικὰ βιβλία οἱ διδάσκαλοι δεόν νὰ γνωρίζουν Λατινικά ἢ εὐρωπαϊκὴν τινα γλῶσσαν, καὶ νὰ γνωρίζουν καλῶς τὴν παλαιὰν γλῶσσαν, ἥτις εἶναι μόνη ἀλεξήτερον τῶν ξενολογιῶν καὶ μορφώτρια τῆς γεννωμένης ἡμῶν γλώσσης. Ἀκολουθεῖ τὸ Σχέδιον μαθημάτων. (Ἐπισθεν γράφει

« Αριθ. 283. Τὰ μέλη τῆς Β. Ἐπιτροπῆς ἐγκλείουσι Σχέδιον τοῦ Κ. Σχολείου),

Οἱ διδάσκαλοι τῆς Β. Ἐπιτροπῆς ὑπέβαλον εἰς τὴν Κυβέρνησιν δύο Σχέδια, ἐν περὶ τῶν προπαιδευτικῶν βιβλίων καὶ ἐν περὶ τῶν σχολαστικῶν βιβλίων, ἃ καταλέγονται εἰς τὸ Σχέδιον τοῦ Βενθύλου καὶ τιμῶνται περίπου 600 δίστηλα.

Τοῦ ὀριστικοῦ (;) Ὁργανισμοῦ τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου τοῦ συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ Γ. Γενναδίου τὸ πρωτόγραφον φέρει ἐπιγραφὴν : « Διοργανισμὸς Λυκείου φιλολογικοῦ εἰς τὸ ὁποῖον παραδίδονται τὰ ἐγκύκλια μαθήματα εἰς 6 ἐτῶν διάστημα. Διαιρεῖται δὲ αὐτὸ εἰς Σχολεῖον προκαταρκτικὸν καὶ εἰς Σχολεῖον Κεντρικόν, τὸ καθὲν περιέχον τριῶν ἐτῶν μρθήματα. Ἐν Αἰγίνῃ τὴν α' Αὐγούστου 1830. Ἀ. Μουστοξύδης (Ἐφορος), Γ. Γεννάδιος, Γρ. Κωνσταντᾶς, Ἰ. Π. Κοκκῶνης »¹⁵.

Τὰ ἐγκαίνια τοῦ Κεντρ. Σχολείου ἔγιναν τῇ 20 Ἰανουαρίου 1830. Ἐφορος αὐτοῦ διορίσθη ὁ Ἀ. Μουστοξύδης, ὅστις ἀπῆλθεν ἐκ τῆς Ἑλλάδος βραδύτερον μετὰ τοῦ Αὐγουστίνου Καποδιστριαίου τῇ 29 Μαρτίου 1832.

Κατὰ τὰ ἐγκαίνια παρήσαν 150 μαθηταὶ καὶ οἱ καθηγηταί : Γ. Γεννάδιος, Ν. Χορτάκης, πρὸ αὐτοῦ ὁ Ἀ. Σίμωνος μαθηματικὸς, ὁ Γ. Ἐρκουλίδης, ὁ Ἰωσήφ Διστομίτης (τοῦ προκαταρκτικοῦ), ὁ Κ. Οἰκονομίδης καὶ ὁ Σχολάρχης Φαρμακίδης. Οὗτος διορίσθη Ἐφορος τῇ 14 Ὀκτωβρίου 1832.

Ἄλλοι διδάσκαλοι διορίσθησαν οἱ : Ἀ. Ἰατρίδης, Γρ. Κωνσταντᾶς, Νεόφ. Δούκας, Προκόπιος Τυπάλδος τῶν Θεραπευτικῶν, Ἰ. Ὀλύμπιος ἰατρός, Καλλίνικος Καμπάνης, καὶ ὁ Ἀθηναῖος Ἀ. Ἀβραμιώτης τῆς μουσικῆς.

Τοῦ δὲ προκαταρκτικοῦ οἱ : Ἰ. Φιλέταιρος, Η. Χριστοφορίδης ἀ' ἀλληλοδιδάκτης, καὶ Παῦλος β' ἀλληλοδιδάκτης, ὁ Χρ. Μπάφας (Βόφας) τῶν Λατινικῶν, Β. Χαλκίόπουλος τῆς Ἰχνογραφίας¹⁶.

Ἐἵπομεν ὅτι ὁ Σίμος Ἀ. Σίμος ἐ χρημάτισε Β' Γραμματεὺς τοῦ Ἐθν. Νομισματοκοπείου ἐπὶ δύο ἔτη 1880—1882 (;). Ἐκ τοῦ χρονικοῦ αὐτοῦ διαστήματος ἐπὶ 7 μῆνας (ὧν γνωρίζομεν μόνον τὸν Φε

βρουάριον καὶ Μάϊον 1831 ὅτι ἐδίδασκεν, μὴ γνωρίζοντες τὰ ἀκριβῆ ὄρια ἐνάρξεως καὶ λήξεως) ἐδίδασκε παραλλήλως πρὸς τὴν κυρίαν αὐτοῦ ἐργασίαν ἀμισθὶ εἰς τὸ Κεντρ. Σχολεῖον τὴν Στοιχειώδη Μαθηματικὴν ἀδηλον ποῖα ἀκριβῶς χρονικὰ ὄρια.

Κ. ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

56. Ἰω. Φιλήμονος, ἐνθ' ἀνωτ., τ. Α' σ. 148 κέξ.

57. Ἀ. Π. Κουτσαλέξη, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 35, 52.

58. Σπ. Τρικούπη, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 215.

59. Hertzberg — μετάφρ. Καρόλιθου, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1916 σ. 133.

60. Ἰ. Δάμπριθου, Μαλακασιακά, Ἀθήναι 1888, σελ. 66.

61. Σπ. Π. Ἀραβαντινοῦ, Ἱστορία Ἀλῆ πασᾶ ... σελ. 587 (Ἐκθεσις Ἀποστ. Παπαγεωργίου περὶ τοῦ ἐν ἔτει 1821 θανάτου τοῦ Ἰω. Δάμπρου).

61α. Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 36 - 54. — Δὲν ἀποκλείεται αἱ οἰκογένειαι τοῦ Σίμου καὶ τοῦ Κουτσαλέξη νὰ ἔφυγον ὁμοῦ.

62. « Τὴν Παρασκευὴν τὸ πρωὶ [= 7 Ἰουλίου] ... ἐγάμισαν οἱ δρόμοι ἀπὸ τοὺς ἐρχομένους Τούρκους καὶ ἐμβῆκαν εἰς τοῦ Σορράκου ... » Ἐκθεσις περὶ τοῦ ἐν ἔτει 1821 θανάτου τοῦ Ἰω. Δάμπρου...: Νέος Ἑλληνομνήμων, τ. ΙΖ' (1923), σ. 85.

63. Ὁ Ἀ. Π. Κουτσαλέξης, λέγει (ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 52) ἐεφθάσαμεν εἰς Μεσολόγγιον κατὰ τὴν ὄψιν τῶν σταφίδων ... πιστοποιῶ ὅτι ἐφευγον ὄψιν σταφίδας».

64. Περὶ τῆς ἐν Μεσολογγίῳ παραμονῆς τοῦ ὁμιλεῖ ὁ Ἀ. Κουτσαλέξης ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 51-52.

65. Κ. Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τόμ. ΣΤ' Ἀθήναι 198, σελ. 65 κέξ. — Σπ. Π. Λάμπροσ, χειρῶν γραφοὶ ἐφημερίδες τοῦ Ἀγῶνος (μετὰ τοῦ προσηύτου Πίνακος Β'): Νέος Ἑλληνομνήμων, τόμ. Α' (1904), σελ. 450-487 καὶ τόμ. Β' (1905) σελ. 484. — Ἀ. Ζ. Μάμουκα, Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Α', ἐν Πειραιεῖ 1889, σελ. 21-34.

66. Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 54-69.

67. Ἀ. Παπαρρηγοπούλου — Βρ. τ. ο β, Βιογραφία — Ἱστορικά Ἰπομνήματα πρὸς τὸν κόμητος Φριδερίχου Γούλφορδ, Ἀθήναι 11 (Ἑλληνιστὶ καὶ Ἰταλιστὶ). — Gazzetta delle Isole degli stati Uniti Jonie, ἀριθ. 838 τῆς 8 / Μαΐου 1824 καὶ ἀριθ. 335 τῆς 17 / 29 Μαΐου 1824. — Ἀ. Μ. Ἰθρωμόνου, Περὶ τῶν ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις ἐκπαιθεύσεως ἀπὸ εἰς τοὺς ἑνωτοὺς ὑποταγῆς μέχρι τῆς ἐθνικῆς ἀδελφῶν ἀποκαταστάσεως (1840 - 1864); Ἀττικὴ Ἡμερολόγιον 1874, σελ. 214 - 226. — Σ. Κ. Μιχαήλ, Ὁ κόμης Γκούλφορδ | περιθ. Γ.

νασός, τ. 13 (1890). σελ. 27 κέξ. (ιδ. και σ. 220) και Ἐπτανησ. Ἡμερολόγιον Ἰ. Ν. Πήλικα 1913 σελ. 41-51.—Κων. Ἀ. Διαμάντη. Ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία τοῦ κόμητος Γκίλφορντ (κατὰ χειρόγραφον τῆς Συλλογῆς Γιάννη Βλαχογιάννη): Ἑλληνικὴ Δημιουργία. τεῦχος 31 τῆς 15 Μαΐου 1949, σελ. 725-741. — Γ. Προσαλένδου, Ἀνέκδοτα χειρόγραφα ἀφορῶντα τὴν κατὰ τὸ δόγμα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας δάπτειν τοῦ Ἀγγλοφιλῆλλονος Κόμητος Γκίλφορντ νῦν τὸ πρῶτον ἐκδιδόμενα ὑπὸ Δαυρεντίου Ε. Βροκίνη ταῦτα συναρμολογήσαντος καὶ προτάξαντος περὶ τοῦ συγγραφέως εἰδήσεις καὶ ἄλλας σημειώσεις, ἐν Κερκύρᾳ 1879. — Τρύφ. Εἰσαγγελεῖδου, Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τόμ. Β', Ἀθήναι 1936, σελ. 206-213.

68. Ἀ. Παπαδοπούλου — Βρετοῦ. ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 105 κέξ.

69. Σ. Κ. Σ. [ακαλλαροπούλου], Σημειώσεις περὶ τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας: ΔΙΜΕ, τόμ. Α' (1888), σελ. 263-266. — Πρβλ. Δ. Γαϊνή — Β. Μέξια, Ἑλλην. Βιβλιογραφία, τ. Α', Ἀθήναι 1939, σελ. 245-246 ἀριθ. 1587.

70. Κατὰ τὰ ἐν τοῖς Γενικοῖς Ἀρχείοις τοῦ Κράτους ἔγγραφα.

71. Ν.Κ.Κασομούλη, Ἐνθυμήματα Στρατιωτικὰ τῆς Ἐπανάστασεως τῶν Ἑλλήνων 1821-1838, Εἰσαγωγή καὶ σημειώσεις ὑπὸ Γιάννη

Βλαχογιάννη, τόμ. Γ', Ἀθήναι 1942, σελ. 142 κέξ.—Γενικὴ Ἐφημερίς τοῦ ἔτους 1829.

72. Ἀ. Ζ. Μάμουκα, Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, τόμ. ΙΑ', Ἀθήνησιν 1852, σελ. 394-395.

73. Ἀ. Κοντοσταύλου, Τὰ περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ ναυπηγηθεισῶν φρεγατῶν καὶ τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Νομισματοποιείου, Ἀθήναι 1855, σελ. 259 κέξ. — Τρύφ. Εἰσαγγελεῖδου, Ἱστορία τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος (1828 - 1831), ἐν Ἀθήναις 1894, σελ. 165 κέξ.

74. Πολλὰς εἰδήσεις περὶ τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου εὑρίσκει τις εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐτῶν 1829 - 1832 τοῦ εὑρισκομένου ἐν τοῖς Γενικοῖς Ἀρχείοις τοῦ Κράτους. Ἐπίσης εἰς τὴν Γενικὴν Ἐφημερίδα τῶν ἐτῶν αὐτῶν.—Τρύφ. Εἰσαγγελεῖδου, Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τόμ. Β', Ἀθήναι 1936, σελ. 9-10. — Μαρίας Ἀμαριώτου, Ἰωάννης Π. Κοκκίνης, Ὁ πρῶτος μας παιδαγωγός, Ἀθήνα 1937. — Ξενοφ. Ἀναστασιάδου [=Ἰω. Γενναδίου], Γεωργίου Γενναδίου, Βίος Ἔργα Ἐπιστολαί, Μέρος Πρῶτον, ἐν Παρίσι τοῖς 1926, σελ. 98-103 καὶ Μέρος Δεύτερον, σελ. 297-307.

75. Ξενοφ. Ἀναστασιάδου [=Ἰω. Γενναδίου], ἐνθ' ἄνωτ., Μέρος Α', σελ. 99, σημ. 68.

76. Τρύφ. Εἰσαγγελεῖδου, Ἡ παιδεία ... τ. Β', σελ. 10.

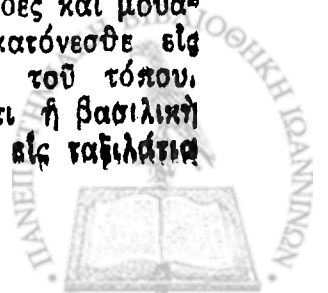

σπάθειαν ἀπὸ μέρος τῶν μεμουρίδων, εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἀσφαλείας, ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας πάντων τῶν ὑπηκόων τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος, διὰ τοῦτο ἅμα διωρίσθην εἰς τὴν Διοίκησιν τὴν ἐνταῦθα καὶ ἐπληροφορήθην, ὅτι τὰ μοναφοιζοῦ ἀσκέρια, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν σαρχαντάδων, ἀκολουθοῦν πράξεις ἐναντίας εἰς τὴν βασιλικὴν θέλησιν, ὥστε περιφερόμενοι εἰς τὰ χωρία πρὸς διατήρησιν τῆς ἀσφαλείας τῶν κατοίκων καὶ πρὸς καταδίωξιν τῶν ληστῶν καὶ κακούργων τολμοῦν μὲ βίαν νὰ ἐμβαίνουν εἰς τοὺς οἴκους τῶν κατοίκων χριστιανῶν νὰ κονεύουν καὶ ἀναπαύωνται, νὰ τρώγουν καὶ πίνουν ἄνευ πληρωμῆς, καὶ νὰ ξυλίζουν καὶ νὰ ὑβρίζουν τὸν ἐναντιούμενον εἰς τὰς παραλόγους ὁρέξεις των, νὰ δικάζουν τοὺς κατοίκους καὶ ἄλλα τοιαῦτα φερσίματα νὰ κάνουν ἐναντίον τῆς ἀρμοδιότητος καὶ τοῦ μεμουριγετιοῦ των καὶ ὀλίγον νὰ φροντίζουν διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν τοῦ τόπου.

“Ὅθεν κατὰ συνέπειαν τῆς Βασιλικῆς θελήσεως, ὣν ἔτι εἰς Θεσσαλίαν, ἔγραψα πρὸς ὄλους τοὺς... διὰ νὰ βάλουν καὶ καλὸ νιζάμι τὰ ἀσκέρια των καὶ νὰ παύσουν ἀπὸ τὰς καταχρήσεις, ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν ἐρχόμενος εἰς τὸν δρόμον καὶ ἐρωτῶν μὲ δυσαρέσκειάν μου ἐπληροφορήθη ὅτι δὲν ἔπαυσαν ὁλότελα ἀπὸ τὰ συνηθισμένα των καὶ ἐξακολουθοῦν τὰ ἴδια καὶ ἔτι χείρονα. “Ὅθεν ταῦτα μὲ ἐδυσαρέστησαν εἰς ἄκρον διὸ φθάνοντας ἔδραμον εἰς Ἰωάννινα, καὶ δὲν παύω νὰ ἐπαναλάβω διὰ τῆς παρουσίας μου αὐστηρᾶς διαταγῆς τὰ ἴδια . . . βεβαίωνωντά σας, ὅτι τὸ ἰδίωμά μου εἶνε ὄχι μόνον νὰ λέγω, ἀλλ’ εἶμαι πρόθυμος καὶ νὰ ἐκτελῶ ἀνυπερθέτως ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα λέγω. “Ὅταν ἴδω ἀδιαφορίαν ἀπὸ τὰ ὅσα παραγγέλω μοναχὰ νὰ λάβετε τὰ ἀναγκαῖα μέτρα καὶ νὰ ἐκτελέσετε κατὰ γράμμα τὰ ὅσα διαλαμβάνει ἡ παρούσα μας καὶ ἡ πρωτητερινὴ διαταγὴ μας. ὡς δὲ καὶ ἀδιαφορήσετε, μὰ τὸ κεφάλι τοῦ Δοβλέτι μας, ἔχω νὰ φερθῶ σκληρῶς πρὸς σᾶς. Διότι τὸ Δοβλέτι μᾶς ἔχει διωρισμένους διὰ νὰ προσπαθῶμεν διὰ τὴν εὐταξίαν καὶ εὐημερίαν τῆς Αὐτοκρατορίας του, διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν τῶν κατοίκων, καὶ σεῖς μεταχειρίζεσθε τὸ ἐναντίον τῆς βασιλικῆς θελήσεως, καὶ φέρεσθε εἰς τοὺς κατοίκους ὡς ἄλλοι τύραννοι καὶ τὰ ὅσα πράττουσιν οἱ ἄνθρωποι σας, τοὺς τὰ συγχωρῆτε χωρὶς νὰ τοὺς τιμωρήσετε καὶ χωρὶς νὰ στοχασθῆτε ὅτι τὴν τιμωρίαν αὐτῶν θὰ τὴν λάβετε σεῖς οἱ ὑπεύθυνοι. “Ἀμα λάβετε τὴν παροῦσαν μου νὰ τὴν ἐκτελέσετε ἐβγάζοντες σουράτια τῆς προσταγῆς μας, νὰ τὰ στείλετε εἰς τοὺς Καζάδες καὶ εἰς τὰ χωριά, διὰ τὴν παραλαβὴν αὐτῶν νὰ λάβετε σανάτια ἀπὸ τοὺς Μουδῆριδες καὶ ἀπὸ τοὺς Μουχτάριδες τῶν χωριῶν. Τὰ ὅμοια νὰ πράξουν καὶ οἱ Μουδῆριδες τῶν Καζάδων, διότι ἴσως ἔχετε συνῆθειαν νὰ μὴ κοινοποιεῖτε εἰς τὸν λαὸν τὰ γραφόμενά μας, διὰ τοῦτο θέλω τὰ σενέτια ὅτι τὰ ἐκοινοποιήσατε καὶ τότε ὅστις φανεῖ παρήκοος ἅς συλλογισθῆ. Τώρα λοιπὸν στρέφω πρὸς σᾶς πάντας τοὺς κατοίκους τοῦ Σαντζακίου, τῶν Καζάδων καὶ τῶν χωριῶν μικροὶ καὶ μεγάλοι, ὡς πληροφορηθεῖτε τὴν ἐννοίαν τῆς διαταγῆς μου ταύτης τὰ ἀσκέρια τῶν μοναφοιζαδῶν τὰ ὁποῖα περιφέρουν εἰς τὰ χωριά σας, ἔξω ἀπὸ νερόν, δὲν ἔχετε νὰ τοὺς δώσετε τίποτε μῆτε ἐν αὐγόν. Τὸ ταῖνάτι τους εἶνε πρὸς 300 δράμια ψωμί τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἰς τὸ ἄλογον πρὸς 4 ὀκάδες ἄχυρον ἢ χορτάρι καὶ 3 ὀκάδες κριθάρι τὸ ὁποῖον ταῖνάτι ὅπου νὰ δώσετε, νὰ πάρετε σανάτια ἀπὸ τὸν ἀρχηγόν των, νὰ πληρώνεσθε ἀπὸ τὸ ἀρμόδιον μαλοκουτοῦκι εἰς λογαριασμὸν τοῦ μισθοῦ των, καὶ ἀπὸ αὐτὸ τοῦτο περισσότερον ὕσιν σᾶς ζητήσῃ καὶ σᾶς δυναστεύσῃ, νὰ μᾶς δώσετε ἀμέσως εἶδῃσιν διὰ νὰ τοῦ γείνη ὁ προεπούμενος τερμπιγιές. “Ἄν ὅμως δὲν μᾶς δώσετε εἶδῃσιν, τὸ κρῖμα εἰς τὸν λαιμόν σας διότι θέλετε παιδευθεῖ σεῖς. Πληροφορούμενοι ὅθεν ὅλοι σας, κατὰ τὴν βασιλικὴν θέλησιν καὶ τὸν ροιζᾶν μας, θέλετε συμμορφωθεῖ μὲ τὰ γραφόμενά μας, Καὶ σεῖς οἱ μεμουρίδες νὰ παρατηρήσετε τὰ χρέη τοῦ μεμουριγετιοῦ σας χωρὶς νὰ ἀνακατόνεσθε εἰς ἄλλα καὶ σεῖς οἱ περικεντέδες καὶ μοναχοῦμιδες νὰ παρατηρήσετε τὰ χρέη τοῦ μεμουριγετιοῦ σας χωρὶς νὰ ἀνακατόνεσθε εἰς τὴν καταδίωξιν τῶν ληστῶν καὶ κακούργων καὶ τὴν εὐταξίαν καὶ ἡσυχίαν τοῦ τόπου. Καὶ εἰς τοῦτο νὰ εἴσθε σύμφωνοι οἱ μεμουρίδες ὅλων τῶν μερῶν, διότι ἡ βασιλικὴ ἡγεσία εἶναι παντοῦ μία καὶ δὲν ἔχετε νὰ ἀνακατεύεσθε εἰς κρίσεις καὶ εἰς ταξιλᾶτια

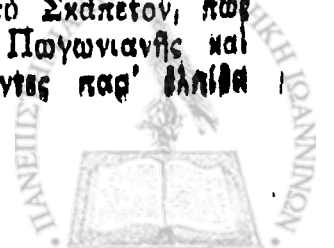
γροσίων, παρὰ εἰς τὴν ἐξόντωσιν τῆς ληστείας καὶ κακουργίας, νὰ καταγίνεσθε καὶ περὶ τῶν ληστῶν καὶ κατὰ τὸ βασιλικὸν θέλημα, καὶ περὶ τῶν γιατάκιδων ἔχετε νὰ ἀκολουθήσετε καθὼς διαλαμβάνει ἡ προηγουμένη διαταγή. Νὰ κοινοποιήσετε ταῦτα εἰς τὴν Διοίκησιν καὶ σεῖς οἱ κάτοικοι ἔχετε χρέος, ὅταν οἱ λησταὶ σὰς ζητοῦν ψωμί, νὰ δώσετε εἶδησιν εἰς τοὺς μοναφούζιδες καὶ νὰ φυλαχθῆτε νὰ μὴ γίνεσθε γιατάκια διότι ὅστις εὗρεθῆι γιατάκι θὰ λάβει τὴν παιδείαν τῶν κακούργων. Ὅθεν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν τοιούτων ἐξεδόθη ἡ παροῦσα μας διαταγή ἀπὸ τὸ Διβάνι τῆς Διοικήσεως Θεσσαλίας καὶ τῶν τριῶν τμημάτων τῆς Ἡπείρου, Ἰωαννίνων, Δελβίνου καὶ Αὐλῶνας καὶ Δερβαντὰτ ναζάρα, ὅπως συμμορφωθῆτε καὶ πράξετε κατὰ τὴν ἔννοιαν αὐτῶν ἀπαράλλακτως ἐξ ἀποφάσεως.

1856 τῆ 24 Ἀπριλίου Ἰωάννινα.

*

Τὴν ὑμετέραν θεοφρούρητον καὶ προσκυνητὴν ἡμῖν Παναγιότητα σὺν τῇ περὶ αὐτὴν ἅγια καὶ ἱερᾷ συνόδῳ γονυκλιτῶς προσκυνοῦμεν τὴν παναγίαν καὶ χαριτόβρυτον αὐτῆς δεξιάν κατασπαζόμενοι.

Δουλικῶς παριστάμενοι διὰ τῆς παρουσίας ἐνώπιον τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ τῆς ἁγιωτάτης Συνόδου, καθυποβάλλομεν ὑπ' ὄψιν καὶ ἀκοὴν τῆς θειοτάτης αὐτῆς κορυφῆς τὴν λυπηρὰν εἶδησιν τῶν συμφορῶν καὶ θλίψεων τῆς πατρίδος μας, ἀναφέροντες μετὰ θερμῶν δακρῶν, ὅτι ἐνῶ ὁ πρόην ἡμέτερος τοπάρχης Ἀληπασᾶς φθόνῳ καὶ πλεονεξία βουληθείς, ἵνα ἀφαρπάσῃ τὴν γῆν τῆς πατρίδος μας, ἐκινήθη μετὰ κάθε δόλιον καὶ τυραννικὸν τρόπον ἐναντίον αὐτῆς, καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸν του, οὓς μὲν ἐξώρισεν, ἢ δὲν ἐφόνευσεν, ἐκ τῶν ἀνθισταμένων συμπατριωτῶν μας, εἰς τὰ παράνομα θελήματα του, καὶ μ' ὅλα ταῦτα δὲν ἠδυνήθη νὰ τελεσφορήσῃ τίποτε, ἕως ὅτου ἐφθασεν κατ' αὐτοῦ καὶ ἡ καταδρομὴ τοῦ Κραταιοτάτου Βασιλέως μας καὶ ἔμεινεν ἡ χώρα μας ἐλευθέρα καὶ ἀνενόχλητος. Μετὰ δὲ τὸν ἀφανισμόν του καὶ μέχρι τοῦδε, μόνον ὅπου ἦτο καὶ τὰ κακὰ τῆς τοπικῆς ἀναρχίας, καὶ αἱ καιρικαὶ ἀνωμαλῖαι δεινότεραι, δὲν μᾶς ἠνόχλησεν ὅμως κανεὶς τὴν πολλὴν καὶ ἀθῶναν τῆς πατρίδος μας γῆν. Ἦδη δὲ ὅπου τὸ κραταιότατον ντοβλέτι, δικήκευε παντοῦ τὴν ὑπερτάτην δικαιοσύνην, τὴν περίθαλψιν τῶν ὑπηκόων του καὶ τὴν ἄκραν ἡσυχίαν, ἐνῶ ἀπαντεχόμεθα ἀνακούφισιν καὶ παραμυθίαν τῶν ὧν ἀπεφύγομεν πρότερον δεινῶν, κινδυνεύει νὰ ἀφαρπασθῆ, τὸ ἕν τρίτον μέρος τῆς γῆς τῆς πατρίδος μας, τὸ λεγόμενον Σκάπετον, ἀπὸ κάποιον Πρεμετινόν, Ὀσμάνογλου τοῦνομα, ἄρπαγα κάκιστον καὶ προδότην τῶν δικαιωμάτων ἡμῶν, καὶ παντὸς ἄλλου, τῆς κακίας τοῦ ὁποίου καὶ ἀδικίας καὶ ἀρπαγᾶς ἀναφανδὸν καὶ τὰς ἀνυποφόρους τυραννίας, ὅπου εἰς τὰς παρελθούσας ἐποχὰς μετεχειρίζετο, ποιοὺς ἡμπορεῖ Παναγιώτατε καὶ Προσκυνητὰ ἡμῶν Δέσποτα νὰ τὰς παραστήσῃ (διὰ συντομίαν τὰς παρατρέχομεν). Ὁ Μπέγης οὗτος ἀντικρυ τοῦ λεγομένου Σκαπέτο ἔχοντας κάποιον χωρίον, ὄνομα Μέβγεζα, τὸ ἡμισυ εἶναι Ἰμλιάκι καὶ τὸ ἡμισυ Τσιφλίκι του, διότι οἱ τσιφτζίδες του μετὰ τὴν ἀδειάν μας ἐδούλευσαν μερικὰ χωράφια ἰδικὰ μας εἰς τὸ Σκάπετον αὐτὸ καὶ μᾶς ἐδίδον κατ' ἔτος τὸ ἱμοροδέκατον, τὰ ὅποια ὡς μακρὰν ἀπὸ τὴν χώραν μας, διὰ τὸν φόβον τῶν τότε κακοποιῶν καὶ κλεπτῶν Ἀλβανιτῶν, δὲν τὰ ἐδουλεύαμεν, ὁ αἰσχροκερδὴς φθόνῳ καὶ κακίᾳ φερόμενος, ἐκίνησε κρίσιν κατ' αὐτῶν εἰς τὴν ἐνταῦθα Διοίκησιν τοῦ Χαφούζ πασᾶ αὐθέντην μας καὶ Δεφερδὰρ ἐφέντην προβάλλοντας δεῖ τὰ χωράφια αὐτὰ ὅπου δουλεύουν οἱ Τσιφτζίδες του εἶνε Ἰμλιάκια καὶ ἰδικὰ του. Συνέμειξε τὸ Ἰμλιάκι διὰ νὰ δυναμώσῃ τὰ φανερά του ψέμματα, ἐπαρρησίασε καὶ ψευδομάρτυρας τὸ κόμμα του, Κολιωνιάριδες, Πρεμετινοὺς καὶ Καστρινοὺς, μακρὰν ἀπὸ τρεῖς καὶ τέσσαρας ἡμέρας διάστημα, οἱ ὅποιοι τὴν χώραν μας δὲν γνωρίζουν καλὰ ποῦ εἶναι καὶ ὅχι νὰ ἠξεύρουν καὶ τὰ σύνορα καὶ ἐψευδομαρτύρησαν διὰ ὅλον τὸ Σκάπετον, πῶς εἶναι ἰδικόν του χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃ τινὰς τὰ γειννιάζοντα χωρῖα τῆς Πωγωνιανῆς καὶ χωρὶς νὰ . . . καὶ τοὺς δούλους τῆς κανένας, οἱ ὅποιοι μαθόντες παρ' ἑλπίδα

τὴν τοιαύτην λαθραίαν ἀδικοπραξίαν, ἐτρέξαμεν γενικῶς εἰς τὴν αὐτοῦ ὑψηλότητα τὸν Αὐθέντην μας, ἐπαραστήσαμεν τὰ δίκαιά μας ἐνώπιόν του καὶ τοῦ Μεντζιλισιοῦ, ἔτοιμοι ὄντες νὰ ἀποδείξωμεν καὶ μετὰ Τούρκους καὶ μετὰ Ρωμαίους, ὅτι ὁ τόπος εἶναι ἰδικός μας, καὶ μετὰ τοὺς Σπαχῆδες ἐν ταυτῷ τοῦ Σκαπέτου, οἱ ὅποιοι ἕως πέρυσιν ἔπαιρναν ἀπὸ ἡμᾶς τὸ Δέκατον, καὶ μαρτυροῦν τὰ Μπεράτια τους ὅτι τὸ Σκάπετον εἶναι μισρᾶς τοῦ Δελβινακίου, τὸ μαρτυρεῖ τὸ μπουγιουρτί τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ ὄλων τῶν μετ' αὐτὸν κατὰ καιρὸν ἡγεμόνων ἐνταῦθα, τὸ μαρτυροῦν οἱ ἴδιοι τζιφτζίδες του καὶ φωνάζουν ὅτι ὁ τόπος εἶναι Δελβινακιώτικος, πλὴν ποσῶς δὲν εἰσηκούσθημεν. Καὶ κατ' αὐτὸν μὲν ὑπερασπίζεται ὅτι ἀνάμιξε τὸ Ἰμλιάκι διὰ τὴν ἰδιοτέλειάν του καὶ διὰ τῆς δωροδωκίας οἱ δοῦλοι των κοντεύουν νὰ χάσωμεν τὸν τόπον μας (μ' ὄλον ὅπου πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπροσθέσαμεν ὅτι ἐὰν ποτὲ ἤθελεν ἀποδειχθεῖ ὅτι εἶναι μία σπιθαμὶ χωράφι Ἰμλιάκιον ἢ τοῦ Ὀσμάννιγιν τὸ σύνορόν μας, δίδομεν σενέτι ἔμπροσθεν τοῦ Μεντζιλισιοῦ νὰ εἶναι ὅλος ὁ τόπος μας Ἰμλιάκι) μήτε εἰς αὐτὸ μᾶς ἐδόθη ἀκρόασις, ἀλλὰ προσπαθοῦν παντοίοις τρόποις νὰ μᾶς τὸν ἀφαιρέσουν, τὸν ὅποιον εἶχομεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μας καὶ τὸν ἐχαίρομεν ἀφ' οὗ καὶ ἡ πατρίς μας, τὴν ὁποίαν διὰ νὰ βαστάξωμεν ἀκολόβητον, ὄχι μόνον ἐθνυσιάσθημεν ἐπὶ Ἀλῆ πασᾶ, ἀλλὰ καὶ ἐβυθίσθημεν εἰς χρέος ἀφόρητον, ἀριθ. 150.000 χιλ. γρόσια ὡς ἔγγιστα ὥστε ἐσκορπίσθησαν πολλοὶ ἐξ ἡμῶν, ἐνθεν κακεῖθεν, καὶ κατήνησεν ἡ πατρίς μας μόνον ἑκατὸν σπῆτια σήμερον, ἀπὸ τριακόσια ὅπου ἦτον ἅμα δὲν ἤκουσαν τὴν κηρυσσομένην δικαιοσύνην τοῦ βασιλέως μας (οὗ τὸ κράτος αἰώνιον καὶ ἀήτητον) μᾶς ἔγραψαν ὅτι συνεννοηθέντες ἀπεφάσισαν ὅλοι νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν φιλότιν πατρίδα διὰ νὰ τὴν ἐκχρεώσωσι καὶ τακτοποιήσωσιν. Ἦδη δὲ ἀφοῦ πάλιν μάθουν, ὅτι καταπιεζόμεθα εἰς τὰ ἴδια δεινὰ καὶ συμφορὰς τὰς προτέρας, ὄχι μόνον αὐτοὶ δὲν ἔρχονται, ἀλλὰ καὶ οἱ δοῦλοι τῆς θ' ἰ διασκορπίσωμεν ἀπ' ἐδῶ, διότι δὲν μᾶς μένει πλέον ἄλλη ἐλπίς. Ὅθεν βλέποντες ὅτι δὲν εἶναι ἄλλος τρόπος σωτηρίας, καταφεύγομεν εἰς τὴν θεόσωστον καὶ Ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν προσπίπτοντες εἰς τὸ ἔλεος τῆς εὐσπλαχνικωτάτης Αὐτῆς Παναγιότητος, νὰ ὑπερασπισθῇ τὰ δίκαια τῶν δούλων τῆς, καθότι οἱ αἰμοχαρεῖς λύκοι ἐπέτυχον ἀρμόδιον καιρὸν τώρα καὶ μετὰ τὰς ραδιουργίας των καὶ ἐτοίμου ψευδομαρτυρίας, ζητοῦν νὰ κατασπαράξωσι τὰ ἄκακά τῆς πρόβατα, νὰ ἰδεάσῃ καὶ τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν περὶ τῆς ἀδίκου ταύτης μας ὑποθέσεως, ἵνα εὐσπλαγχνισθεῖσα τοὺς πτωχοὺς ὑπηκόους τῆς, μᾶς ἀποδώσῃ τὰ δίκαιά μας, τοσοῦτον ἐνοχλοῦμεν τὴν Παναγιότητά τῆς, ἥς τὰ ἔτη εἶψαν πληστευτυχῆ καὶ τρισόλβια ἐπὶ τοῦ Οἴκουμενικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ αὐτῆς Θρόνου, αἱ δὲ Πανάγιοι καὶ Θεοσεβεῖς αὐτῆς εὐχαὶ καὶ εὐλογίαι μετὰ τῶν δούλων τῆς ἐν παντὶ βίῳ Ἀμήν.

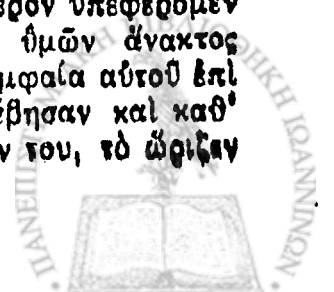
Τῆς ὑμετέρας Θεοφρουρήτου καὶ προσκυνητῆς ἡμῖν Παναγιότητος
ἐλάχιστοι δοῦλοι οἱ τῆς Παλαιᾶς Πωγωνιανῆς

Τῇ 4 Μαΐου ,αωμζ' ἐν Δελβινακίῳ τῆς Ἡπείρου
Ἐποκλινέστατοι δοῦλοι οἱ κάτοικοι Δελβινακίου

*

Τὴν ὑμετέραν Θεοστήρικτον καὶ σοφωτάτην Παναγιότητα, σὺν τῇ περὶ αὐτὴν Ἁγίᾳ καὶ ἱερᾷ Συνόδῳ, δουλικῶς πρυσκυνούμεν, πανευλαβέστατα τὴν παναγίαν καὶ χαριτόβρυτον αὐτῆς δεξιὰν ἀσπαζόμεθα.

Ἐ. ᾧ ἠλπίζομεν ἄνεσιν ὀπισσοῦν καὶ κουφισμὸν, τῶν ὧν πρότερον ὑπεφέρομεν δεινῶν, καὶ εἰρηναίως δεόμεθα πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ κραταιοτάτου ἡμῶν ἀνακτος (οὗ τὸ κράτος εἶναι ἀήτητον καὶ θριαμβεῖον εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ ἡ ρομφαία αὐτοῦ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν ἀπειθῶν ρομφαία δίστομος), ὅλα τὰ ἐνάγνια μᾶς συνέβησαν καὶ καθ' ἑκάστην μᾶς ἐπισυμβαίνουν. Μέχρι τοῦδε ἐγνωρίζεν ὁ καθεὶς τὸ ἰδικόν του, τὸ ὠρίζεν

καὶ κανεὶς δὲν ἠμποροῦσεν νὰ τοῦ το ἀποξενώσῃ μὲ ἐνάντιον τρόπον. Τώρα ὁμως ἐπάνω εἰς τὰς χρηστὰς ἐλπίδας, εἰς τὰς χρυσᾶς ἡμέρας τοῦ πολυχρονίου βασιλέως μας ὅσοι αἰσχροκερδεῖς καὶ ἀπειθεῖς εἰς τὰς βασιλικὰς διαταγὰς ὤρμησαν ὡς λύκοι νὰ ἀρπάξουν καὶ αὐτὴν τὴν χαριᾶν ἀπὸ τὸ στόμα τῶν ἀδυνάτων ραγιαδῶν καὶ ἂν ἔχουν καὶ κανὲν βῆμα τόπον, νὰ τὸ ἀρπάξουν καὶ αὐτὸ μὲ πολλὰς ραδιουργίας καὶ ψευδομαρτυρίας ἀνθρώπων ὀθωμανῶν, ὄχι γειτόνων, ἀλλὰ πάντῃ ξένων καὶ μακρυνῶν, καὶ οὐδὲν εἰδόντων τὸ παράπαν. Κάποιοι Ὀσμὰν μπέης Πρεμέτης ἀφοῦ ἀρπάξῃ καὶ ἐξουσίασῃ τὸ ἡμισυ τῆς Μέλγης χώρας τῆς Πωγωνιανῆς, τῆς ὁποίας χώρας τὸ ἄλλο ἡμισυ εἶναι ἱμλιάκι μὲ τὸ πνεῦμα τάχα τοῦ Ἱμλιάκ ναζίρι θέλει νὰ ζαπώσῃ καὶ τὰ μούλκια μας ὅπου ἔχομεν εἰς τὸν τόπον λεγόμενον Σκάπετον, τόπον ἕως τρεῖς χιλιάδες στρέμματα καὶ ἐπέκεινα περισσότερα ἀπὸ πεντακόσια κομμάτια χωράφια καὶ τὰ ὁποῖα τὰ ἤξεύρουν καὶ τὰ ὁμολογοῦν ὅλον τὸ βιλαῆτ τῆς Πωγωνιανῆς Τοῦρκοι καὶ Ρωμαῖοι καὶ οἱ Σπαχιδες ὅλοι χρόνους πεντακοσίους καὶ χιλίους ἀφοῦ ἀπηρτίσθη αὕτη ἡ χώρα Δελβινάκι, τὸ ὁποῖον τὸ μαρτυροῦν καὶ τὰ μπουγιουριά τοῦ μερχοῦμ Ἀλῆ - πασᾶ καὶ ἄλλων κατὰ καιροὺς ἠγεμόνων ἐνταῦθα ὅτι εἶναι Δελβινακιώτικος ὁ τόπος αὐτός ὅλος, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος Ἀλῆ πασᾶς, ἠθέλησε καὶ ἐπάσχισε παντοίοις τρόποις μὲ βίαν νὰ ἀποκτήσῃ καὶ νὰ κάμῃ κτῆμά του, χρόνους τεσσαράκοντα ἐπάσχισε, καὶ δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὸν ἐξουσίασῃ ὁ Ὀσμὰν μπέης αὐτός χθὲς ἀδίκως ἐζάπωσε τὸ ἡμισυ τῆς χώρας Μεβδέλης τὸ ὁποῖον ἀνήκεν εἰς τὸ Ἱμλιάκι ὡς μαχλούλικο μὲ τὸ ὄνομα τάχα καὶ δύναμιν τοῦ Ἱμπλιάκι ναζίρι (ὅστις ἂν ἔκαμεν πολλὴν παρατήρησιν ἐγνώριζε καλλίτερον τὰ ἀποτελέσματα τοῦ Ὀσμὰν μπέη) ἀδίκως θέλει νὰ ἀρπάξῃ καὶ τὸν τόπον μας εἰς τὸ Σκάπετον ἐνῶ δὲν ἔχει νὰ κάμῃ ὅταν καὶ αὐτὸ ὁποῦ ἀδίκως καὶ ἀρπάζων οἰκειοποιεῖται μὲ ψευδομάρτυρας Πρεμετινοὺς, Καστρινοὺς, Κολωνιάταις ξένοι πάντες καὶ μακρυνοὶ καὶ μηδὲν εἰδότες, οὔτε χώραν οὔτε σύνορα καὶ μὲ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ νὰ μᾶς ζαπώσῃ τὸν τόπον, καὶ τοῦτο χωρὶς νὰ μᾶς ἰδεάσῃ καθόλου ὅτι ζητεῖ τι παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ κρυφίως μὲ τοὺς ψευδομάρτυρας, ἀφοῦ οἱ τζιφτζίδες του τὸ ἐνόησαν (οἷτινες ὁμολογοῦν ὁ τόπος εἶναι ἰδικός μας) εἰδοποιήθημεν καὶ ἡμεῖς τὰ πρακτὰ του, ἀνεφέρθημεν πολλάκις ἐνταῦθα ἀλλ' οὐκ εἰσηκούσθημεν, βασιλευούσης τῆς δωροδοκίας. Τούτου χάριν προσπίπτοντες εἰς τὸ ἔλεος τῆς Ἐκκλησίας θερμῶς παρακαλοῦμεν καὶ ἱκετεύομεν ἵνα ἀφοῦ πληροφορηθεὶ καλῶς τὴν μεγάλην ἀδικίαν, ὅπου μελετᾶ καὶ προσπαθεῖ νὰ μᾶς κάμῃ ὁ αἰσχροκερδὴς καὶ ἀρπαξ αὐτὸς μπέγης, δώσῃ καὶ εἰς τὴν Ὑψηλὴν καὶ κραταιὰν Πόρταν τὴν ἱκανὴν πληροφορίαν περὶ ταύτης τῆς ἀναγκαιοτάτης ἡμῖν ὑποθέσεως, καὶ μάλιστα νὰ πασχίξῃ νὰ ἀρπάξῃ καὶ νὰ αἰσχροκερδῇ ὁ καλὸς μας Μπέγης μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἱμπλιάκ ναζήρι, ἐνῶ προστρέβεται ὄνομα ἀρπαγῆς καὶ ἀδικίας εἰς τὸ κραταιὸν Δοβλέτι, τὸ ὁποῖον δὲν τὸ καταδέχεται ὄχι νὰ ἀρπάξῃ, ἀλλ' οὔτε ἄλλον συγχωρεῖ νὰ ἀρπάξῃ τὸ ἄτομον τοῦ καλοῦ Μπέγῃ μας εἶναι, γνωστὸν παράπασι διὰ τὰ πολλὰ καλὰ αὐτοῦ πρακτικά. Ἡ ἐλπίς μας ὅλη μένει εἰς τὸ ἔλεος καὶ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ὑπεράσπισιν τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, ἵνα τύχωμεν ὑπερασπίσεως καὶ χειρὸς βοηθείας ἐν καιρῷ, καὶ μὴ γενώμεθα θῦμα καὶ βρῶμα τοῦ ἀρπαγῶν καὶ αἰσχροκερδοῦς, διότι ἂν αὐτὸς εὐτυχῆσῃ (ὃ μὴ γένοιτο) εἰς αὐτὸ τὸ μέγα ἀνόμημα, αὐριοὶν θέλουν ἐγερωθῆν ἡλύκοι παρόμοιοι πολλοί, διὰ νὰ μᾶς ἀπορροφήσουν τὸ αἷμα ἐν καιρῷ ἀνομίας ἐνῶ ἄλλοι χαίρονται εὐνομίαν. Σωτηρία μας μένει εἰς χεῖρας τῆς προσκυνητῆς ἡμῖν Παναγιότητος, ἧς τὰ ἔτη εἶψαν ἐπὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Αὐτῆς θρόνου πλεῖστα καὶ πανευφρόσυνα, αἱ δὲ πανάγιοι καὶ θεοσεβεῖς αὐτῆς εὐχαὶ καὶ εὐλόγιοι εἶψαν μετὰ τῶν δούλων τῆς ἐν βίῳ παντὶ ἀρρωγοί.

Τῆς προσκυνητῆς ἡμῖν θεοσηρίτου αὐτῆς Παναγιότητος
ὕποκλινέστατοι δούλοι Δελβινακιῶται μικροὶ καὶ μεγάλοι
ὄνομαστί οἱ κάτωθι

Τῇ δεκάτῃ πέμπτῃ μεσοῦντος Ἀπριλίου
ἡμερῆς Ἰωάννινα.

Τὴν Ὑμετέραν τρισέβαστον ἡμῖν Παναγιότητα γονυκλινῶς προσκυνοῦντες τὴν παναγίαν αὐτῆς δεξιὰν πανευλαβῶς ἀσπαζόμεθα.

Οἱ εὐσεβᾶστως ὑποσημειούμενοι κάτοικοι τοῦ καζᾶ Παλαιᾶς Πωγωνιανῆς διὰ τῆς παρουσίας ἡμῶν ταπεινῆς ἀναφορᾶς εἰς τὴν ὑμ. Παναγιότητα καθυποβάλλομεν ὑπ' ὄψιν Αὐτῆς ὅτι διὰ Ὑψηλῆς διαταγῆς τοῦ Μουσῖο Πασᾶ ἐφέντη μας, γνωστοποιηθέντες ὅτι μερικοὶ ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν μας διατρίβοντες αὐτόθι δι' ἀναφορᾶς τῶν ἀνεφέρθησαν εἰς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν, παραπονούμενοι ἀπὸ τὸν Χρῆστον Γιάννην, Γραμματικὸν ὑπὸ τὸν ἐνδοξότατον Μουδίστην Παλαιᾶς Πωγωνιανῆς ἢ δὲ Μεγάλη Ἐκκλησία ἀνέφερε τοῦτο εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, ἣτις διὰ τοῦ Βαλῆ πασᾶ ἐφέντη μας ἀπήτησε καὶ ἠξίωσε νὰ σταλθῇ ἐνταῦθα ἕκτακτος ἀπεσταλμένος πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθείας. Ἐπὶ τούτῳ λοιπὸν συναθροισθέντες ἅπαντες οἱ ταπεινοὶ δοῦλοι τῆς τολμῶμεν, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρανοήσεως, νὰ γνωστοποιήσωμεν, χάριν τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας, ὅτι ὁ διαληφθεὶς γραμματικὸς πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπηρετῶν ὑπὸ διαφόρους Μουδιδίριδες εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ἀπεδείχθη καλῆς διαγωγῆς ἄνθρωπος, τίμιος, καμμίαν αἰτίαν δυσαρεσκείας δὲν ἔδωκεν εἰς κανένα, καὶ ὅλοι ἐν γένει εἴμεθα καθ' ὅλα εὐχαριστημένοι ἀπὸ αὐτόν, οἱ δὲ μερικοὶ αὐτοί, οἵτινες παρεπονέθησαν, ὡς ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦντες νὰ βάλωσιν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ζιζάνια, διχονοίας καὶ ἄλλα καταστρεπτικὰ μέσα τῆς εὐημερίας τῆς φιλησύχου ἐπαρχίας μας, κατέφυγον εἰς τοιοῦτον μέτρον, μὴ ἐλπίζοντες νὰ εὕρωσιν τὰ σκάνδαλά των ἠχώ ἔδω εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ἵνα εἰσακουσθῶσιν αἱ ραδιουργίαι τῶν ἐνώπιον Ἡγεμόνος, οἷος ὁ Βαλῆ πασᾶς ἐφέντης μας (εἰς τὸν ὁποῖον ἔπρεπε πρῶτον ἔαν εἶχον ἀληθινὴν αἰτίαν νὰ ἀναφέρωσι τὰ παράπονά των) τοῦ ὁποῖου τὸ φιλοδίκαιον καὶ ὁ ἀκέραιος χαρακτήρ, καὶ ὅλαι αἱ ἀρεταὶ ὅσαι ἀποδεικνύουσι τοὺς εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην διατελοῦντας, εἶναι γνωσταὶ καὶ ὀφείλομεν ἅπαντες νὰ ὑψώσωμεν πρὸς τὸν Θεὸν χεῖρας ἰκέτιδας ὑπὲρ τοῦ Κραταιοτάτου Δοβλετιοῦ, διότι κατὰ καλὴν τύχην τοῦ Σαντζακίου, ἠυδόκησε νὰ διορίσῃ εἰς αὐτὸ τοιοῦτον ἰκανώτατον Ἡγεμόνα πρὸς ἡσυχίαν καὶ εὐημερίαν τοῦ τόπου. Διὸ παρακαλοῦμεν θερμῶς τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα, νὰ ἀναφέρητε ταῦτα ὅπου δεῖ, καὶ ὡς πνευματικὸς πατὴρ νὰ λάβῃ τὴν προσήκουσαν πρόνοιαν ὑπὲρ τῶν ταπεινῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας μας, προφυλάττοντες αὐτοὺς ἀπὸ τὰς ἐπηρείας ταραχοποιῶν ἀνθρώπων, ἅπαντες δὲ ἡμεῖς εὐγνωμονοῦντες διὰ τοῦτο εἰς τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα, εὐσεβᾶστως διατελοῦμεν ἔσαι ὑπὸ τὰς παναγίας εὐχάς.

Ὑποκλινέστατοι δοῦλοι καὶ εὐπειθέστατα τέκνα
ἅπαντες οἱ κάτοικοι τοῦ καζᾶ Παλαιᾶς Πωγωνιανῆς.

ΣΗΜ. Ἡ ἀνωτέρω ἀναφορὰ δὲν φέρει χρονολογίαν, παρομοία δὲ τοιαύτη ἐστάλη καὶ πρὸς τὸν τότε Βαλῆν Μουσῖο πασᾶν.

*

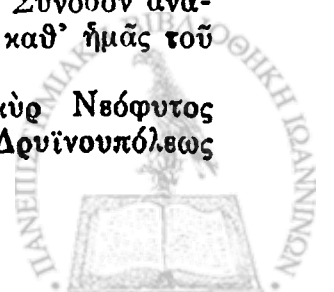
Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν Γράμμα

Φύλλον 211

(Ὑπογραφή) Ραφαὴλ ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Τῆς ἡμῶν Μετριότητος Συνοδικῶς, προκαθημένης, συνεδριαζόντων αὐτῇ καὶ τῶν καθευρεθέντων Ἱερωτάτων Ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν καὶ θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, τῶν τελείων Σύνοδον ἀναπληροῦντων ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν τιμιωτάτων καὶ λογιωτάτων κληρικῶν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Παραστάς ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Δρυϊνουπόλεως κὺρ Νεόφυτος ἀνήγγεκεν καὶ ἐπιστάσατο ὅτι Νεκταρίου τοῦ αὐτοῦ Ἐπισκόπου Δρυϊνουπόλεως

παραιτησαμένου την επισκοπὴν ταύτην, ἀβιάστως καὶ οἰκειοθελῶς, ὁ μακαριώτατος Πατριάρχης κὺρ Ἰερεμίας, χαριζόμενος τῷ αὐτῷ Νεκταρίῳ καὶ μεσιτείας καὶ παρακλήσεσι τῶν κληρικῶν καὶ ἀρχόντων πεισθείς, ἠνάγκασε τὸν αὐτὸν κὺρ Νεόφυτον δοῦναι τῷ παραιτησαμένῳ τούτῳ χωρία τρία τῆς αὐτῆς Ἐπαρχίας τὴν Πολύτζανην, τὸ Δελβινάκι καὶ τὸ Σταυροσκιάδι καὶ δὴ ὁ αὐτὸς Νεόφυτος μὴ ἔχων ἄλλοτρόπως ποιῆσαι, ἀκων καὶ μὴ βούλόμενος δέδωκε τῷ κὺρ Νεκταρίῳ αὐτῷ τὰ χωρία ταῦτα καὶ εἶχεν αὐτὰ μέχρι τοῦ νῦν, ἐν τῷ μεταξὺ παραβαίνων καὶ τὴν ὑπόσχεσιν ἣν ἔστερξε φυλάττειν τοῦ μὴ καταπατεῖν τὴν Ἐπαρχίαν αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ ταῦτα εἰπὼν ἐζήτησεν ὁ αὐτὸς κὺρ Νεόφυτος ἵνα κατὰ δίκαιον λόγον ἀναλάβῃ τὰ χωρία ταῦτα ὡς ἐνοριακὰ αὐτοῦ καὶ γνήσια ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ πρώην διαλειφθέντος Δρουϊνουπόλεως Νεκταρίου καὶ μὴ ἀποστερηῆσαι αὐτὸν καὶ προφανῶς ἀδικῆσαι.

Τούτων ἐνεκεν γνώμη κοιῆ τῶν περὶ αὐτὸν Ἀρχιερέων, ἀποφαινόμεθα καὶ ἐν Ἁγίῳ παρακλησόμεθα Πνεύματι.

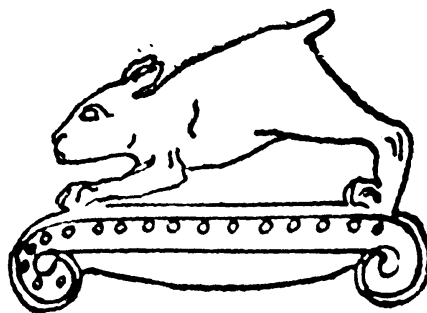
Ἴνα ὁ μὲν πρώην αὐτὸς Ἐπίσκοπος κὺρ. Νεκτάριος, μακρὰν ἀποστῆ τῶν τριῶν χωρίων, ὧν εἶχε μέχρι τοῦ νῦν ἀμετόχως, ὁ δὲ νῦν γνήσιος Ἐπίσκοπος Δρουϊνουπόλεως κὺρ Νεόφυτος δεσπόζει καὶ ἔχει αὐτὰ ὡς θέλει τὸ δίκαιον ἀνενοχλήτως καὶ ἀνεμποδίστως καρπούμενος τὰ ἐξ αὐτῶν εἰσοδήματα καὶ δικαιώματα, ὀφειλόντων τῶν αὐτοῖς ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν πείθεσθαι καὶ ὑποτάσσεσθαι αὐτῷ καὶ παρέχειν εὐπειθῶς πρὸς αὐτὸν πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαιώματα καὶ ὅστις ἂν αὐτῷ ἐνάντιος γένηται τῶν ἱερωμένων μὲν ὄν, ἀργὸς ἔστω πάσης ἱεροπραξίας, τῶν λαϊκῶν δὲ ἀφωρεσμένος, καταραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ ἄλυτος μετὰ θάνατον.

Εἰς γὰρ τὴν περὶ τούτου δήλωσιν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν τῆς ἡμετέρας Μετριότητος Συνοδικὸν Γράμμα καὶ ἐπεδόθη τῷ Θεοφιλοτάτῳ Ἐπισκόπῳ Δρουϊνουπόλεως κὺρ Νεοφύτῳ εἰς δήλωσιν καὶ ἀσφάλειαν.

Ἐν ἔτει ζριβ μηνὶ Ἀπριλίῳ.

Νομικὴ Συναγωγὴ Δοσιθέου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων (Ἐξ ἀντιγράφου ταύτης ἐν τῷ Ἀρχιεπισκοπικῷ τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου, ληφθέντος ἐκ τοῦ Πρωτοτύπου, ἀποκειμένου ἐν τῷ Μετοχίῳ τοῦ Παναγίου Τάφου).

[Συνεχίζεται]

ΜΑΝΘΟΥ Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, Καθηγητού

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΠΑΠΑΡΡΟΥΣΗΣ

Περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τοῦ Ἱερομονάχου Διονυσίου Παπαρρούση πολὺ ὀλίγα γνωρίζομεν, διότι ἕνεκα τῆς μεγάλης του μετριοφροσύνης καὶ τοῦ ἀνεπίδεκτου χαρακτήρος του περιέπεσεν εἰς λήθην. Οἱ ἀσχοληθέντες περὶ τὴν Ἠπειρον καὶ εἰδικῶς περὶ τὸ Ζαγορίον, ἀπλῶς μόνον ἀναφέρουν αὐτόν, ὡς λ. χ. ὁ Ἰωάν. Λαμπρίδης λέγει τὰ ἑξῆς: «Διονύσιος Ἱερομόναχος πρῶτος ἑλληνικὰ γράμματα διδάξας (1812) ἐν Μονοδενδρίῳ». Ὁμοίως καὶ ἄλλοι ἀναφέρουν περὶ αὐτοῦ.¹

Πρῶτος ὁ Μ. Παρανίκας συνέγραψε περὶ τοῦ Διονυσίου συντομωτάτην βιογραφίαν, ἀναφέρων ὅτι τὰς περὶ αὐτοῦ βιογραφικὰς πληροφορίας ἔλαβεν ἀπὸ τὸν πρωτοπρεσβύτερον Κωνσταντῖνον καὶ τὸν ἡγούμενον τοῦ μοναστηρίου τοῦ Προφήτου Ἠλίου Μονοδενδρίου Ἀμβρόσιον κατὰ τὸ ἔτος 1868².

Μετὰ τοῦτον ὁ Μαργαρίτης Κωνσταντινίδης συνέγραψε πληρεστέραν καὶ ἀκριβεστέραν βιογραφίαν περὶ τοῦ Διονυσίου, ἀφοῦ ἐμελέτησε καὶ τὰ ἀρχεῖα τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος Τεργέστης³. Ἐπίσης ὁ Δ. Σάρρος περιγράφων τὰ ἀνέκδοτα λεξικά του ἀναφέρει καὶ ὀλίγα περὶ τῆς ζωῆς του⁴.

Ποῖον ὑπῆρξε τὸ ἐπώνυμον τοῦ Διονυσίου;

Οἱ Λαμπρίδης, Παρανίκας (μόνον εἰς τὸ Σχεδιάσμα⁵ του) ἀναφέρουν «Διονυσί-

ου Ἱερομονάχου». Ὁ ἴδιος εἰς τὰ ἔργα του ὑπεγράφεται «Διονύσιος Ζαγορίτης ἢ ἐκ Ζαγορίου ἢ ἐξ Ἰωαννίνων. Πρῶτος ὁ Παρανίκας εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσαν βιογραφίαν ἀναφέρει τὸ ἐπώνυμον Παπαρρούσης, τοῦτον δὲ ἀκολουθοῦν οἱ Μ. Κωνσταντινίδης καὶ Δ. Σάρρος. Ἀλλ' ἀπὸ ἐπιστολὰς καὶ ἔγγραφα τοῦ Κώδικος Μονοδενδρίου ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ ἀληθὲς ἐπώνυμον τοῦ Διονυσίου ὑπῆρξε τὸ ὑπὸ τοῦ Παρανίκα κατὰ πρῶτον λεχθὲν «Παπαρρούσης». Διὰ ποῖον δὲ λόγον δὲν προτιμοῦσε αὐτὸ τὸ ἐπώνυμον ὁ Διονύσιος ἀγνοεῖται.

Ὁ Διονύσιος Παπαρρούσης ἐγεννήθη εἰς τὸ Μονοδένδριον τοῦ Ζαγορίου κατὰ τὸ ἔτος 1775, διότι κατὰ τὸν Κωνσταντινίδην οὗτος ἀπέθανε κατὰ τὸ 1837 εἰς ἡλικίαν 62 ἐτῶν, ὅπως ἐσημειώθη εἰς τὴν ληξιαρχικὴν πράξιν τοῦ θανάτου του. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη εἰς τὸ Μονοδένδριον καὶ κατόπιν μετέβη εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ἤκουσε τὸν ἀρίστον διδάσκαλον Ἀθανάσιον Ψαλλίδα πού ἐδίδασκε τότε παρά τὴν Ἁγίαν Μαρίναν. Πλησίον τοῦ Ψαλλίδα παρέμεινεν ἐπὶ τριετίαν ὀλόκληρον καὶ ἐγένετο ὁ διαπρεπέστερος τῶν μαθητῶν του.

Ἀφοῦ ἐτελείωσε τὰς σπουδὰς του ἐπανῆλθεν εἰς Μονοδένδριον κατὰ τὸ 1804 ὅπου ἐδίδαξε πιθανῶς ἐπὶ δύο ἔτη. Μετὰ ταῦτα προσεκλήθη, ἵνα διδάξῃ εἰς Νεγάδες τὸ πλουσιώτερον τῶν χωρίων τοῦ Ζαγορίου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἀλλὰ πότε προσεκλήθη καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον ἐδίδαξεν εἰς Νεγάδες δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν παρά τὰς προσπαθείας μας.

Ἐπίσης δὲν μᾶς εἶναι γνωστὸν πότε προεχειρίσθη ὁ Διονύσιος εἰς διάκονον καὶ πρεσβύτερον· ὁ Παρανίκας δὲν μᾶς λέγει τίποτε. Οὔτε ἀπὸ τὸν κώδικα τοῦ Μονοδενδρίου διαφωτιζόμεθα, ὁ δὲ Κωνσταντινίδης ἀπορεῖ καὶ ἀμφιβάλλει⁶. Ἰδοὺ τί λέγει «... ἀλλὰ περιεβλήθη πράγματι ὁ Διονύσιος τὸ ἱερὸν σχῆμα⁷ εἰς ἀπορίαν

1. Ἰ. Λαμπρίδης «Ζαγορικὰ» 1886 Μέρος Α' σελ. 58. Ἐπίσης ὁ αὐτὸς «Περὶ τῶν ἐν Ἠπειρῷ ἀγαθοεργημάτων» 1880 Μέρος Α' σελ. 19. Μέρος Β' σελ. 142. Ὁμοίως εἰς τὰ Ζαγορικὰ 1870 σελ. 70.

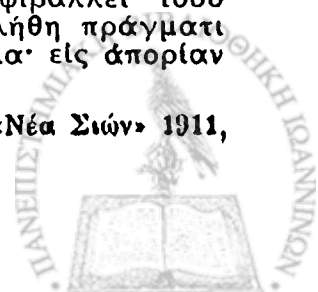
2. Μ. Παρανίκας εἰς τὸ Σχεδιάσμα 1867 σελ. 71.

3. Μ. Παρανίκας Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος Κων/πόλεως τόμ. ΙΒ' 1870 σελ. 156.

4. Μ. Κωνσταντινίδης «Νέα Σιών» τόμ. ΙΑ' 1911.

5. Δ. Σάρρος, Ἑλλην. Φιλ. Σύλ. Κωνσταντινονπόλεως τόμ. ΔΓ' σελ. 86—94.

6. Μ. Κωνσταντινίδης, «Νέα Σιών» 1911, σελ. 580.

καὶ ἀμφιβολίαν ἐμβάλλει ἡμᾶς τὸ γεγὸς ὅτι ἐν πάσαις ταῖς ἐν τῷ Λογιῷ Ἑρμῆ δημοσιευθεῖσαι αὐτοῦ πραγματεῖαι, ἀπάσαις ἐν τῇ Φυσικῇ ἐπιστῆμῃ ἀναφερομέναις ὡς καὶ ἐν χειρογράφῳ τινί... ὑποσημειοῦται ἀπλῶς Διονύσιος Ζαγορίτης ἢ ἐκ Ζαγορίου· καὶ ἐν αὐτῇ πράξει τῇ ληξιαρχικῇ τῆς θανῆς του ἀναφέρεται ὡς μετερχόμενος ἐν τῇ ζωῇ τὸν διδάσκαλον· οὐδὲ ἐν τῇ ἰδιοχείρῳ διαθήκῃ του κατατεθειμένη ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἐν Τεργέστῃ Ἑλληνικῆς Κοινοῦτος ὑπάρχει που νύξιος ὅτι ἦτο κληρικός Δὲν ἀποκλείεται ὅμως καὶ ἡ περίπτωση ὅτι καίτοι ἱερωμένος ὢν ὁ Διονύσιος, ἀποφασίσας ἅπαξ νὰ ἐγκατασταθῇ μονίμως ἐν Τεργέστῃ ὤφειλεν οὐχ ἦττον ν' ἀποθέσῃ τότε τὸ διακριτικὸν καὶ προσκροῦον ἔνδυμά του, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἐπετρέπετο ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ἀρχῶν ἵνα διαμένωσιν ἐν Τεργέστῃ ρασοφοροῦντες Ἕλληνες κληρικοί, μὴ διατελοῦντες ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς κοινότητος. Τοιοῦτος δὲ ἦτο καὶ ὁ Διονύσιος Παπᾶ - Ρούσης. Κοσμικῶς λοιπὸν ἐνδεδυμένος καὶ ὡς κοσμικῶς διαβίων ἐν Τεργέστῃ, ἴσως ἔνεκα τούτου δὲν ἐσημειώθη κατὰ τὸν θάνατόν του ὡς ἱερωμένος ἐν τοῖς ὑπὸ κυβερνητικὸν ἔλεγχον διατελοῦσι ληξιαρχικοῖς βιβλίοις τῆς Κοινοῦτος».

Διδάσκων ὁ Διονύσιος ἐν Νεγάδες ἐσχέτισθη μετὰ Νεγαδιωτῶν, οἱ ὅποιοι ταξειδεύοντες κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς Βλαχίαν προέτρεψαν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς Βλαχίαν πρὸς βελτίωσιν τοῦ μέλλοντός του ἀφοῦ ἀναχώρησεν ἐκ Νεγάδων κατὰ πρῶτον μετέβη εἰς τὸ Βουκουρέστιον, ὅπου ἐδιδάσκετο ἀπὸ ἀρίστους διδασκάλους, ἀλλὰ ἐδίδασκε συγχρόνως παρὰ διαφόροις, ἵνα πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Μετὰ ἀρκετὸν χρόνον μετέβη εἰς τὴν Κραϊώβαν τῆς Μικρᾶς Βλαχίας διὰ νὰ διδάξῃ τὰ τέκνα τῶν πολυαρίθμων Ἑλλήνων ποῦ διέτριβον ἐκεῖ. Ὁ Διονύσιος κατὰ τὸ ἔτος 1812 εὐρίσκει εἰς Βλαχίαν ὅπως φαίνεται ἐκ τοῦ ἔργου «Περιήγησις εἰς Κίνα», ὅπου λέγει πλὴν τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς «Παρὰ Διονυσίου Ζαγορίτου ἐν Βλαχίᾳ κατὰ τὸ 1812 ἔτος».

Ἀπὸ τὴν Κραϊώβαν μετέβη ἀκολούθως εἰς τὴν Βιέννην ὅπου κατὰ τὸν Παράνικαν ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῆς ἐκεῖ ὀρθοδόξου Κοινοῦτος, καὶ τελευταῖον εἰς Τεργέστην, ὅπου ἀπέθανεν ἐκ μαρρασμοῦ ἐν ἡλικίᾳ 62 ἐτῶν τὴν 26ην Μαΐου 1837.

Ἄλλ' ἐκ μιᾶς ἐπιστολῆς τῶν Μονοδενδριτῶν πρὸς τὸν Διονύσιον ὑπὸ χρονολογίαν 20 Νοεμβρίου 1835 πληροφοροῦμεθα, ὅτι οὗτος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη

τῆς ζωῆς του ἔπασχεν ἐξ ἀτονίας τοῦ στομάχου καὶ δὲν ἀποκλείεται ἡ περίπτωση ὅτι ἡ ἀσθένεια αὕτη ἐπέφερε καὶ τὸν πρόωρον θάνατόν του.

Ὁ Διονύσιος ὑπῆρξεν ἀνὴρ λογιώτατος, φιλομαθέστατος καὶ καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ Σωκρατικὸν ρητὸν «γηράσκω ἀεὶ διδασκόμενος». Ταχέως αἱ γνώσεις του ἐπηυξήθησαν καὶ ἐγένετο κάτοχος πολλῶν ξένων γλωσσῶν, Γαλλικῆς, Γερμανικῆς, Ρωμουνικῆς, Σλαβωνικῆς, Τουρκικῆς καὶ πιθανώτατα τῆς Λατινικῆς καὶ Ἰταλικῆς. Προσέτι δὲ διέκρινεν αὐτὸν μεγάλη ἀρχαιομάθεια καὶ βαθεῖα γνώσις τῆς καθόλου Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ τὴν μεγαλυτέραν κλίσιν εἶχε πρὸς τὰς φυσιογνωστικὰς ἐπιστήμας. Παρηκολούθη ἐπιμελέστατα τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ λεξικογραφικὴν τῶν χρόνων του κίνησιν καὶ ἀναφέρει εὐλαβέστατα τὰς γνώμας καὶ τῶν ξένων σοφῶν καὶ τῶν ἡμετέρων. Εἰς τὰ ἀνέκδοτα λεξικά του ἀναφέρει ἰδιαίτερος πλείστας Ἑπειρωτικὰς λέξεις μετὰ τῆς σημασίας των. Εἶχε μεγάλην ἀγάπην πρὸς τὴν γενέτειράν του καὶ τὸσον πολὺ εἰργάσθη δι' αὐτήν, ὥστε, ὅτε διηύθυνε τὴν σχολὴν τῆς ἀνέπτυξε ταύτην εἰς τὸν ὑπερτατον βαθμὸν καὶ ἐκ τῆς ὁποίας ἀποχωρῶν διὰ νὰ μεταβῇ εἰς Νεγάδες ἀφήκεν αὐτὴν μίαν τῶν τελειοτέρων Ἑλληνικῶν Σχολῶν τοῦ Ζαγορίου. Ὅτε δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1835 ἰδρύθη εἰς τὸ Μονοδένδριον ἡ Ριζάρειος Σχολή, ὁ Διονύσιος δὲν παρήκουσεν εἰς τὴν ἔκκλησιν τῶν ὁμοχωρίων του περὶ ἀποστολῆς εἰς τὴν σχολὴν ταύτην μερικῶν βιβλίων καὶ ἄλλων χρεωδῶν. Δυστυχῶς δὲν διεσώθη ὅλη ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Διονυσίου καὶ Μονοδενδριτῶν, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ ἠδυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν καλυτέρον τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ὀλίγοι μόνον ἐπιστολαὶ καὶ μερικά ἔγγραφα ποῦ δημοσιεύω κατωτέρω.

Τριέστιον.

Σεβαστὲ σοφολογιώτατε προσκυνοῦμεν,

Πρὸ δύο σχεδὸν μηνῶν ἐλάβαμεν τὴν εἰς τὰς 2 παρελθόντος Αὐγούστου σημειομένην γραφὴν σας εἰς τὴν ὁποίαν ἴδαμεν τὴν μεγίστην πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην σας, τὴν θερμότητα καὶ τὸν καλὸν ζῆλον σας καὶ

1. Ἐν τῇ ἐκδόσει καὶ τῶν ἐπιστολῶν καὶ ἐγγράφων διετήρησα τὴν ὀρθογραφίαν, τὰ σημεῖα τῆς στίξεως, ὅπως ἔχουν πλὴν τῶν κυριακῶν ὀνομάτων, τῶν πόλεων καὶ χωρῶν, τῶν τῶν ἀρχαῖων μόνον γράμμα ἔγραψα διὰ κεφαλαίου, χωρὶς ὅμως νὰ μεταβάλω τὴν ὀρθογραφίαν αὐτῶν.

ὅτι τέλος πάντων μὲ σταθερότητα ἀποφασίσεως νὰ σταλθῆ μετὰ τὸν θάνατόν σας ἡ χρηματικὴ κατάστασίς σας εἰς τὴν πατρίδα διὰ τὸ σχολεῖον. Μεγίστη εἶναι σοφολογιώτατε ἡ πρὸς αὐτὴν προσφορά, αἰωνίως θέλει εἶσθαι ὑποχρεωμένη εἰς τοιοῦτον πατριώτην ὅστις τὰ πάντα δι' αὐτὴν θυσιάζει, ἡ νεολαία ἥτις ἀπὸ τὴν πολύγλοτον φήμην πολλάκις εἶχεν ἀκούσει τὸ σωφὸν ὑποκειμένον σας ἀφοῦ ἔμαθε τώρα ἐσχάτως τὴν τόσην δι' αὐτὴν θέλησίν σας μετὰ βαθυτάτου Σέβας προφέρει τὸ σεβαστὸν ἔνομά σας. Μεγίστην θλήψην μᾶς ἐπροξένησεν ἡ ἀτονία τοῦ στομάχου σας περὶ τῆς ὁποίας εἶχαμεν ἀκούσει καὶ προτίτερα ἀμυδρῶς ὁμως καὶ ἐπομένως δὲν ἐπιστεύσαμεν ἕως ὅτου διὰ τῆς ἰδίας γραφῆς σας ἐβεβαιώθημεν ὁ κακὸς δαίμων μᾶς ἐπέφερεν καὶ αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν εἰς τὸ σῶμά σου διὰ τὴν ὁποῖαν πόσας καὶ ὁποῖας ὠφελείας ἤρτηρήθη ἡ δυστυχῆς πατρίς μας εἶναι περιττὸν ἴσως νὰ τὸ εἰπῶ.

Ἐμάχθατε νομίζομεν ὅτι ὁ φιλομαθέστατος κύριος Γ. Ριζάρις καθίδρυσεν πλέον εἰς τὴν πατρίδα μας σχολεῖον ἑλληνικὸν ὠραῖον εὐρύχωρον, μὲ οἰκοδομὴν πλέον στερεὰν καὶ μὲ εἰσόδημα ἰκανόν, αἰωνία ἡ μνήμη τοιούτων εὐεργετῶν !!! προστρέχωμεν λοιπὸν καὶ εἰς τὴν σοφολογιώτητά σας καὶ σὰς παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς στείλετε κατὰ τὸ παρὸν βιβλία τινὰ ἀπὸ τὴν βιβλιοθήκην σας Ἑλληνικὰ καὶ Γαλλικὰ, ἢ τέλος (;) χάρτας τινάς, καὶ καμμίαν σφαίραν οὐράνιαν καὶ Γηϊνήν ἐπειδὴ καὶ ταῦτα συντελοῦν τὰ μέγιστα ὡς ἠξεύρεται εἰς ἀνάπτυξιν τοῦ νοῦς τῆς νεολαίας, καὶ οὕτω νὰ πλουτήσητε τὴν βιβλιοθήκην τοῦ σχολείου μας, ἕως ὅτου πλουτισμένης ταύτης καὶ αὐξανομένων τῶν εἰσοδημάτων του, νὰ κατασταθῆ γενικὸν τοῦ Ζαγορίου σχολεῖον καὶ ὁμοιον εἶθε μὲ κανὲν ἀπὸ τὰ πρὸ μικροῦ ἐκεῖνα Κυδονίων καὶ Χίου, ἔχωμεν δὲ χριστὰς ἐλπίδας διὰ τὸν ζῆλον τῶν φιλομαθῶν πατριωτῶν μας, ὅτε γλύγορα ἴσως θέλει φθάσει εἰς τὸν εὐκτατὸν τοῦτον βαθμόν, εἰς τὸν ὁποῖον εἶθε παντοδύναμε, νὰ τὸ ἐδλέπαμεν, καὶ τινες ἔξ ἡμῶν Γέροντες, καὶ ἔπειτα νὰ ἐπαύαμεν ἀπὸ τὸ νὰ ζῶμεν, καὶ νὰ ἀναπροσκυνοῦντες μένωμεν μὲ τὸ ἀνήκον σέβας εἰς τὴν σοφολογιώτητά σας, οἱ ὡς ἀδελφοὶ σας χωριατοὶ Μαναδενδρίται.

1835 9βρίου 20 Μαναδένδριον.

Κατὰ τὴν εἰς Βιέννην διαμονὴν τοῦ ὁ Διονύσιος ἐχρημάτισε συντάκτης τοῦ ἐν αὐτῇ ἐκδιδόμενου «Λογίου Ἑρμοῦ», ἀπὸ τοῦ 1818 — 1821, ἔνθα καὶ κατεχωρήθησαν αἱ πλεῖστα μελέται αὐτοῦ.

Ἀποθνήσκων ὁ ἀείμνηστος οὗτος ἀνὴρ δὲν ἐλησμόνησε τὴν γεννήσασαν καὶ ἐκθρέψασαν αὐτόν. Μεταγράφομεν ἐνταῦθα τὸ ἀπόσπασμα τῆς διαθήκης τὸ σχετιζόμενον μὲ τὴν ἀφιέρωσιν τῆς περιουσίας καὶ τῆς βιβλιοθήκης του. Ἡ διαθήκη τοῦ Διονυσίου συνετάχθη τὴν 25ην Δεκεμβρίου 1832 καὶ εἶναι κατατεθειμένη κατὰ τὸν Κωνσταντινίδην εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐν Τεργέστη Ἑλληνικῆς Κοινότητος. Τὸ ἀπόσπασμα ἔχει ὡς ἑξῆς κατὰ τὸν Κωνσταντινίδην'.

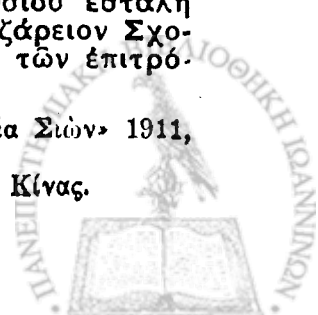
«... Ἐκ τῶν ἐναπολειπομένων θέλει ἐξοδευθῶν μέρος εἰς ἐκδοσιν διὰ τοῦ τύπου τῆς περιγραφῆς τῆς Κίνας, ἥτις ἐγράφη παρὰ τῆς ἐκεῖ σταλθείσης Ἀγγλικῆς πρεσβείας, ἡ ὁποία μετεφράσθη παρ' ἐμοῦ καὶ εὐρίσκειται χειρόγραφος μεταξὺ τῶν βιβλίων μου, τὰ βιβλία μου αὐτὰ τὸν ἀριθμὸν περίπου χίλια θέλουσι πωληθῆ μετὰ κέρδους, τὸ ὁποῖον θέλει δοθῆ εἰς τὸν ἐπιστατήσαντα καὶ κοπιᾶσαντα εἰς ἐκδοσιν καὶ πώλησιν αὐτῶν, τὰ δὲ ἔξ αὐτῶν συναχθέντα καὶ ἡ λοιπὴ πρσοότης τῆς περιουσίας μου θέλουν σταλθῆ ὡς δάνειον εἰς τὸ Κοινὸν τῆς Βιέννης, ἢ εἰς τὴν Ἑλευθέραν Ἑλλάδα, εἰς μέρος δηλ. ἀκίνδυνον καὶ ἀσφαλές πρὸς 5%, ὁ δὲ ἔξ αὐτῶν τόκος θέλει στέλλεσθαι εἰς τὴν πατρίδα μου ὀνομαζομένην Μονοδένδρι καὶ ἀπέχουσαν ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα ὥρας ἕξ, ὅπου θέλουσι διορισθῆ ἐπίτροποι οἱ ἐκεῖ ἐγκριτοὶ καὶ, θέλουσι δίδει τὴν πρσοότητα αὐτὴν εἰς διδάσκαλον διὰ νὰ διδάσκη ἀμισθὶ τὰ γραμματικὰ (ὄχι δὲ τὸ ἀλφάβητον, δηλ. εἰς γραμματοδιδάσκαλον) τὰ παιδιὰ τῶν πτωχῶν.

Τὰ δὲ βιβλία μου θέλουσι σταλθῆ εἰς καμμίαν βιβλιοθήκην τοῦ Ζαγορίου, ὅπου σχολαρχεὶ διδάσκαλος ἔμπειρος καὶ ἄλλων γλωσσῶν, ἀλλ' ἂν τοιοῦτη δὲν εὐρίσκειται, θέλουσι σταλθῆ εἰς ἐκείνην τῶν Ἰωαννίνων ἢ εἰς τὴν ἑλευθέραν Ἑλλάδα».

Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Διονυσίου ἐστάλη εἰς τὴν ἐν Μονοδενδρίῳ Ριζάρειον Σχολὴν κατόπιν πιστοποιήσεως τῶν ἐπιτρό-

1. Μ. Κωνσταντινίδης, «Νέα Σιών» 1911, σελ. 581.

2. Δηλ. τῆς περιγραφῆς τῆς Κίνας.

πων αὐτῆς ὅτι πράγματι ἐδίδασκεν ἐν αὐτῇ ἔμπειρος καὶ κάτοχος ξένων γλωσσῶν, ἀλλὰ δυστυχῶς ὅτε κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους 1902 ἐπυρπολήθη ἡ Σχολὴ αὕτη ἀπετεφρώθη καὶ ἡ βιβλιοθήκη τοῦ ἀοιδήμου ἀνδρός.

Κατωτέρω παραθέτομεν τὰ ἔγγραφα τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν ἀποστολὴν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Διονυσίου καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαθήκης του.

Οἱ Μοιοδενδρίται συμφώνως πρὸς τὰς τελευταίας θελήσεις τοῦ Διονυσίου συνέταξαν τὴν ἐξῆς πιστοποίησιν διὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς βιβλιοθήκης του εἰς τὴν Ριζάρειον Σχολὴν.

«Ἐπειδὴ ὁ πρὸ μηνῶν τελευτήσας μακαρίτης Διονύσιος Ζαγορῆσιος διατάττει μὲ τακτικὴν του διαθήκην νὰ δοθῇ ἡ Βιβλιοθήκη του εἰς τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἰωαννίνων Μαναδένδριον τὴν πατρίδα του, ἐὰν αὐτόθι ὑπάρχῃ διδάσκαλος Ἑλληνικῶν, πιστοποιοῦμεν οἱ ὑπογεγραμμένοι συμπατριῶται τοῦ μακαρίτου, διαμαρτυρόμενοι αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἡμεῖς πρὸ χρόνων μ' ἔλας τὰς ἐναντίας περιστάσεις εἴχαμεν καὶ ἔχομεν διδάσκαλον ἀληθῶς πεπαιδευμένον, ἔμπειρον καὶ ἐπιστήμονα πολλῶν ὠφελίμων γνώσεων συντεινουσῶν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν ὅχι μόνον τῆς Νεολαίας τοῦ χωρίου μας, ἀλλὰ καὶ τῶν συντρέχόντων ἐκ τῶν περιχώρων νέων. Παρακαλοῦμεν λοιπὸν τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ μακαρίτου, ἐπειδὴ τὸ σχολεῖον μας στερεῖται βιβλίων ὠφελίμων, νὰ μᾶς σταλθῇ ἡ εἰρημένη βιβλιοθήκη ὅσον τάχιστα, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸν ὅποιον τὸν ἐδιόρισεν ὁ μακαρίτης Διονύσιος ἀνθρωποφελῆ σκοπὸν καὶ ὑποφαινόμεθα.

Τῇ 11 Ἰανουαρίου 1838, Μαναδένδρι.

Χριστόδουλος Κόννιαρης, Μιχαλάκης Χρ. Βατζόκα, Κωνσταντῆς Καπρῆς, Δημήτριος Ἀλεξίου Μακούση, Χριστόδουλος Σεμιτέλος, Θεόδωρος Κοντογιάννης Βεκύλης, Ἰωάννης Μ. Στεῖδης, Παναγιώτης Βαλιάδης, Σακελλάριος, Παππᾶ Ἰωάννης, Γεώργιος Κοντοδήμου, Γεώργιος Ρούση, Δημήτριος Ζωγράφος.

Κατὰ Μάρτιον δὲ τοῦ 1838 ἀπέστειλαν πρὸς τοὺς ἐκτελεστάς τῆς διαθήκης τοῦ Διονυσίου Παπαρρούση τὴν κάτωθι ἐπιστολὴν εἰς Τεργέστην.

«Εὐγενέστατοι κύριοι Ὁμρε Νικόλας

Ἡσαίου καὶ Λεόνε Καρυδῆ ἐπίτροποι τοῦ Γένους τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων καὶ ἐκτελεσταὶ τῆς Διαθήκης τοῦ Μακαρίτου Διονυσίου Παππαρούση.

Ἐγκαίρως ἐδέχθημεν τὴν τῶν 16 παρελθόντος μηνὸς Νοεμβρίου καὶ ἔτους ἐπιστολήν σας, εἰς τὴν ὅποισιν ἐσώκλειστον εὐρομεν ἄλλην σας πρὸς τὰς θείας καὶ ἀνεψιᾶν τοῦ Μακαρίτου Διονυσίου Παππαρούσι σχέδιον ἐπιτροπικοῦ ἐκ μέρους τῶν ἰδίων καὶ ἀντιγράφων τῆς διαθήκης τοῦ ρηθέντος μακαρίτου Διονυσίου, καὶ ἐξ αὐτῶν τὴν πρὸς τὰς θείας καὶ ἀνεψιᾶν Διονυσίου ἐγχειρίσαμεν πρὸς τὰς ἰδίας κινωποιήσαντες συνάμα καὶ τὸ ἀντίγραφον τῆς Διαθήκης, τὸ ὅποιον ἀτελὲς ὄν, καὶ μὴ φέρον χαρακτήρα ἐπιστημότητος διὰ τῶν ὑπογραφῶν σας, ἔδωκεν εἰς αὐτὰς αἰτία δισταγμῶν αἰτηγῆς θέσασαι καὶ ὑπόψην ἡμῶν τὰς παρατηρήσεις των, μᾶς παρακάλεσαν καὶ ὡς ἐκ μέρους των νὰ σᾶς ἀναφέρωμαι, ὅτι κατὰ τὸ παρὸν ἀναβάλωσι τὴν ἀπάντησίν των, ἄχρις ὅτου λάβωσι παρ' ἡμῶν τὸ διαληφθὲν ἀντίγραφον τῆς Διαθήκης ἐν τάξει, καὶ ἐπικυρωμένον μὲ τὰς ὑπογραφάσας, ἡμεῖς δὲ συσκεφθέντες περὶ τούτου, καὶ εὐρώνταίς τὴν αἰτησύν των δικαία. Ἰδοῦ διὰ τῆς παρουσίᾳ μας τὴν ἐκτελοῦμεν, προσθέτοντάς σας ὅτι καὶ ἡμεῖς αὐτοῖς φυλλατώμεθα νὰ σᾶς ἀπαντήσωμεν λεπτομερῶς εἰς τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολήν σας μετὰ τὴν παραλαβὴν ὡς ἤρηται τοῦ ἐν τάξει ἀντιγράφου τῆς Διαθήκης, τὸ ὅποιον παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς ἐξαποστελεται ὅσον τάχιστα διὰ νὰ ἐδηγηθῶμεν ἐγκαίρως εἰς τὴν πρὸς τὴν εὐγενίαν σας ἀπόδξιν τοῦ ἐν τῷ χωρίῳ μας Μαναδενδρίῳ ὑπάρχοντος εὐκαταστάτου σχολείου, τὸ ὅποιον διὰ τὸ μέλον δίδει χρηστοτάτας ἐλπίδας.

Ἐν τούτῳ σᾶς προσκυνοῦμεν καὶ ὑποφενόμεθα

τῇ 20 Μαρτίου Μαναδένδρι

Οἱ παρευρεθέντες Μαναδενδρίται

Χριστόδουλος Κόννιαρ, Μιχαλάκης Χρ. Βατζόκα, Ἰωάννης Γ. Πανταζῆ, Θεόδωρος Κοντογιάν, Ἰωάννης Ἀναστ. Τζιτζικλα, Γεώργιος Κατζιαδίμα, Στήλιος Γκούτζια, Ἐλευθέριος Γ. Σιοφίλ, Ἰωάννης Χρώνη, Σακελλάριος, Παππᾶ Ἰωάν. Λιότζου, Γεώργιος Κοντοδίμ., Γεώργιος

Ρούσι, Παναγιώτης Κ. Τζιτζικολα, Ἰωάννης Μ. Στεῖδης, Κωνσταντῆς Ἰωάννου, Χριστόδουλος Ἰωαν. Ντερλή.

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1838 εἰς ἀπάντησιν ἐπιστολῆς ποῦ ἐστάλη πρὸς τοὺς Μονοδενδρίτας οὗτοι ἀποστέλλουσι πρὸς τοὺς ἐκτελεστάς τῆς διαθήκης τοῦ Διονυσίου τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν καὶ μετὰ τινος πιστοποιητικοῦ δι' οὗ διορίζονται οἱ Χριστόδουλος Γεωργίου Κόννιαρης καὶ Κωνσταντίνος Καπρῆς ἀντιπρόσωποι αὐτῶν, ἵνα συνεννοῶνται οἱ ἐκτελεσταὶ τῆς Διαθήκης τοῦ Δ. Παπαρούση μετ' αὐτῶν. Συγχρόνως δὲ γράφουσι καὶ πρὸς τὸν Δημήτριον Σεμιτέλον, ἵνα συμβάλῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς υποθέσεως ταύτης.

«Εὐγενέστατοι Ἐπίτροποι τοῦ γένους τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων καὶ ἐκτελεσταὶ τῆς διαθήκης τοῦ μακαρίτου Διονυσίου Παππα - Ρούση.

Τὴν 20 Δεκεμβρίου 1838 Μαναδένδριον.

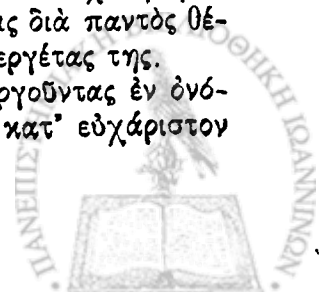
Εἰς ἀπάντησιν τῆς τιμίας σας χρονολογημένης τὴν 16 Νοεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους καὶ τῆς ὑστεροχρόνου ταύτης σημειωμένης τὴν 28 Ἀπριλίου τὴν ὁποῖαν προσεκάλεσαν ἡ δυσπιστία τῶν συγγενῶν τοῦ μακαρίτου Διονυσίου περὶ τῆς γνησιότητος τῆς διαθήκης του, σπεύδομεν πρὸ πάντων νὰ σᾶς προσφέρωμεν τὰς εὐχαριστίας μας διὰ τὸ ὅποιον εὐαρεστήθητε νὰ δεχθῆτε ἔντιμον βάρος τῆς ἐκτελέσεως τῆς διαθήκης τοῦ εἰς τὴν πόλιν σας τελευτήσαντος συμπατριώτου μας Διονυσίου Παππα-Ρούση. Ὁ μακαρίτης κινημένος ἀπὸ τὴν εὐαισθησίαν του εἰς τὸ νὰ πράξῃ τὸ μεγαλύτερον καὶ σωτηριωδέστερον καλὸν εἰς τὴν πατρίδα του, ἔλαβε συγχρόνως καὶ τὸ συνετὸν μέτρον νὰ ζιαιωνίσῃ τοῦτο διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης του.

Παρατηροῦμεν κύριοι, εἰς τὴν ἐπιστολὴν σας τῶν 16 Νοεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους, ὅτι ἡ χρηματικὴ περιουσία τοῦ ἀποθανόντος ἐν ᾧ δὲν εὐρέθη μετὰ τὴν τελευτὴν του, ὅση εἰς τὴν διαθήκην του διαλαμβάνεται, εὐρίσκεται ἀσφαλισμένη αὐτοῦ εἰς τρία ὀσπήτια, καὶ ὄχι δανεισμένη κατ' ἐκείνην εἰς τοὺς κυρίους Προκόπιον Καρτζιώτην καὶ Γουναρᾶν Ἰωσήφ Κλίγγερ, καὶ τῆς ὀποίας ἡ διορία νὰ συναχθῇ, πίπτει μέρος μετὰ δύο χρόνους, καὶ τῆς περισσοτέρας μετὰ τέσσαρας κατὰ τὸ γράμμαξ σας, χωρὶς νὰ μᾶς ἐξη-

γήσητε διατὶ τόσον μακρὰ ἡ προθεσμία τῆς συνάξεώς της, ἐὰν υποχρεωτικὸν εἶναι τοῦτο καὶ ἐὰν μετὰ τοῦ τόκου της πρὸς ὄφελος τῆς κοινότητός μας θέλῃ συναχθῆ εἰς τὰς ἐποχὰς αὐτάς· παρατηροῦμεν ἐπομένως, ὅτι ὁ μακαρίτης ὑπέκειτο καὶ εἰς χρέη, ὡς ἐκ τῶν ὀποίων ἡ εὐρεθεῖσα περιουσία ἐλαττοῦται ἱκανῶς· ὥστε κατὰ τὴν ἐπιστολὴν σας μετὰ βίας ἐκκαθαρίζονται τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν κοινότητά μας εἰς περίπου φ. 6400, διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ὀπείων θέλετε λάβει ἐν καιρῷ τὴν ἀναγκαίαν φροντίδα, ὡς ἐκτελεσταὶ τῆς διαθήκης του. βλέπομεν τέλος εἰς αὐτὴν· μὲ δυσαρέσκειάν μας, ὅτι ἡ χειρόγραφος αὐτοῦ μετάφρασις τῆς περιγραφῆς τῆς Κίνας δὲν εὐρέθη εἰς τὰ βιβλία του, ὡς ἐκ τοῦ ὀποίου μένουσιν ἄκυροι αἱ περὶ τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς διαταγαὶ του, ἐναντίον βέβαια τοῦ πνεύματος τῆς διαθήκης καὶ τῶν εὐχῶν τοῦ μακαρίτου. Πεπειθότες εἰς τὸν ζῆλον σας διὰ τὴν μετὰ φιλοτιμίας ἔρευναν καὶ ἐξακριβῶσιν τούτων καὶ βέβαιαι περὶ τῶν προσπαθειῶν σας, καὶ τῆς ἀποκρούσεως παντὸς ἐνδεχομένου σφετερισμοῦ, περιμένομεν ἀκολούθως διὰ τῶν ἐπιτρόπων ἡμῶν θετικωτέρας περὶ τούτων ἐξηγήσεις.

Ὅσον δὲ περὶ τῶν βιβλίων τοῦ μακαρίτου πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς τούτου, ἀκολουθοῦντες ἀκριβῶς καὶ τὰς περὶ τούτων ὁδηγίας σας, σᾶς πέμπομεν διὰ τῶν ἐπιτρόπων μας τὴν ἀπαιτουμένην ἐπίσημον ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως σχολείου εὐκαταστάτου καὶ διακρινομένου καθ' ὄλον τοῦτο τὸ μέρος μὲ σχολαρχοῦντα διδάσκαλον, εἰδήμονα πολλῶν γλωσσῶν, τὸ ὅποιον ὑπὸ αἰσίους αἰωνοὺς ἀνεγερθὲν διατηρηθὲν καθ' ὅλας τὰς ἐδῶ ἀνωμαλίας, καὶ προσδεῦον μετὰ τὴν κατάπαυσιν τούτων γιγαντιαίους βήμασιν, ὑπόσχεται εἰς τὴν πατρίδα νέους χρηστοθήεις καὶ πεπαιδευμένους, ἀξιους τῶν εὐαισθητῶν καὶ φιλογενῶν καὶ ἱκανοὺς νὰ δικαιώσουν τὰς εὐχὰς τῶν ἀειμνήστων κτιτόρων καὶ ἀφιερωτῶν τῆς Σχολῆς μας καὶ τῶν ἐπιτρόπων αὐτῶν. Προλαμβάνομεν ὅθεν νὰ σᾶς παρακαλέσωμεν διὰ νὰ μᾶς ἐξαποστείλητε ὅσον ταχύτερον πρὸς ὄφελος τῆς εἰς τὴν ῥηθειῶσαν σχολὴν μας ἐκπαιδευομένης νεολαίας, ἥτις διὰ παντὸς θέλει εὐγνωμονῆ πρὸς τοὺς εὐεργέτας της.

Ὡ ἐπιτρόπους ἡμῶν ἐνεργοῦντας ἐν ὀνόματι τῆς κοινότητός μας κατ' εὐχάριστον

ἡμῶν ἐκλογὴν σήμερον ἀπεκαταστήσαμεν τοὺς Κυρίους Χριστόδουλον Γεωργίου Κόνιαρην καὶ Κωνσταντῖνον Καπρῆν, ὡς καὶ ἐπισήμους δι' ἐπιτροπικοῦ μας θέλουν σᾶς παρουσιασθῆ. Τούτους λοιπὸν καὶ ὑμεῖς ὡς τοιούτους ἀναγνωρίζοντες καὶ πρὸς αὐτοὺς ὡς πρὸς ἡμᾶς ἀποτεινόμενοι θέλετε ἐκτελεῖν τὰ τῆς διαθήκης τοῦ μακαρίτου, ἐμβάζοντες ἐν καιρῷ εἰς διαταγὴν τῶν ἰδίων καὶ τοὺς προκύψαντας τόκους κατ' ἐκείνην.

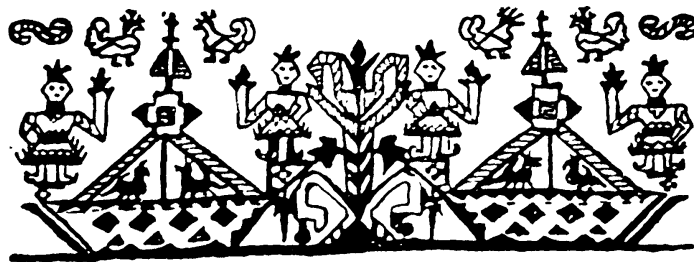
Οἱ νόμιμοι κληρονόμοι τῶν θείων τοῦ μακαρίτου Διονυσίου θέλουν ἀποκαταστήσει ἐπίτροπόν των, διὰ νὰ παραλάβῃ ἐν ὀνόματι αὐτῶν τὸ ἀνήκον εἰς αὐτοὺς λεγόμενον κατὰ τὴν διαθήκην.

Ἐπιθυμοῦντες μὲ τὴν ἀπάντησίν σας νὰ λάβωμεν διὰ τῶν ἐπιτρόπων ἡμῶν καὶ τὰ βιβλία τοῦ μακαρίτου μένομεν μὲ τὴν πρὸς ὑμᾶς ἰδιάζουσαν ὑπόληψιν εἰς τοὺς ὅρισμούς σας.

Χωριανοὶ Μαναδενδρίται.

Πανταζῆς Σακελλαρίου, Ἰωάννης Κοτρώτζου, Θεόδωρος Κοντογιάνη, Στήλος Γκούτζα, Κωνσταντῆς Σακελλαρίου, Χριστόδουλος Ἰωάννου Σκόκα, Γεώργιος Ἀναστασίου Τζούτζκολα, Γεώργιος Κοντογιάνης, Γεώργιος Ἰωάννου Βλάχου.

[Συνεχίζεται]

ΕΠΙ ΤΗ 174 ΕΠΕΤΕΙΩ ΑΠΟ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ ΤΟΥ

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ "ΔΙΔΑΧΗ," ΤΟΥ ΟΣΙΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΠΑΤΕΡ ΚΟΣΜΑ*

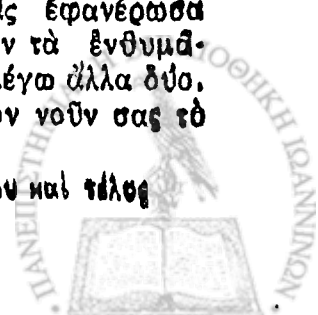
ΟΘΕΝ και ἔσεῖς χριστιανοί μου ὅλοι κοινῶς πρέπει νὰ σέβεσθε καὶ νὰ τιμᾶτε τοὺς παπᾶδες, καὶ νὰ μὴν τοὺς ψυχραίνετε μήτε νὰ τοὺς ρίχνετε χρέη καὶ δασύματα (διὰ) νὰ παρακαλοῦν τὸν θεὸν διὰ τὴν ψυχὴν (σελ. 130) σας καὶ διὰ τὴν ζωὴν σας καὶ διὰ τὰ πράγματά σας καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σας διατὶ νὰ ἐξεύρετε ὅτι ἕνας ἱερεὺς εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ ἕναν βασιλέα καὶ τὸ περισσότερο εἶναι ἀνώτερος καὶ ἀπὸ ἕναν ἄγγελον ἐπειδὴ καὶ εἶναι μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ ἀξιῶνεται καὶ ἐπιτελεῖ τὰ ἅγια μυστήρια, μάλιστα τὸ μέγα καὶ φορικτὸν μυστήριον τῆς θείας λειτουργίας, ὅπου τὸ βλέπουν οἱ ἄγγελοι καὶ τρέμουν. ὅθεν ὅσον ἠμπορεῖτε νὰ τοὺς σέβεσθε καὶ νὰ τοὺς εὐλαβεῖσθε ἀκόμη πλέον περισσότερο νὰ εὐλαβεῖσθε τὸν ἀρχιερέα σας, ὅτι αὐτὸς εἶναι διορισμένος ἀπὸ τὸν θεὸν ἐδῶ εἰς τὴν γῆν εἰς τόπον Χριστοῦ καὶ ὅσα νὰ δέση εἶναι δεμένα καὶ ὅσα νὰ λύσῃ εἶναι λυμένα, καὶ νὰ τοῦ δίνετε ἐκεῖνα τὰ δίκαια ὅπου σᾶς γυρεύῃ με ὅλην σας τὴν καρδίαν, διατὶ καὶ αὐτὸς ἔχει ἔξοδα καὶ τραβᾶ τόσα βάσανα ἀπὸ τοὺς ἑξωτερικοὺς καὶ ὅταν ἔρχεται εἰς τὴν χώραν σας νὰ τὸν δέχεσθε (σελ. 131) με χαρὰν καὶ νὰ τοῦ κάνετε τὴν πρέπουσαν τιμὴν καὶ δεξίωσιν, διὰ νὰ λαμβάνετε τὴν εὐλογίαν του, ἀκόμη νὰ τιμᾶτε καὶ τοὺς ζαμπιτάδες σας καὶ νὰ μὴ βαρυνκαρδίζετε διὰ τὰ δασύματα ὅπου δίδετε, ἀλλὰ νὰ ὑπομύνετε καὶ ἔχετε πολλὴν μισθὸν εἰς τὴν ψυχὴν σας διὰ αὐτά, ἐπειδὴ καὶ διὰ τὴν πίστιν τὰ δίνετε ἀκόμη νὰ τιμᾶτε, καὶ τοὺς προ-

στοὺς τῆς χώρας σας καὶ τοὺς γεροντοτέρους σας, ἀκόμη νὰ τιμᾶσθε καὶ ἀναμεταξύ σας καὶ νὰ παρηγορεῖσθε ἕνας τὸν ἄλλον σας ὡσὰν ἀδελφοὶ ὅπου εἰστε καὶ νὰ μὴ καταφρονεῖτε κανέναν, οὔτε τὸν παραικρόν, ὅτι ὁ θεὸς ὅμοια μᾶς ἔχει ὅλους, ἀκόμη καὶ ἔσεῖς παιδιὰ μου καὶ τέκνα τοῦ Χριστοῦ μου νὰ εἰστε εὐτακτα φρόνιμα, νὰ τιμᾶτε τοὺς γονεῖς σας καὶ νὰ τοὺς ὑπακούετε καὶ νὰ πηγαίνετε εἰς τοὺς διδασκάλους σας νὰ μαθένετε τὰ ἱερὰ γράμματα νὰ γένετε καλοὶ χριστιανοὶ νὰ ἀπολαύσετε τὸν παράδεισον καὶ ἔσεῖς γονεῖς νὰ παιδεύετε τὰ (σελ. 132) παιδιὰ σας εἰς χριστιανικὰ ἥθη, νὰ τὰ βάνετε νὰ μανθάνουν γράμματα, νὰ κάμετε τρόπον ἐδῶ εἰς τὴν χώραν σας διὰ σχολεῖον, νὰ βρῆτε ἕναν διδάσκαλον καὶ νὰ τὸν πληρώνετε νὰ σᾶς μαθαίνη τὰ παιδιὰ σας, ὅτι ἁμαρτάνετε πολὺ νὰ τὰ ἀφήνετε ἀγράμματα καὶ τυφλά καὶ μὴ μόνον φροντίζετε νὰ τοὺς ἀθήσετε πλούτη καὶ ὑποστατικὰ καὶ μετὰ θάνατόν σας νὰ τὰ τρῶν καὶ νὰ τὰ πίνουν καὶ νὰ σᾶς ὀπισολογοῦν, καλλίτερα νὰ τὰ ἀφήσετε πτωχὰ καὶ γραμματισμένα παρὰ πλούσια καὶ ἀγράμματα ἔτζη ἀρέγει τοῦ Θεοῦ καὶ ἔτζι νὰ κάμετε, διὰ νὰ ἀξιωθῆτε νὰ πηγαίνετε μαζί με τὰ παιδιὰ σας εἰς τὸν παράδεισον, εἰς τὴν κατοικίαν τῶν ἀγγέλων, καὶ νὰ συγχαίρεσθε καὶ νὰ συνευφραίνεσθε πάντοτε.

ΑΠΟ ὅλα ἐτοῦτα ὅπου σᾶς ἐφανέρωσα ἀδελφοὶ μου λογιᾶζω δὲν τὰ ἐνθυμάσθε ἕλα τώρα ὡστόσον σᾶς λέγω ἄλλα δύο, καὶ νὰ τὰ ἔχετε πάντα εἰς τὸν νοῦν σας τὸ

1. Ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς, τοὺς Τούρκους.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου καὶ τέλος

πρῶτον (σελ. 133) εἶναι ἐτοῦτο. ὁ σὺ μισεῖς ἐτέρω μὴ ποιήσης, ὅπου θέλει νὰ εἰπῇ ἐκεῖνο ὅπου ἐσὺ μισᾷς, καὶ δὲν θέλεις νὰ σοῦ τὸ κάμη ἄλλος, καὶ μήτε ἐσὺ νὰ τὸ κάμη εἰς ἄλλον, ἐκεῖνο πάλιν ὅπου θέλεις καὶ ἀγαπᾷς, νὰ κάμη ἄλλος εἰς τοῦ λόγου σου, ἐκεῖνο κάμε καὶ ἐσὺ εἰς τὸν ἄλλον. τοῦτον τὸν λόγον μᾶς τὸν παραγγέλει ὁ Χριστὸς μᾶς εἰς τὸ ἱερόν του εὐαγγέλιον καὶ εἶναι εἰς ὅλα ἀληθέστατος καὶ στοχασθῆτε τον καὶ μοναχοὶ σας χωρὶς νὰ σᾶς τὸ ἐξηγήσω πλατύτερα καὶ πάντα νὰ τὸν ἔχετε εἰς τὴν ἐνθύμησίν σας. τὸ δεύτερον εἶναι νὰ μὴ σᾶς λείπη ποτὲ ἐτούτη ἡ προσευχή. κύριε ἰησοῦ χριστέ υἱὲ καὶ λόγε τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος διὰ τῆς θεοτόκου καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων ἐλέησόν με τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀνάξιον δοῦλον σου. αὐτὸ ἀδελφοί μου πάντοτε νὰ τὸ λέγετε καὶ μὲ τὸ στόμα σας καὶ μὲ τὸν νοῦν σας καὶ ἡμέραν καὶ νύκτα ὅπου καὶ ἂν εἴστε ἢ τρῶτε ἢ περιπατεῖτε ἢ δουλεύετε ἢ κάθεσθε, αὐτὸ πάντα νὰ μελετᾶτε. καὶ (σελ. 134) ἂν δὲν τὸ ἐξεύρετε, νὰ τὸ γράψετε, νὰ τὸ μάθετε καὶ αὐτὸ σᾶς ὠφελεῖ κατὰ πολλὰ, καὶ ἐδῶ σᾶς ἐλευθερώνει ἀπὸ κάθε κακόν, καὶ ἐκεῖ σᾶς λυτρώνει ἀπὸ τὴν αἰώνιαν κόλασιν, καὶ σᾶς ἀξιώνει καὶ πηγαίνετε εἰς τὸν παράδεισον εἰς τὴν αἰώνιον πατρίδα μας.

Τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου φθάνουσιν αὐτὰ ὅπου μὲ βίαν τῆς καρδίας μου σᾶς ἐφανέρωσα. ζητήσατε καὶ ἡ ἀθηντία σας νὰ μάθετε τὰ ἐπίλοιπα ἐξετάσατε νὰ μάθετε ὅπου ἕως τοὺς πέντε ἡμισυ χιλιάδες χρόνους ἐξουσίαζεν ὁ διάβολος, καὶ ὄσοι ἀπέθνηκαν ἐπήγαιναν εἰς τὴν κόλασιν, ἔπειτα εὐσπλαχνίσθη ὁ κύριος τὸ πλάσμα του καὶ ἐκατέβη εἰς τὴν γῆν καὶ ἐσαρκώθη, καὶ ἐγένεν ἄνθρωπος καὶ μᾶς ἐδίδαξε τὴν πίστιν, τὸ ἅγιον βάπτισμα, τὰ ἄχραντα μυστήρια, ὕστερα ἐπαθεν, ὑβρίσθη, ἐπεριγελάσθη, ἐδάρθη, ἐσταυρώθη, ἀπέθανεν, ἐτάφη, καὶ ἐθανάτωσε τὸν διάβολον καὶ τὴν ἁμαρτίαν, ἐπήγεν εἰς τὴν κόλασιν καὶ εὐγάλε τὸν (σελ. 135) ἀδάμ καὶ εὐαν, καὶ ὄλον του τὸ γένος καὶ ἐγενε χα-

ρὰ μεγάλη, καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἀφανισμὸς μέγας εἰς τὸν ἄδην, καὶ σπαθὶ δίστομον εἰς τὰς καρδίας τῶν θεοκτόνων ἐβραίων καὶ ἀπὸ τότε ἄνοιξε τὸν παράδεισον, ἔπειτα ἀνέστη, μετὰ ταῦτα ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἐκάθησεν εἰς τὴν δεξιὰν τοῦ προανάρχου αὐτοῦ Πατρὸς νὰ συμβασιλεύῃ αἰώνια. ἀκόμη ζητήσατε νὰ μάθετε, πῶς ἔχει νὰ γένη καὶ τέλος ἐτουνοῦ τοῦ κόσμου καὶ ἔχουν νὰ χαλάσουν ὅλα, καὶ οὐρανὸς καὶ γῆ, καὶ θάλασσα, καὶ βουνά καὶ πάντα, πρέπον εἶναι νὰ τὰ ἐξετάζετε αὐτὰ καὶ νὰ τὰ μαθένετε, ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς τὰ εἰπῶ ὅλα φρόνιμοι εἴστε καὶ γνωστικοί, καταλάβετε τὸ καλὸν καὶ κάμετέ το.

Γ-ΝΑΣ ἄνθρωπος ἀδελφοί μου ὅπου δουλεύει ἓνα ἀμπέλι βέβαια πρέπει νὰ φάγη καὶ κανένα σταφύλι ὁμοίως καὶ ἐγὼ χριστιανοί μου, βλέπετε διὰ ἐσᾶς (πῶς) ἀγανακτῶ καὶ κοπιᾶζω, καὶ πῶς κινδυνεύω (σελ. 135) τὴν ζωὴν μου διὰ τὴν ἀγάπην σας. καὶ εἶμαι ἐτοιμὸς νὰ χύσω καὶ τὸ αἷμα μου ἂν εἶναι θέλημα θεοῦ, καὶ τότε θέλετε ἐγνωρίση σωστὰ τὴν ἀγάπην μου. τὸ λοιπὸν καὶ ἐγὼ τώρα θέλω τὸν μισθὸν τοῦ κόπου μου. ἡ πληρωμὴ μου δὲν εἶναι ἄσπρα καὶ φλωριά, δὲν θέλω ἐγὼ τέτοια, οὔτε ἔχω τί νὰ τὰ κάμω ἢ ποῦ νὰ τὰ βάλω, ἀλλὰ θέλω νὰ μοῦ δώσετε διὰ τὸν κόπον μου μίαν ὑπόσχεσιν, νὰ μοῦ τάξετε αὐτὰ ὅλα ὅπου σᾶς εἶπα. νὰ τὰ φυλάξετε καὶ νὰ τὰ βάλετε μέσα εἰς τὴν καρδίαν σας, καὶ πάντα αὐτὰ τὰ θεῖα λόγια τοῦ εἶναι ἡ κουβέντα σας καὶ τὸ μίλημά σας ὅταν ἀνταμώνεσθε, διατι εἶναι λόγια τοῦ παναγίου πνεύματος εἶναι πολὺ τιμιότερα καὶ καλλίτερα ἀπὸ τζοβαῖρια καὶ μαργαρίτάρια, καὶ καλότυχοι ἐκεῖνοι ὅπου τὰ βάνουν εἰς τὸν νοῦν τους καὶ εἰς τὴν καρδίαν τους, ὡσάν θησαυροὺς πολύτιμοι καὶ πάλιν ἄθλιοι καὶ κακορίζικοι ἐκεῖνοι ὅπου (σελ. 137) δὲν στοχάζονται, καὶ δὲ τὰ βάνουν εἰς τὸν νοῦν τους, ἀλλὰ ζοῖ ὡσάν τὰ ζῶα, ὅπως φθάσουν. ἐκεῖνοι πρέπει νὰ κλαίωμεν καὶ νὰ τοὺς μοιρολογούμεν, καὶ καλύτερα ἦτον νὰ μὴ γεννηθῶν.

ΕΓΩ ἀδελφοί μου ἐπεδευθήκα εἰς τὴν σπενδὴν παράντα καὶ πηνήντα χρόνους.

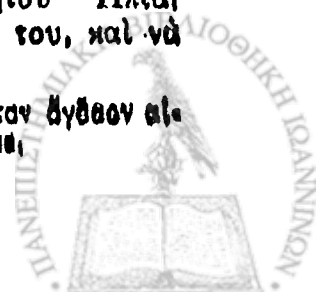
1. 5508. Πάντοτε ἐννοεῖ τὴν ἰλουσιν τοῦ Χριστοῦ.

ἐδιάβασα πολλά καὶ διάφορα βιβλία καὶ περὶ ἑβραίων, καὶ περὶ ἐλλήνων καὶ περὶ ἄλλων ἀσεβῶν καὶ αἰρετικῶν ἐρεύνησα τὰ βάθη τῆς σοφίας καὶ ἤυρα, ὅτι οἱ ἄλλαις πίστες εἶναι ψεύτικες, κάλπικες μόνον ἢ ἐδική μας ἢ χριστιανική εἶναι ὀρθόδοξος, ἀληθινή καὶ ἀγία διατοῦτο σᾶς λέγω ἀδελφοί μου χριστιανοὶ νὰ χαίρεσθε καὶ νὰ εὐφραίνεσθε ὅπου εὐρέθητε χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι καὶ νὰ κλαίετε καὶ νὰ θρηνεῖτε τοὺς ἀπίστους καὶ αἰρετικούς, ὅπου εὐρίσκονται εἰς τὸ σκότος. διὰ αὐτοὺς ἐγένεν ἡ κόλασις, αὕτη εἶναι ἡ καθολικὴ πατρίδα τους, χιλιάδες καλὰ νὰ κάμουν, χωρὶς τὸ ἅγιον βάπτισμα, (τίποτες δὲν ὠφελοῦνται. ἐτούτην τὴν ζωὴν ἄς τὴν (σελ. 138) χαροῦν μὲ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τους καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην τὴν οὐράνιον, ἄς μὴν ἐλπίζουν τίποτες. ἡ ἄλλη εἶναι ἐμᾶς τῶν χριστιανῶν τῶν βαπτισμένων, τῶν μυρωμένων. τῶν ἐξομολογουμένων, τῶν μεταλαβημένων. ἐμᾶς τῶν ταλαιπωρημένων τῶν πεινασμένων, τῶν διψασμένων, τῶν στενοχωρημένων, τῶν ὑβρισμένων, τῶν δαρμένων, τῶν φυλακωμένων, καὶ ὅσοι θὰ παθαίνουν αὐτὰ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ἐκείνων εἶναι βέβαια ἢ ἄλλη ζωὴ, ὁ παράδεισος. καὶ καλότυχοι ἐκεῖνοι, ὅπου τραβοῦν ἐδῶ θλίψεις καὶ βάσανα, καὶ ταλαιπωροὶ ἐκεῖνοι ὅπου ἔχουν ὅλα τὰ χουζούρια καὶ ταῖς ἀνάπαυσεσ. καὶ τῶν καὶ πίνουν ἐγγνοιαστοὶ, ἐτούτοι βέβαια θέλουν πάθει ὡσάν ἐκεῖνοι εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Νῶε, ὅπου ἔκαναν τὰ ὅμοια καὶ ἐκείνους ὁ εὐλογημένος τοὺς ἔλεγε τί κάνετε ἀνθρώποι παύσατε ἀπὸ τὰ κακὰ καὶ ἀπὸ ταῖς ἁμαρτίαις, διατὶ ἐβαρέθη ὁ Θεὸς καὶ ἔχει νὰ μᾶς καταποντίσῃ, καὶ αὐτοὶ τὸν ἐπεριγελοῦσαν, ὁ (σελ. 139) ποῦ τὸν ἤβλεπαν ὅπου ἔφτιανε τὴν κιβωτὸν καὶ δὲν τὸν ἐπίστευαν, ἕως ὅπου ἄρχησεν ὁ καταποντισμός, καὶ ἄνοιξαν οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔβρεξε σαράντα ἡμέρας καὶ σαράντα νύκτες καὶ ἔνεβη τὸ νερὸν δεκαπέντε πῆχεις ὑψηλότερα ἀπὸ ὅλα τὰ βουνά, καὶ ἐπνῆεν ὅλος ὁ κόσμος, καὶ δὲν ἔγλύθη τίποτε οὔτε ἀνθρώπος, οὔτε ζῶον, καρὰ ὁ Νῶε μὲ τὴν φραμελίαν του, ὅπου ἦταν μέσα εἰς τὴν κιβωτὸν ἦγουν εἰς τὸ καράβι, τότε ὅλοι τὸ ἐκατάλαβαν τὸ κακὸν

τους, μὰ τί τὸ ὄφελος δὲν ἦταν ἐλπίδα σωτηρίας. ὅταν ἔπρεπε, νὰ ἀφήσουν τὰ κακὰ τους καὶ νὰ μετανοήσουν δὲν ἤθελαν, διὰ τοῦτο ἐπνῆκαν ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸν, καὶ ἔλαβαν κακὸν θάνατον, καὶ ἐπῆγαν καὶ εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν.

ΕΤΖΙ ἀδελφοί μου θέλουν πάθη καὶ ἐκείνοι ὅπου δὲν ἀκούουν ταῖς διδασκαλαῖς καὶ ταῖς παραγγελίαις τῶν διδασκάλων, ἀλλὰ τὰ στοχάζονται ὡσάν παραμύθια, θέλει ἔλθει καιρὸς νὰ βαροῦν τὸ κε (σελ. 140) φάλι τους καὶ νὰ μὴν ἔχουν διάφορον. αὐτὰ χριστιανοὶ μου νὰ μὴ σᾶς λείπουν ποτὲ ἀπὸ τὸν νοῦν ἀλλὰ μὲ αὐτὰ νὰ τζακίζετε ταῖς κακαῖς σας ὄρεξες, καὶ νὰ ἔχη πάντα λύπην ἢ καρδίαν σας. ἀκόμη καὶ νὰ στοχάζεσθε καὶ τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου μας, καθὼς γράφουν τὰ βιβλία τῆς ἐκκλησίας μας, καὶ λέγουν εἰς τὸν ὄγδον' αἰῶνα ἔχει νὰ γένη τὸ τέλος τοῦ κόσμου. μὰ προτῆτερα ἔχει νὰ γεννηθῇ ὁ ἀντίχριστος καὶ νὰ κάμῃ τόσα κακὰ εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἔχει νὰ ὀνομάσῃ τοῦ λόγου του υἱὸν θεοῦ καὶ θέλει σταθῇ βασιλεὺς νὰ ὀρίσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ νὰ κάμῃ καὶ θαύματα κατὰ φαντασίαν, διὰ νὰ πλανᾷ τοὺς ἀνθρώπους νὰ τὸν ὁμολογήσουν διὰ Χριστόν, καὶ ὅσοι τὸν πιστεύουν νὰ τοὺς τάξῃ τόσα ἀγαθὰ καὶ ὕστερα νὰ τοὺς βουλῶνῃ εἰς τὸ μέτωπον μάλιστα οἱ ἑβραῖοι, ὅλοι ἔχουν νὰ τὸν πιστεύσουν. διὰ ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς ἔχει νὰ στείλῃ ὁ Θεὸς τὸν προφήτην Ἡλίαν διὰ νὰ παραγγείλῃ, καὶ νὰ διδάξῃ ὅσοι ἔχουν (σελ. 141) ἅγιον βάπτισμα τὴν βούλαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, νὰ φυλάγῃνται νὰ μὴν πιστεύουν ἐκεῖνον τὸν πλάνον ἀντίχριστον, καὶ ἐκεῖνα ὅπου τάξῃ εἶναι ὅλα ψεύτικα, διὰ νὰ τοὺς γελάσῃ νὰ τοὺς βουλῶσῃ καὶ καλλίτερα νὰ τυρανίσθῃν, καὶ νὰ θανατωθῃν, παρὰ νὰ τὸν πιστεύουν καὶ νὰ βουλωθῃν, αὐτὰ καὶ ἄλλα ἔχει νὰ διδάξῃ ὁ προφήτης Ἡλίας' καὶ ὕστερα ἐκεῖνος ὁ πλάνος ἀκούωντας. τὸ κήρυγμα τοῦ προφήτου Ἡλίας, ἔχει νὰ λυσάξῃ ἀπὸ τὸν θυμὸν του, καὶ νὰ

1. Ἰσως ἤθελε νὰ πῇ δέκατον ἀγῶνα αἰῶνα στὴν ἐποχὴ θηλ. πού ἐβίβασαν.

τυρανῆ καὶ νὰ παιδεύῃ ὅσους δὲν τὸν πιστεύουν μὲ τὰ πλέον χειρότερα βασανιστήρια, καὶ καλότυχος καὶ τρισμακάριος ὁποῖος ὑπομείνῃ καὶ δὲν βουλωθῆ, ἐκεῖνος βέβαια θέλει στεφανωθῆ. καὶ θέλει σταθεῖ εἰς τὸν χορὸν τῶν μαρτύρων καὶ πάλιν ἄθλιος καὶ ταλαίπωρος ὁποῖος πλανεθῆ καὶ τὸν πιστεύσῃ καὶ βουλωθεῖ, ἐκεῖνος ἔχει νὰ καίεται πάντοτε εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν μαζί μὲ τὸν πλάνον ἀντίχριστον.

... λογιάζω ἀδελφοί μου σὰς ἐτρόμαξαν τὴν (σελ. 142) καρδίαν, καὶ ἀληθινὰ φοβερὰ πράγματα εἶναι καὶ ἐγὼ ὁποῦ τὰ λέγω τρέμω καὶ δειλιῶ μὰ τί νὰ κάμω ὁποῦ ἔχω χρέος νὰ σὰς τὰ φανερώσω. λοιπὸν ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ κακὰ τοῦ κατηγομένου ἀντιχριστοῦ, θέλει λάμψει ὁ Πανάγιος σταυρὸς ἐπάνω εἰς τὸν οὐρανὸν ἑπτὰ φορές λαμπρότερος ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ εὐθύς θέλει καταποντισθεῖ ὁ μιαρὸς ἀντίχριστος μὲ ὄλον τοῦ τᾶγμα ὅσοι ὅσοι τὸν ἐπίστευσαν καὶ θέλει γένηι γαλήνη(νη) μεγάλη εἰς ὅλην τὴν γῆν καὶ ὕστερα θέλουν σαλπίσουν οἱ ἄγγελοι καὶ θέλουν ἀναστηθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ τετραπέρατα τῆς οἰκουμένης ἄνδρες καὶ γυναῖκες διὰ νὰ δώσουν ἀπολογίαν εἰς ὅσα ἔκαμαν ἢ καλὰ ἢ κακὰ, καὶ τότε θέλει ἔλθῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς ὁ φοβερὸς κριτῆς ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ Θεός, μὲ χίλιες χιλιάδες ἀγγέλων καὶ μύριες μυριάδες ἀρχαγγέλων, καὶ θέλει καθίσει ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ διὰ νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον. τότε θέλει χωρίσει τοὺς ἀνθρώπους εἰς δύο, καθὼς χωρίζει ὁ πιστικὸς τὰ πρόβατα ἀπὸ τὰ γίδια καὶ τὰ μὲν πρόβατα ἵγουν τοὺς καλοὺς καὶ δικαίους, νὰ τοὺς βάλῃ εἰς τὰ δεξιὰ, τὰ δὲ γίδια ἵγουν τοὺς κακοὺς καὶ ἁμαρτωλοὺς εἰς τὰ ἄριστα, καὶ τότε ἔχει νὰ κρίνῃ καὶ νὰ ἐξετάσῃ τὸν καθέναν κατὰ τὰ ἔργα του καὶ ἐκεῖνους ὁποῦ ἐφύλαξαν τὸ ἅγιον βάπτισμα καὶ ἔκαμαν ταῖς ἐντολαῖς του καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς τοὺς ἐξομολογήθηκαν καὶ ἐκοινώνησαν τὰ ἄχραντα μυστήρια

στήρια θέλει τοὺς βάλῃ εἰς τὴν βασιλείαν του τὴν οὐράνιον εἰς τὸν τόπον τὸν ἄγγελικὸν νὰ χαίρωνται, καὶ νὰ εὐφραίνωνται τὴν δόξαν του πάντοτε. τοὺς δὲ ἀπίστους καὶ αἰρετικούς καὶ ὅσους ἐμόλυναν τὸ ἅγιον βάπτισμα καὶ δὲν ἐφύλαξαν ταῖς παραγγελίας του καὶ δὲν ἐξομολογήθηκαν, ἀλλὰ ἀπέθαναν ἀμετανόητοι, θέλει τοὺς πέμψῃ εἰς τὰ κατώτατα τοῦ ἄδου εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον νὰ καίωνται, καὶ νὰ φλογίζωνται πάν (σελ. 144) τότε μὲ τὸν πατέρα τους τὸν διάβολον καὶ τότε θέλουν κόπτονται, καὶ νὰ θρηνοῦν καὶ νὰ κλαίουں ἀπαρηγόρητα καὶ νὰ λέγουν, ἄχ κακὸν κεφάλι ὁποῦ εἴχαμεν, μᾶς τὰ ἤλεγαν τὰ βιβλία τῆς ἐκκλησίας, καὶ δὲν ἀκούαμεν, μᾶς τὰ ἐφώναζαν οἱ διδάσκαλοι καὶ δὲν τὰ ἐβάναμεν εἰς τὸν νοῦν μας, ἀλλὰ τοὺς ἐπεριγελοῦσαμεν, καὶ τὰ κακὰ καὶ ταῖς ἁμαρτίαις δὲν ταῖς ἀφήναμεν οὔτε ἐστοχαζόμεσταν ἐτούτην τὴν ὥραν ποτέ· λοιπὸν τώρα ἀλήμονον εἰς ἡμᾶς. ἐδῶ ὁποῦ ἤλθαμεν, ποτὲ ἐλευθερίαν δὲν βλέπομεν.

ΑΥΤΑ ἀδελφοί μου ἔχουν νὰ γένουν βέβαια, μόνον πότε, αὐτὸ δὲν τὸ ἐφάνερωσεν ὁ Χριστὸς μου μοναχὰ λέγει ἔτι, ὅταν νὰ ἴδῃτε ἀκαταστασίες εἰς τὸν κόσμον, καὶ πολέμους, καὶ ἀκρίβειαι καὶ πείνες καὶ ἀσθένειαι μεγάλαις, καὶ θανάτους πολλοὺς καὶ ἄλλα κακὰ τότε εἶναι κοντὰ τὸ τέλος, λοιπὸν αὐτὰ βλέπομεν ὁποῦ κατὰ τὸ παρὸν ἀκολουθοῦν καὶ πρέπει νὰ φοβούμεσθε καὶ (σελ. 145) πάντα νὰ εἴμεσθε ἐτοιμοί. διὰ τοῦτο ἀδελφοί μου σὰς παρακαλῶ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ ὅσον ἠμπορεῖτε νὰ προσέχετε καλὰ νὰ φιλάγετε τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰς παραγγελίας αὐτὰς ὁποῦ σὰς εἶπα, νὰ μὴν κλέπτετε, νὰ μὴν φονεύσετε, νὰ μὴν πορνεύετε νὰ μὴν ὀμνύετε ὄρκον νὰ μὴν ψευδομαρτυρᾶτε, νὰ μὴν συκοφαντᾶτε ἕνα τὸν ἄλλον νὰ μὴν ὑπερηφανεύεσθε, νὰ μὴν στολίζετε τὸ βρωμερὸν ἐτοῦτο κορμὶ ὅπου αὐριον μέλει νὰ γένηι βρωμα καὶ δυσοδία καὶ νὰ τὸ φάγουν τὰ σκουλίκια, ἀλλὰ νὰ στολίζετε τὴν ψυχὴν σας ὁποῦ εἶναι ἀθάνατος καὶ τιμιώτερη ἀπὸ ὄλον τὸν κόσμον καὶ νὰ μὴν ὀκνεύετε εἰς τὰ καλὰ ἔργα, ἀλλὰ νὰ προσεύχησθε συχνὰ καὶ νὰ λέγετε ἐκεῖ

1, Ἀναγράφεται δις.

να ὁποῦ σᾶς εἶπα καὶ νὰ πηγαίνετε εἰς τὴν ἔκκλησίαν ταῖς ἑορταῖς ὄλαις, ξεχωριστὰ ταῖς ἀγίαις κυριακαῖς καὶ νὰ μὴ δουλεύετε. ἀκόμη νὰ νηστεύετε τὸ κατὰ δύναμιν ταῖς διορισμέναις νηστεύσαις καὶ ταῖς σα (σελ. 146) ρακοσταῖς νὰ κάνετε καὶ ἐλεημοσύνην ὅσω σᾶς δίνει χέρι, ξεχωριστὰ τοὺς ἐδικούς σας καὶ συγγενεῖς σας, ὅταν τοὺς βλέπετε στενοχωρημένους, καὶ πικραμένους νὰ τοὺς βοηθᾶτε, καὶ νὰ τοὺς παρηγορᾶτε καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ πάντα νὰ εὐγαίνη ἀπὸ τὸ στόμα σας λόγος γλυκὸς μέλι καὶ ζάχαρι, καὶ ὄχι φαρμάκι. ἀκόμη νὰ ἔχετε πάντοτε τὸν θάνατον εἰς τὴν ἐνθύμησίν σας, καὶ νὰ φοβᾶσθε νὰ μὴ τύχη καὶ σᾶς ἔλθῃ ἔξαφνα, καὶ σᾶς εὖρη ἀνετοιμασμένους καὶ τί γένεσθε. διὰ τοῦτο ὅσον καὶ ἂν ἠμπορεῖτε νὰ εἴστε πάντοτε ἔτοιμοι ἐξομολογημένοι καὶ διορθωμένοι. ἔπειτα ὅταν ἔλθῃ καλῶς νὰ ἔλθῃ, νὰ σᾶς ἀναχωρήσῃ ἀπὸ ἐτοῦτον τὸν ψεύτικον καὶ μάταιον κόσμον, καὶ νὰ σᾶς πηγαίνῃ εἰς τὸν ἀληθινὸν καὶ αἰώνιον, ὁποῦ τέλος ποτὲ δὲν ἔχει.

ΤΩΡΑ λοιπὸν ἀδελφοί μου, ἰδοῦ ὁποῦ τελειῶνω, διότι ἐμίλησα πολλὰ καὶ γνωρίζω ὁποῦ σᾶς ἐβάρυνα, ὅμως ἡ ἀγάπη ἢ πολλὴ ὁποῦ σᾶς (σελ. 147) ἔχω μὲ ἐπαρακίνησε νὰ μακρύνω τὸν λόγον καὶ νὰ μὲ συμπαθήσετε. Πλὴν καὶ ἐγὼ ὡς ἁμαρτωλὸς καὶ ἀνάξιός ὁποῦ εἶμαι ἀποτολμῶ καὶ παρακαλῶ τὸν γλυκύτατόν μου Ἰησοῦν Χριστόν νὰ σᾶς πληρώσῃ τὸν κόπον σας καὶ τὴν χασομέριάν σας, καὶ νὰ στείλλῃ οὐρανόθεν τὴν χάριν του καὶ εὐλογίαν του καὶ νὰ εὐλογήσῃ καὶ νὰ ἀγιασῇ τὴν χώραν σας ταύτην, καὶ ὅλα τὰ χωρία τῶν χριστιανῶν νὰ εὐλογήσῃ καὶ τοὺς ἀνδρας καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τὰ παιδιά σας, καὶ τὰ πράγματά σας, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σας καὶ ἄμποτες νὰ εὐσπλαχνισθῇ ὁ Κύριος καὶ νὰ συγχωρήσῃ τὰ ἁμαρτήματά σας καὶ νὰ φυτεύσῃ, καὶ νὰ ριζώσῃ εἰς τὴν καρδίαν σας τὰ θεῖα λόγια ταῦτα, νὰ ἀπεράσετε καὶ ἐδῶ καλὰ εἰρηνικὰ καὶ ἡγαπημένα, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ σᾶς ἀξιῶσῃ νὰ πηγαίνετε ἐξομολογημένοι κοινωνημένοι καὶ διορθωμένοι νὰ κληρονομήσετε εἰς τὸν παράδεισον (εἰς) τὴν πα-

τρίδα μας τὴν ἀληθινὴν καὶ αἰώνιον (σελ. 148) νὰ χαίρεσθε πάντοτε μὲ τοὺς ἀγγέλους καὶ μὲ τοὺς ἀρχαγγέλους καὶ νὰ εὐφραίνεσθε μαζὶ μὲ τοὺς προφήτας, μὲ τοὺς ἀποστόλους, μὲ τοὺς μάρτυρας, μὲ τοὺς ἱεράρχας μὲ τοὺς δόσιους, μὲ τοὺς δικαίους καὶ μὲ ὅλους τοὺς ἀγίους καὶ διὰ πρεσβειῶν τῆς παναχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, νὰ ἀξιωθῆτε νὰ δοξάζετε καὶ νὰ προσκυνῆτε, πατέρα υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν, ἀμήν.

Τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα

Γέγραπται κατὰ 1804 κατὰ μῆνα ὀκτώβριον.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Τὸ χειρόγραφο αὐτὸ βιβλιαράκι διαστάσεων 0.14¹/₂ X 0.9¹/₂ ἔχει ἀριθμημένες σελίδες 2 - 55 καὶ 74 - 159, μὲ χάσμα 18 σελίδων καὶ χωρὶς τέλος.

Περιεχόμενα :

- Σελ. 2-12 Διάφορες προσευχὲς σὲ γλῶσσα ἀρχαῖζουσα.
- » 18 Λευκὴ.
  - » 14-21 «Ἕγνος κατὰ ἀλφάβητον διὰ στίχων εἰς τὴν ὑπεραγίαν Δέσποινα Θεοτόκον» σὲ δημοτικὴ ὠραία γλῶσσα τῆς ἐποχῆς.
  - » 22-26 «Προσευχὴ εἰς τὴν ἀγίαν λητουργίαν τὸν χειρουβικὸν ὕμνον». Γλῶσσα δημοτικὴ τῆς ἐποχῆς.
  - » 27-55 «στοὺς 1799 μαῖου : 18... φυλάδα περὶ τοῦ λίθου ὡς πλάτου εἰς πεσόnton ἐν ἱερουσαλημ πρὸς διόρθωσιν τὸν ἐν ἁμαρτίαις ἀδιός διάκημεν». Γλῶσσα δημοτικὴ.
  - » 56-73 ἔλλείπουν.
  - » 74-148 «Λόγοι ἦτοι διδαχαί : τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λείξει ἀοιδίμου ἱεροδιδασκάλου Κοσμᾶ». Γλῶσσα δημοτικὴ.
  - » 149 Λευκὴ.
  - » 150-159 «Εὐχὴ καταναυκτικὴ εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστόν» γλῶσσα ἀρχαῖζουσα. Ἡ εὐχὴ ἀπομένει ἀτελής, λόγω ἔλλειψως φύλλων.

Παρατήρηση

Οἱ λέξεις ποὺ εἶναι μέσα σὲ ἀγκύλες εἶναι πιθανές, γιατί μὲ τὸ πέραςμα 150 ἐτῶν δὲν διαβάζονται πλέον.

Κ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΘ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, Καθηγητοῦ - Θεολόγου

Η ΙΕΡΑΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ-ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ*

(1872-1922)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΤΑ ΔΙΔΑΣΚΟΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Στὴ Σχολῇ τὰ μαθήματα ἦσαν τὰ ἑξῆς:

Σωμασκία — Πρακτικὴ Ἀριθμητικὴ καὶ Γεωμετρία — Ἱστορία — Γεωγραφία — Φυσικά.

Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, δηλ. Ἀνάγνωσις, Γραφή, Γραμματικὴ, Τεχνολογία, Ἑρμηνεία μύθων τοῦ Αἰσώπου, περικοπῶν ἀπὸ τὴν Κύρου Ἀνάβαση καὶ Παιδείαν καὶ τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ξενοφῶντος, ἀπὸ τὸ Ἐνύπνιον καὶ τοὺς Διαλόγους Νεκρικοῦς καὶ τὸν περὶ διαβολῆς τοῦ Λουκιανοῦ, ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοκράτους, τὸν Παραρρητικὸν καὶ τὸν πρὸς Δημόνικον, ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Λυσίου κατ' Ἐρατοσθένους καὶ κατὰ σιτοπωλῶν, ἀπὸ τὸν Πλούταρχον «περὶ παιδων ἀγωγῆς». Τὰ χρόνια ἐκεῖνα ὑπῆρχε τὸ καλὸ βιβλίον «ἡ Ἑλληνικὴ Χρηστομάθεια», ποῦ περιεῖχε ἀρχαῖες σύντομες ἐκλεκτὲς φράσεις καὶ πολύτιμα γνωμικά καὶ περικοπὲς ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας συγγραφεῖς καὶ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας. Γιαυτὸ στὴ Σχολῇ διάβαζαν καὶ λόγους τοῦ Χρυσοστόμου πρὸς Εὐτρόπιον, περὶ προσευχῆς, περὶ τοῦ κατὰ θεὸν πολιτεύεσθαι — τοῦ Μ. Βασιλείου τὴν ὁμιλίαν τοῦ «ἐν αὐχμῶ καὶ λιμῶ» καὶ τὸν πρὸς τοὺς νέους λόγους τοῦ «πῶς ἂν ἐκ τῶν ἑλλήνων ὠφελοῖντο λόγων». Τὰ δὲ κυρίως θρησκευτικὰ μαθήματα τῆς Σχολῆς ἦσαν: Ἱερὰ Ἱστορία Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης — Εἰσαγωγή στὴν Ἁγία Γραφή — Ἑρμηνεία Κυριακῶν Εὐαγγελίων καὶ ἐκλεκτῶν περικοπῶν τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, Ἱερὰ Γεωγραφία — Ἑβραϊκὴ Ἀρχαιολογία — Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία — Κατήχησις — Χριστιανικὴ Ἠθικὴ — Ποιμαντικὴ — Λειτουργικὴ καὶ πιδὲ ἔκτενῶς γιὰ τὶς δεήσεις, τὶς ἱερὰς ἀκολουθίας καὶ τελετὰς καὶ ὅσα ἀφοροῦσαν τοὺς ἐφημέριους ἱερεῖς. Καὶ δὲν ἦτο μόνον ἡ θεωρητικὴ διδασκαλία, ἀλλὰ καὶ ἡ καθημερινὴ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῶν στὸν Ὄρθρο καὶ στὸν Ἑσπερινό, στὰς Λειτουργίας, στὶς ἀγρυπνίας, τὶς τελετὰς, τὶς χειροτονίας καὶ στὶς ἀσκήσεις στὴν ἱεροπρεπῆ ἀνάγνωσις καὶ στὴ θεία βυζαντινὴ ψαλμωδία μέσα στὶς μυστικοπαθεῖς μικρὰς μονὰς τῆς νήσου μας.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

ΟΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΡΙΤΑΙ ΤΩΝ

Οι εξετάσεις γινόντανε συνήθως κατά τὰ μέσα Ἰουνίου ὕστερα ἀπὸ Θεία Λειτουργία καὶ Ἁγιασμὸ καὶ προσλαλιά τοῦ διευθυντοῦ, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν λεγομένων τότε Κριτῶν. Ἀκολουθοῦσε γεῦμα στὴ Μονὴ μὲ προσφωνήσεις ἐν μέσῳ ἐθνικῶν δραματισμῶν. Στὴ διάρκεια τοῦ γεύματος ἀντὶ μουσικῆς οἱ μαθηταὶ ἔψελναν ἐκκλησιαστικὰ τροπάρια. Τ' ἀπόγευμα μετὰ τὶς μετάνοιες καὶ τὸ χειροφίλημα τοῦ σχολάρχου ἔπαιρναν οἱ μαθηταὶ τὰ ἀπολυτήρια καὶ ἐνδεικτικὰ τοὺς ἔντυπα μὲ ἀνώτερο βαθμὸ τὸν 5 καὶ μὲ τρεῖς διακρίσεις «Ἄριστα, Πάνυ Καλῶς, Καλῶς», σφραγισμένα μὲ τὶς σφραγίδες τῆς Μονῆς καὶ τῆς Σχολῆς καὶ δεόντως ὑπογεγραμμένα.

Στὴν Ἱερατικὴ Σχολὴ πῆγαν ὡς κριταὶ στὶς εξετάσεις οἱ ἐξῆς γυμνασιάρχαι καὶ καθηγηταὶ τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς, ἡ ὁποία τότε εἶχε καὶ τὸ θεσμὸ τῶν κοσμητόρων. Α') Γυμν.: 1) Σπυρ. Μανάρης 1805-1886 ἕξη χρόνια στὴ σειρὰ 1873 - 89. 2) Γ. Σωτηριάδης στὰ 1890. 3) Ἀντώνιος Τραυλαντώνης στὰ 1896. 4) Ἀλέξιος Ζαμαρίας στὰ ἔτη 1898 - 1900. 5) Π. Ρώτας τὰ ἔτη 1911 - 1912. 6) Γ. Καλούδης (1864 - 1952), δέκα φορὲς ἀπὸ τὰ 1887 ὡς τὰ 1914. — Β') Καθηγηταί: 1) Στέφανος Ράδος, ὁ κοσμήτορας (1830 - 1879), τοῦ ὁποίου ὁ τάφος βρίσκεται στὸ χωριὸ τοῦ τὸ Γραμμένο, 2) Ἀθ. Φερεκύδης, 3) Χαράλ. Ἀρεταῖος, 4) Σωτ. Κοντοθανάσης, 5) Ἀναστ. Ζάκας, 6) Γρηγ. Δρακόπουλος, 7) Μιλτ. Πανταζῆς, 8) Ἀγ. Παπαγεωργίου, 9) Ἰω. Σαγκριώτης, 10) Ἰω. Δ. Ἰωαννίδης, 11) Ἰω. Στούπης, 12) Ἀναστ. Ἀράλης, 13) Δημ. Κώνστας, 14) Δημ. Ραμμος, 15) ὁ θεολόγος ἱερεὺς τῆς Ζωσιμαίας Κ. Θωμαΐδης, 16) ὁ ἑλληνοδιδάσκαλος Κ. Ν. Οικονόμος ἢ Κόκκινος, 17) ὁ Χρηστάκης Μέκιος στὰ 1899 καὶ στὰ 1914 ὡς γυμνασιάρχης, 18) ὁ Δημ. Λιβαδεύς, ὁ φυσικομαθηματικός, 19) ὁ Κων. Ἀράλης, 20) ὁ Ν. Εὐαγγελίδης, ὁ ὕστερα Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, 21) ὁ Φιλ. Σαγγούνης, 22) ὁ Γ. Μαδιᾶς, 23) ὁ θεολόγος κληρικὸς Αἰμιλιανὸς Γεωργούλης.

Στὶς εξετάσεις πῆγαιναν καὶ προσκεκλημένοι, ὅπως λ. χ. ὁ Λαζαρίδης, γραμματέας τοῦ Ρωσικοῦ Προξενείου Ἰωαννίνων, ὁ Γ. Τζέτζος, ἔφορος τῆς Κοινότητος Ἰωαννίνων, ὁ Ἀρμένιος Ἀρμενὰκ Χοριγκιάν, διδάσκαλος τῆς Τουρκικῆς στὴ Ζωσιμαία καὶ ὁ γράφων ὡς διδάσκαλος τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τῆς Κοινότητος τῆς Νήσου κατὰ τὸ Σχολικὸν ἔτος 1906 - 1907.

Τέλος μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση ἐπῆγαν ὡς κριταὶ ὁ παιδαγωγὸς Ἀναστάσιος Σακελλαρίου ἀπὸ τὸν Ἐλαφότοπον μαζὶ μὲ τὸν ἀπὸ τῆ Δόλιανη φιλόλογο καθηγητὴ Παπάγιαννόπουλο, οἱ Γενικοὶ Ἐπιθεωρηταὶ Χρυσανθακόπουλος καὶ Νικολαΐδης, οἱ ὁποιοὶ ἔκαμαν εὐφημη μνεῖα γιὰ τὴ Σχολὴ στὸ Ὑπουργεῖον καὶ ἀπηύθυναν θεορμὰ συγχαρητήρια πρὸς τὸν σχολάρχην της, τὸν ἀοίδιμο Μελέτιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΑΦΙΕΡΩΤΑΙ—ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Ἡ Σχολὴ συνετηρεῖτο κυρίως ἀπὸ τοὺς πόρους τῆς Μονῆς τῆς Ἐλεούσης, ἡ ὁποία ἐξώδευε κατ' ἔτος 200 λίρες. Ὁ διευθυντὴς τῆς ἐδούλευε δωρεὰν καὶ ἀπαρνήθηκε τὸν κόσμον χάριν τῆς Σχολῆς. Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἀφιερωταί, δωρηταί, συνδρομηταί, εὐεργέται, γνωστοὶ καὶ ἄγνωστοι ἀπὸ χριστιανικὴ ταπεινοφροσύνη, ἐβοηθοῦσαν τῇ Σχολῇ. Ὀλων αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἡ ἐφορεία τῆς Σχολῆς κάθε χρόνο ἀμέσως ἀπὸ τὸ 1873 στίς 13 Νοεμβρίου, ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἰεροῦ Χρυσοστόμου, ἐτελοῦσε μνημόσυνον καὶ κάθε ἡμέρα ἐμνημόνευε τὰ ὀνόματα ζώντων καὶ τεθνεώντων, καὶ τὰ εἶχε γραμμένα στὰ Δίπτυχα τῆς Προσκομιδῆς καὶ μέ συγκίνηση ὅλα τὰ διάβαζαν στὴν Ἀγρυπνία τὴν ὀλονύκτια πού τελοῦσε ἡ Μονὴ στὴν ἡμέρα τῆς γιορτῆς τῆς, τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου στίς 21 Νοεμβρίου. Ἐπίσης ἡ Ἐφορεία μὲ συγκινητικὸ ἔγγραφο—πὺ θὰ ἀξίζε μερικῶν ἢ ἀναγραφῆ— ἐξέφραζε τὶς εὐχαριστίες τῆς πρὸς τοὺς βοηθοῦντας, ἐλεοῦντας καὶ διακονοῦντας τὴν Σχολήν.

Ὡς πρῶτοι πὺ προσέφεραν γιὰ τὸ κτίριο τῆς Σχολῆς ἀναφέρονται ἡ Ἀγγελικὴ Παπάζογλου, ἡ ὁποία στὰ 1872 ἴδρυσε καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, ὃ ἀπὸ τὰ Κατσανοχώρια Ἰωάννης Ζώη Λούλης, καὶ ὃ ἰατρὸς Ἰωάννης Λαμπρίδης. Ἐπίσης ὃ Λέων Μελάς, ὃ ὁποῖος ἐφρόντισε καὶ κάποιος ἀνώνυμος ἀπέστειλε στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Σχολῆς 40 ἀντίτυπα τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἀβγούστου Νικολάου «φιλοσοφικαὶ μελέται περὶ Χριστιανισμοῦ», καὶ ὃ ἴδιος ἐδώρησε στὴ Σχολὴ ἀντίτυπα τῶν ἰδικῶν του συγγραμμάτων.

Ἡ οἰκογένεια τῶν Μελάδων εἶναι μιὰ παλιὰ ἀρχοντικὴ οἰκογένεια τῶν Γιαννίνων πὺ ζοῦσε μέσα στὸ Κάστρο ὡς τὴν ἀτυχῆ ἐπανάστασιν τοῦ Διονυσίου Τρίκκης στὰ 1611. Ἀπόγονός τῆς εἶνε ὃ Λέων Μελάς (1812-1879), μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποῖου κοσμεῖται μιὰ ὁδὸς τῆς πόλεώς μας. Ὁ Λέων Μελάς ἐσπούδασε στὴν Ἰόνιο Ἀκαδημία τῆς Κερκύρας πὺ τὴν ἴδρυσε ὃ ἄγγλος φιλέλληνας Γκίλφορντ—ὃ ὁποῖος ἐγίνε καὶ ὀρθόδοξος— καὶ ὕστερα καὶ ὕστην Ἰταλία. Ἐγίνε δικηγόρος, δικαστικὸς, καὶ ὕπουργὸς στὴν Ἑλλάδα. Αὐτὸς συνέγραψε ἀθάνατα ἔργα, τὸ Γεροστάθην, τὸν Χριστόφορον, τὸν μικρὸν Πλούταρχον, τὸ παιδαγωγικὸν ἐγχειρίδιον καὶ ὀμιλίεσ στὰ Κυριακὰ Εὐαγγέλια. ἐπίσης ἐγίνε καὶ μέλος τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας τοῦ Ἀρσακείου τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ Σχολὴ ἔχει καὶ τὸν μεγάλον τῆς εὐεργέτη, τὸν Χρηστάκη Ζωγράφον ἐφένδην, ἀπὸ τὸ Λάμποβο τοῦ Ἀργυροκάστρου. Ὁ πλουσιώτατος αὐτὸς Βορειοηπειρώτης—πὺ ζοῦσε στὸ Παρίσι— ἐκτὸς ἀπ' ἐκεῖνα πὺ χάρισε γιὰ τὸ κτίσιμον τῆς σχολῆς, ἔδινε κάθε χρόνο ἀπὸ τὰ 1872 πενήντα λίρες γιὰ νὰ χρησιμοποιῶνται οἱ τόκοι τῶν πρὸς 6% γιὰ τὴ Σχολὴ. Τὸ ποσὸν αὐτὸ τῶν 50 λιρῶν τὸ ἐστελναν κατ' ἔτος στὴ Σχολὴ ἢ οἱ Μητροπολίτες Δρυϊνουπόλεως, ὀπως ὃ Ματθαῖος στὰ 1875, ὃ Ἀνθίμος στὰ 1877, ἢ ὃ τραπεζίτης τῆς Κωνσταντινουπόλεως Δ. Μασπαλῆς στὰ 1880. Ὄταν στὰ 1883 ἀπεβίωσεν ἡ μητέρα του Ζωῆ, ἡ Ἐφορεία τῆς Σχολῆς στίς 24 Ἰουλίου 1883 ἐτέλεισε ἀρχιερατικὸ μνημόσυνόν τῆς. Οἱ Μητροπο-

λίτες Δρυϊνουπόλεως ἔστειλαν' στὴ Σχολὴ τὸ ποσὸν αὐτὸ ἀπὸ τῆ Διαχείριση τοῦ Διδασκαλείου, πὸν ἴδρυσε στὰ 1879 ὁ ἴδιος ὁ Ζωγράφος στὸ Κεστορατί. χωρὶς κοντὰ στ' Ἀργυρόκαστρο γιὰ τὴ μόρφωση ἑλλήνων διδασκάλων καὶ τὴν ἐξάπλωση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης στοὺς ὀρθόδοξους ἀλβανόφωνους ἑλληνας τῆς περιοχῆς. Τὴν ἱστορία τοῦ Διδασκαλείου τοῦ Κεστορατίου, πὸν ἐλειτούργησε δέκα σχεδὸν χρόνια καὶ ἠτύχησε νὰ ἔχη διευθυντὰς τὸν Βάγια—υἱὸν τοῦ ἀδικονοματισμένου Θανάση Βάγια— τὸν Ἀθανασάκη τὸν Οἰκονομίδην, πατέρα τοῦ οἰκονομικοῦ ἐπιθεωρητοῦ Μιλτιάδη ἀπὸ τὴν Πολύτσιανη, τὸ Γιαννιώτη Ἀλέξιο Ζαμαρία, γαμπρὸ τοῦ Ζωγράφου ἀπὸ ἀνεψιὰ καὶ ὕστερα γυμνασιάρχῃ τῆς Ζωσιμαίας καὶ πὸν διαλύθηκε ἀτυχῶς ὅταν Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως ἦτο ὁ πεισματάρης Κοσμάς καὶ ἀκατάλληλος διευθυντῆς του ὁ Κορυτσαῖος Δοσωρεῖτης. θὰ τὴν γνωρίζῃ καλὰ ὁ γηραιὸς κ. Κ. Λούτσης, μαθητῆς καὶ διδάσκαλος τῆς Μουσικῆς τῆς σχολῆς αὐτῆς.

Ὁ Ἰωαννῖνων Γρηγόριος σὲ ἐπιστολῇ του πρὸς τὸν Πατριάρχην Κωνσταντῖνον τὸν Ε' ἀπὸ 10 Ἰουνίου 1899 γράφοντας γιὰ τὴ δύσκολη τότε οἰκονομικὴ θέση τῆς Σχολῆς μας προσθέτει ὅτι αὐτὴ χειροτέρευσε «ἀφότου τὰ ἐν Κεστορατίφ λυπηρὰ γεγονότα ἠνάγκασαν τὸν εὐεργέτη τῆς Ἡπείρου Χρηστάκην Ζωγράφον ν' ἀποστρέψῃ καθ' ὀλοκληρίαν τὸ πρόσωπον ἐκ τῆς γενετῆρας». Καὶ τὰ λυπηρὰ αὐτὰ γεγονότα εἶναι ἡ διάλυση τοῦ Διδασκαλείου κατὰ τὰ 1890, ὅποτε ὁ Ζωγράφος ἴδρυσε στὴν Πόλη τὸ Ζωγράφειον Γυμνάσιον καὶ ἔπαυσε πιά νὰ ἐνδιαφέρεται καὶ γιὰ τὴ Σχολὴ τῆς Νήσου.

Ἡ Ἐφορεία τῆς Σχολῆς μὲ ἐπιστολῇ της ἀπὸ 12-10-1873 ἀναφέρθηκε στὸν τότε Πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας Σωφρόνιον γιὰ νὰ μεσόλαβῆσῃ στὸν Γεώργιον Ἀβέρωφ γιὰ νὰ παράσχῃ τὴ συνδρομὴ του στὴ Σχολή. Φαίνεται ὅμως ἀτυχῶς ὅτι δὲν ἐγίνε τίποτε καὶ ἡ εὐθύνη δὲν εἶναι ἐξακριβωμένον σὲ ποιὸν ἀνήκει. Λοιποὶ εὐεργέτες τῆς Σχολῆς εἶναι οἱ ἑξῆς :

1) Ὅπως ἀναφέρει ἓνα σημείωμα τοῦ κώδικος τῆς Σχολῆς ὑπ' ἀρ. 117 ἀπὸ 6-11-1914 «τὸ κατὰ τὴν ὁδὸν Ἀνεξαρτησίας καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἀγορᾶς τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννῖνων Κατάστημα Φαρμακεῖον Ἀλκιβιάδου Μιχ. Λαμπρινοῦ ἢ Γούναρη ὁσάκις ἢ ἐν τῇ Νήσῳ Ἱερατικῇ Σχολῇ ἐζήτει φάρμακα παρ' αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν μαθητῶν αὐτῆς, προθύμως ἐχορήγει ταῦτα δωρεάν»,

2) 5-10-1871. Ὁ Μιχαὴλ Καφταντζόγλου, ὁ πεθερὸς τοῦ Θεμιστοκλῆ Τσονίδη τουρκομαθῆς καὶ δικαστικὸς στὴν Τουρκικὴ ὑπηρεσία, παρέχει τὴ δαπάνη γιὰ τὴν κομπὴ ἐκτύπωση ἑκατὸ ἀντιτύπων τοῦ Κανονισμοῦ τῆς σχολῆς.

3) 10-3-1872. Ὁ Χαρίσιος ἱερεὺς οἰκονόμος ἀπὸ τῆς Νεγάδες προσφέρει ἐφόσον ζῇ τοὺς τόκους 200 γροσίων καὶ ζώντας ἀκόμα στῆς 29—3—1875 προσέφερε τὰ 200 γροσία μαζί μὲ τοὺς τόκους των, ἐν ὄλῳ 275.

4) 31-10-1872. Ὁ ἡγούμενος Δουραχάνης Καλλίνικος προσφέρει ἐτησίως δέκα ὄθωμ. λίρες λυπούμενος ὅτι δὲν εἴμπορεῖ νὰ προσφέρῃ γιὰ τὴ Σχολὴ περισσότερα, διότι δίνει κάθε χρόνο καὶ ἀπὸ 500 γροσία στὴν Ἀρδομίστα καὶ στὴ Γοβριτσά.

5) 27 10 1872. Ἡ Ἐλενίτσα Χριστοδ. Βαρνάβα ἀπὸ τῆς Νεγάδες διὰ μέσου τοῦ Θεοδ. Πριμικύρη πρὸς τὸν ἐν Ἰωαννίνοις Χριστόδ. Αἰδῆν μὲ ἐπιστολή της προσφέρει 500 γρόσια σύμφωνα μὲ τὴν διαθήκη τοῦ μακαρίτη ἀνδρός της.

6) 13-1-1873. Ἡ φιλόμουσος Κοινότης Τσπελόβου προσφέρει 150 γρόσ.

7) 15-1-1873. Ὁ Ἰωάννης Παραμυθιώτης προσφέρει δέκα κιβώτια πετρέλαιον.

8) 15-1-1873. Οἱ Ἕλληνες σπουδασταὶ τῆς Γενεύης προσφέρουν τριάντα ἀντίτυπα τῆς Καινῆς Διαθήκης.

9) 27-9-1873. Ὁ Ἰωαν. Ν. Καππᾶς ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι προσφέρει ἑτησίως 4 ὄθωμ. λίρες.

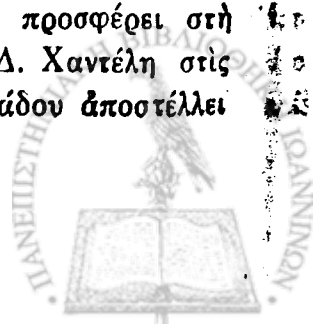
10) 27-10-1873. Τοῦ ἱατροῦ Ἰω. Λαμπρίδη γίνεται γιὰ πρώτη φορὰ μνεία στὴν τελετὴ τῶν ἐγκαινίων τῆς Σχολῆς ἀπὸ τὸν δεσπότην Σωφρόνιον ὡς μετ' ὀλίγων καὶ τούτου ζήλω διακαῶς κατασχεθέντος ἐν τῇ σεβαστῇ ἐκείνῃ ὁμηγύρει ἐπὶ τῇ αὐτῇ ὑποθέσει ἀγορεύσαντος».

Καὶ ἀποστέλλει ὁ Λαμπρίδης δωρητήριον ἔγγραφον στὴ Σχολῆ ὑπὸ ὄρους ἀπὸ τέσσαρα χρεώγραφα ἀξίας ἑκατὸν εἰκοσαφράγκων ἐκ τοῦ δανείου τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἔτους 1869 τοῦ ἐπιλεγομένου Pinard. Οἱ αὐτάδελφοι Ἰωάννης καὶ Δημήτριος Λαμπρίδης, τέκνα τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐξ ἄνω Σουδενῶν τοῦ Ζαγορίου. Ἀπὸ τοὺς δυὸ ἀδελφοὺς ὁ Δημήτριος διέμενε στὴν Τουρκικὴ ἀκόμη τότε Σόφια τῆς Βουλγαρίας καὶ τὸ γνήσιον τῆς ὑπογραφῆς του τὸ μαρτυροῦν οἱ ἐν Σόφια Ἐλευθέριος Καμβύσης καὶ ὁ προγονὸς πατέρας των Λάμπρος Δεληγιάννης. Τὰ προσέφεραν δὲ αὐτὰ στὴ Σχολῆ τῆς Μονῆς εἰς μνήμην ἰδικῆν των καὶ τῶν γονέων των Λάμπρου καὶ Ἀργυρῶς. Ὁ Ἰωάννης Λαμπρίδης (1843-1892) ἐσπούδασε στὴ Ριζάρειο Σχολῆ καὶ τὴν ἱατρικὴν στὰς Ἀθήνας. Ἐκαμε τὸ γιατρὸν στὰ Γιάννινα. Τελειοποιήθηκε στὴ Γερμανία. Χίλια χρυσᾶ εἰκοσάφραγκα προσέφερε στὴ Ριζάρειο γιὰ νὰ σπουδάξῃ μὲ τοὺς τόκους των ἕνας ἱατρὸς στὴν Εὐρώπῃ. Μὲ τῆς περιουσίας του ὡς ἱατρὸς στὴν Ἡπειρο συνέλεξε ἱστορικὸ καὶ λαογραφικὸ ὕλικὸ καὶ ἐξέδωκε τὰ Ζαγοριστικά, τὰ ἐν Ἡπειρῷ ἀγαθοεργήματα, τὰ Ἡπειρωτικὰ μελετήματα.

Αὐτὸς ὁμοίως δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μὲ τὸν Ἰωάννην Λαμπρίδην ἀπὸ τὰ Δολιανὰ (1862-1914).

11) 24-9-1874. Ὁ Γιαννιώτης ἱατρὸς Ν. Τσιγαρᾶς προσφέρει στὴ Σχολῆ 10 Κατηγήσεις Κοραῆ, 10 Ἱερὰς Ἱστορίας ὑπὸ Ν.Τ., 10 περιλήψεις τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων καὶ 10 βιβλία τῶν Ἠθικῶν τοῦ Στοβαίου, ὁ ὁποῖος ἦτο γραμματικὸς καὶ φιλόσοφος καὶ συλλέκτης γνωμικῶν ἄλλων, ἐξοῦσε τὸν ὄνον μ.Χ. αἰῶνα καὶ ἦτο ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ πόλιν Στόβοι τῆς σημερινῆς Σερβικῆς Μακεδονίας στὴ συμβολὴ τῶν ποταμῶν Ἀξιοῦ καὶ Ἐριγῶνος.

12) 20-6-1875. Ὁ Μιχ. Ξανθὸς ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι προσφέρει στὴ Σχολῆ δέκα λίρες καὶ διὰ μέσου τοῦ τραπεζίτου Ἰωαννίνων Δ. Χαντέλη στὶς 16-6-1882. Ὁ ἴδιος ὁ Ξανθὸς διὰ μέσου τοῦ τραπεζίτου Μακαριάδου ἀποστέλλει στὴ Σχολῆ καὶ ἄλλα διακόσια φράγκα στὶς 14-12-1884.

13) Ἡ Κοινότης Ἰωαννίνων.

Ἡ Ἐφορεία τῆς Σχολῆς με ἀιτητήρια ἀναφορά τῆς ἀπὸ 12-10-1873 πρὸς τὴν Ἐφοροεπιτροπὴ καὶ τοὺς πολίτας τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων ζήτησε συνδρομὴ ἀπὸ τὰ κληροδοτήματα τῶν αἰοιδίμων ἐλεοθετῶν τῆς, λόγω τῶν ἀναγκῶν τῆς ἀπὸ τὴν πρόσληψη ἑπτὰ νέων μαθητῶν. Στὶς 30-10-1875 ἡ Ὁρθόδοξος Κοινότης Ἰωαννίνων ἀποφάσισε γιὰ τὴ σχολὴ ἐτήσια συνδρομὴ τῆς ἀπὸ 50 λίρες ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1874 ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ προστεθῆ στὴ Σχολὴ ὡς ἔφορός τῆς καὶ ἓνας Γιαννιώτης καὶ ὡς τέτοιος ὀρίστηκε ὁ Κ. Α. Μίσσιος, ὁ ὁποῖος καὶ ὑπογράφει ὡς ἔφορος στὸ πρακτικὸν τῆς σχολῆς στὶς 9-9-1877 γιὰ τοὺς λογαριασμοὺς τῆς τῶν δυὸ ἐτῶν, ὅπως καὶ ὁ διάδοχός του Θεοχάρης Α. Θεοχάρης. Σὲ πρακτικὸ τῆς Σχολῆς ἀπὸ 10-9-1881 ἀναφέρεται, ὅτι ἡ Κοινότης Ἰωαννίνων, ἀφοῦ ἐπὶ τέσσαρα ἔτη (1874 - 78) κατέβαλε τὴν ἐτήσια πεντακοντάλιρον συνδρομὴ τῆς, τὴν καθυστερῶν ἀπὸ τότε καὶ ζητεῖ ἡ Ἐφορεία τὴν καταβολὴ τῶν καθυστερουμένων, ὡς καὶ πάλιν ἀπὸ 24 Ἰουλίου 1883 ὁ σχολάρχης Μελέτιος τὰ ζητεῖ. Σὲ ἐκθεσὴ του ἀπὸ 14 Ἰουνίου 1899 ὁ Ἰωαννίνων Γρηγόριος πρὸς τὸν Πατριάρχην γιὰ τὴν σπουδαία δράση καὶ τὴ δύσκολη οἰκονομικὴ κατάστασι τῆς Σχολῆς γράφει ὅτι «ἡ Βλαχικὴ Κυβέρνησις βέβηλον ἐπέβαλε χεῖρα καὶ ἐπὶ τοῦ Κληροδοτήματος Καστρισίου καὶ ἀπεστέρησε 2.200 λιρῶν ἐτησίως τὰ ἐκπαιδευτήρια Ἰωαννίνων καὶ Θεσσαλονίκης καὶ ἀπώλεσεν ἀτυχῶς καὶ ἡ Ἱερατικὴ ἡμῶν Σχολὴ ἀμφοτέρας τὸς πεντακοντάλιρους συνδρομάς». Καὶ ἀπὸ τότε δὲν γίνεται λόγος ποτὲ γιὰ συνδρομὴ τῶν Ἰωαννίνων. Τὸ Κληροδοτήμα Καστρισίου εἶναι τὸ τῆς Ἐλισάβετ Καστρισία, με τὸ ὄνομα τῆς ὁποίας τιμᾶται μία ὁδὸς τῆς πόλεώς μας κατὰ τὴν Πλατεῖα Εὐεργετῶν, ὅπου ὑπῆρχε τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ τρία Ἐλισαβέτεια Παρθεναγωγεῖα.

14) 6-10-1878. Ὁ Γ. Δρογούτης προσφέρει στὴ σχολὴ 64 βιβλία γρήσιμα.

15) 12-5-1880. Ἡ μακαρίτισσα Χάϊδω Ἀναστ. Σακελλαρίου, τὸ γένος Ἀναστ. Ζαβαλέξη, στὴ διαθήκη τῆς ἀφιέρωσε στὴ σχολὴ ἀπὸ 8-2-1875 τριάντα Κайсар. Βασιλ. φλωριά.

16) 13-6-1881. Ἡ Ἐφορεία τῆς Σχολῆς παίρνει ἐπιστολὴ ἀπὸ τὸ κληροδοτήμα τῶν ἐκ Καπεσόβου ἀειμνήστων ἀδελφῶν Πασχάλη καὶ ἀπὸ τὰς προσόδους τῆς ἐν Καπεσόβῳ Πασχαλείου Σχολῆς ὅτι θὰ διατίθενται ἐτησίως πέντε ὀθωμαν. λίρες σὲ δυὸ δόσεις.

17) 11-9-1881. Ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς Ντίλιου τῆς Νήσου Βενέδικτος προσφέρει στὴ Σχολὴ δέκα λίρες.

18) 7-5-1883. Οἱ ἐκτελεσταὶ τῆς Διαθήκης τῆς Χρυσῆς Σπυριδ. Πριμικηρίου προσφέρουν τριάντα δραχμῆς.

19) 12-7-1883. Ὁ ἡγούμενος Λυγγιάδων καὶ ἔφορος τῆς Σχολῆς Σωφρόνιος σ' ἐπιστολὴ του πρὸς τὴν Ἐφορεία ζητεῖ συγγνώμη διότι καθυστέρησε μέχρι τοῦδε νὰ βοηθῆ καὶ αὐτὸς τὴ σχολὴ, ἀλλ' ὅτι ἀπὸ τὸ νέο σχολικὸ ἔτος 1883 - 4 θὰ τὴ συντρέχη με πέντε λίρες ἐτησίως. Καὶ ὁ ἡγούμενος αὐτὸς τῆς Μονῆς Ἁγίου Γεωργίου Βησσαρίωνος τῆς ἐπιλεγομένης Μουτσιάδων ἢ Λυγγιάδων, ἀφοῦ ἐβοήθησε τὴ σχολὴ δυὸ χρόνια ἐξέπεσε στὰ 1885 καὶ ἀπὸ τὴν ἡγουμενία καὶ ἀπὸ τὴν ἔφορεία καὶ ἐξοῦσε στὰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

20) 9-5-1885 Ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Ἀναστάσιος Τριανταφυλλίδης ἀπὸ τὴν Πάφρα τοῦ Πόντου προσφέρει στὴ Σχολὴ πέντε λίρες.

21) 2-7-1886. Ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκῃ ὁ καθηγητὴς Ἰω. Βεργάδης ἀπὸ τὸ Μακρίνο τοῦ Ζαγοριοῦ σ' ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν συγχωριανὸν του ἡγούμενον Λιγιάδων Σωφρόνιον γράφει ὅτι προσφέρει στὴν σχολὴ ἑκατὸ φράγκα.

22) 23-9-1890. Μὲ τὴν ἑναρξὴ τῶν μαθημάτων καὶ ἀφοῦ ὁ Ἰωαννίνων Γρηγόριος ἐτέλεσε τὸν Ἀγιασμόν, ὁ διευθυντὴς τῆς Σχολῆς ἀνέφερε δωρητήριον ἐπιστολὴν τοῦ Λοζετινοῦ Παναγ. Ἰωαννίδου, ὅτι δωρίζει στὴ Σχολὴ ἑκατὸν εἰκοσόφραγκα κατὰ δόσεις μὲ τὸν ὄρον ἡ Σχολὴ κάθε χρόνον νὰ παίρνῃ καὶ ἓνα μαθητὴ ἀπὸ τὸ Λοζέτσι.

24) 3-5-1896 ὁ Ἀντώνιος Σούρλας ἐπισκέπτεται τὴ Μονὴ καὶ τὴ Σχολὴ καὶ βιαζόμενος νὰ ἀναχωρήσῃ ἀφίνει στὸν τραπεζίτη Ἀλιέα 3 εἰκοσόφραγκα καὶ ἐπιστολὴν δωρητήριον καὶ εὐχαριστήριον πρὸς τὴ Σχολὴ. 24) Ὁ Χριστόδουλος Εὐθυμίου.

Ὁ Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς Μελέτιος στίς 26-1-1914 στέλνει στὰς Ἀθήνας ἐπιστολὴν στοὺς ἐκτελεστὰς τῆς Διαθήκης τοῦ Κληροδοτήματος τοῦ ἀειμνήστου Γιαννιώτη εὐεργέτου Χριστοδοῦλου Εὐθυμίου Ἰωάννην Δούμαν, τὸν Παναγιώτην Κουτσαλέην, τὸν Ἀγαμέμνονα Πάλλην καὶ Ἄγγελον Σίμο, στὴν ὁποία ἀναφέρει, ὅτι ἔλαβε χιλίας δραχμὰς, ἑτησίαν συνδρομὴν τοῦ Κληροδοτήματος ὑπὲρ τῆς Σχολῆς ὀρισθεῖσαν κατόπιν Βασιλικοῦ Διατάγματος. Καὶ ἡ συνδρομὴ αὕτη τοῦ Κληροδοτήματος Χ. Εὐθυμίου ἀπὸ χιλίας δραχμὰς κατ' ἔτος ἐξηκολούθησε ἕως ὅτου ἐκλείσεν ἡ Σχολὴ στὰ 1922.

25) Ὁ ἰατρὸς Γεώργιος Εὐγενίδης ἀπὸ τὴν Καισάρεια τῆς Καππαδοκίας ὑπηρετοῦσε στὰ Γιάννινα ὡς χριστιανὸς δικαστὴς, ἄξια, στὰ τουρκικὰ δικαστήρια. Ἄνθρωπος εὐσεβέστατος. Ἐγράψεν πίνακες καὶ τοὺς προσέφερε δωρεὰν στίς ἐκκλησίας, στὰ σχολεῖα καὶ στὴν Ἱερατικὴ Σχολὴ κατὰ τὸ ἔτος 1902, οἱ ὁποῖοι πίνακες ἐξήταζαν τὰ θέματα :

α) «θεωρεῖται μεταφυσικαὶ τῶν διασημοτέρων σοφῶν καὶ φυσιοδιφῶν».

β) «ἡ Μετάνοια ὡς ἐπιστροφή ἐκ τῆς δουλείας τοῦ Σατανᾶ πρὸς τὸν θεόν».

γ) «ἡ Πίστις καὶ τὰ ἔργα τῆς πρὸς τὸν θεὸν ἀγάπης».

26) Ὁ ἀνώνυμος εὐεργέτης τῆς σχολῆς ὁ ὁποῖος προσέφερε κατ' ἔτος τριακόσιες δραχμὰς ὑπὲρ τῆς σχολῆς, καὶ

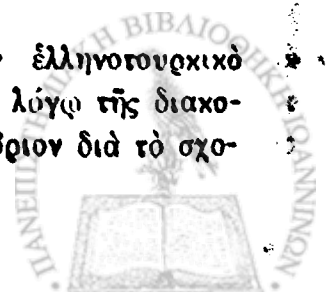
27) ἄλλοι ἄγνωστοι μικροδωρηταί, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα εἶναι γραμμένα στοὺς οὐρανοὺς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

1) Ἔτη λειτουργίας τῆς Σχολῆς

Ἡ Σχολὴ ἐλειτούργησε 50 χρόνια (1872-1922). Στὸν ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 οἱ ἐξετάσεις τῆς σχολῆς δὲν ἔγιναν τὸν Ἰούνιον λόγῳ τῆς διακοπῆς τῶν μαθημάτων τὸ μαῦρον ἐκείνο Πάσχα, ἀλλὰ τὸν Σεπτέμβριον διὰ τὸ σχο-

λικόν ἔτος 1896-97, ἀλλὰ τὸ πρακτικόν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς χρονιάς αὐτῆς λείπει μέσα στίς 272 σελίδες καὶ 91 πρακτικὰ τοῦ κώδικος. Ἡ Σχολὴ δὲν ἔλειτούργησε κατὰ τὸ ἔτος 1912-13 λόγῳ τοῦ πολέμου, κατὰ τὸ ἔτος 1914-15 διότι δὲν κατέστη δυνατόν νὰ διορισθῇ ἑλληνοδιδάσκαλος καὶ τὸ 1920-21 λόγῳ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀσθενείας τοῦ Μελετίου.

2) Τὸ τέλος τῆς Σχολῆς

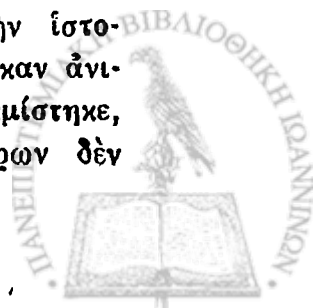
Στίς 15 Μαρτίου 1920 ὁ διευθυντὴς τῆς Σχολῆς ἀφοῦ τὸ ὑπουργεῖον Ἑσωτερικῶν ἐζήτησε πληροφορίες γι'αυτὴν, ἀνέφερε ὅτι ἡ σχολὴ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ὕλική ἐνίσχυση καὶ φιλόστοργη ἠθικὴ ὑποστήριξη λόγῳ τῶν ἱστορικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς σταῖ χρόνια τῆς δουλείας. Ἀλλὰ τὸ Κράτος μας ἐκώφευσε στὴν ἀπὸ 23-4-1919 ἔκκληση τῆς Σχολῆς.

3) Ἡ ἀξία τῆς Σχολῆς

Ἡ ἀξία τῆς Σχολῆς ποὺ ἔβγαλε ἱερεῖς καὶ δασκάλους σταῖ χρόνια τῆς σκλαβιάς, σεμνὰ ἀναγράφεται στὸ ἐπόμνημά της σταῖ 1915 πρὸς τὸ ὑπουργεῖον Παιδείας καὶ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο Ἀθηνῶν καὶ στὸ ἀρχιερατικὸ ἐκκλησιαστικὸ συμβούλιο Θεσσαλονίκης, ποὺ λειτουργοῦσε τότε διότι λόγῳ τοῦ πολέμου τοῦ 1914-18 δὲν ἦτο δυνατόν ἡ ἐπικοινωνία τῶν Μητροπόλεων τῶν Νέων Χωρῶν μὲ τὸ Πατριαρχεῖον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἶχαν τὴν ἐξάρτηση. Ἀρχιερεῖς τῆς Ὀθωμ. ἐπικρατείας ἐζητοῦσαν ὡς ἱερεῖς ἀποφοίτους τῆς σχολῆς αὐτῆς γιὰ τὶς ἐπαρχίες των, ὅπως καὶ διδασκάλους— ὡς καὶ ἀπὸ τὴν Πρεσρένα τῆς Γιουγκοσλαβίας ἐσπούδασαν δύο, ὁ Περικλῆς Περνεκίδης καὶ ὁ Ἰωάννης Στεφάνου—. Ἀπόφοιτοι τῆς Σχολῆς ἔγιναν ἐπίσκοποι, ἀρχιερατικοὶ ἐπίτροποι, οἰκονόμοι, ἀρχιμανδρίτες. Ὁ Πατριάρχης ὁ Μέγας ὁ Ἰωακείμ ὁ Γος ποὺ πέθανε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1912, ὅταν ἔκαμε ἐκκαθάριση τῶν ἱερέων, ἐκράτησε ὅλους τοὺς ἀποφοίτους τῆς Σχολῆς αὐτῆς. Κριταὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ ἐπὶ ἐλευθερίας ἐξέφρασαν τὸ θαυμασμὸν τους γιὰ τὴν πρόοδο τῆς Σχολῆς σὲ μόρφωση καὶ σὲ ἠθος. Τὸ ἑλληνικὸ κράτος μας ἔκαμε κι' αὐτὸ ἓνα μονάχα καλὸ στὴ Σχολή, ἀφοῦ οὔτε πενιάρια δὲ θέλησε νὰ ξοδέψῃ γιὰ τὴ συντήρηση τῆς σχολῆς καὶ τοῦ κτιρίου της, καὶ τὴν παρέπεμπε νὰ κάμῃ δάνειο ἀπὸ δύο χιλιάδες δραχμὲς ἢ νὰ συλλέξῃ ἐράνους γιὰ νὰ προλάβῃ τὴν κατάρρευση τοῦ ἱεροῦ κτιρίου της· ἐξέδωκε τὸ κάτωθι διάταγμα :

«Συμφώνως πρὸς τὸ ἐδάφιον δ' τοῦ 3ου ἄρθρου τοῦ Νομοθετικοῦ Διατάγματος τῆς 19 Αὐγούστου 1914, κυρωθέντος διὰ τοῦ νόμου 402, ἡ ἀνωτέρα τάξις τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς τῆς Νήσου Ἰωαννίνων ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν Αἰνὴν τάξιν τετρατάξιου Γυμνασίου».

Καὶ ὅμως ἡ Σχολὴ αὐτὴ ἐκινδύνευσε νὰ κλείσῃ ὅταν ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Μελέτιος σταῖ 1918 χωρὶς μελέτη τῶν πραγμάτων προέτεινε νὰ διατηρηθοῦν μόνον οἱ Ἱερατικὲς Σχολὲς Ἀρτης καὶ Τριπόλεως, ἐνῶ ἔπρεπε τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ σχολὴ νὰ τὴν προαγάγῃ. Ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ Κράτος στάθηκαν ἀνίστορα. Ἡ παρουσία τῆς Μονῆς μὲ τὴν κακὴ ἀπαλλοτρίωση ἐξανεμίσθη, ὁ Μελέτιος ἀπέθανε. Ὁ Γρηγόριος παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν του ἔλλειπει πόρων δὲν

κατώρθωσε να τή διατηρήσει ως ιδιωτική σχολή τῆς μονῆς του. Τὸ τέλος ἦλθε, ἡ Σχολὴ ἔκλεισε, τὸ Κράτος ἴδρυσεν μιὰ νέα ἐτοιμοθάνατη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

ΚΡΑΤΙΚΗ ΙΕΡΑΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ

Ὑστερα ἀπὸ τὴν Μικρασιατικὴν συμφορὰν στὰ 1924 ἡ Ἑλληνικὴ Δημοκρατία ἴδρυσεν σὲ ἀρκετὰς πόλεις τῆς μικρῆς πλέον Ἑλλάδος σχολὰς μὲ τὴν μορφὴν ἱεροδιδασκαλείων, τῶν ὁποίων οἱ ἀπόφοιτοι νὰ γίνωνται δημοδιδάσκαλοι καὶ ἀργότερα καὶ ἱερεῖς. Ἐπήγαιναν σ' αὐτὴ ἀπόφοιτοι τοῦ τότε τριταξίου ἑλληνικοῦ Σχολείου καὶ ἐφοιτοῦσαν πέντε χρόνια. Ἀλλὰ οἱ σχολὰς αὐτὰς ναυάγησαν γιὰτὶ οἱ περισσότεροι πήγαιναν σ' αὐτὰς γιὰ νὰ γίνουν πιὸ εὐκόλα δασκάλοι καὶ ὄχι ἱερεῖς. Καὶ καταργήθησαν μετὰ τὴν πρώτην πενταετίαν καὶ οἱ τρόφιμοί των ἐγγράφηκαν στὶς ἀντίστοιχὰς τάξεις τῶν πενταταξίων τότε Διδασκαλείων κατόπιν ἐξετάσεων. Καὶ ἔτσι καὶ ἡ Νέα Σχολὴ τῆς Νήσου ἔκλεισε στὰ 1929 καὶ διατηρήθη μόνον τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖον Βελλῆς. Στὴν νέα αὐτὴ σχολὴ τῆς Νήσου ἐφοίτησαν στὰ πέντε χρόνια τῆς 80 μαθηταί. Διευθυντὴς τῆς ἔκαμε τὰ 4 πρῶτα χρόνια ὁ ἄγ. Δωδώνης καὶ σήμερον Δρυϊνουπόλεως Δημήτριος καὶ τὸ πέμπτον ἔτος ὁ ἀρχιμ. Θεοφύλακτος Παπακωσταντίνου. Καθηγηταί τῆς δὲ οἱ ἑξῆς :

1) Ὁ Γιαννιώτης σήμερον γυμνασιάρχης Ἰωνίας Χαρίλαος Ἰωαννίδης φυσικὸς. 2) Ὁ Γρηγ. Καρύδης ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, σήμερον ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος. 3) Ὁ Ἰω. Λέλος. 4) Ὁ Κ. Σιουμάλας ὡς φιλόλογοι καὶ παιδαγωγοί. 5) Ν. Παραρᾶς τῶν φυσικῶν. 6) Ἄντ. Ἀβδελλίδης τῶν γαλλικῶν. 7) Πασχάλης Λαολαμπίδης τῶν Τεχνικῶν καὶ ὁ ἀτυχὴς Γρηγόριος ἔγινεν οἰκονόμος τῆς Σχολῆς, τῆς ὁποίας τὸ κτίριον σήμερον διαρρυθμίζεται γιὰ νὰ γίνῃ μιὰ νηπιοκομικὴ σχολή, ἀφοῦ στὴν ἐποχὴ τοῦ συμμοριτοπολέμου ἐστέγασεν τὴν πρόσφυγα Οἰκοκυρικὴ Σχολὴ τῶν Δερβιζιάνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄

Δ Ι Δ Α Γ Μ Α Τ Α

Οἱ νέοι μας πρὸ παντὸς ἄς μάθουν πῶς στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, ποῦ δὲν εἶχαμε δικό μας Κράτος, οἱ δούλοι Ἕλληνας φρόντιζαν ν' ἀνοίγουν, νὰ διατηροῦν καὶ νὰ ἔχουν καλὰ σχολεῖα τοῦ γένους.

Τί κόπους κατέβαλλαν, τί ἰδρώτας ἔχυναν, τί κινδύνους εἶχαν, τί περιουσίαι δικῆς των προσέφεραν γιὰ τὶς Σχολὰς ! Νὰ μάθουν μὲ τί ζῆλον δίδασκαν οἱ διδάσκαλοι καὶ μὲ τί ζῆλον μάθαιναν οἱ μαθηταί γράμματα καλὰ καὶ πολλὰ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τῶν σκλάβων Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων, τῶν ὁποίων δυὸ ἦσαν τὰ ἰδανικά, θρησκεία καὶ πατρίδα καὶ γιὰ αὐτὰ τὰ δυὸ δούλευσαν, γιὰ αὐτὰ τὰ δυὸ ζοῦσαν, γιὰ αὐτὰ τὰ δυὸ πέθνησαν.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

«Δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν».

«Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος».

Ἐργαζομένη ἐστὶν ἡ Μεταμορφώσεως
τοῦ Σωτήρος 6 τῆς Αὐγούστου 1953.

Γ. Α. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΜΜΙΚΤΑ

ΤΟ ΖΜΠΟΥΡΟΛΙΘΑΡΟ

Α'—Η "ΑΡΡΩΣΤΕΙΑ,"

Στόν τελευταῖο πόλεμο, φεύγοντας τὰ Γιάννινα, εἶχαμε —οἰκογενειακά— καταφύγει στό Κεφαλόβρυσο, μιὰ ὠραιότατη κωμόπολη τῆς Τριχωνίας.

Τὸ ἐπίσημό της ὄνομα εἶνε Θέρμος· δηλ., τὸ ἀρχαῖο της: Στὴ θέση της, ἦταν χτισμένη ἡ διάσημη στήν ἀρχαιότητα πολιτεία Θέρμα ἢ Θέρμος, ὅπου κάθε χρόνο γινόταν ἡ συγκέντρωση τῶν Αἰτωλῶν γιὰ ἀρχαιρεσίες τῶν ἀρχόντων τῆς «Πολιτείας» των καὶ γιὰ τὴ μεγάλη πανήγυρη πού μετὴν εὐκαιρία αὐτὴ γινόταν στήν περιοχὴ της. Ἰδιαίτερος χώρος της ἦταν ἀφιερωμένος στό Θέρμιο Ἀπόλλωνα, τοῦ ὁποίου, ὕστερα ἀπὸ ἀνασκαφές, ἀποκαλύφθηκε καὶ ὁ Ναός, καθὼς καὶ —γύρω του— ὑπολείμματα προϊστορικῶν οἰκιῶν σὲ σχῆμα ὠοειδές.

Τὸ Κεφαλόβρυσο ἔχει ὠραιότατους περιπάτους. Ἐνας παρόμοιος πρὸς τ' ἀνατολικά, με εἶχε κάποτε ὀδηγήσει πρὸς τὰ χωριουδάκια Μεγάλο Δέντρο καὶ Ταξιάρχες, πού διεκδικοῦν —τὸ καθένα γιὰ τὸν ἑαυτό του— τὴν τιμὴ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ, ὁ ὁποῖος μολταῦτα εἶνε περισσότερο Ἡπειρώτης παρὰ Αἰτωλός: Οἱ γονεῖς του ἦταν Ἡπειρώτες, πού εἶχαν ἐκεῖ καταφύγει, σὲ περιόδους πιθανότατα ἀνωμαλιῶν καὶ διώξεων στό γενέθλιό τους τόπο, τὰ Γραμμενοχώρια. Ἡ παράδοση τῆς τέτοιας καταγωγῆς τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ, σώζεται ζωηρότατη στήν περιοχὴ.

*

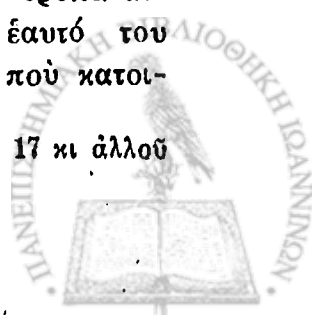
Μοῦ γεννήθηκε ἐκεῖ ἡ περιέργεια, γιὰ τὸ πῶς καὶ γιατί τὸ ἕνα ἀπ' αὐτὰ τὰ χω-

ριά ὠνομάστηκε Μεγάλο Δέντρο. Προθυμοποιήθηκαν τότε νὰ μοῦ ἐξηγήσουν, ὅτι «δέντρο» στόν τόπο τους, λένε τὴ δρυ—τὸ ἱερὸ αὐτὸ καὶ μαντικὸ δέντρο τῶν προγόνων μας, μετὰ μυστηριακά του θροῖσμα— καὶ ὅτι οἱ κάτοικοί του, ὀνομάζονται Μεγαλοδρυῖτες. Μοῦ εἶπαν ἐπίσης ὅτι ὁ συγχωριανός τους Σπῦρο Σιάτρας, εἴκοσι χρονῶν στόν καιρὸ τοῦ Εἰκοσιένα, πού εἶχε πεθάνει σὲ ἡλικία ἑκατὸν δέκα χρονῶν, διηγόταν ὅτι ὑπῆρχε στό χωριὸ μιὰ μεγάλη καρυδιὰ —τὸ ἰσκιωμένο δέντρο— πού εἶχε στόν κορμὸ της μιὰ μεγάλη τρύπα. Στόν καιρὸ τῆς «ἀρρώστειας», γιὰ νὰ διώξουν τὸ θανατικὸ, πέρασε ὅλο τὸ χωριὸ ἀπὸ τὴν τρύπα αὐτὴ, πού δὲν ἀποκλείεται νὰ ἦταν καὶ μιὰ φυσικὴ κουφάλα.

«Ἀρρώστεια» χωρὶς ἄλλο ὁ Σιάτρας θὰ ἐννοοῦσε τὴν πανώλη, ἡ ὁποία γύρω στὰ 1762', ἔφτασε καὶ στήν Ἑλλάδα, καὶ ἔκανε μεγάλη θραύση.

Τὸ «τροποπέραςμα» αὐτό, εἶχε βέβαια συμβολικὸ χαρακτῆρα: καθένας πού περνοῦσε ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ τῆς κουφάλας στήν ἄλλη, ἄφηνε πίσω του ἢ στό δέντρο τὸ μόλυσμα πού τυχὸν βρισκόταν ἀπάνω του, καὶ ἔβγαινε καθαρισμένος ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ· μορεῖ μάλιστα τὸ πέραςμα τῆς τρύπας νὰ γινόταν, μόνο ἀπὸ ἀρρώστους· Αὐτὸ ὅμως μοροῦσε νὰ σημαίνει καὶ ὅτι καθένας πού περνοῦσε ἀπὸ τὴν τρύπα αὐτὴ, πρόσφινε θεληματικὰ τὸν ἑαυτό του στό δαίμονα τῆς ἀρρώστειας, πού κατοί-

1. Βλ. Ἡπ. Χρονικά 1929, σ. 17 καὶ ἄλλοῦ

κοῦσε φυσικὰ στήν κουφάλα, γιὰ νὰ τὸν ἐξευμενίσῃ, ἢ καὶ γιὰ νὰ τὸν ξευσιάσῃ.

*

Ἡ «ἀρρώστια» καὶ τὸ «τρουποπέρασμα», τὸ ὁποῖο εἶνε πολὺ γνωστὸ στήν Ἑλλάδα*, μοῦ θυμίσαν τὸ Καπέσοβο τοῦ Ζαγοριοῦ, ποῦ τόσες φορές μὲ φιλοξένησε.

Λιγὰκι ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ — πρὸς τὰ ΒΔ., ἂν θυμᾶμαι καλὰ — εἶναι ἓνα παρακλάδι τῆς βαθύτατης χαράδρας τοῦ Βίκου, τῆς ὁποίας τὰ πλευρά, κόβονται ἀπὸ τομα, σὰ δυὸ κάθετα τεῖχη, σὲ ὕψος πολλὰς φορές χιλίων μέτρων. Τὸ παρακλάδι αὐτὸ, εἶνε ἓνας ἀπὸ τοὺς περιπατοὺς τοῦ Καπέσοβου, καὶ τὸ χάσμα ποῦ σχηματίζεται ἐκεῖ λέγεται «καταφύ». Αὐτὸ χωρὶς ἄλλο σημαίνει καταφύγιο : γιὰ τὸ μέρος αὐτὸ, χρησιμοποιοῦνταν πραγματικὰ σὰν τέτοιο ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ, σὲ καιροὺς δηώσεων καὶ ἐπιδρομῶν ἴσως καὶ ἀπὸ πολὺ παλιὰ, ἴσως καὶ μόνον πρὸς σφατα — τὸν περασμένο ἢ προπερασμένο αἰῶνα —, ὅταν ἡ ληστεία καὶ ἡ δῆωση, ἦταν μόνιμη κατάστασις στὸ ἄλλοτε πλουσιώτατο Ζαγόρι.

Κάποιο πρωῖνὸ ποῦ εἶχαμε πάσι γιὰ κολατσιὸ στὴ βᾶσις του, στήν παρεῖα τῆς ἀπότομης κορυφῆς ποῦ πλαισίωνε κάθετα τὸ ἀριστερὸ μας πλευρὸ, πολὺ ψηλὰ σκεδὸν στὸ χεῖλος τῆς, σὲ ὕψος 20 - 25 μέτρων, πῆρε τὸ μάτι μου, κολλημένο θαρροῦς καὶ ριζωμένο στήν πλαγιὰ, ἓνα παραδόξου σχήματος ξύλο, ποῦ εἶχε καταπληκτικὴ ὁμοιότητα μὲ ἄλεκτρο καὶ γυνί.

Ρώτησα φυσικὰ αὐτὸν ποῦ μὲ φιλοξένοῦσε, πῶς τάχα βρέθηκε ἐκεῖ ἐπάνω τὸ παράξενο ἐκεῖνο ξύλο· δὲν ἔβλεπα ἀντίστοιχα καὶ κανένα δέντρο, γιὰ νὰ τὸ θεωρήσω ρίζα του, ποῦ νᾶχε κάποτε ἀποκαλυφθεῖ ἀπὸ διολίσθησις χωμάτων. Μὲ πληροφόρησε τότε ἐκεῖνος ὅτι, κατὰ πῶς λέγαν οἱ γεροντότεροι, τὸ ξύλο ἦταν πραγματικὸ ἄλεκτρο, καὶ εἶχε μείνει ἐκεῖ ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς «ἀρρώστειας». Τότε, γιὰ νὰ προσφιλᾶξουν ἀπὸ τὸ ἀμείλικτο θανατικὸ τὸ χωριὸ, βγήκαν μ' αὐτὸ τὸ ἄλεκτρο,

καὶ χάραξαν γύρω, τριγύρω ἀπὸ τὸ χωριὸ ἓνα αὐλάκι : Σὰ νὰ δημιουργοῦσαν ἔτσι ἓνα φράγμα, μιὰ συμβολικὴ τάφρο, ποῦ δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὴν περάσῃ ὁ δαίμονας τῆς καταστροφῆς, καὶ σὰν νὰ τοῦ ἀπαγόρευαν νὰ πλησιάσῃ στὸ χωριὸ.

Μὲ τὸ θέμα αὐτὸ ἀσχολεῖται καὶ ὁ Λαμπρίδης*. «Εἰς τὸ Καπέσοβον γράφει, διασώζεται παράδοσις καθ' ἣν, οὐδέποτε εἰς αὐτὸ ἐπιδημία ἐνσχύπτει, διότι εἶνε ἐγκαινισμένον· ἐγένετο δὲ ὁ ἐγκαινισμὸς οὗτος, τόνδε τὸν τρόπον. Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τοῦ χωριοῦ, περιαγαγόντες ζεῦγος βοῶν μετὰ ἀρότρου τρεῖς περὶ τὸ χωριὸν τοῦτο, κατέχωσαν ὕστερον αὐτοὺς ζῶντας παρὰ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ. Ὅμοιον δὲ τι συμβάν, προσθέτει, ἀναφέρει καὶ ὁ Θ. Βενιζέλος (Εὐαγ. Κῆρυξ, ἔτος 1871, σ. 89)».

Παρόμοια παράδοσις στὸ Μονοδέντρο (τοῦ Ζαγοριοῦ καὶ αὐτὸ), μοῦ ἔκανε γνωστὴ ὁ παλαίμαχος ἐκπαιδευτικὸς Σκαμνελιώτης Θεοφάνης Φραγκοῦλης· στὸν καιρὸ δηλ. τῆς «ἀρρώστειας», ἔφεραν γύρω καὶ αὐτὸ τὸ χωριὸ μὲ ἄλεκτρο, καὶ ἔπαινε τὸ θανατικὸ.

*

Μὰ ὅλα αὐτά, μοῦ θυμίζουν καὶ ἄλλα παρόμοια καὶ συγγενῆ, ποῦ, ἢ τὰ ἔζησα ὁ ἴδιος ἢ τὰ διάβασα : Τὸ Κόκκινο Λιθάρι τῆς Πρέβεζας, τὸ Ζμπουρολίθι τῆς Γαστριτσας, τὶς Βαταινιὲς τοῦ Τεκέ τοῦ Σιέη Ραζῆ, τ' Ἀλαφρὸ τῶν Ἑβραϊσῶν τῶν Γιαννίνων, καὶ πολλὰς ἄλλες σχετικὰς παραστάσεις.

Θυμῆθηκα ἐπίσης καὶ ἓνα — σὲ γαλλικὴ μετάφρασις — βιβλίον τοῦ διάσημου φολκλорίστα Τζαίμς Τζόρτζ Φραιζερ, μὲ τὸν τίτλον «Le trésor légendaire de l'humanité», ὅπου παρατάσσονται ἀντίστοιχοι θρύλοι, παραδόσεις, ἔθιμα, δεσπομονίες, ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, λατρεῖες καὶ τελετὰς ἀψύχων καὶ τι παρόμοια.

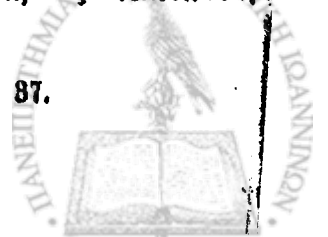
Μὰ... ἄς τὰ πάρουμε ὅλα αὐτά μὲ τὴν σειρά.

Β' ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΔΕΝΤΡΩΝ

Καὶ πρῶτα — πρῶτα, ἄς τελειώσουμε μὲ τὸ Μεγάλον Δέντρο.

3. Ζαγοριακὰ Α' σ. 87.

2. Βλ. σὴν Ἑπ. Χρονικὰ 1931, τεύχος Γ' σελ. 285 καὶ ἐπ. Κ)τίνου Ρωμαιοῦ, τὸ «Ἅγιον Λίθιον».

Στὸ χωριὸ αὐτό, ὡς θεραπευτικὸ μέσο γιὰ τὰ ἄρρωστα παιδιά, οἱ γρηῆς του χρησιμοποιοῦσαν αὐτὸ πού ὀνομάτιζαν ἐκεῖ «πυροστία», ὄνομα πού θυμίζει φωτιά καὶ ἐστία : μιὰ πρόχειρη δηλ. ἀψίδα καμωμένη ἀπὸ βέργα δέντρου, ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν ὁποία κάνουν νὰ περάσει τὸ ἄρρωστο παιδί, γιὰ νὰ «ρίξουν» στὴ βέργα τὸ κακό, ἢ νὰ τὸ ἀφήσουν πίσω της.

Αὐτά, ἐνδέχεται νὰ ἔχουν ἄμεσο ἢ ἔμμεσο καταγωγή ἀπὸ τὶς πανάρχαιες λατρεῖες τῶν ἀγριῶν δέντρων, τῶν ἀργῶν λίθων, τῶν θεοποιημένων ἀψύχων, τῶν ὁποίων οἱ πρόγονοί μας ἐπικαλιόταν μὲ τοὺς τρόπους αὐτοὺς τὴν προστασία.

*

Ὅλες αὐτὲς οἱ λατρεῖες, εἶνε γνωστὲς καὶ ἀπὸ τὴ δική μας ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα, ἀλλὰ εἶνε διαδομμένες, κατὰ ποικίλλες σὲ κάθε τόπο μορφές, καὶ σ' ὅλο τὸν κόσμο.

Οἱ Ἴνδοι Χιντατὰς τῆς βόρειας Ἀμερικῆς, πιστεύουν ὅτι, κάθε ἄψυχο ἀντικείμενο, ἔχει τὸν «ἴσκιό» του· πρέπει νὰ τοῦ δείχνουμε σεβασμό, βαθμολογημένο ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος του. Ὁ «ἴσκιος» π.χ. τῆς μεγάλης λεύκας τοῦ Μισσουρί, δικαιούται πολὺ περισσότερο σεβασμὸ ἀπὸ τοὺς ἴσκιους τῶν θάμνων καὶ τῆς γλόης. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κόψουν τοὺς γίγαντες αὐτοὺς τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, καὶ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τὶς ἀνάγκες τους, τοὺς πεθμένους μονάχα κορμούς.

Κάτι παρόμοιο πίστευαν καὶ οἱ Ἰρακινοί, καθὼς καὶ οἱ Βανίκας τῆς Ἀφρικῆς. Οἱ Ἴνδοι τῆς Βρετανικῆς Κολομβίας, πρὶν χρησιμοποιήσουν τὶς πρῶτες ρίζες τοῦ ἠλιοτρόπιου, τὸ πληροφοροῦσαν ὅτι θὰ τὸ φάνε, καὶ τοῦ ζητοῦσαν τὴν προστασία, γιὰ ν' ἀποκτήσουν, τρώγοντάς το, δύναμη καὶ ἐπιδεξιότητα στ' ἀνεβήσματα.

Ἄλλοι λαοί, πιστεύουν ὅτι τὰ δέντρα κατοικοῦνται ἀπὸ πνεύματα, καὶ ἄλλοι, ὅτι αὐτὰ ἔχουν ψυχὴ : οἱ Σιαμαῖοι μοναχοί, δὲ σπάζουν ποτὲ κλαδιὰ ἀπὸ δέντρο, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο πού δὲ θάσπαζαν τὸ βρακίονα ἀθώου ἀνθρώπου.

Τὸ τελευταῖο αὐτὸ μᾶς θυμίζει τοὺς κολασμένους τοῦ δέκατου τρίτου αἰματος τῆς «Κολάσεως» τοῦ Ντάντε, οἱ ὅποιοι γιὰ τιμωρία τοῦ ἁμαρτήματος τῆς αὐτο-

κτονίας, εἶνε μεταβληθέντες σὲ δέντρα καὶ θάμνους, πού διαρκῶς θρηνοῦν καὶ ὀλοῦζουν. Σὰν ἔσπασε —ἀνίδεος— ὁ Ντάντε ἓνα κλαρὶ ἀπόνα ἀπὸ τὰ δέντρα αὐτά, ἐκεῖνο, μ' ἀνθρώπινη φωνὴ παραπονέθηκε γιὰ τὸ πόνεσαν· καὶ ἡ πληγὴ πού ἔγινε, γέμισε μαῦρο αἷμα.

*

Παρόμοιες πίστεις ἔχουν, ἀκόμα καὶ σήμερα, στὴν Κίνα, ὅπου, στὰ νότια τοῦ Φοῦν - Κιέν, κανένας δὲν τολμάει νὰ κόψῃ δέντρο ἢ μεγάλη κλαδιὰ του, γιὰ νὰ μὴν ἐρεθίσῃ τὸ πνεῦμα, πού κατοικεῖ μέσα σ' αὐτὸ καὶ τὸν τιμωρήσῃ μὲ δυστυχίες καὶ ἀρρώστειες.

Στὴν Αἴγυπτο, συναντοῦσε κανένας μοναχικὲς συκομωριές, πού τὸ φύτρωμά τους στὴν ἔρημο, φαινόταν σὰ θαῦμα· τὸ φύλλωμά τους, μιᾶς ἀδιαπέραστης πυκνότητος, ἀντιμετώπιζε νικηφόρα τὸ θερμότερο ἥλιο στὴν καρδιὰ τοῦ θέρους.

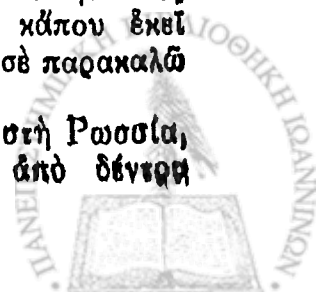
Σ' αὐτὰ τὰ δέντρα, οἱ περλοικοὶ καὶ οἱ περαστικοὶ πρόσφεραν, ἀποθένοντάς τα στὸν ἴσκιό τους, σταφίδες, σῦκα, ἀγγούρια, καὶ νερὸ σὲ στάμνες, τὶς ὁποῖες, πορευτικοὶ ἀνθρώποι κρατοῦσαν πάντοτε γεμάτες· ὁ περαστικός, σίγαζε ἀπ' αὐτὰ τὴν πείνα καὶ τὴ δίψα του, καὶ πλήρωνε τὴν ὀφειλὴν του πρὸς τὸ δέντρο μὲ μιὰ προσευχὴ· καμμιά φορά, τὸ πνεῦμα τοῦ δέντρου, ἔβγαζε γιὰ μιὰ στιγμή τὸ κεφάλι του ἢ ὅλο του τὸ κορμί, μὰ ἀμέσως ξανακρυβόταν.

*

Στὶς Ἰνδίες, στὴ Μαλαισία, στοὺς Σιλαῦους τοῦ Νότου, στὴ Λέσβο, ἀπειλοῦσαν μὲ κόψιμο κάθε δέντρο πού δὲν κάρπιζε, καὶ τῷ δῖναν ἀναστολὴ ἐκτελέσεως γιὰ τὸν ἐπόμενον χρόνον.

Στὸ Σελαγκάρ, ἓνας ἀπὸ τοὺς μάγους τῆς περιοχῆς, ἔπαιρνε ἓνα τσεκούρι, καὶ χτυπώντας ἐπιδέξια τὸν κορμὸ τοῦ ἀγονοῦ δέντρου, τοῦ ἔλεγε : — Θὰ κἀνης ἢ ὄχι τώρα καρπούς ; ἂν ἀρνεῖσαι, θὰ σὲ κόψω· καὶ τὸ δέντρο ἀπαντοῦσε μὲ τὸ στόμα ἐνὸς ἄλλου ἀνθρώπου κρυμμένου κάπου ἐκεῖ κοντά : — Ναι, θὰ καρπῖσω· σὲ παρακαλῶ μὴ μὲ κόψῃς !

Στὴ Βοημία, στὸ Τυρόλο, στὴ Ρωσσία, ποτὶ, ἐκχειλίσματα καὶ ρίζες ἀπὸ δέντρα

θάμνους, φύλλα και άνθη, κομμένα και μαζεμένα την ημέρα της γιορτής του Ἁγίου - Γιαννίου, έχουν δυνατές μαγικές ιδιότητες· αρκεί μονάχα να μαζευτούν με κατάλληλο τρόπο. Στις Ἰνδίες, λατρεύουν κυριολεκτικά τὸν «Ἱερὸ Βασιλικὸ» καὶ τὸν τὸν παντρεύουν κάθε χρόνο με τὸ θεὸ Κρισνά¹.

Τὸ Χριστουγεννιάτικο κούτσουρο καὶ δέντρο, παίζει μεγάλο ρόλο στὰ χριστουγεννιάτικα ἔθιμα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Βαλκανικῆς.

Θυμίζουμε ἐπίσης ἐδῶ καὶ τὸ περίφημο τραγοῦδι «Χριστούγεννα τῆς Στρουγοκαλύβας» τοῦ Κρουστάλλη, ὅπου περιγράφεται τὸ πάντρεμμα ἀπὸ τοὺς τσελιγκάδες τῆς φωτιᾶς, με ξεριζωμένα ὀλόκληρα δέντρα καὶ με σπονδὲς ἀπὸ κρασί καὶ λάδι.

Μὰ ἄς ξαναγυρίσουμε τώρα στὶς θύμησές μας.

*

Καθὼς κατεβαίνουμε πρὸς τὴ Λίμνη μας ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Ἀγορᾶς, ἐκεῖ πού συναντοῦμε τὸν ὑπόσταθμο τῆς Ἡλεκτρικῆς Ἐταιρείας, ἀριστερά, ἀνοίγεται ἓνα στενὸ, πού ὀδηγεῖ πρὸς τὰ θερινὰ λουτρά· πρὶν ὅμως φθάσουμε σ' αὐτά, συναντοῦμε κάποιον κτίριο, πού, ἔτσι ὅπως εἶναι καὶ τώρα, ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἦταν Τεχὲς, τοῦ Σιέη Ραζή, ὅπως ὀνομαζόταν στὰ παιδικὰ μου χρόνια. Αὐτοῦ τοῦ κτίριου, τὸ παλαιότατο, ὅπως ἀργότερα ἐξακρίβωσα ὄνομα, ἦταν «Τεχὲς τοῦ Γαζή Βρενός», εἶχε δὲ ἀρχικὰ ἰδρυθῆ ἀπὸ τὸν περίφημο ἐκβίνο Τοῦρκο Στρατηγὸ τοῦ 14ου αἰῶνα, γύρω στὰ 1388· μετὰ τὴν πρώτη δηλ. στοὺς Τούρκους ὑποτέλεια τοῦ Καστροῦ τῶν Γιαννίνων, καὶ στὴ θέ-

ση ὅπου ἦταν πρὶν ἡ παλαιότητα, ἐξωκαστρινή τότε Ἐκκλησία τῆς «Ἁγία - Τριδας».

Στὶς πλευρὲς αὐτοῦ τοῦ στενοῦ δρομάκου, φύτεωναν στὰ παιδικὰ μου χρόνια πυκνότες βατινιές (βάτα), τὶς ὁποῖες τὸ καλοκαίρι ἐπισκεπτόμαστε οἱ συμμαχαλιῶτες μου συχνά, γὰρ τὰ κατάμαυρα βατόμουρά τους· αὐτὸ ὅμως, κρυφὰ ἀπὸ τοὺς δικούς μας, καὶ με προφύλαξη: γιατί, ὅλες αὐτὲς οἱ βατινιές, ἦταν σκορπιστὰ σκεπασμένες με κουρέλια ἀπὸ ἐσώρουχα, καὶ οἱ γονιοὶ μας, δὲ μᾶς ἄφηναν νὰ πάμε πρὸς τὰ κεί· ὅπως μᾶς ἔλεγαν, ὅλα αὐτὰ τ' ἀποριγμένα ράκη, ἦταν ἀπὸ μάγια.

*

Ἀργότερα ἔμαθα ὅτι, στὶς φεγγαρόλουστες νυχτιές, γυναῖκες πῆγαιναν ἐκεῖ μυστικά, κι ἀπόθεναν ἐκεῖνα τὰ ἐσώρουχα καὶ τὰ ράκη, τὰ ὁποῖα ἀνήκαν σὲ δικούς τους ἀρρωστούς, γὰρ νὰ ρίξουν ἀπάνω στοὺς βάτους τὸ κακὸ πού προκαλοῦσε τὴν ἀρρώστεια, ἢ γὰρ νὰ προσφέρουν τὸν ἀρρωστο στὸ πνεῦμα πού εἶχε διαλέξει τοὺς βάτους ἐκείνους γὰρ κατοικία. ἢ ἴσως μετὰ τὸν τρόπο αὐτὸ νὰ τὸ ξεγελάσουν.

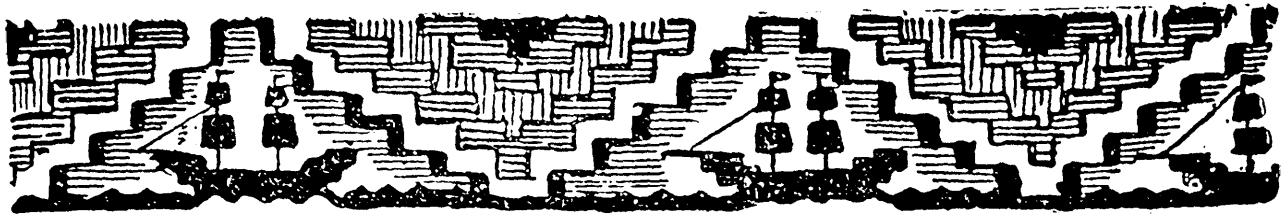
Στὴν πραγματεία τοῦ Ρωμανοῦ, ἀναφέρεται τὸ περιστατικὸ χωρικοῦ, ὃ ὁποῖος σ' ἓνα χωριὸ κοντὰ στὴ Φυγάλεια, καθὼς «ἔβαλε φωτιὰ σ' ἓνα βατιῶνα γὰρ «ν' ἀνοίξη» τὸ χωράφι του, ἄκουσε ἓνα ἄχ!... εἶδε δὲ νὰ πετάγεται ἀπὸ τοὺς βάτους, μιὰ θεώρατη Νεράϊδα θυμωμένη. Τὸν ἐλάβωσε τὸν ἄνθρωπο, σύρθηκε αὐτὸς μῆνες, καὶ στὸ χρόνο ἀπάνου πέθανε».

[Συνεχίζεται]

1. Τὰ ἀναφερόμενα γὰρ τὶς παραδόσεις σχετικὰ μετὰ τὰ δέντρα στὰ διάφορα ἔθνη τοῦ κόσμου, εἶναι παρμένα ἀπὸ τὸ προμνημονευμένο βιβλίον τοῦ Τζαίημς Φραιζερ.

2. Βλ. καὶ Δ. Σαλαμάγκα, «Περίπατοι στὰ Γιάννινα», στὸ περιοδικὸ Ἡπειρ. Γράμματα τεύχη 9-10 σελ. 81 καὶ ἐπ.

ΙΩΣΗΦ. Μ. ΜΑΤΣΑ

ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΑ ΕΒΡΑΪΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ*

13. ΜΕΓΑΛΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΘΕΟΣ **

Σε άκροστιχίδα : Motdehaï Moshe Kantos

1. Μιγάλος είναι ό θεός στους όρανούς και κάτω
κι όλος ό κόσμος τόν πινούν κι άγιο είν' τ' όνομά του.
2. Ρωτάγω από τόν Θεό ένα ρώτημα μιγάλο,
πού νά μās γυρίσει σήμωρα με τεσιουβά μιγάλο.
3. Δοξασμένος ό Θεός, νά καλοσέψεις έμένα,
μαζί με όλον τόν ντουινιά, νά σε πινέσω σαν ένα.
4. Κάμε καλό για λόγο μας ως άμμος τής θαλάσσου,
παρακαλώ σε Για-ραμπή κάμε για τ' όνομά σου.
5. Γιαράμπη πού είσαι στα ψηλά, κάμε μωρααμέτι,
τί έγώ είμαι ό μικρότερος απ' όλο τó όμέτι.
6. Μέρα και νύχτα μαρτυρούν και μεις κι όλος ό κόσμος
πού είναι ένας ό Θεός, μās δείχνει ίσιους δρόμους.
7. Σ' κώστε ψηλά τά μάγια σας και ιδέτε τά όράνια,
πού είναι άγιος βασιλιάς, άγαπάει τήν όρφάνια.
8. Χατάς δε γένηται ποτέ μι δίχως κι ένα κρίμα,
και δίχως θέλημα Θεού δέν κάνει καρπό τó κλίμα.

* Συνέχεια από τó προηγούμενο τεύχος και τέλος.

** Περιέχεται μόνο στη νεώτερη συλλογή, στην αρχή τού τραγουδιού : «Τή γης άπάνω
σέ νερό». Τó ξεχώρισα ακολουθώντας τήν άκροστιχίδα πού σχηματίζει τó όνομα :
Μορτεχάι Μοσιέ Καντός, ενός λογίου, πού τó συνέθεσε από γνωστά ή δικά του διαιτιχα.

2. Τεσιουβά, μετάνοια (λ. έβρ.).

3. Δοξασμένος ό Θεός, αντί κλητικής (έβραϊσμός), νά καλοσέψεις,
νά κάνεις καλοσύνη.

5. Μωρααέτι, έλεος (λ. τουρκ.), όμέτι, έθνος (λ. τουρκ.).

7. Άγιος, όρθότερα θά ήταν αν διορθώναμε σέ άλλος.

8. Χατάς, ζημία (λ. έβρ.).

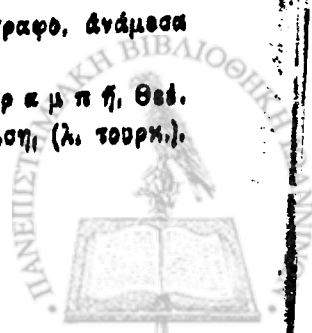
9. Καλούσιπέ μας Για - Ραμπή σι τόπους όχ τήν ήγή σου,
ξαγόρασέ μας βασιλιά με τή χέρα τή δική σου.
10. Νά ιδουόμε τήν όξία σου, στο έλα ή ξαγορά σου.
νά ξαίρουμε τήν πίστι σου και είν' ένα τ' όνομά σου.
11. Τόν όρκο που σὺ ξμνιξες στον 'Αβραάμ τόν ήγγιό σου
και έμεις όχ τὰ άγγόνια του, καρτερούμε τὸ φῶς σου.
12. Βέβαια ξαίρω τόν όρκο σου, πῶς είναι πιστημένος,
στο θεδιαστήρι ό Γισχάκ ήστάθηκε διμένος.
13. Στο Γιακώβ ήπέρισπες τὸ σπόρο του σὰ χῶμα,
δέν τσους μιτράει σήμιρα τὰ χείλη και τὸ στόμα.

*

14. ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ*

1. Γιαράμπη που είσαι στα ψηλά κάμε μιρhamέτι,
τί έγώ είμαι μικρότερος άπ' όλο τὸ όμέτι.
2. Για χῶμα λογαριάζομαι στα μάτια τῶν ανθρώπων
κι ούχ τὰ πουλλά τὰ κρίματα τραβῶ μιγάλον κόπον.
3. Πρέπει άνθρωπος νά διχτει τὰ γισουρίν μι άγάπη,
ότι έρχονται άπό τόν Θεό και δέ' ν' άλλο τζιβάπι.
4. Τ' έχει νά πει τ' άcheλί σου με τήν καρδιά σου αντίμα ;
'Αφέντη, Θε μου, σου 'φταιξα κι άπέρασα όχ τὸ Γράμμα.
5. Τὰ κρίματά μου είναι πολλά ως άμμοις του θάλάσσου,
Γιαράμπη κάτσε στο θρονί, στα ληιμονήματά σου.
6. Τὰ κρίματά μου νά σου είπῶ, όσα έχω κατωμένα,
όλος ό κινός πιρνάει, κι αυτὰ δέ' ναι σωμένα.
7. Κι όπου νά είπει νά τ' άρνηθῆ στην κρίση τή μιγάλη,
τί δέ' ναι κρίση ανθρώπινη που νά βγῆ σι κιφάλι.

9. καλούσεψε, κάνε καλοσύνη. — 10. έβραϊσμός και στους δύο στίχους.
11. ξμνιξες, όρκίστηκες. — 12. θεδιαστήρι, θυσιαστήριο.
13. ήπέρσεψες, περίσεψες, έπλήθυνες, (έπλήθυνες τὸ σπέρμα του 'Ιακώβ σαν
τὸ χῶμα, σαν τόν άμμο).
* Τὰ 20 τελευταία τούτα διότιχα τὰ μάζεφα από τὸ νεότερο χειρόγραφο, ανάμεσα
στο τραγούδι τῆς Δημιουργίας του κόσμου.
1. μερκαμέτι, έλεος (λ. τουρκ.), όμέτι, έθνος (λ. τουρκ.), Γιαράμπη, Θε.
3. γισουρίν, τὰ θάσανα (λ. έβρ.), τζιβάπι, λόγος, άπόκριση, (λ. τουρκ.).
4. άπέρασα όχ τὸ Γράμμα, παρέθηκε τὸ νόμο.

8. Γιαράμπη πού είσαι στὰ ψηλά καὶ χαμπηλά κοιτάγεις,
τὰ κρίματά μου μὴ τηρᾶς καὶ μὴν τὰ λογαριάγεις.
9. Τὰ κρίματά μου ρίξι τα στῆς θάλασσες τὸ βάθην,
γιὰ τὸ τζεχούθ τοῦ Ἀβραάμ, στὰ λόγια του ἡστάθην.
10. Καὶ σὰν τὸ χιόνι ἄσπριστα, καένα νὰ μ' δὲ μείνει,
γιὰ τὸ τζεχούθ τοῦ Γισχάκ ὁπού κορμπάν ἡγίνη.
11. Ἄσπρισ' τα σὰν τὸ μαλλί, ὅτ' εἶμαστε πιδιά του,
γιὰ τὸ τζεχούθ τοῦ Γιαακώβ φ'λαχτή τὸ ὄνομά του.
12. Σκλάβος σου εἶμαι Γιαραμπῆ πολὺ κριματισμένος,
ἄμα ἀπὸ τὸ θάρρο σου δὲν εἶμαι ἀπαριασμένος.
13. Καὶ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακό, αὐτὸ ὁ Θεὸς τὸ πέβει,
κι ὅσο θὰ ζῶ, τ' ἀχείλη μου ἐσένα μοναχέβει.
14. Τί ἓνας εἶναι ὁ Θεὸς κι ἓνα εἶν' τ'όνομά του,
κι ἄντας ν' ἀνάψει ἢ σκάνια του, ποιός νὰ σταθῆ ὀμπροστά του ;
15. Ποιός νὰ τοῦ εἰπεῖ τί ἔκαμες, ποιός νὰ τοῦ εἰπεῖ τί κάνεις ;
κι ἀπὸ τὴν κρίση του ὀμπροστά . . . νὰ πάνεις ;
16. Μῆνα πιρνάει ἐκεῖ ριτζιάς, μῆνα περνάει ρόσφέτι ;
'Ἰκεῖ 'ναι κρίση ἀληθινή, πού δὲν τηροῦν ραγέτι.
17. Καὶ δὲν χαλεύουν ἀνθρώπων ἰκεῖ νὰ μαρτυρήσει,
κι ἰκεῖ τὸ μάλι καὶ τὸ βιδὸ τίποτες δὲν ἀχρήζει.
18. Καλότυχος ὁ ἀνθρώπος πού δὲν χαρεῖ τὰ νιάτα,
καὶ πῆγαν τὰ ποδάρια του ὅλο στὴν ἴσια στράτα.
19. Καὶ μαρτυράει τ' ἀχείλι του, νὰ λέει ἐγὼ εἶμαι χῶμα,
κι ὅ,τι κι ἂν ἔχει στὴν καρδιά, νὰ τό'χει καὶ στὸ στόμα.
20. Νὰ σκιαζῆται ἀπὸ τὸν Θεό, μὴ τὴν ἀληθοσύνην,
καὶ νὰ φυλάει τὴ γλώσσα του καὶ ψέμμα νὰ μ' δὲν κρίνει.

-
8. τ ζ ε χ ο υ θ, ἡ χάρις. — 10. κ ο ρ μ π ἄ ν, θυσία. — 11. φ' λ α χ τ ῆ, φυλάχτης.
12. ἀ π α ρ ι α σ μ ἔ ν ο ς, ἐγκαταλελειμένος, (λέξη γιαννιώτικη. Στὸ Βηλαρᾶ
συναντῶμε! ἀπαριάζουν).
14. ἡ σ κ ἄ ν ι α, ὁ θυμὸς. — 15. στὸ χ γ φ ο λ εῖ π ο υ ν οἱ 4 συλλαβές.
18. ρ ι τ ζ ι ἄ ς, ἰκεσία, παράκληση (λ. τουρκ.), ρ ο σ φ ἔ τ ι, δωροδοκία (λ. τουρκ.),
ρ α γ ἔ τ ι, προτιμήσεις (λ. τουρκ.).
17. τ ὸ μ ἄ λ ι, ἡ περιουσία (λ. τουρκ.). ἀ χ ρ ῆ ζ ε ι, χρησιμεύει, (τὴ λέξη χρήσι-
μοποιεῖ κι ὁ Βηλαρᾶς). — 20. ν ἄ μ' ἂ ν κ ρ ῖ ν ε ι, νὰ μὴν ὀμιλεῖ.

21. Ἀπὸ τὸ ἔβγα τοῦ ἡλίου ὡς τὸ βασιλῆμά του,
ὅλος ὁ κόσμος κι ὁ ντουνιας πινοῦνε τ' ὄνομά του.

*

Γ'. ΜΕΙΧΤΑ ΕΒΡΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ*

15. ΜΗ Μ' ΑΦΗΝΕΙΣ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΜΟΥ

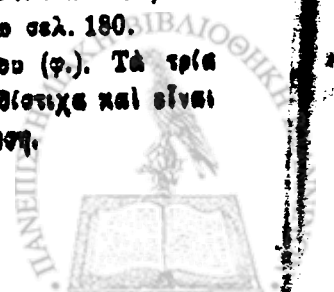
(Σὲ ἀκροστιχίδα: Yizhak Shemuel)**

1. Adonaï ata yadata, negdeha taavathi,
Μὴ μ' ἀφήνεις τὴν ψυχὴ μου ὄχ τὸν κόσμον νὰ χαθῆ.
El Hai rahman, meleh neeman.
2. Tsar umatsok metsauni, kol yamaï nineuraï.
Ὅλα τὰ ἔχω περασμένα, ἓνα εἶν' ποὺ μὲ χαλνάει.
El Hai rahman ...
3. Hasdeha yenahaméni, bezera shel kayama.
Γιὰ νὰ μ' δὲν χαθῆ ὄχ τὸν κόσμον τὸ δικό μου τ' ὄνομα.
4. Karathi mimaamakim, meerets meafelya.
Θέ μου στὸ δικό σου χέρι εἶν' τὰ τρία τὰ κλειδιά.
5. Shamáta lekol akara, ufitáhta eth rahma.
Τοῦτο εἶν' τὸ κλειδί τὸ πρῶτον, νὰ τὸ κράξω μ' ὄνομα.

* Κοίταξε στὰ προλεγόμενα, στή σελ. 595. Τὸ τεχνικὸ μοτίβο τοῦ τραγουδιοῦ εἶναι ἓνας τροχαϊκὸς ἰσοσύλλαβος στίχος στὴν ἑβραϊκὴ καὶ ἀκολουθεῖται ἀπὸ ἓναν ὅμοιον ἑλληνικὸ ὁμοιοκατάληκτο στίχο. Κάθε δίστιχο συνοδεύεται ἀπὸ τὴν ἑβραϊκὴ ἐπιφθὸ καὶ συναντήσαμε στὸ 1ο τραγούδι τῆς συλλογῆς.

** Ἡ ἀκροστιχίδα φανερώνει τὸ ὄνομα τοῦ στιχοπλόκου, τοῦ Ἰσαὰκ Σαμουὲλ ποὺ ἦταν, φαίνεται, ἄτεκνος καὶ εἶχε μεγάλη ἀπιθυμία ν' ἀφήσει ἀπογόνους. Στὸν ἴδιο κρέπει ν' ἀποδώσουμε καὶ τὸ ἐπόμενο τραγούδι. Παρεχτὸς ἀπὸ τοὺς δύο κώδικες (π.) καὶ (ν.), τὸ βρήκα καὶ σ' ἓνα δοκίμιον μικρὸ φυλλάδιον (φ.). Τὸ τραγούδι δημοσίευσε ὁ Abraham Danon τὸ 1922: Un hymne Hébreúgrec στὴν «Revue des Études Juives» 75 (1922), σελ. 89-92 (πληροφορία Γ. Χ. Σούλη).

1. Κύριέ μου σὲ γνωρίζεις ὅτι ἡ ἐπιθυμία μου στέκει ἀπέναντί σου.
2. Στενοχώρια καὶ στέρηση μὲ βρήκαν, ὅλες τὶς μέρες μου, ἀπ' τὴ νεότητά μου.
3. Τὸ ἔλεός σου θὰ μὲ παρηγορήσει μὲ ἀπόγονους αἰώνιους.
4. Ἐκραξα ἐκ θαθέων, ἀπὸ τῆ γῆ, ἀπὸ τὰ σκότη.
5. Ἄκουσες τὴ φωνή τῆς στείρας καὶ ἀνοίξες τὴ μήτρα τῆς.
1. μὴ μ' ἀφήσεις (π.), μὴ μ' ἀφήσεις (φ.), μὴ μ' ἀφήνεις (ν.).
2. περασμένα (ν.), ἓνα εἶναι (ν. φ.)— ε ν α ε ι ν' π ο ὑ μ ε χ α λ ν ἀ ε ι, μόνον ἓνα πράγμα μὲ στενοχωρεῖ. Πβλ. Γ. Βλαχλεῖδη, ὅπου παρακάτω σελ. 180.
6. Ἐκ θαθέων. Πβλ. Φ. 180.1. Στὸ δικό σου (π. ν.), ὄχ τὸ δικό σου (φ.). Τὰ τρία κλειδιά ποὺ ἐπικαλεῖται ὁ ποιητὴς ἀναφέρονται στὰ παρακάτω δίστιχα καὶ εἶναι ἡ τεκνοποίηση, οἱ εβραγματικὸς βροχὸς καὶ ἡ μεσσιανικὴ ἀπελευθέρωση.

6. Mimeromeha tiftah lanu eth otsareha atova.

Oi brochēs mas stōn kairos tou vā 'otoune me vedabā.

7. Uvizman tehiyath amethim, yiftah eth kivrottheem.

Kathōs lēgai ō prophētēs: Eth ruhi eten bahen.

כַּלְמֵת בְּיַדְּכֶם לִפְנֵי יְהוָה

וּנְפִשׁוּ יְהִלְלֵךְ וּרוּחִי וּנְשַׁמְתִּי " קֹמְבְרוּסֵטְסוּ הִי תִימו
פְּיוֹס אֵין אֶקְשִׁיוֹס נְשַׁמְתִּי "
גְדוֹלִים נְפִלְאוֹתְךָ שְׁבִרְאֵת בְּשֵׁם יְהוָה " פְּיוֹס בֹּרִי נְאֻ
מֹלֹוֹיִסִי טִיִּדְנָחוֹן מֹלֹוֹיָהּ "
מֵאוֹד גְּדֹלוֹ מֵעַשְׂךָ עֲמָקוֹ מַחֲשַׁבּוֹתְךָ " קֹסוֹ זֹתִל
פְּנִיסוֹ תּוֹנֹמְסוֹ מֹזְנָחָה "
אֲנִי עֲלִיךָ בְטַחְתִּי וַתֵּתֵן מִשְׁאֵלוֹתִי " תִימו קִישְׁרִים
טִיִּקְרָרְדִי יִמוֹ אֵינָא אֵינִי פּוֹפּוֹתִימָא
בּוֹקֵר אֵלֶיךָ שׁוֹעֵתִי לִקְבֹּל תְּפִלָּתִי " יֵאֱמָרְדִין רַרְפִי אֵי
פְּשִׁיחִימוֹ אֹמְבְרוּסֵטְסוֹ נְסִטְתִּי "
שׁוֹפֵטִנִי כְעֲדֻקְתְּךָ לְיִשְׁמַחֵן אוֹיְבֵי לִי " לֵיִימוֹנִיסִימִיקִי
מֵינָא תֵאֲרַפֵּסֵן קִירוֹן פּוֹלִי "
רַפְּאֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי וַתֵּתֵן תְּאוֹתִי " דּוֹסִי טוֹפּוֹ צִסְפִּיסִיחִים
מֵן נַמְבֹּרִיסִי נְסִטְתִּי " "
אֲשַׁתּוֹמַחְתִּי וּנְבִהִלְתִּי בְזוֹכְרֵי יְמֵי חִלְדִי " פּוֹסִטְיִתָּא
אוֹחֲטוֹתִנְטוֹמוֹ מֵאֲטִי פִילִיוֹ נְמַדִי מִדִּי "
בְּטַח בְּיָדַי וַעֲשֵׂה טוֹב שְׁכוֹן אֲרֶץ אֲמוֹנָה " אוֹתִיגֹשׁ
נְסִיִּדְנִיטְיִפְסִי שְׁאוֹן קִיטְפִסִילָה בּוֹנָה "

Φωτοτυπία ἀριθ. 4. Μία σελίδα τοῦ χειρογράφου τῆς 'I Συναγωγῆς (π.) ὅπου διαβάζομε τὰ δίστιχα 1-9 τοῦ 18ου τραγουδιοῦ (μεικτοῦ). Οἱ ἐβραϊκοὶ στίχοι δὲν ἔχουν φωνήεντα, ἐνῶ οἱ ἐλληνικοὶ φέρουν φωνητικὰς στιγμαίς.

- 6. 'Από τὰ ὕψη Σου θ' ἀνοίξης γιὰ μᾶς τὸ θησαυρὸ σου τὸν καλόν.
- 7. Καὶ στὸν καιρὸ τῆς ἀνάστασης τῶν νεκρῶν, θ' ἀνοίξει τοὺς τάφοὺς τῶν. Καθὼς λέγει ὁ προφήτης: Τὸ πνεῦμα μου θὰ δώσω σὲ σὰς.
- 8. ν ε δ α δ ά, γενναιοδωρα (λ. ἔβρ.). Πβρλ. Δευτερον. ΙΑ' 14; «καὶ δώσαι τὸν ὕψος τῆ γῆ σου καθ' ὅραν καὶ ψαλμ. Ξ2, 10, βροχὴν ἐκούσιον.
- 7. καθὼς λέγει (ν.). κατὰ πῶς λέει (π.). 'Ο προφήτης: ὁ 'Ισραηλιτὴς 27, 16.

8. Aní maamin badonaï uv-Moshé uv-torathó.
 πού κατέβη ὄχ τὰ οὐράνια, δὲν μπορῶ νὰ τ' ἀρνηθῶ.
 9. Lemaanha goalénu, venomar aleluya,
 Θέ μου ἀπὸ τῆ μεριά σου, καρτεροῦμε λεφτεριά.

*

16. ΕΠΙΚΛΗΣΗ

(*Όμορφο τραγούδι στὴ μελωδία τοῦ Adonaï ata Yadata)

1. Venafshi yealeléha, veruhi venishmathi,
 κι ὀμπροστά σου Ἄδοναί. Θέ μου, ποιὸς εἶν' ἄξιος νὰ σταθῆ.
 2. Gedolim nifleothéha, shebarátha beshem ya.
 Ποιὸς μπορεῖ νὰ μολογήσει, τί δὲ ἔχουν μολογιά ;
 3. Meod gadelu maasséha, ameku mahshevotbéya.
 κι ὄσο ζῶ θελα παινέσω τ' ὄνομά σου μοναχά.
 4. Aní aléha batahti, vethiten mishalothaï,
 Θέ μου ξαίρεις τὴν καρδιά μου, ἕνα εἶν' πού ποθυμάει.
 5. Boker aleha shavati, lekabel tefilathi,
 γιὰ νὰ μ' δὲ ντραπῆ ἡ ψυχὴ μου ὀμπροστά σου νὰ σταθῆ.
 6. Shofténi ketsidkathéha, al yishmehu oyeváí li,
 λημονήσι με καὶ μένα, θάρρεψα καιρὸ πολύ.
 7. Refaeni, oshiéni, vethiten taavathi.
 Δῶσε τόπο τῆς ψυχῆς μου, νὰ μπορέσει νὰ σταθῆ.
 8. Eshtomamti venivalti bezohri yemé heldi,
 πού στερνά ὄχ τὸ θάνατό μου μάτι πλιὸ νὰ μ' δὲ μὴ ἰδῆ.
 9. Betah badonaï vaassé tov, shehón erets emuna,
 ὁ Θεὸς νὰ σὶ δυνατέψει σάν καὶ τὰ ψηλά βουνά.

8. Ἐγὼ πιστεύω στὸν Κύριον καὶ στὸν Μωσῆ καὶ ἐπὶ Νόμο τοῦ.
 9. Νὰ μᾶς ἐλευθερώσεις γιὰ χάρις Σου, καὶ νὰ ποῦμε Ἱ Αλληλουιά.

1. Θὰ εὐδαιμονοῦμαι κι ἡ ψυχὴ μου καὶ τὸ πνεῦμα μου.
 2. Μεγάλα εἶν' τὰ θαύματά σου, πού ἐπλασες μὲ τὸ ὄνομά σου, Θεέ.
 3. Πολλὰ ἐμεγαλύνθηκαν τὰ ἔργα σου, ἐδάθουναν οἱ ἐκέψεις σου.
 4. Ἐγὼ σὲ σένα ἔλπισα καὶ μοῦ ἔδωσες ὅ,τι σοῦ ζήτησα.
 5. Τὸ πρῶτο σὲ Σένα ἐπικαλέστηκα, γιὰ νὰ δεχτῆς τὴν προσευχὴ μου.
 6. Κρίνε με μὲ τὴ δικαιοσύνη τοῦ, γιὰ νὰ μὴ χαροῦν οἱ ἐχθροί μου.
 7. Γιατρέψέ με, σῶσε με καὶ κάνε τὴν ἐπιθυμία μου.
 8. Ἐκπλήσομαι καὶ τρομάζω, σάν θυμοῦμαι τίς μέρες ποῦ θὰ λυθῶ στὸν τάφο.
 9. Ἐλίπισε στὸν Θεὸ καὶ κάνε τὸ καλὸ, πατοίκησε τὴν γῆ τὴν ἀληθινή.

10. Gol el adonai darkeha, ubeta^h veú yaassé.
 "Όπου θάρρεψε στὸν Θεό, τίποτας δὲν τοῦ ἴλειψε.
11. Ura kevodí agra, elionim vetahtonim,
 νὰ πινέσουν τ' ὄνομά σου Σεραφίμ καὶ Ὁφανίμ.
12. Nafshi im shomerim laboker, abotehim el adonai,
 Ki lishuatheya kivithi, kol yamaí veednaí.
13. Θε μου κάτσε στὸ θρονί σου, ματαλημονήσου μας,
 κάμε γιὰ τὸ ὄνομά σου καὶ μὴν κάμεις γιὰ τ' ἡμᾶς.
14. Κάμε γιὰ τὸ Σεχινά σου, πόχεις στὴ σκλαβιά πολύ,
 καὶ γιὰ τὴν κληρονομιά σου, διαλιγμένη σου φυλή.
15. Τί μᾶς λένε οἱ δχτροί μας, δέ' ν' γιὰ μᾶς πιὸ λευτεριά,
 Θε μου ἀντριψε τὴ δεξιὰ σου καὶ μὴ στέκεις μακριγιά.
16. Ποῖός Θεός εἶν' σάν καὶ Σένα ; Συμπαθᾶς τὰ κρίματα.
 Ρίξε τὰ φταιξίματά μας, στῆς θάλασσας τὰ κύματα.
17. Im tefilathi baboker, akadēmha eloaí
 Τί ἡ ψυχὴ μου κι ἡ καρδιά μου γιὰ τὸν θεὸ πουθυμάει.
18. Ethpalela lefaneha, shetimhol avonaí,
 Τί ἡ ψυχὴ μου πᾶσα νύχτα πάνει καὶ μὶ μαρτυράει.
19. Shemor piha ushfathaha mesharim tedaberun,
 τί οἱ κολόνες τοῦ σπιτιοῦ σου πάνοτον καὶ οἱ μαρτυροῦν.
20. Ὅποιος τὰ ὄντισε ἐτοῦτα, ὅ,τι πουθυμάει νὰ ἰδῆ,
 ὄλοι τὸ περικαλοῦμε, νὰ τοῦ δώσει ὁ Θεός πιδί.

-
10. Φανέρωσε στὸν θεὸ τὸ δρόμο σου, ἔλπισε κι αὐτός θὰ πράξει.
  11. Ἐόπνησε τὴν τιμὴν μου, ξυπνήστε ἀγγέλοι ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι.
  12. Ἡ ψυχὴ μου εἶναι μὲ τοὺς φύλακας τῆς πρωίας, ποὺ πιστεύουν στὸν Κύριο,
 Γιατί πιστεφεα στὴν ἀπελευθέρωσή σου, ὅλες τίς μέρες μου.
  17. Μὲ τὴν πρωινή προσευχὴ μου θὰ σὲ προῦπαντήσω Θεέ μου.
  18. Θὰ προσευχηθῶ ὀμπροστά σου γιὰ νὰ συγχωρήσεις τίς ἁμαρτίες μου.
  19. Φύλαξε τὸ στόμα σου καὶ τὰ χεῖλη σου, νὰ μιλοῦν μὲ εὐθύτητα.

10. ὁποιος ἔχει θάρρεψη (ν.) ὅπου θάρρεψε ἢ θαρρέφει (π).
11. Σ ε ρ α φ ι μ κ α ι Ὁ φ α ν ι μ, ὀνόματα ἀγγέλων στὴν ἑβραϊκή.
12. Πβρλ, Παλμ. 180, 6.
13. ματαλημονήσι μας (ν.), ματαλημονήσου μας (π), ἐλεήσου μας πάλιν.
14. κάμε γιὰ τὸ Σεχινά σου (π.), κάμε γιὰ ἰπινομή τοῦ Σεχινά σου (ν.). Σ ι ε χ ι ν ᾶ ἢ παρουσία τοῦ Θεοῦ (λ. ἑβρ.), διαλιγμένη σου φυλή (π), πολὺ (ν.).
15. Τί μᾶς λένε (π.), γιατί μᾶς λένι (ν.), πιζο (π.), πλιό (ν.).
16. Τὰ φταιξίματά μας (π.), τὰ κρίματά μας (ν.), στοῆς θάλασσας (π.), στῆς θάλασσας (ν.).
17. 18. Τί ἡ ψυχὴ μου (π.), ἡ ψυχὴ μου (ν.), Θεγὸ (π.), Θεὸ (ν.).
18. Τὰ μαρτυράει (ν.), μὶ μαρτυράει (π.).
19. Τί οἱ κολόνες (π.), οἱ κουλόνες (ν.).
20. ὀ ν τ ι σ ε, σονταίριασε,

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Ἡ μουσική τριῶν τραγουδιῶν
Καταγραφή τῆς μελωδίας ἀπὸ τὸν κ. Ἄναστ. Ραισιῦνδο

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΠΟΥΡΙΜ (Κίνα γλώσσα).

Modérato (180 J)

Κί να γλιό — εσα να μι λή ἔης θά μα — τα
 να μο λο γή ἔης και — μη ἔη — ναί να — ξη πη ἔης
 μέ — κρα εἰ — ναί και — με θύ ἔης

ADONAI ATA YADATA (μεῖστό ἑβραϊσέλλητικὸ τραγοῦδι)

Andante (160 J)

μή μ' ἄ γη — γες τὴν — ψυ — χή — μου
 μή μ' ἄ γη γες τὴν ψυ — χή — μου ὅχ τὸν κ' — ὄμο γά — τα — ἔη
 ἔλ κα — ραχ μόν — ἔλ κα — ραχ μόν — ἔλ
 κα — ραχ μόν — ἡέ λελ νά — ε — μου

Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΙΣΑΑΚ (Γιαράμνη ποῦσαι στὰ ψηλά)

Αηδαντινο (802)

Για ρά μηη ποῦσαι στα ψηλά και χαμηλά
 υοι τα υεις τα υριμα τα μας ειν πολ λα και μηη τα
 λο γα ρια υεις τα υριμα τα μας ειν πολ λα και μηη τα
 λο γα ρια υεις

(Τραγούδησε ή κ. Άννα Ραφαήλ)

Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΙΣΑΑΚ

Άλλη παραλλαγή της μελωδίας, όπως τό τραγούδησε ή κ. Άννα Μάτσα.

Αηδαντινο (801)

για ρά μηη ποῦσαι στα ψηλά και χαμηλά υοι τα υεις
 τα υριμα τα μας ειν πολ λα και μηη τα λο γα ρια υεις
 τα υριμα τα μας ειν πολ λα και μηη τα λο γα ρια υεις

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΧΡΥΣΝΘΗΣ ΖΙΤΣΑΙΑΣ

ΜΠΑΛΑΝΤΑ ΣΤΑ ΔΕΝΔΡΑ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΗ ΗΛΙΑ

Δέντρα ιερά χιλιόχρονα, στὸ ψήλωμα τ' Ἀηλιά μας
'Αδικοσκοτωμένα μου. —φωτιά κι' ἀστροπελέκι.—
Σεισμό τῆ νοιώθω τῆ στιγμή πὸν ὑψώθη τὸ πελέκι
κι' ἔπεσε ἀπάνω στοὺς κορμούς σὰ μέσα στὴν καρδιά μας.

Σύγγεφο μάυρο τοῦ κακοῦ, πνεῦμα τοῦ ὀλέθρου μαῦρο.
Τῆς καταγιῖδας, τῆς βροντῆς, τῆς ἐρημιᾶς, τ' ἀνέμου.
Ξεθεμελιώστρα ἐπέρασες κατὰρα τοῦ πολέμου.
Ποῦ νὰ σὲ ψάξω θύμηση γλυκειὰ νὰ σὲ ξανάβρω ;

'Ὡς τὸ γαλάζιο τ' οὐρανοῦ φτάνουν τ' ἀπάνω κλώνια.
Τὶς νύχτες —μάγια ὀλόχροσα— τυλίγονταν τ' ἀστέρια.
Χαρούμενοι κελαδισμοὶ τὰ γλυκοχαραμέρια.
Χίλιες φωνές, χίλιες φωλιές χίλια πουλιὰ κι' ἀηδόνια.

Κάτω ἀπ' τὸν ἴσκιο τὸν πυκνὸ κι' ἀπ' τῆ δική σας χάρη
στὸ πανηγῦρι τ' Ἀηλιά χορεύαν οἱ νυφάδες.
—Στραφτοκοποῦσάν φορεσιές, λάμπαν οἱ γι' ὀμορφάδες.—
Γύρους διπλοὺς καὶ τριδίπλους ἀπάνω στὸ χορτάρι.

Πελώρια καὶ περήφανα. Στῆς φυλλωσιᾶς τοὺς ἤχους
τόνιζε θρούλους μυστικούς ἢ αὔρα ἀντιλαλοῦσα.
Τραγουδισμένα ἀθάνατα. Σᾶς φίλησεν ἡ μοῦσα
κι' ὁ Μπάυρον διαβαίνοντας σᾶς ἔκλεισε σὲ στίχους.

Γενιές, γενιές, ἐδιάβηκαν.—"Ὀνειρα φεγγοβόλα.—
Καλόγεροι ... κι' ἀρματωλοὶ ... κελιά ... καὶ βίος ... κοπάδια...
Κι' ὕστερα ἡ μοῖρα τῆς ζωῆς μὲ χέρια ἐστάθηκε ἄδεια
καὶ μόνο ἐσεῖς ὑψώνατε μιὰ νίκη πάνω ἀπ' ὄλα.

Στὴ ράχη ἐκεῖ βαρδιάτορες, βιγλίζατε τὰ μάκρη
κι' ἐπλεκεν ὕμνο θριαμβικὸ στὴ δόξα σας ὁ χρόνος.
Ψηλὰ μὲ παίρνει ὁ στοχασμὸς, βαρειὰ μὲ ρίνει ὁ πόνος.
'Ανθὸ τρυγᾶω κορφολογῶ καὶ καταπίνω δάκρυ.

Βαθειές οἱ ρίζες τοῦ καῦμοῦ κάτω ἀπ' τὴν πρασινάδα.
Κι' αὐτοῦ ψηλὰ στὸ ξέφωτο, πὸν πλῆθαιεν ἡ φτέρη
σιτὸν ἄδειο τόπο τῶν κορμῶν, σὰν ἴσκιος σὰν ἀγέρι
τώρα ἡ ψυχὴ σας θὰ γυρνᾶ διωγμένη Ἀμαδριάδα.

ΖΗΣΗ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

“ΚΩΣΤΑΣ ΣΕΡΜΕΖΗΣ”

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ)

[Ένας ακόμα Ήπειρώτης λογοτέχνης συγκαταλέγεται από σήμερα στους συνεργάτες της «Ήπειρωτικής Έστίας». Ο συμπατριώτης μας — από τη Λαϊστά του Ζαγοριού—κ. Ζήσης Παπαθανασίου έκανε την εμφάνισή του στα νεοελληνικά γράμματα κυρίως με το ψυχολογικό μυθιστόρημα «Ένα νευρωτικό κορίτσι» (Αθήνα). Ακολούθησε ένας τόμος διηγημάτων με τον τίτλο «Προανάκρουσμα» (Αθήνα). Και τα δυο κρίθηκαν ευμενέστατα από την κριτική. Πολλή συνεργασία του βρίσκεται σκόρπια σε λογοτεχνικά και ήπειρωτικά περιοδικά («Καλλιτεχνικά Νέα», «Φιλολογικά Χρονικά», «Ήπειρωτική Ζωή», το «Βουνό» κ.ά.). Παράλληλα, δημοσιεύει τακτικά γεωργοοικονομικές μελέτες σε οικογολογικά περιοδικά και γεωργοσυνεταιριστικές εκδόσεις («Άγροτ. Επιθεώρηση», «Νέα Οικονομία», «Συνεταιριστής», «Κλωστοϋφαντουργική Έγκυκλοπαιδεία» κ.π.ά.).

Οι σελίδες που ακολουθούν είναι ένα μικρό απόσπασμα από το ανέκδοτο μυθιστόρημά του «Κώστας Σερμέζης», έργο που ο συγγραφέας του το τιτλοφορεί και «Χρονικό της Κατοχής»].

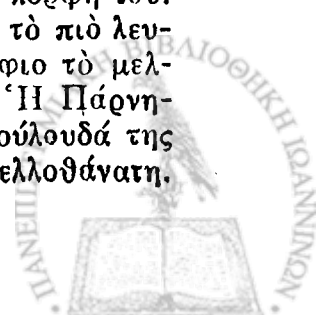
* * *

ΘΑΜΠΟΦΕΙΓΓΕ. Έξω απ' την πόρτα περίμεναν τρία αυτοκίνητα. Τα δυο πρώτα με τις πόρτες τους ανοιχτές. Την οδήγησαν προς το πρώτο και μπήκανε μαζί της, βάζοντάς την στη μέση τους δυο πανύψηλοι «πεταλάδες».

Τ' αυτοκίνητα ξεκίνησαν τρέχοντας τόσο γρήγορα που η θεία Άγγελική αίστανότανε μιάν πρωτόγνωρη ευχαρίστηση. Της φαινόταν πως πετούσε τ' αυτοκίνητο και πάνω σ' αυτό η ίδια. Δεν πρόφτανε να σκεφτεί. «Ο!» άλλαξαν μονοστιγμής. Συγγέονταν και ενώνονταν τα σπίατα, τα δέντρα. Η γη γύριζε γύρω—γύρω, ίδια πελώρια σβούρα πολύχρωμη. Ο δρόμος άπλωνε τα δέντρα σα νάταν ένα αδιάσπαστο τείχος. Παραμυθένιο για τη θεία Άγγελική όραμα. Φαντασμαγορία από φωτοσκιάσεις. Η αυγή, η γη, η φύση, η ζωή, η ατμόσφαιρα, η Αθήνα, θέλαν, φαίνε-

ται, να την αποζημιώσουν δείχνοντάς της όμορφιες παραδείσιες. Και συλλογιζόταν ή θεία Άγγελική: «Έτσι δέν πηγαίνει κανένας στο θάνατο, πορεύεται στην άθανασία». Θυμήθηκε τότε ιστορίες πάκουσε μικρή στο σκολειό. Πασχαλιάτικες ντουφεκιές έφταναν στ' αυτιά της...

Ο αγέρας μοσχοβολούσε. Πουλιά κελαηδώντας πετούσαν μπρος απ' τ' αυτοκίνητο ανοίγοντάς της το δρόμο. Ο ήλιος, ακόμα άθρατος, λόγχιζε τον ουρανό δίνοντάς του ένα γιορτινό αντιφέγγισμα. Μενεξεδένιο ήταν το χρώμα στου Ύμηττου τα ριζά. Ο Λυκαβηττός ήταν υπέροχος στην όρη πουχε κατακοκκινίσει την κορφή του. Η Πεντέλη φαχνόταν να βροί το πιο λευκό μάρμαρό της για το κενοτάφιο το μελλούμενο της θείας Άγγελικής. Η Πάρνηθα είχε συναγείρει τ' αγριολούλουδά της να προσευχηθούνε για τη μελλοθάνατη.

Κι' οί πεταλοῦδες σὰ πολύχρωμα φτερά τους παίρνοντας τὴν προσευχὴ τῆς τήνε στέλναν ψηλά. Ὁ Αἰγάλεω ἀναστενάξε κι' ὁ ἀγὸς τοῦ ἀναστεναγμοῦ του — ὀλά- καιρο σύγνεφο — θύμιζε μὲ τὸ χρῶμα του μαγιάτικα ρόδα. Τὰ ἴα στοὺς κήπους ρω- τοῦσαν, ἀνασηκῶνοντας τὸ κεφάλι τους τὸν οὐρανὸ τι νὰ κάνουν. Μέσ' σ' ὄλ' αὐτὰ ἡ θειά Ἀγγελικὴ ἐνθουσιάστηκε καὶ φώ- ναξε δυνατά : « Νὰ καιρὸς γιὰ νὰ πεθάνει κανένας ὤμορφα ! »...

Οἱ σύνοδοι τῆς ἀκούοντας τὰ λόγια αὐ- τὰ γύρισαν καὶ τὴν κοίταξαν ἀνοίγοντας παραξένα τὰ βλοσυρά τους μάτια.

Ἡ θειά Ἀγγελικὴ ἀπαξίωσε νὰ τοὺς προβλέψει. Κι' ἀναρρωτήθηκε « Δὲν κατα- λυβαίνω γιατί τραγουδοῦσαν *Γιὰ δὲς και- ρὸ πὸν διάλεξε ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρει, τώρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαδιὰ καὶ βγάζει ἡ γῆ χορτάρι* »...

Κάπου κοντὰ στὴν Καισαριανὴ στά- θμευσαν τ' αὐτοκίνητα. Κάπου κοντὰ στὴ Φιλοθέη. Μπροστὰ ἀνοιγόταν ἕνας δρόμος. Δεξιὰ μιὰ ἔπαυλη μισοκρυβόταν πίσω ἀπὸ ἕνα λευκὸ ψηλὸ ντουβάρι. Ἀριστερὰ κά- ποιο ρέμμα φύτρωνε λυγαριές. Τὰ λιό- δεντρα, μόλις ἀνθισμένα, ἦσαν ἐξαίσια. Λαμπρόχρωμες πεταλοῦδες σκύβαν καὶ φιλοῦσαν τὰ γύρω - γύρω ἀγριολούλουδα.

Σβέλτη σὰ νεαρὴ κατέβηκε ἡ θειά Ἀγ- γελικὴ. Περιεργάστηκε τὸ τοπίο. Τὸ δεύ- τερο αὐτοκίνητο ἦταν πολὺ κοντά. Τὸ τρί- το βρισκόταν πενήντα βήματα μακρύτερα. Ἄνοιξε ἡ ἐξώθυρα τῆς ἔπαυλης. Βιαστικὴ μιὰ ὀμάδα ἀπὸ ὀπλισμένους στρατιῶτες μὲ κράνη. Χωρὶς νὰ κοιτάξουνε γύρω τους, μὲ βῆμα τρανταχτερὸ πῆγαν καὶ παρατα- χτήκανε στὴν ἄκρη ἀπ' τὸ ρέμμα.

Ἀντικρῦζοντάς τους ἡ θειά Ἀγγελικὴ ἔκλεισε ἀθελά τῆς τὰ μάτια πὸν ὡς τότε τὰ αἰσθανότανε δροσερά. Στὴ στιγμή πά- νιασαν τὰ χεῖλη τῆς κι' ἄρχισαν νὰ τρέμουν. Ρίγησε. Τὰ δόντια τῆς τσα- κάνισαν. Τὰ πόδια δὲν κρατοῦσαν, λίγο ἔλειψε λιπόθυμη νὰ σωριαστεῖ. Ὁ σφνγ- μὸς θάσπαζε τὶς φλέβες τῆς. Λαχα- νιαστὴ κοβόταν ἡ ἀναπνοή τῆς. Χέρια, πόδια, ὠμοί, ὄλα σὰ μολύβι, τῆς ἔγιναν βαρειά κι ἀσθήκωτα, κάνοντάς τὴν νὰ καμ- πουριάσει ἀπότομα. Ὁ φόβος γινόταν τρέ-

μος. Ἡ ματιὰ τῆς κόλλησε στὶς κάννες τῶν ντουφεκιῶν, πὸν σ' ἕνα πρόσταγμα πῆγαν « παραπόδα ». Θὰ φώναζε « Βοήθεια, βοήθεια », ὅμως στὸ κατάξερό τῆς στόμα δὲ μπόρεσε νὰ ἐξουσιάσει τὴ γλῶσσα τῆς. Ἐκλείσε τὰ μάτια τῆς, γιατί κοίταζε χω- ρὶς νὰ βλέπει. Τ' ἀνοίξε ἀπότομα γιὰ νὰ δεῖ ἂν τὰ ἐξουσιάζει. Ἀκούμπησε τὰ δύο τῆς γόνατα, τὸ ἕνα πάνω στ' ἄλλο γιὰ ν' ἀλληλοστηριχτοῦν. Πάνω - σ' αὐτὸ λίγο ἄκόμα καὶ θάχανε τὴν ἰσορροπία τῆς. Θά- θελε νὰ φτάσει τ' αὐτοκίνητο πὸν τὴν ἔφερος γιὰ νὰ βρεῖ σ' αὐτὸ ἀποκοῦμι. Δὲν πῆγε, γιατί ἡ ἀπόσταση πὸν τήνε χώ- ριζε ἀπ' αὐτὸ τῆς φάνταζε ἴδιο χάος ἀπλη- σίαστο. Νόμισε πὸς στ' αὐτιά τῆς σφηνώ- θηκε μιὰ στρατιὰ μέλισσες, τόσο βουίζαν. Στὶς ριζες τῶν μαλλιῶν τῆς κρύες σταγό- νες ἰδρωτὰ. Θέλησε νὰ τὶς σκουπίσει μὲ χέρι πὸν ἔτρεμε. Κατεβάζοντας τὸ χέρι τῆς εἶδε πὸς εἶχαν κολλήσει στὴν παλάμη τρεῖς ἄφθονες, κάτασπρες ὄλες. Κοιτάζον- τὰς τὶς ἀνατινάχτηκε. Περιλῦπα κούνησε τὸ κεφάλι τῆς καί, σὰ νὰ μάλλωνε τὸν ἑαυτὸ τῆς, εἶπε : « Αὐτὲς λυπᾶσαι καὶ τρέ- μεις, χούφταλο ; Τί ἀξίζουν ; Ἄν ζήσεις, ποῖος — ποῖα θὰ σοῦ τὶς χαϊδέψει, ἄμοιρη κι' ἔλειπνῆ ; ».

Λέγοντας αὐτὰ ἀντίκρουσε ἕνα παπᾶ πὸν κατέβηκε στ' ἀναμεταξύ, ἀπ' τὸ τρίτο αὐτοκίνητο. Κρατοῦσε ψηλὰ πρὸς τὸ κεφά- λι του ἕνα δισκοπότηρο. Βλέποντάς τον καὶ πρὶν ἐκεῖνος μιλήσει, σήκωσε καὶ τέν- τωσε τὰ χέρια τῆς. Λοξοδρόμησε ἄφωτος ὁ παπᾶς πρὸς τ' αὐτοκίνητο. Ἀπίθωσε τὸ δισκοπότηρο πάνω στὸ καπὸ τῆς μηχανῆς, ἔκανε τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ τρεῖς φορὲς καὶ περίμενε. Ἡ θειά Ἀγγελικὴ πλησία- σε θαρροστά, δὲν ἔτρεμε πιά.

Ὁ παπᾶς τότε σ' ἕνα τόνος πὸν παρά- ξενα ἀντήχησε τῆς εἶπε :

— Ὁ Κύριος μετὰ σοῦ !

— Ὁ Κύριος μ' ἐμένα, τοῦ φώναξ ἐκείνη Μὰ τί ζητᾶς σὺ μὲ τὰ τέκνα τοῦ σκότους ;

— Χρέος ἔκτελῶ, εὐλογημένη.

— Χρέος εἶναι ν' ἀρνιέται κανένας τὸ χρέος του, σὰν εἶναι νὰ παρασταθεῖ στοὺς ἄνομους. Γιατί σ' ἔφεραν ;

— Νὰ σὲ κοινωνήσω τῶν ἀχράντω μυστηρίων.

— Ἀπὸ ἀχρείους τ' ἀχραντα δὲν κοινῶν. Φύγε !

Ὁ παπᾶς ἀποσβολώθηκε. Ὡστόσο ψιθύρισε :

— Μὴ βλαστημᾶς τὰ θεῖα. Ἐγκαρτέρει τὴν ὥρα τῆς δοκιμασίας.

— Δὲ βλαστημῶ τὰ θεῖα. Σένα διώχνω, γιατί δὲν πάει στὸ σχῆμα σου νᾶσαι τσανακογλύφτης.

— Δὲν μ' ἔστειλαν αὐτοί !

Ἡ θεῖα Ἀγγελικὴ ἄλλαξε θωριά, ἔκανε ἓνα βῆμα πρὸς τὸν παπᾶ, χαμήλωσε τὴ φωνή της :

— Σ' ἔστειλε ἡ Κίτσα ; Τότε σχῶρα με, κοινώνησέ με καὶ δῶστης τὴν εὐχή μου. Μὴ νομίσει πὼς με πῆρε στὸ λαιμό της. Πεθαίνω γιατί εἶμαι Ἑλληνίδα, ὄχι γιατί εἶμαι θεῖα της. Νὰ τῆς τὸ πῆς.

— Πρὶν μεταλάβεις θὰ πεῖς τίποτ' ἄλλο ;

Τὴ στιγμή κείνη ὁ διερμηνέας διατάχτηκε νὰ φωνάξει στὸν παπᾶ :

— Τραινάρουμε πολὺ, παπούλη, τέλειωνε !

Ἡ θεῖα Ἀγγελικὴ κοίταξε πρὸς τὸ μέρος τοῦ διερμηνέα περιφρονητικά. Σταυροκοπήθηκε, προσευχήθηκε λίγο. Καὶ κοινώνησε.

Ἡ διμοιρία στ' ἀναμεταξὺ σχηματίστηκε σὲ τετράγωνο γιὰ νὰ διαβαστεῖ ἡ ἀπόφαση ποὺ κατεδίκαζε τὴ θεῖα Ἀγγελικὴ, ἐν ὀνόματι τοῦ Φύρερ σὲ τυφεκισμό.

Ἡ θεῖα Ἀγγελικὴ κοίταζε γύρω - γύρω. Παρουσίαζαν ὄπλα. Βραχνὰ τὰ παραγγέλματα ἀντηχοῦσαν παράφωνα στὸ ἤρεμο ἀνοιξιὰτικο τοπίο. Τὸ πρωῖνὸ ἦταν κατακάθαρο σὰν τὴν ψυχὴ της. Εἶχε δεθεῖ αὐτὴ μὲ τὸ Μίχο της. Τὸν εἶδε ζωντανό, χαμογελαστὸ προστά της : Νά, τῆς ἔνευε : « Ἐλα, Ἀγγελικὴ ! » Σκίρτησε σ' ἀνυπομονησία ἢ καρδιά της. Ἀσυναίσθητα διόρθωνε τὰ μαλλιά. Ὁ δεύτερος, ὁ οὐράνιος γάμος μὲ τὸν ἄντρα της.

Τότε τὴν πλησίασε ὁ διερμηνέας.

— Θέλετε τίποτα ;

Χωρὶς νὰ ξέρει ἡ θεῖα Ἀγγελικὴ πὼς τὸ παλιὸ του ἐπάγγελμα ἦτανε γκαρσόνι, εἶπε :

— Κερνοῦμε μήπως στὴν ὑγείά μου καὶ ρωτᾶς ;

— Νά, μήπως θᾶχατε νὰ πῆτε κάτι ; Ἴσως τότε ν' ἀναβάλουν καὶ ἀκόμα νὰ σᾶς χαρίσουν τὴ ζωὴ.

— Ν' ἀναβάλουν ; Νὰ μοῦ χαρίσουν τὴ ζωὴ ; Θὰ τήνε συχαινόμουνα ὅπως συχάθηκε ὁ Ἰούδας τ' ἀργύρια, ὅπως συχάινομαι ἐγὼ ἔσένα ποὺ ὑπηρετεῖς σ' αὐτούς.

— Ὡστε ;

— Νὰ τελειώνουμε ! Βιάζομαι νὸ φτάσω στὸν ἄντρα μου μὲ καθάριο μέτωπο.

Τοὺς πλησίασε ἓνας ὑπαξιωματικὸς κρατῶντας ξέδιπλο στὰ χέρια του ἓναν ἐπίδεσμο.

— Νὰ σᾶς δέσουν τὰ μάτια τοῦλάχιστο.

Τὴ στιγμή κείνη ὁ Σερμέζης, ἔχοντας δίπλα τὸν παπᾶ, τρέμοντας ἐτοιμάστηκε νὰ κατέβει ἀπ' τ' αὐτοκίνητο τὸ τρίτο. Μὰ κίτρινος τραβήχτηκε πρὸς τὰ πίσω, κλείνοντας βιαστικά τὴν πόρτα, σὰν κατάλαβε ἀπὸ μακρὰ πὼς δὲ δεχόταν ἡ θεῖα Ἀγγελικὴ νὰ πάει στὸν ἄλλο κόσμον τυφλή, ὅπως ζωηρὰ ἀρνιότανε λέγοντας :

— Ὁχι, εἶπα. Θέλω νὰ βλέπω. Μήπως δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα αὐτό ; Ἴσα - ἴσα ἀντὶ νὰ μοῦ σκοτεινιάσετε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας κάνοντάς με ἀόμματη, θὰ τ' ἀνοίξω τὰ μάτια μου νὰ τὰ δῶ ὅλα - ὅλα, γιὰ νὰ τὰ πῶ ἐκεῖ ψηλὰ στὸν ἄντρα μου. Κλείνει κανένας τὰ μάτια του πέφτοντας, ὄχι ἀνεβαίνοντας ὅπως ἐγώ.

— Δικαίωμά σας.

Ἡ θεῖα Ἀγγελικὴ πάνω σ' αὐτὸ θυμήθηκε τὴν Κίτσα καὶ πόνεσε.

— Ἀπὸ κάπου κεῖ κοντὰ ἀκούστηκαν ἀρνιῶν βελάσματα. Ἦταν ἓνα κοπάδι μικρὸ κι' ἀντιλάλησε κάποιον κουδούνη μεγάλου σκορπῶντας ἓναν ἦχο χαρωπό.

Τὸ διάστημα τῆς πυκνῆς σιωπῆς ποὺ ἀκολούθησε ἔφερε ἀμηχανία σ' ὅλους. Ἡ θεῖα Ἀγγελικὴ δοκιμάστηκε σ' αὐτό. Ἀλλόκοτο κρῦο πάγωνε τὸ αἷμα της. Στὴν αἴσθησή αὐτὴ τὰ μάτια της ἀνοίξαν τρομαγμένα. Βλέποντάς τα θὰ νόμιζες πὼς θέλανε, στραγγίζοντάς το, νὰ συγκεντρώσουν μέσα τους ὅλο τὸ φῶς τῆς μέρας. Τὰ ρουθούνια της, νευρικὰ ἀνοιγοκλείνοντας ἀπανωτὲς φορές, συγκράτησαν τὴν ἐκπνοή της, γιὰ νὰ μὴ χάσουν τὶς μυρωμένες πνοὲς τῆς ἀνοιξῆς ποὺ ζωοδότρα στεφάνωνε τὸν τόπον τῆς θανατικῆς ἐκτέλεσης.

Γιὰ νὰ ρουφήξουν τὶς ἡλιακτίνες σούρωσαν τὰ χεῖλη τῆς θεῖας Ἀγγελικῆς.

Ὅλ' αὐτὰ δὲν κράτησαν πολὺ. Ξαφνικὰ περιχύθηκε στὴ θεῖα Ἀγγελικὴ λύπη, ποὺ τῆς ἔφερε μιὰν ἀτονία. Μέσ' σ' αὐτὴ ἔχασε κάθε δύναμη ἀντίδρασης. Καὶ ἔχασε τὴν ἡρωϊκὴ τῆς ἀπόφαση, τὴ θέση ποὺ βρισκόταν, αὐτὸ ποὺ τὴν περίμενε καὶ ποὺ πρὶν ἀπὸ λίγο τὸ πρόσμενε μὲ πόθο φτασμένο ἀπ' ἔνταση σὲ πάθος. Στὴν ψυχὴ τῆς εἶχαν ἰσορροπήσει κι' ἀλληλοεξουδετερωθεί ἡ ὁρμὴ πρὸς τὸ θάνατο κι' ἡ θέληση γιὰ τὴ ζωὴ. Θὰ νεκρωνόταν ἔτσι ἡ ψυχὴ πρὶν πάψει ἡ καρδιά τῆς νὰ χτυπάει. Καὶ θάδειαιζε ἀπὸ κάθε συναίσθημα μεταβάλλοντας τὴ θεῖα Ἀγγελικὴ σὲ πτώμα ζωντανό, ἂν τυχὸν τὴ στιγμή κείνη δὲν περνοῦσε ἓνα ἀνοιχτὸ στρατιωτικὸ αὐτοκίνητο φορτηγὸ φορτωμένο μὲ δυὸ θρυμματισμένα φτερὰ ἀεροπλάνου. Στάθμευσε ἐκεῖ κοντά. Πάνω τους διακρινόταν ὁ ἀγγυλωτὸς σταυρὸς τῶν Νασιί. Τὰ σπασμένα φτερὰ ἀναφτέρωσαν τὸ ἠθικὸ τῆς.

Στυλώθηκε ἡ θεῖα Ἀγγελικὴ καὶ σκιρτῶντας χαρούμενη πετάχτηκε ρωτῶντας φωναχτὰ μ' ἓνα τόνο ζωηρό, ἐνῶ ρόδισαν τὰ μάγουλά τῆς.

— Ποῦ ; Πότε ;

Ρωτοῦσε νὰ μάθει γιὰ τὰ φτερὰ. Τὴν ἔσπρωξαν πρὸς τὸν κάτασπρο τοῖχο τῆς ἔπαυλης.

Μέσ' στὴ χαρὰ ποὺ ἔνιωθε τὴ στιγμή ἐκείνη, βλέποντας τὰ συντρίμια τοῦ γερμανικοῦ καταδιωχτικοῦ, δὲν ἔφερε καμμιά ἀντίρρηση. Κόλλησε πσιώπλατα στὸν τοῖχο καὶ τεντώθηκε σὰ νὰ ἀναμετριόνταν μὲ κάποιον. Τὸ χαμόγελό τῆς θύμιζε χαμόγελο παιδιῶν ποὺ ἀναμετρῶντας στὰ ντουβάρια τ' ἀνάστημά τους βρῖσκουν πὼς ψήλωσαν πολὺ. Ἡ ἀτμόσφαιρα ξαφνικὰ δονήθηκε ἀπ' τὸν κρότο κάποιου βομβαρδιστικοῦ. Ἡ θεῖα Ἀγγελικὴ σήκωσε τὸ δείχτη τοῦ δεξιοῦ τῆς χεριοῦ σημάδεψε τ' ἀεροπλάνο κι' ἔπειτα ἔδειξε τὰ φτερὰ τὰ σπασμένα. Ἀπασχολημένη σ' αὐτὸ δὲν πρόσεξε τὰ ὄπλα, δὲν εἶδε πὼς τήνε σημάδευαν.

Φώναξε :

— Ζήτη ἡ λευτεριά ! Ζήτη ἡ Ἑλλά... .

Μιὰ μπαταριά. Δὲν τέλειωσε τὴ λέξη.

Μιὰ ὄμοβροντία. Σωριάστηκε. Τὸ χέρι τῆς ἀπόμεινε μὲ τὸ δείχτη τεντωμένο. Τὸ χαμόγελο δὲν ἀφῆκε τὰ χεῖλια τῆς. Οἱ σφαῖρες εἶχανε σπάσει τὰ πλευρά, τὴν καρδιά τῆς κομματίασαν, τρύπησαν τὸ κρανίο. Περίγυρα στὰ μαλλιά τῆς ἀναπηδῶντας σφυριχτὰ τὸ αἷμα τῆς φόρεσε στεφάνι ἀπὸ παπαροῦνες, γαρούφαλλα καὶ τριαντάφυλλα κόκκινα.

*

Ὁ Σερμέζης ἔτρεξε καὶ πλησίασε σκυμμένος σὰ νάταν βαρεῖα φορτωμένος. Τὸ κουφάρι τῆς θεῖας Ἀγγελικῆς τινάχτηκε τότε σ' ἓνα θανάσιμο σπασμὸ σὰ ν' ἀποδιωχνε ἀπὸ κοντὰ τῆς τὸ Σερμέζη. Ἀποστρεψε τὸ πρόσωπό του. Μὲ βῆμα μεθυσμένου γύρισε στ' αὐτοκίνητο.

Ἡ χαριστικὴ βολὴ δόθηκε, ὅπως πάντα.

Ὁ παπᾶς τοῦ φώναξε ἀπὸ μέσα :

— Ζωὴ σὲ λόγου σου !

Ἀφηρημένος δὲν τ' ἄκουσε. Σκεφτότανε νὰ γυρίσει, νὰ ζητήσῃ τὸ λείψανο γιὰ τὴν ταφή. Ὅμως παίξαν τὰ μάτια του νευρικά, γιὰ τὸ χαμόγελο τῆς θεῖας Ἀγγελικῆς τοῦ θύμισε τὰ λόγια τῆς τ' ἀπειλητικά : «...θὰ σύρει καὶ τὸ δικό σου κούτσουρο ἀτιμασμένο».

Σήκωσε τὸ μπράτσο τ' ἀριστερὸ κι ἔκλεισε τὰ μάτια του. Φοικιοῦσε τὸ μυαλό του. Μερικὰ κλονισμένα βήματα. Στηρίχτηκε πίσω ἀπ' τ' αὐτοκίνητο, γιὰ νὰ μὴ βλέπει τὸν τόπο τῆς θανάτωσης. Βούρκωσαν τὰ μάτια του πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ του. Τύψεις.

Ὁ παπᾶς τὸν πλησίασε καὶ τοῦπε :

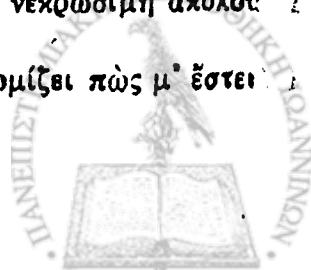
— Ἦσυχη ἔχεις τὴ συνείδησή σου. Γιατί κάνεις ἔτσι ;

— Ὅχι παπᾶ, φώναξε ὁ Σερμέζης.

Ὁ παπᾶς ἀποσβολώθηκε. Ὁ Σερμέζης μετάνοιωσε. Τέντωσε τὸ ἓνα του χέρι ψηλά καὶ ρώτησε :

— Τῆς εἶπες πὼς σ' ἔστειλα ἐγὼ νὰ τὴν κοινωνήσεις ; Μ' ἐλέγχει ἡ συνείδησή γιὰ τὴν ἀφήνω χωρὶς νεκρώσιμη ἀκολουθία.

— Τὴν ἀφησα νὰ νομίζει πὼς μ' ἔστειλε ἡ Κίτσα.

— Ξέρεις τὴ γυναῖκα μου ; κραύγασε ὁ Σερμέζης.

— Τὴν ξέρω δὲν τὴν ξέρω, δὲν ἔχει σημασία. Ἡ μακαρίτισσα δέχτηκε νὰ μεταλάβει μονάχα μὲ τὴν ἀντίληψη πὼς μ'ἔστειλε κάποια Κίτσα.

— Εἶπες ψέματα παπᾶ ; Γιατί ;

— Ναί, ἂν ψέμμα εἶναι ν' ἀφίσεις τὸ μελλοθάνατο σ' ἓνα παρήγορο λόγο.

Ἐκεῖνος ἔσκυψε τὸ κεφάλι.

Πέρα ἀπ' τὶς λυγαριὲς κάποιο σκυλι γαύγιζε γρουλλίζοντας ἀπαίσια. Ἀνατρίχιασε ὁ Σερμέζης, ἐνῶ ἓνα μῖσος, ἀδικαιολόγητο γιὰ τὴν Κίτσα, ἀνάμικτο μὲ ζήλεια δάγκανε τὴν καρδιά του. Τ' ἄλλα δυὸ αὐτοκίνητα ξελίγησαν ἐνῶ κάτι μαῦρα μεγάλα πουλιά διέγραφαν κύκλους πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι του. Ἦταν κοράκια ; Ἀτενίζοντάς τα τρομοκρατήθηκε καὶ χώθηκε στ' αὐτοκίνητο.

Πρὶν φτάσει σπίτι του ἔβγαλε καὶ πλήρωσε τὸν παπᾶ.

Χώνοντας βιαστικά τὰ χρήματα στὴν τσέπη του ὁ παπᾶς δὲ μίλησε. Ἡ ματιά του ὁμῶς ἔδειχνε φανερὴ εὐχαρίστηση γιὰ τὴ γενναιοδωρία.

Στὸ κουφάρι τῆς θεῖας Ἀγγελικῆς ποὺ περίμενε τὴ ταφή του, τὸ ἀνοιξιάτικο ἀγερᾶκι ἀπαλοχάιδευσέ τὰ ψιρὰ μαλλιά, αἰμόσταχτα. Εἶχε ἀποδείξει πὼς ἡ ρίζα τῆς κρατοῦσε ἀπ' τὴν Πίνδο.

Κλεισμένος στὸ δωμάτιό του ὁ Σερμέζης, ἀναλογιζόταν ὅ,τι ἔγινε καὶ στενοχωριόταν. Προσπάθησε νὰ κοιμηθεῖ. Ἀδύνατο.

Γιὰ ν' ἀποξεχασθεῖ πῆρε μιὰ μπουκάλια οὐίσκυ. Ἦπτε πολὺ. Τέλος ἀποκοιμήθηκε. Συχνὰ ἀλαφιαζόταν. Ἐφιάλτες.

Ἐύπνησε δισταζοντας πολλὴν ὥρα ν' ἀνοίξει τὰ μάτια του. Τὰ τηλεγραφήματα ὁμῶς ποὺ τοῦ ἔστειλαν ἀπ' τὸ Γραφεῖο τοῦφεραν κέφι. Διαβάζοντάς τα χαμογέλασε ἱκανοποιημένος. Ἐσυρρίστηκε σφυρίζοντας. Πρὶν κολατσοῖσι — ἦταν πιά μεσημέρι — πῆρε στὸ τηλέφωνο τὸ Λυγίκη.

— Εἶμαι φαβερᾶ ἐκνευρισμένος. Ἡ κυρία μ' ἔβαλε σὲ ξύλινα πόδια. Φαντάσου κακωσύνη. Σαιτίλας της, ὅπως ἔμαθα, πάει ἀδιάβαστη ἡ θειά της. Τὴν κακομοῖρα, τῆνε λυπήθηκα. Καλὴ γυναῖκα, ἀθῶα.

Θῦμα τῆς ἀνεψιᾶς τῆς ποὺ τῆνε μεγάλωσε, γιὰ τὴ μάννα της — ξέροντας, φαίνεται, τί ἀχάριστο πλάσμα γεννάει — πέθανε πάνω στὴ γέννα της.

— Ἐναι τρομερὰ αὐτά, ἀποκρίθηκε ὁ Λυγίκης σὲ τόνον κοροϊδευτικό.

*

Τὸ τηλεφώνημα τοῦ Σερμέζη στὸ Λυγίκη τ' ἄκουσε ἡ παλιὰ ὑπηρέτρια, ἡ Μάρθα. Εἶχε γνωρίσει μὲν τὴν προηγούμενη μέρα, ὕστερα ἀπὸ ἀπουσία ἕξη μηνῶν, διπλᾶ χαροκαμένη. Μέσ' σ' αὐτοὺς τοὺς ἕξη μῆνες ἔχασε, ἀναπαρμένο ἀπὸ μιὰ προσβολὴ πλευρίτιδας καὶ τὴν ἔλλειψη διατροφῆς, τὸν ἄντρα της. Ἐργάτη στὰ λιπάσματα τὸν παντρεύτηκε λίγο πρὶν ξεσπάσει ὁ Ἑλληνοϊταλικὸς πόλεμος. Δὲν πρόφτασε νὰ ζήσει ἤσυχα καὶ καλὰ μαζί του παρὰ μονάχα μισὸ χρόνο. Ἀρρώστησε κι ἔπρεπε νὰ πάει ἐξοχῆ. Τὸν ἔστειλε στὴν πατρίδα της καὶ ξανάγινε ὑπηρέτρια στοῦ Σερμέζη. Πῆγανε στὴν ἀρχὴ ἀρκετὰ καλά. Ζοῦσε καὶ στὴν Ἄντρο σ' ἓνα σπίτι μαζί μὲ τὸν ἀδελφὸ της, τὸν ψαρᾶ. Ἦταν καταχνιασμένο τὸ προῖνὸ ποὺ πῆρε κάποιο τηλεγράφημα. Τὴν καλοῦσε ὁ ἄντρας της νὰ πάει ἀμέσως, γιὰ τὸ Νίκος ὁ ἀδελφὸς της, εἶχε πάθει κάποιο ἀτύχημα. Πῆγε μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα. Μιὰ ἀντένα, καὶ ποὺ τὴν ἀνέβαζαν, ἔπεσε πάνω στὸ κεφάλι του. Τόνε βρῆκε νὰ ξεψυχᾶει. Ἄν ὑπῆρχαν φάρμακα, θὰ ζοῦσε. Σὲ λίγες μέρες, πλευρίτωσε, φιλάστενος, ὁ ἄντρας της Πάλεψε, πούλησε ὅ,τι εἶχε καὶ δὲν εἶχε. Δὲ μπόρεσε νὰ τόνε σώσει. Πάει κι' αὐτός. Ἀπόμεινε παντέρημη στὸν κόσμον.

Γύρισε μαυροφορεμένη. Σπίτι δὲ βρῆκε τὴν « Καλὴ Κυρία ». Ρώτησε τὸν « Κύριο ». Τῆς τὰ μᾶσησε. Ἡ Μάρθα ἀπόρησε. Καὶ πονοῦσε. Τὰ ξημερώματα ἄκουσε νὰ φεύγει ὁ Σερμέζης. Δὲν πρόφτασε νὰ σηκωθεῖ νὰ τὸν περιποιηθεῖ. Τρόμαξε. Περίμενε μ' ἀγωνία. Σὰ γύρισε πίσω εἰς πρῶτὸν τὸν εἶδε κατσοῖφη κι' ἀμίλητο νὰ τραβάει στὴν κάμυρά του. Δὲ μπόρεσε νὰ ἐξηγήσει τί τρέχει. Ἀκούοντάς τον τῶρα στὸ τηλέφωνο μάθαινε πὼς πιά δὲν ὑπῆρχε ζήση ἀνάμεσα στοὺς κυρλοὺς της ἡ Μπάρθα νὰ ξαναγαπήσουν ἄνθρωποι ποὺ σκυ-

λοβρίζονται :» Σήκωνε τούς ώμους της κι' αναρωτιότανε, μή μπορῶντας νά ξηγήσει πῶς εἶχε συγχωρεθεῖ ἡ θειά Ἀγγελικῆ. Τῆς φαινόταν ὅλα μπερδεμένα. Ἀποφάσισε νά πάει στοῦ σπίτι τῆς θειάς Ἀγγελικῆς. Σίγουρα ἐκεῖ θάταν ἡ Κίτσα. Παίροντας τὴν ἀπόφαση αὐτὴ ἀγωνιοῦσε, περιμένε τὴν ὥρα πότε θάβγαινε ὁ Σερμέζης. Θάτρεχε νά μάθει τί τρέχει, τὰ βάσανά της ν' ἀνιστορήσει, νά κλάψει. Ἡ ψυχὴ τῆς ἦταν βουρκωμένη.

Κόπηκαν τὰ γόνατά της σὰν ὁ Σερμέζης τῆς εἶπε :

— Μάρθα, δὲ θὰ βγῶ. Θέλω φαί πού γὰ σηκώνει κρασί.

Στὴν κουζίνα ἡ Μάρθα ἀνεβοκατέβαζε σχέδια πῶς θὰ μποροῦσε ὕστερα ἀπ' ὅσα τῆς εἶπε ὁ Σερμέζης, νά βγεῖ κείνο τ' ἀπόγευμα. Πονοῦσε τώρα, ὅσο πάντα ἀγαποῦσε τὴν Κίτσα. Ἀνήσυχη τὴ ζητοῦσε. Τὴν ἀποζητοῦσε ἀκόμα ἡ τραυματισμένη τῆς καρδιά, γιὰ νά τῆς ἀνιστορήσει τὸ πάθος

καθὼς ἀπὸ τὴν

νύκτα ἐπὶ τῆς

ὕπνου τῆς

πύξης αὐ-

τῆς

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

της. Ἦξερε πῶς, ὅσο κι' ἂν ἦταν πονεμένη, ἡ Κίτσα θὰ συμμεριζόταν τὴν κακοτυχία της καὶ θάχυνε δάκρυα γιὰ τὸν πόνο της. Στριφογύριζε ἔτσι ἀμήχανη. Ἀδημονοῦσε μὴ μπορῶντας νά σοφιστεῖ κάποια πρόφαση. Στὸ τέλος ἀναρωτήθηκε ; «Γιατί, Μάρθα, νά πῆς ψέμματα ; μήπως εἶναι ἀνάγκη νά ἐξηγήσεις τί εἶδους δουλειὰ ἔχεις ; Δὲ θὰ σοῦ κάμει ἀνάκριση». Πῆγε στοῦ Σερμέζη. Τόνο βρῆκε νά σκύβει πάνω σὲ κάτι χαρτιά.

— Κύριε θὰ βγῶ μιὰ ὥρα ἔξω.

— Ἔχεις δουλειά ;

— Ναί !

— Καλά, πῆγαινε.

Ἡ Μάρθα χτενίστηκε καὶ ξεπόρησε μ' ἀνυπομονησία.

Στὴν ἐλπίδα πῶς θάβρισκε τὴν «Κυρία της» ἔτρεχε. Σὰ σκεφτόταν ὅμως τὸ θάνατο τῆς θειάς Ἀγγελικῆς, τὸ βῆμα της γινόταν ἀργό . . .

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Δὲν εἶμαι πιὰ ἡ μέλισσα πού λαίμαργη ἀναδεύει
τὸν κόλπο, πού πρωτάνοιχτος ἠδύπληθος ἀνθός
στὴ χαραυγὴ μιᾶς ἀνοιξης προσφέρει· ὁ πιστικὸς
δὲν εἶμαι ἐγὼ μὲ τὸν αὐλὸ τὸν πλάνο, πού γητεύει
τὴν ἄπραγη τὴν κοπελιά, κι ἐκσιτατικὴ γυρεύει,
τί νάναὶ ὁ κόσμος τάχα αὐτὸς ὁ τόσο μαγικὸς
πού μιὰ φλογέρα κάθε ἀυγὴ ἀπλώνει, κι ὁ κρυφὸς
πόνος γλυκὸς τῆς ἀνοιξης πού τις καρδιὲς παιδεύει.

Ἐγὼ εἶμαι τὸ φθινόπωρο τῆς θλίψης τὸ ἀγιοκέρι.
Τὸ φλογισμένο τ' ὄνειρο μιᾶς νύχτας, πού ἀπλώνει
βαριὲς ἀντάρες τὴν ἀυγὴ. Τὸ μάτι πού βουρκώνει,
μόνο καῦμούς σὰν ἀγροικαίει ἀπὸ θολωμένο ἀγέρι.

Ὁ πόνος εἶμαι ὁ κρυφὸς τ' ἀπελπισμένο τ' ἄχτι.

— Εἶμαι μιᾶς φλόγας ὁ καπνὸς καὶ μιᾶς φωτιᾶς ἡ στάχτη.

ΝΙΚΟΥ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗ

ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΝΥΧΤΑ...

Είναι μιὰ νύχτα, είναι μιὰ νύχτα μέσα μου,
βουβή, βαθιά, σὰν τὴ νύχτα τοῦ Κόσμου.
Στὴν ἔκστασή της πνίγεται ἡ ἀνέσα μου,
καὶ στὴν πνοή της τρέμει ὁ ἴλιγγός μου.

"Αναρχη, ἀσύνορη κυλάει κι ἀπλώνεται
πέρα ὡς τὴν πιδ κρυφὴ τοῦ νοῦ μου κώχη,
τ' ὄχι της μὲ τὸ ναί μου ἐκεῖ ἀνταμώνεται,
τὸ ναί της σμίγει τὸ δικό μου τ' ὄχι.

"Ἐντίρομος ὠρες τὴν κοιτάζω, στήνοντας
τὰ μάτια, σκλάβος της ἐγὼ κι ἀφέντης,
μὲς στὸ μηδέν μου τ' ἀπειρό της κλείνοντας,
καὶ μέσα σι' ἀπειρό μου τὸ μηδέν της.

Κάπου καὶ ποῦ ἀπὸ τὰ τιτάνεια χὰη της
ξαστραφτουν κάποιοι κεραυνοὶ τὰ βράδνα,
μετέωρα ἀργὰ ἀρμενίζουν στὰ πελάη της,
κ' ἥλιοι τὰ μαῦρα της φωτοῦν σκοτάδια.

Καὶ πνίγεται ἀπ' τὴν ἔκσταση ἡ ἀνέσα μου,
κι ἄστρα διαβαίνουν φλογισμένα ἐντός μου:
Εἶναι μιὰ νύχτα, εἶναι μιὰ νύχτα μέσα μου,
βουβή, βαθιά, σὰν τὴ νύχτα τοῦ Κόσμου.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΑΠ. ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΥ

ΔΥΟ ΠΟΙΗΤΕΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΜΙΑΝ ΩΡΑΙΑ

ΤΑ ΔΥΟ ΜΕΓΑΛΑ ἔπη τῆς ἀρχαιότη-
τας, τὸ ἓνα τῆς ἑλληνικῆς καὶ τ' ἄλλο
τῆς ρωμαϊκῆς, ριζοβόλησαν στὴ φαντασία
τοῦ ἀπρόσωπου Ὀμηροῦ καὶ τοῦ ἱστο-
ρικοῦ Βιργίλιου ἀπ' τὰ κοσμογονικά γεγο-
νότα τῆς φυλῆς τους σπαρμένα. Οἱ δυὸ
ἀκροπόλεις τῆς ποίησης τοῦ ἀρχαίου κό-
σμου βασίστηκαν σὲ θεμέλια κοινά, στὴν
ἐνότητα τοῦ μεγάλου μύθου — ἱστορίας,
πὺν ἀρχινᾷ ἀπὸ τ' αὐγὸ τῆς Λήδας καὶ τε-
λειώνει στὴν «gloriam aeternam Romae».
Ὁ Ὀμηρὸς ἔπιασε τὴν ἀρχὴ τῆς ἀκμῆς
κι' ὁ Βιργίλιος τὸ τέλος τῆς παρακμῆς τῆς
ἡμιθεϊκῆς γενιᾶς τῶν Τρωϊκῶν ἡρώων.

Δὲν πρόκειται τώρα νὰ ἀναμασήσουμε
τοὺς θησαυροὺς τῆς θρησκευτικοεθνικῆς
παράδοσης τοῦ ἀρχαίου μύθου. Οὔτε μὲ τὸ
ἄμουσο μαχαίρι τῆς μανίας γιὰ συμβολικὴ
ἱστορικὴ ἐρμηνεία νὰ σπάσουμε τὸ ὠραῖο
κλασσικὸ ἄγαλμα τῆς ὁμορφιάς, γιὰ νὰ
βροῦμε μέσα του κρυμμένη τὴν ἀλήθεια.
Ἡ ἀλήθεια βρῖσκεται ὀλοζώντανη κι' ὀλό-
κορμη καὶ μόνο στὸ μεγαλεῖο τῆς μορφῆς.
Τὰ κάλλη τῆς Ἑλένης ἄς μείνουν ἄθικτα
καὶ σεβαστά. Γιατὶ οἱ ὁμορφιῆς μιᾶς πα-
νώριας γυναίκας νὰ μὴν εἶναι ἄλλο τόσο
λαχταριστὸς ὅσο καὶ μιᾶς πλούσιας θαλασ-
σοαγκαλιασμένης ἀποικίας; Τὸ πνεῦμα
τοῦ ἀρχαίου καὶ τὸ ἀναπτυγμένο αἰσθη-
τικὸ του κριτήριον θέλουν σὰν κεντρὶ τοῦ
μεγάλου ξεσηκωμοῦ τὴν ὁμορφιά. Σειέται
συθέμελα ὁ παμπάλαιος πρωτοῖστορικός
κόσμος ἀπὸ τὸ ἄρπαγμα τῆς ὁμορφῆς κο-
πέλλας πὺν βγήκε ἀπὸ τ' αὐγὸ. Ὅλοι πέ-
φτουν μ' αὐταπάρνηση γιὰ τὸ ὠραῖο κάτω
καὶ πίσω ἀπ' τὰ τείχη πὺν ζώνουν τὰ πα-
λιὰ Πέργαμα, τὴν «ἱερὴν Τρούην». Ὁ ἀν-
θὸς τῆς νεότητος, τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τῆς
παλληκαριᾶς πέφτει στὸ φύσημα τῆς μα-
γιασμένης καταγίδας, πὺν μαστιγώνει ἀνε-

λέτητα δέκα χρόνια τὸ Ἀχαικὸ καὶ Τρωϊκὸ
στρατόπεδο. Ὅλα τῆς πρόπουν τῆς νεραϊ-
δένιας κόρης. Τὸ αἶμα τῶν ἡρώων, Ἑλλή-
νων καὶ Τρώων θὰ θεμελιώσῃ (ὕλικὰ
ἀκόμη ἐδῶ) τὴν ἰδέα τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς,
τὴν ἰδέα τοῦ ἀπόλυτου «ὄντως ὄντος»
κάλλους τοῦ Πλάτωνα, πὺν πάνω ἀπὸ κάθε
μορφὴ καὶ λέξη πιά στέκεται περήφανη
στὸ ὑπερουράνιο θρόνι τῆς.

Ὁ Ἕλληνας ποιητῆς, ἢ μᾶλλον ἢ συνεί-
δηση τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος γενικὰ (μιὰ
καὶ δὲ μπορούμε νὰ πούμε τίποτε τὸ τέλεια
θετικὸ γιὰ τὴν πατρότητα τοῦ ἔπους τοῦ
Ὀμηροῦ), σκύβει μπρὸς στὴ θανατοσκορ-
πίστρα ἔστω ὁμορφιά, ὅπως θὰ προσκύ-
ναγε καὶ μιὰν ἄλλη θεὰ ὅποιαδήποτε τοῦ
ποικιλοφυτεμένου θεοπαράδεισού του. Κά-
νει θυσία τὸ κορμὶ πάνω στὸ βωμὸ τῆς.

Νέκρα ἀπλώνεται στὰ ἐξαντλημένα στρα-
τόπεδα ἀπ' τὸ θανατικὸ τοῦ πολέμου. Κι' ὅ-
μως ὅταν ἡ μοιραία ὁμορφιά γοργῆ δια-
βαίνῃ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς, πὺν σφάζονται
ἐξ αἰτίας τῆς ἀμυαλιάς τῆς, (γιατὶ ὅσο καὶ
νὰ ρίχνῃ ὁ μῦθος τὸ φταξίμο στὸν ἄρ-
παγα ξένο, τὸν Πάρι, ἢ γυναίκα πάλι ἔχει
κι' ἐδῶ τὸ δαχτυλάκι τῆς, σὰν πάντα στίς
ἔρωτοδουλειές), δὲν διστάζει ὁ Ἕλληνας νὰ
πλέξῃ ἀμνησικάκα τὸ ἐγκώμιο τῆς ὁμορ-
φιάς, τοῦ ἰδανικοῦ πὺν δὲν τὸ ἀπαρνίε-
ται κι' ὅταν ἀκόμη χτυπημένος σκληρὰ
ἀπ' τὴ δυστυχία καὶ τὰ βάσανα ἔπρεπε νὰ
ξεστομίζῃ δίκαια λέξεις βαρειές κι' ἀνόσιες.

Στὸ πέρασμα τῆς ὠραίας Ἑλένης κι' αὐ-
τοὶ οἱ γέρονι νοιώθουν μέσα τους λουλού-
διασμα ἀνοιξιάτικο καὶ μὲ ὀλόφρεσκη, νιὸ
ψυχὴ, λένε τ' ἀθάνατα λόγια πὺν εἶναι καὶ
ὁ ὕμνος τοῦ κάλλους καὶ ξεσκεπάζουν τὴ
μεγάλῃ ἀλήθεια ὅτι «Ἕλληνες παῖδες δε
εἰσίν» (Ἡρόδ.). Ἐκεῖ πὺν οἱ δημογέρον

τες τῆς Τροίας (φανταστῆτε τῆς Τροίας, τῶν ἐχθρῶν ἄς ποῦμε, παρ' ὄλο πού τὴν εἶχαν ἀνάμεσά τους τὴν «*ταρταμ Ηελε-*

nam»), ἐκεῖ λοιπὸν πού τὰ γεροντάκια, τὰ ζαρωμένα σὰ τζιτζίκια, καθόταν καὶ κουβέντιαζαν ἀργόσχολα ...

«... Ἐπὶ Σκαιοῖσιν πύλοισιν
γῆραὶ δὴ πολέμοιο πεπαυμένοι, ἀλλ' ἀγορηταὶ
ἔσθλοί, τετίγεσσι εἰκότες, οἳ τε καθ' ὕλην
δενδρέω ἐφεζόμενοι ὅπα λειριόεσσαν ἰεῖσιν,
τοῖοι ἄρα Τρώων ἠγήτορες ἦντ' ἐπὶ πύργῳ,
οἱ δ' ὡς οὖν εἶδονθ' Ἑλένην ἐπὶ πύργον ἰοῦσαν,
ἦκα πρὸς ἀλλήλους ἔπεα πτερόεντα ἀγόρευον :
«Ὀὐ Νέμεσις Τρώας καὶ εὐκνήμιδας Ἀχαιοὺς
τοιῆδε ἀμφὶ γυναικὶ πολλὴν χρόνον ἄλγεα πάσχειν
αἰνῶς ἀθανάτησι θεῆς εἰς ὅπα ἔοικεν.

(Ἰλιάδ. Γ', 155)

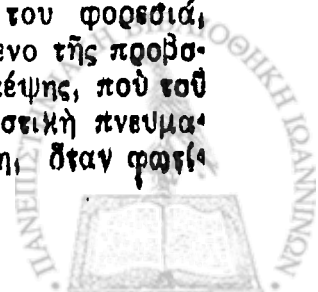
(... Σιμὰ στὶς πύλες τῆς Σκαιοῦς
κι' ἀπ' τὰ γεράματα ξωμάχοι, ἀλλὰ ὁμιλητὲς
καλοί, ὅμοιοι μὲ τὰ τζιτζίκια, πού θρονιασμένα
στοῦ δάσους τὰ δεντριά, ρίχνουν ψιλή φωνούλα.
Τέτοιοι καθόταν οἱ πρωτόγεροὶ τῆς Τροίας πὰ' στὸν πύργο.
Σὰν τὴν Ἑλένη θώρησαν πού πρόβρινε κατὰ τὸν πύργο
ταχειῆς ὁ ἕνας πέταξε στὸν ἄλλο κουβεντοῦλες.
«Δὲν πρέπει νὰ βαρυγκομοῦν οἱ Τρῶες κι' οἱ ὁμορφοκνημι-
[δατοὶ Ἀχαιοί,
ἀφοῦ νὰ γιὰ τέτοια ὁμορφονιά πού τόσοι χτυπιοῦνται χρόνους,
Ἄλήθεια, μοιάζει ἢ θωριά τῆς σὰν τῶν ἀθάνατων θεῶν»).

Μὲ τὰ λόγια τοῦτα δίνεται ἀφεση ἀμαρτιῶν στὴ φοβερὴ γυναίκα. Καὶ ἡ ἐξιλέωση παίρνει μεγαλύτερη σημασία σὰ σκεφτοῦμε ὅτι δίνεται ἀπ' τὸν ἐχθρὸ καὶ μάλιστα ἀπ' τὴν πιὸ συγκρατημένη αἰσθησιακὰ καὶ πιὸ βαθυστόχαστη (ἔστω καὶ μόνο ἀπ' τὴν πείρα τῆς ζωῆς) μερίδα του, τοῦς μυαλωμένους γέρους.

Τὸ ἄυλο κι' ἀθάνατο νικᾷ. Ἐνας πρῶτος ρωμαντισμὸς κρύβεται σ' ὄλο τὸ ἔπος, ἀν δὲν τὸ πάρουμε συμβολικά. Μᾶς θυμίζουσι οἱ «εὐκνήμιδες Ἀχαιοί» καὶ Τρῶες ἱππότες τοῦ Μεσαίωνα, πού γιὰ τὴν ὠραία, πίσω ἀπ' τὰ κάγκελλα τοῦ μελαγχολικοῦ καὶ μυστηριώδικο φρουδαρχικοῦ πύργου, χτυπιοῦνταν ἀλύπητα. Ἐνας ἀλλόκοτος σ' ἀλήθεια ρωμαντισμὸς δυὸ μακρῶν ἐποχῶν, βαμμένος ὅμοια στὸ αἷμα. Ἐδῶ βέβαια, στὸν Ὀμηρὸ, ὁ ρωμαντισμὸς δὲν εἶναι ἀληθινός, γνήσιος, ἀλλὰ μᾶλλον ἰδανισμός. Ἡ θυσία γίνεται στὸ σύμβολο τῆς ὁμορφιάς, πού ἀντιπρόσωπός της εἶναι ἡ Ἑλένη. Ὁ ἀγῶνας γίνεται ἔτσι ἱερός. Ἀπὸ μιὰν ἀποψη ὁ ποιητὴς παρουσιάζεται σκληρὸς καὶ ἀδιάφορος γιὰ τὴν πραγματικότητα, σὰν βάζει ἔτσι ἕμμεσα

(μὲ τὸ στόμα καὶ τὴ γνώση τῶν γέρων) νὰ λέγονται τέτοιες σκέψεις νιτσεικοῦ ἐγωῦ-δανισμοῦ καὶ ἀδιαφορίας. Δὲν εἶναι ὅμως ἀπὸ ἔλλειψη ἀνθρωπιᾶς καὶ λεπτοῦ συναισθήματος πού γιὰ μιὰ γυναίκα στρώνει χάμω ἀλύπητα τὰ λεβέντικα κορμιά. Πόσο ὁ ἄνθρωπος προδίνεται, ὅταν μᾶς ζωγραφίσῃ τὸν ἀποχαιρετισμὸ τῆς Ἀνδρομάχης μὲ τὸν Ἐκτορα, τὸ θρῆνο καὶ σπαραγμὸ τοῦ Ἀχιλλέα γιὰ τὸ χαμὸ τοῦ ἀδελφικοῦ του φίλου, τὴν ἱκεσία τοῦ γερο- βασιλιᾶ Πριάμου καὶ τόσες ἄλλες ζωντανὲς σκηνές!

Ἄλλὰ κι' αὐτὴ ἀκόμη ἡ ἐκδήλωση, ἡ ἀκλόνητα ἰδανιστικὴ, ἔχει τὴ βαθειὰ ἀνθρώπινη ρίζα τῆς καὶ μάλιστα πιότερο ἀπ' τίς ἄλλες, γιὰ τὴν ξεσκεπάζει τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία, τὸν ἐγωῖσμό, πού ἀδιαφορεῖ γιὰ τοὺς ἄλλους, ὅταν κάτι τὸν ἱκανοποιῇ. Χιλιάδες νὰ χάνονται γιὰ ἕνα, κορμιά ἀμέτρητα γιὰ μιὰ ἰδέα. Ὁ ἐγωῖσμός αὐτὸς ἐδῶ ἀπαλύνεται κι' ἀλαφρώνει ἀπ' τὴ στενότητα καὶ τὴν ὀλιστικὴ του φορεσιά, ὅταν θωρήσουμε τὸ ἀντικείμενο τῆς προβλήσεώς του. Ἡ σκληρότητα τῆς σκέψης, πού τοῦ ὑπαγόρευσε μιὰ ἀντιανθρωπιστικὴ πνευματικὴ τικότητα, πέφτει μαλακωμένη, ὅταν φωνά-

ζεται από κάτι ιδανικό. Τὸ ἐγὼ ἀνεβαίνει, γίνεται πνευματικώτερο, ὑπερεγώ. Δὲν ἔχουμε λοιπὸν ἐδῶ ἐγωϊσμό, ἀλλὰ ἰδανικὴ αὐτοανάπτυξη τῆς προσωπικότητος. Ἐπειτα δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε, ὅτι βρισκόμαστε σὲ χρόνια ἡρωϊκά, μυθικὰ σχεδόν, πὺ τὸ πνεῦμα τῆς ὑπερβολῆς εἶναι κυρίαρχο πάνω στ' ἄλλα.

ΑΠ' ΤΗΝ ΑΛΛΗ ΜΕΡΙΑ ἡ χρονικὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὸν Ὅμηρο ὡς τὸ Βιργίλιο ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴν τοποθέτηση τῆς μορφῆς τῆς Ἑλένης μέσα στὴν «Αἰνειάδα». Ὁ Ὅμηρος καὶ ζῆ σὲ παλιὰ καὶ περιγράφει ἀκόμα πιὸ παλιὰ, ἡρωϊκὰ χρόνια. Ὁ Βιργίλιος εἶναι πολὺ-πολὺ νεώτερος, κι' ἔτσι καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του εἶναι διαφορετικόν. Δὲ ζῆ μέσα στὸ μῦθο, τὴν παράδοση τῶν θεῶν καὶ ἡμιθέων. Δὲ διστάζει νὰ τὰ βάλῃ πότε-πότε μαζί τους καὶ νὰ τοὺς κριτικάρῃ. Κι' ἐνῶ γενικὰ τὸ ἔργο του εἶναι πολὺ πιὸ ρωμαντικὸ ἀπ' τὴν παλιὰ, μονολιθικὴ, δωρικὴ, λές, ἀπλότητα τῆς ἑλληνικῆς Ἰλιάδας, ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρόσωπο τῆς Ἑλένης παίρνει ἄλλη τοποθέτηση. Ἐδῶ ἡ ὁμορφιά δὲν φέρνει τὴν ἀνάταση κατὰ τὸ ἀπόλυτο, ἀλλὰ τὸ πάθος, πὺ καὶ στὶς δυὸ συναισθηματικὲς περιπέτειες, ἄς ποῦμε τοῦ ἔργου του

ξεσπᾶ καταστροφικόν. Οἱ γυναῖκες τοῦ Βιργίλιου εἶναι κεντημένες πάνω σὲ σύγχρονο σχεδόν ψυχολογικὸ φάδι. Τὸ ἀριστουργηματικὸ Δ' βιβλίον τοῦ ἄτυχου ἔρωτα τῆς Διδῶς γιὰ τὸν παραδομένο ὀλόψυχα στὰ πεπρωμένα του (fata divum) ἡρώα Αἰνεΐα, εἶναι, μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ, ὁ πρόδρομος τοῦ ρομάντσου, μιὰ μικρὴ μυθιστορία μὲ κλασσικὴ μεγαλοπρέπεια καὶ τραγικότητα.

Ἐδῶ ἡ ὁμορφιά τῆς Ἑλένης κρίνεται ἀνθρώπινα καὶ μὲ ἠθικὰ κριτήρια. Πρώτη ἔρχεται ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ κι' ἔπειτα ὅλες οἱ ἄλλες. Τραγικὴ ταπεινωμένη, ἀγνώριστη ἡ ὡραία τοῦ Τρωϊκοῦ κύκλου δέχεται τὴν κατάρα τοῦ ποιητῆ, πὺ, ἀλήθεια, ἔτσι ἔρχεται κοντύτερα στὴν ψυχὴ τοῦ σύγχρονου ἀναγνώστη, παρὰ ἡ ἀφεση τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ μεγαλόστομου Ὀμηρου.

Μεσ' τὴ χλαλοῇ καὶ αἵματοχυσία τῆς προδομένης ἀπ' τοὺς δολερὰ «dona ferentis Danaos» Τροίας, ὅταν πιά ἡ «ultima spes» παίζεται στὰ ἀνάκτορα μέσα, ὁ Αἰνεΐας γυρνώντας ἐδῶ κι' ἐκεῖ, μεσ' τὴν κόλαση τῆς φωτιᾶς καὶ τοῦ ἀχνοῦ τῶν αἰμάτων λιμνῶν, πὺ τραγικὲς πορφύρες στρῶσαν τὸ Παλάτι γιὰ μιὰ μακάβρια ἐορτή, βλέπει ξάφνου στὸ σκοτάδι νὰ ξεχωρίζει κάτι :

«Iamque adeo super unus eram, cum limina Vestae
servantem et tacitam secreta in sede latentem
Tyn darida aspicio; dant clara incendia lucem
errante passimque oculos per cuncta ferente;
Illa sibi infestos eversa ob Pergama Teucros
et poenas Danaum et deserti coniugis iras
praemetuens. Troiae et patriae communis Erinys,
abdiderat sese atque aris invisā sedebat.
Exarsere ignes animo; subit ira cadentem
ulcisci patriam et sceleratas sumere poenas».

(II 566 - 575)

(Μόνος εἶχ' ἀπομείνει πιά, ὅταν στὸ κατώφλι τῆς Ἑστίας
στημένη, καὶ σιωπηλὴ, χωμένη σὲ μυστικὴ γωνία
βλέπω τὴν Τυνδαρίδα· μοῦ φέγγουν οἱ λαμπρὲς φωτιᾶς
καθὼς πλανῶ ἐδῶ κι' ἐκεῖ στὸ κάθε τι τὰ μάτια.

Ἐκείνη τρέμοντας τοὺς μανιασμένους Τρῶες γιὰ τὸ χαμὸ
(τῆς πόλης τους,

τὶς τιμωρίες τῶν δικῶν καὶ τὸ θυμὸ τοῦ προδομένου ἀντρός της,
δαιμονικὸ κακὸ καὶ τῶν θυονῶν, τοῦ τόπου της καὶ τῆς Τρωάδας,
εἶχε κρυφτῆ καὶ στοὺς βωμοὺς ἢ μισητῆ ἦταν καθισμένη.

Ἀνάψαν φωτιᾶς στὸ μέσα μου· ὁ πόθος γιὰ κδικιωμὸ μου ἦρθε
τῆς πατρίδας ὅπου χάνονταν καὶ πληρωμὴ καθὲ ἀτιμίας
(νὰ λάβω).

Είναι βέβαια ἐχθρὸς τῶν Ἑλλήνων ὁ ποιητὴς σὰν ἀπόγονος τοῦ Τρώα γενάρχη, μὰ ἡ κατάρα του βαρεῖα πέφτει γιὰ νὰ πάρῃ ἐκδίκηση γιὰ ὅλα τὰ πεσμένα κορμιά, ἐχθρῶν καὶ φίλων. Ἡ ὠραία Ἑλένη εἶναι ἡ «communis Erinys, Troiae patriaeque». Ὁ Βιργίλιος ἀγκαλιάζει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, νοιάζεται γιὰ πανανθρώπινο δίκιο. Ἡ Pax Romana διακρίνεται ὀλοκάθαρα. Ὁ ποιητὴς χτυπᾷ κάθε φιλοπόλεμο πνεῦμα, ἀγαπᾷ τὸν ἄνθρωπο, συμπονάει τοὺς λαοὺς ποὺ ὑποφέρουν ἄδικα γιὰ τὸ κέφι μιᾶς γυναίκας, ὑπερασπίζεται τὸ νόμο καὶ τὴν ἠθικὴ ἀξία καὶ τὰ βάζει πάνω ἀπ' τὸ αἰώνιο κάλλος. Στὸν Ὅμηρο ἔχουμε ἀποθέωση τῆς Ἑλένης, ἐδῶ τὴν καταδίκη της. Στὴν Ἰλιάδα ὁ θάνατος τῶν πολλῶν γίνεται γιὰ τὸ κάλλος, τὴν μιὰ ἰδέα, ἀδιάφορο γιὰ τὰ μέσα ποὺ θὰ μεταχειριστῆ στὸν ἀγῶνά του. Στὸ Βιργίλιο ἡ Νέμεση μὲ τὸ φόνο ποὺ μελετᾷ τὸ χέρι τοῦ Αἰνεΐα (ποὺ κατόπι θεϊκῆ παρουσία ἐμποδίζει νὰ γίνῃ) θὰ φέρῃ τὸ δίκιο, τὴν ἠθικὴ, τὴν ἀγάπη στὸ διωγμένο τους θρόνο.

Ἔτσι στοὺς δυὸ ποιητὲς τὸ ἴδιο μοτίβο ἔφτασε σὲ διάφορη διαμόρφωση καὶ ἀξιολογικὴ διάπλαση, ποὺ ἀντιπροσωπεύαν συνάμα τὴ διαφορετικὴ νοοτροπία δυὸ πολιτισμῶν, παρ' ὅλο ὅτι ἡ Ρώμη εἶναι δεμένη μὲ τὴν Ἑλλάδα τόσο στενά, τόσο κοντινά, σὰν πνευματικὴ της συγγένισσα ποῦναι.

Στὰ χρόνια τοῦ γενάρχη τῆς ποίησης οἱ ἠθικὲς ἀξίες ἦταν θεϊκῆς, ἰδανικῆς, φυσικῆς, ὄντα ἀξιολογικὰ καθαυτὰ, ποὺ σὰ γίγαντες ξεπήδησαν ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους ἀπ' τὸ σπύρο ποὺ σπείραν ἀπ' τὰ ψηλῶματα τοῦ Ὀλύμπου οἱ θεοὶ κάτω στὴ γῆς.

Στὴ Ρώμη, καὶ γενικὰ ὅσο προχωροῦμε μέσα στὴν ἱστορία κατὰ μπρός, οἱ ἀξίες καὶ ἀρχὲς βγαίνουν μέσα ἀπ' τὴν πραγματικότητα, ἀπ' τὴν σχέσεις τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τὴ λογικότητα καὶ τὸ ἐπιστημονικώτερο, ἄς ποῦμε, δούλεμά τους. Τὸ *ius civitatis* εἶναι ποὺ πρέπει νὰ κυριαρχήσῃ γιὰ νὰ καλύτερῆσῃ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου κι' ὄχι ὁ ἄγραφος συναισθηματικὸς τῆς Ἀντιγόνης, τῆς μεγάλης ἀδελφῆς καὶ τοῦ πανηρωϊστικοῦ πνεύματος τοῦ Ὀμήρου, νόμος. Γιατὶ τοῦτος εἶναι βασι-

σμένος σὲ μιὰ αὐτόφυτη, νατουραλιστικὴ κρίση καὶ σ' ἓνα γιγάντιο ἐνορατικὸ, ἠθικοαισθητικὸ θεμέλιο καὶ ὑψώνει, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ πολλές φορές, ἀπὸ ἐνθουσιασμό τὸ λάβαρο τῆς ἰδέας πάνω ἀπ' τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς, ξεχνώντας ὅτι χωρὶς τὴ ζωὴ κάθε τι ἄλλο δὲν μπορεῖ μόνο νὰ σταθῇ.

Ὁ ἀρχαῖος ὅμως δὲ μένει ἔτσι στὰ ἐπικίνδυνα ἄκρα. Ἀδελφικὰ ἀπλώνει τὸ χέρι καὶ στοὺς δυὸ πολιτισμοὺς τὸ μέτρο (ἂν ὄχι τὸ κλασσικὸ, ὅμως ὁ πρόγονός του, τὸ προκλασσικὸ τοῦ Ὀμήρου καὶ τὸ ξηνητεμένο πιά στὴ Ρώμη ἑλληνικὸ, μετακλασσικὸ τοῦ Βιργίλιου). Ὁ Βιργίλιος; ἐμφανίζοντας τὴν Alma parens τοῦ Αἰνεΐα, τὴν Ἀφροδίτη νὰ τὸν συγκρατῆ ἀπ' τὸ φόνο ποὺ σκέφτονταν κι' ἦταν ἔτοιμος νὰ κάνῃ πάνω στὸν ἀναβρασμό, ποὺ τοῦ πλημμύριζε τὴν ψυχὴ ἀπὸ ἄγριο πολεμικὸ μένος καὶ σπαραγμὸ γιὰ τὴ δυστυχισμένη «antiquam Urbem», τὴν πατρίδα του, μετριάσει τὴ μονόπλευρη κυριαρχία τῆς ἀκαμπτῆς δικαιοσύνης καὶ μέτρου πάνω στὴν πνευματικότητα. Σέβεται τὴν ὁμορφιά, ἔστω κι' ἂν ὄχι αὐτόθελα, ἀλλὰ γιὰ τὸ θέλει ὁ ἀπὸ μηχανῆς Θεός, σωτήρας τῆς «communis Erinys», ἡ Ἀφροδίτη. Ὁ ἀνθρωπισμὸς ἰσοζυγιάζεται μὲ τὸν ἰδανισμό. Τὸ κλασσικὸ μέτρο, «ἡ χρυσὴ μεσότης» εἶναι στὸ φῶρις τους τώρα στὴ Ρώμη, ὅσο κι' ἂν ἀφωμοιώθηκε ἀπὸ διαφορετικῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ ψυχοσύνθεσης λαό, τὸ δεῦτερο μεγάλο λιὸ τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

Ἀλλὰ κι' ὁ μεγάλος Ὅμηρος δὲ στέκεται στὰ ἄκρα. Δὲν ἀφίνει νὰ τὸν παρασύρῃ τέλεια τὸ ἰδανικὸ, ξεκόβοντας ἔτσι ἀπ' τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν ἠθικὴ, τὴν πράξη. Μετανοιωμένος, λές, γιὰ τὸν πολὺ μεγάλο λόγο ποὺ ἄφησε νὰ τοῦ ξεφύγῃ μὲ τὴν κουβέντες τῶν γερόντων τῆς Τροίας, γεροντὰ συντηρητικώτερα στὴν πραγματικότητα καὶ τὴν ἀνθρωπιά. Ὁραία καὶ θαυμαστὴ ἡ Ἑλένη, μὰ κι' ἡ ζωὴ ἔχει τὰ δικαιώματά της. Γι' αὐτὸ οἱ γέροι οἱ συναγμένοι τελειώσαν τὸ κρυφομίλημά τους γύρω ἀπ' τὴν περαστικὴ νεράϊδα μὲ τοῦτα τὰ λόγια!

*Ἀλλὰ καὶ ὡς, τοῖη προ' ἑοῦπ', ἐν νησί νεσθῆναι μηδ' ἡμῖν τεκέεσαι τ' ὀπιπῶν πῆμα λιποῖτο».

(Ἰλ. Γ', 159-160)

Ἄς μὴ σιὰ πλοῖα ἢ ὄμορφη κυρά, κι' ἄς πάη στὸ καλὸ τῆς μ' ὅλα τὰ θεῖα μάγια ποῦχουν οἱ ὄμορφιές τῆς. Ἄλλιῶς κι' ἐμεῖς καὶ τὰ ἐγγόνια καὶ δισέγγονά μας δὲν πρόκειται νὰ δοῦμε μέρη καλῆ.

Ἐδῶ τὸ ἄκρατο ἰδανικὸ νερῶνεται γιὰ τὸ ἰσοζύγιο μὲ τὴ λογικὴ (ἔστω καὶ ὑστερόχρονα) ἀναγνώριση τοῦ δικαίου, δηλ. μὲ τὴν ἀπόφαση νὰ ἐπιστρέψουν τὴν Ἑλένη στοὺς δικούς τῆς, γιὰ νὰ βάλουν πιά τέρμα στὸ ἄλλιῶς ἀτερμάτιστο κακό.

Non tibi Tyndaridis facies invisae Lacaenae
culpativae Paris, divom inclementia, divom,
Las evertit opes sternitque a culmine Troiam.

[Aen. II 601 - 3]

(Δὲ φταίει ἡ ὄμορφη θωριά τῆς Τυνδαρίδας, τῆς Λάκαινας [τῆς μισητῆς, δὲν εἶναι ἔνοχος ὁ Πάρις. Τῶν θεῶν εἶν' ἡ σκληράδα πού ἔθαψε τὰ πλούτια σας καὶ ξεθεμέλιωσε τὴν Τροία).

ΣΤΟΝ ΟΜΗΡΟ καὶ τὶς δυὸ πλευρές, τὴν ἄρνηση καὶ τὴ θέση τοῦ ἀπόλυτου, τὶς διαλέγει ἐλεύθερο τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα, πού, γιὰ νὰ βασταχτῆ ψηλά, χτυπιέται ἀνάμεσα στὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ὑπεράνθρωπο. Ἐνῶ στὸ Βιργίλιο τὸ χαλάρωμα τῶν χαλιναριῶν τοῦ λόγου γίνεται ὄχι πιά ἀπ' τὸ λόγο, ἀλλ' ἀπ' τὴ βούληση τοῦ Θεοῦ, πού ἐπιβάλλει στὸν ἄνθρωπο τὸ μέτρο. Ἡ ἠθικὴ ἀξία, ὁ πρακτικὸς λόγος στὴ Ρώμη γίνεται νόμος θεῖος, ἐπιβολὴ πού ζητεῖ τυφλὸ σαβασμό, ἀναγνώριση καὶ ἐκτέλεση.

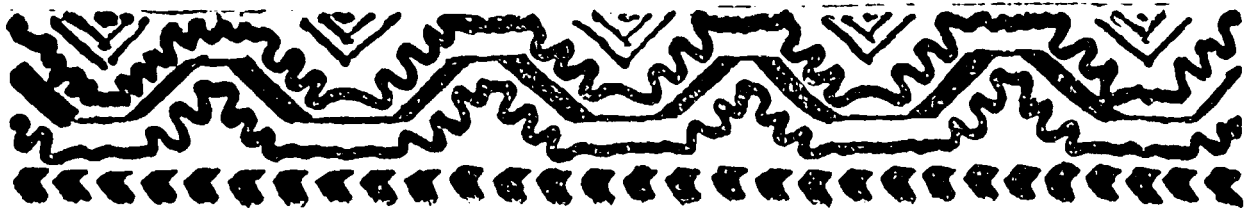
Ἐδῶ δὲν εἶναι ὁ λόγος ὁ γυμνὸς ἀπὸ τῆς ζωντανῆς ζωῆς τὴν πρασινάδα πού θὰ

Ἐνῶ στὸ Βιργίλιο ἀντίστροφα, ἡ «dura lex» τῆς λογικῆς, ἡ severitas ἢ Ρωμαϊκὴ καὶ ἡ ρεαλιστικὴ ἀνθρώπινη κρίση κολάζονται μὲ μιὰ μοιρολατρικὴ δικαίωση τοῦ κακοῦ, μὲ μιὰ περιεργὴ θεϊκὴ ἐξιλέωση τῆς «omnibus invisae mulicris». Ἡ ὑπεράσπιση πού κάνει ἡ Θεὰ τῆς Ἑλένης δὲν εἶναι θετικὴ, δὲν αἶρει, δὲν ἐλαφρώνει τὴν ἔνοχὴ τῆς, ἀλλὰ ἀπλῶς στρέφει τὰ αἰτία τῆς σὲ μιὰ βαθύτερη ἀναγκαιότητα.

βάλη νόμους στὴ θέληση, ἀλλὰ ἡ θεῖα θέληση στὸ λόγο. Ὁ Αἰνεῖας δὲ θὰ σκοτώσῃ τὴ μισητὴ γυναῖκα, γιὰ τὸ τοῦ προστάξει ἡ Θεὰ, ἀντίθετα ἀπ' ὅσα λέει τὸ μέσα του, ἡ αὐτόνομη λογικότητα, ἡ προσωπικότητά του. Οἱ ἀρχαῖοι ὅμως τοῦ Ὀμηροῦ μόνον τοὺς θὰ λατρέψουν καὶ θὰ θεοποιήσουν τὴν ὄμορφα καὶ μόνον τοὺς θὰ κρίνουν πάλι, ὅτι καιρὸς εἶναι νὰ τὴν ἀπαρνηθοῦν, γιὰ τὴ ζωὴ πρέπει νὰ τὴν κυβερνᾷ ὄχι μόνον ἡ ἰδέα, ἀλλὰ καὶ ἡ πράξη πλαιοιωμένη ἀπὸ τὸ δίκιο.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ Α. ΠΑΠΑΚΡΗΣΤΟΥ

ΤΑΚΗ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΒΑΦΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΑΛΑΜΑ

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΨΥΧΗ*

Ὁ Παλαμάς ἐξετάζει ρεαλιστικά τὸ ζήτημα καὶ δὲν περιορίζεται στὴν Ἰωνία μόνο, ἀλλ' ἐκφράζεται γενικώτερα γιὰ ὅλη τὴν ἑλληνικὴ γῆ. Καὶ ὄχι τόσο γιὰ τὴν ἑλληνικὴ γῆ, ὅσο γιὰ τὸν νεοελληνικὸ λαό. Ἡ λέξη γῆ (ἢ γῆ μας) χρησιμοποιεῖται κατὰ συνεχδοχὴν. Τὸ πρόβλημα ὁ ποιητὴς τῶν «Ἰαμβῶν καὶ ἀνάπαιστων» τὸ μεταθέτει ἀπὸ τοῦ θεοῦ στοὺς ἀνθρώπους. Δὲν πέθανε λέει, ἢ λατρεία τῶν θεῶν. Μπορεῖ νὰ ξεχάσαμε τὰ ὀνόματά τους, ἀλλὰ τὰ ἰδεώδη τῆς ζωῆς μας παρέμειναν τὰ ἴδια. Γιὰ νηρηίδες καὶ ναϊάδες καὶ ἄλλα πνεύματα τῆς φύσης, γιὰ πνεύματα τῶν δασῶν, τῶν λιμνῶν, τῶν δρυσῶν κ.λ.π. μιλοῦσαν οἱ ἀρχαῖοι, γιὰ παρόμοια πνεύματα μιλοῦμε κ' ἐμεῖς, γιὰ ξωθιές, γιὰ νεράιδες, γιὰ κακοποιὰ πνεύματα ποὺ ζοῦν στοὺς λάκκους καὶ στὰ γούπατα, καὶ γιὰ ἀγαθοποιὰ ποὺ φέρνουν τὴ χαρὰ καὶ τὴν εὐλογία. Τ' «ἀερικά» ἦταν στὴ γενικώτατη σημασία τῆς λέξης τὸ περιεχόμενο τῆς βαθύτερης πίστης τῶν ἀρχαίων. Τ' «ἀερικά» εἶναι ὁ ὑπερφυσικὸς κόσμος ποὺ λατρεύει ὑποσυνείδητα κι' ὁ νεοελληνικὸς λαός. Καὶ οἱ θεοὶ αὐτοὶ εἶναι εἰδῶλα, δηλ. εἰκόνες μιᾶς ὑπερούσιας ἀλήθειας. Ξαναπαίρνει ἐδῶ ἡ λέξη «εἰδῶλα» τὴν ἀρχικὴ καλὴ σημασία. Δὲν σημαίνει τὸν ψεύτικο θεό, ἀλλὰ τὴν εἰκόνα του, τὴν ὕλική του παράσταση. Ὑπέρογο εἰδῶλο, ποὺ λατρεύει ὁ νεοελληνας εἶναι τὸ φῶς. Σὰν φωτιὰ παρουσιάστηκε στοὺς Ἀποστόλους τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ποὺ καθαρῶς, ἐξαγνίζει καὶ κάνει τοὺς ἀνθρώπους ἱκανοὺς νὰ μαντεύουν. Τis ἴδιες ιδιότητες εἶχε κι' ὁ θεὸς Ἀπόλλων, ὁ καθαριστής,

ὁ μουσηγέτης, ποὺ ἔδινε τὸ χάρισμα τῆς μαντικῆς στοὺς ἐκλεκτοὺς του.

Τὴ σοφία, τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὴν ἀλήθεια λάτρευε στὸ θεὸ τοῦ φωτός, τὸν Ἀπόλλωνα ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς κόσμος. Τὴ σοφία, τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὴν ἀλήθεια λατρεύει στὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ ὁ σημερινός. Οἱ σχετικοὶ στίχοι (Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι - ἀρ. 37) εἶναι ἀρκετὰ ἐκφραστικοί.

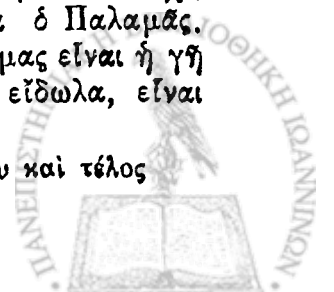
Ἡ γῆ μας γῆ τῶν ἄφραστον
ἀερικῶν κ' εἰδῶλων,
πασίχαρος κ' ὑπέρογοτος
θεός μας εἶν' ὁ Ἀπόλλων.

Στὰ ἐντάφια λευκὰ σάβανα
γυρτός ὁ Ἐσταυρωμένος
εἶν' ὁλόμορφος Ἄδωνις
ροδοπεριχυμένος.

Ἡ ἀρχαία ψυχὴ ζῆ μέσα μας
ἀθέλητα κρυμμένη.
ὁ Μέγας Πάν δὲν πέθανε,
ὄχι ὁ Πάν δὲν πεθαίνει.

Σὰν νὰ ἀπαντᾷ σὲ κάποια ἀρνηση καὶ νὰ δηλώνῃ μιὰ κατάφαση· ἔτσι ἀρχίζει ὁ λόγος του. Ἡ ἀρνηση εἶναι αὐτὴ ποὺ ἔφεραν οἱ καιροί, αὐτὴ ποὺ ἔφερε ἡ μεταβολὴ τῆς θρησκείας. Στὴν ἐπίσημη θρησκεία στὴ φανερὴ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου δὲν ὑπάρχει κανένας πολυθεϊσμός. Ὁ κόσμος νομίζει πὼς βρίσκεται μπροστὰ σὲ μιὰ ἀπόλυτη νέκρωση τοῦ παγανισμοῦ, τῆς εἰδωλολατρίας. Ὁχι, ἀπαντᾷ μὲ τὰ πρῶτα λόγια ὁ Παλαμάς. Αὐτὸ δὲν εἶναι σωστό. Ἡ γῆ μας εἶναι ἡ γῆ ποὺ λατρεύει τ' ἀερικά καὶ τὰ εἰδῶλα, εἶναι

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου καὶ τέλος

ή γῆ πού λατρεύει πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἓνα εἶδω-
λο ἔξαίσιο, τὸν Ἀπόλλωνα. Στὸ στίχο αὐ-
τὸν βρίσκει κανεὶς σπερματικά τοὺς «χαιρε-
τισμοὺς τῆς Ἡλιογέννητης», τὰ «Κομμάτια
ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἡλίου» καὶ ὅλα ἐκεί-
να τὰ ἀποσπασματικά λόγια πού ἐκφράζουν
τὸ θαυμασμὸ τοῦ ποιητῆ πρὸς τὴν ἰδέα πού
ἐκφράζει ὁ ἥλιος, τὸ φῶς.

Καὶ θαρραλέος ὁ ποιητικὸς λόγος του
προχωρεῖ σὲ μιὰ ἄλλη διαπίστωση: Ὁ θρη-
νός μπροστὰ στὸ νεκρὸ τοῦ Χριστοῦ, ἓνας
θρήνος, πού δὲν ἔχει βέβαια τίποτε τὸ δογ-
ματικό, ἀλλ' εἶναι θγαλμένος μέσ' ἀπὸ τὴν
καρδιά τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, πού ἤθελε νὰ
ἐκφράσῃ τὸν πόνο του δραματικά καὶ παρα-
στατικά — ὁ θρήνος αὐτὸς γιὰ τὸν ἴωραϊὸν
κάλει παρὰ πάντας βροτούς» εἶναι καὶ σὰν
παραλλαγή τοῦ θρήνου γιὰ τὸν ἴωραϊὸν
Ἄδωνι, ἴωραϊὸν κι ἐκεῖνον «παρὰ πάντας
βροτούς». Ἦταν θνητὸς βέβαια ἐκεῖνος καὶ τὸν
ἀγάπησε ἡ θεὰ Ἀφροδίτη γιὰ τὴν ὁμορφιά
του· μὰ ἡ ζήλεια τοῦ Ἄρη τοῦ ἔφερε τὸ
θάνατο. Τὴν κηδεῖα του τὴν συνῴδευαν οἱ
ἀρχαῖοι μὲ ἄσματα θρηνητικά, μὲ μοιρολό-
για. Ἐνα τέτοιο μοιρολόγι μᾶς ἄφησε στίς
«Ἀδωνιάζουσες» ὁ Θεόκριτος. Ἀνασταίνεται
ὁμοῦς κι' ὁ Ἄδωνις μὲ τὴν ἐπέμβαση τῆς
Ἀφροδίτης. Ὅχι σὰ λόγος τοῦ θεοῦ, οὔτε
σὰν υἱὸς του. Ἀνασταίνεται καὶ γίνεται
ἀθάνατος γιὰτ' εἶναι ὁ ἀγαπημένος τῆς
Ἀφροδίτης. Ἄλλ' ὁμοῖα θρηνοῦσαν καὶ τό-
τε οἱ εἰδωλολάτρες Ἑλληνες τὸν ἀγαπημένο
ἡμίθεο, ὅπως θρηνοῦν σήμερα οἱ Χριστιανοὶ
Ἑλληνες τὸ Χριστό. Μὲ καμμιά βέβαια
δογματικὴ σημασία, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἴδια συ-
ναισθηματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ διάθεση κι-
νούμενοι, ἀπὸ τὴν ἴδια ἀγάπη τῆς ζωῆς
ἐμπνεσόμενοι. Τὰ σύμβολα ἔχουν ἀλλάξει.
Ἐνῶ ἐσωτερικά οἱ ἄνθρωποι τῆς γῆς αὐτῆς
ἔμειναν οἱ ἴδιοι σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ αἶσθημα
τῆς ζωῆς.

Ἐνα παράδειγμα παίρνει ὁ Παλαμᾶς
ἀπὸ τῆ λατρεία γιὰ νὰ ὑποσημάνῃ ὅτι πο-
λὺς εἰδωλολατρισμὸς μὲ τὴν καλὴν σημασία
του βρίσκεται στίς τελστὲς τῶν Χριστιανῶν
Ἑλλήνων. Καὶ συμπληρώνει τοὺς στοχα-
σμοὺς του μὲ μιὰ μόνο ἀκόμα στροφή, πού
ἀποτελεῖ καὶ τὸν ἐπιλογο: Δὲν πέθανε ἡ ἀρ-
χαία ψυχὴ. Ἡ συνειδήσή μας ἡ χριστιανι-
κὴ, τὸ πιστεύω μας τὸ χριστιανικὸ θέλει νὰ

διώξῃ ἀπὸ μέσα μας τὴν εἰδωλολατρικὴ ψυ-
χή. Μὰ ἐκείνη δὲ φεύγει, ὑπάρχει ἀθέλητά
μας· βρίσκεται κρυμμένη καὶ ἐκδηλώνεται
ὑποσυνειδήτα. Πολὺ προτοῦ ἢ νεώτερη ἐπι-
στήμη κἀνῆ εὐρὺ λόγο γιὰ τὴν ἐπίδραση τοῦ
ὑποσυνειδήτου στὸν ἄνθρωπο, ὁ Παλαμᾶς
μιλάει γι' αὐτὸ μὲ τὴν φράση «ἡ ἀρχαία ψυ-
χὴ ζῆ μέσα μας ἀθέλητα κρυμμέ-
νη».

Καὶ ἀφοῦ, χωρὶς νὰ τὸ θέλωμε, κρύφτη-
κε μέσα μας ἡ ἀρχαία ψυχὴ, πέρασε δηλ.
στοὺς κόσμους τοῦ ὑποσυνειδήτου, οἱ θεοὶ
τῶν Ἑλλήνων δὲν ἔχουν πεθάνει. Καὶ δὲν
ἔχουν πεθάνει, ὄχι γιὰτὶ δὲν πεθαίνουν, ἀλλ'
ἐπειδὴ ἔμεῖς ἐξακολουθοῦμε νὰ τοὺς λατρεύ-
ωμε ὑποσυνειδήτα. Ἡ ἀθανασία τους σχε-
τίζεται μὲ τὴν ἐπιδίωξη τῶν ψυχικῶν πα-
ρορμήσεων καὶ τάσεων, πού παραμένουν
στὴν ψυχὴ μας σὰν ἱερὴ καταβολὰ ἀπὸ
τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Αὐτὸ ἄλλως τε εἶναι
γιὰ τὸν Παλαμᾶ καὶ τὸ οὐσιωδέστερο στοι-
χεῖο τῆς θρησκείας. Ὅχι ἡ ἀντικειμενικὴ
ὑπόσταση, ἡ ἀσύλληπτη γιὰ τὸ ἀνθρώπινο
πνεῦμα, ἀλλ' ἡ ἀνύψωση τοῦ ἀνθρώπου ὡς
τὴν ἰδέα τῆς θεότητος.

*

Δυὸ ποιήματα πού ἀναφέρονται καὶ τὰ
δυὸ (ὅπως φαίνονται κατ' ἀρχὴν) στοὺς ἀρ-
χαίους θεοὺς, ἐμπνευσμένα καὶ τὰ δυὸ ἀπὸ
τὴν ἴδια νοσταλγία τοῦ ἀρχαίου κάλλους.
Στοὺς λόφους τῆς Ἰωνίας δραματίζεται
ὁ Καβάφης μὲ τὴ διαίσθησή του τὴν παρου-
σία τους. Στὴν ψυχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ
καὶ στοὺς τύπους τῆς λατρείας βλέπει αὐτὴ
τὴν ἀθανασία ὁ Παλαμᾶς. Ὁ κλειστὸς Κα-
βάφης, ὁ σκεπτικιστῆς, ἐδῶ ἀνεπάντεχα γί-
νεται ἄλλος ἄνθρωπος. Κραδαίνεται, θαρρεῖς,
ἡ ψυχὴ του ἀπὸ θρησκευτικὸ παλμό. Γιὰ
ποῖο σκοπὸ; Γιὰ κανέναν. Ἐδῶ μᾶς πα-
ρουσιάζεται ἡ τέχνη γιὰ τὴν τέχνη. Ἐκτός
ἀν πάρωμε γιὰ σκοπὸ αὐτὸ τὸ παρουσιασμα-
τοῦ ἴωραϊου, τὸ τόσο ἐπιβλητικὸ καὶ ἔξα-
γνιστικὸ.

Δὲν σκέπτεται ἔτσι ὁ Παλαμᾶς οὔτε ἐξ-
κινεῖ ἀπὸ τὴν ἴδιαν ἀφετηρία. Μελετᾷ τὸν
νεοελληνικὸ λαὸ καὶ τραγουδαί τις χαρὰς
του, τὰ δάσανά του καὶ τὰ ἰδανικά του. Βά-

ζει σκοπό στο τραγούδι του. Είναι λυράρης και κεραστής των ιδανικών του έθνους του :

Μά εγώ λυράρης, κέραρης είμαι, σ' έμένα
[μένει]
 νά τὸ κέρασω σὲ νέα ποτήρια τ' ἀρχαῖο
[πισί.]

Έτσι αποκαλύπτει στους «Λύκους» τὸ νόημα τοῦ τραγουδιοῦ του καὶ τῆς ἀποστολῆς του. Μελετᾶει τὸν ἀρχαῖο κόσμο. Κοιτᾶει νὰ δοῦν τί εἶχε καὶ τί ἄφησε κληρονομιά στὴ νεοελληνικὴ ψυχὴ σὰν ἱερὴ καταβολὰ ἀπὸ τ' ἀρχαῖα τὰ χρόνια. Καὶ εἶδε μὲ εὐχάριστὴ ἐκπληξὴ τὴν ἐπιβίωσιν τῆς ἀρχαίας ψυχῆς στὴν ψυχὴ τοῦ νεοελληνικοῦ κόσμου. Αὐτὴ τὴ συνέχεια τὴν ὑποδηλώνει συχνὰ καὶ τὴν τραγουδεῖ στο πολὺβουο τραγούδι του.

Μά πουθενὰ ἄλλοῦ δὲν πῆρε ὁ λόγος του γιὰ τὴ συνέχεια τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς τὴν ἐπιγραμματικὴ ἔκφραση, τῇ σαφήνεια καὶ τὴν ρωμαλέα ἐκφραστικότητά που ἔχει στο τραγουδάκι αὐτό, που ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς μόνο στροφές.

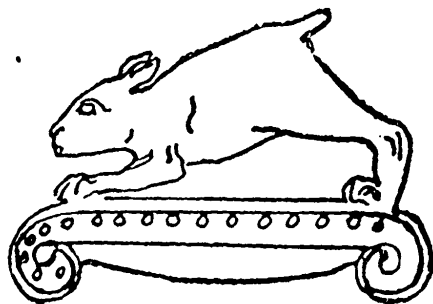
«Ὁ Μέγας Πᾶν δὲν πέθανε — ὄχι, ὁ Πᾶν δὲν πεθαίνει». Έτσι τελειώνει τὸ μικρὸ ποιημάτι (που σπερματικὰ περικλείει ὅλη τὴν Ἑλληνολατρεία τοῦ Παλαμᾶ) καὶ δίνει τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὁ Πᾶν σὰν ἀρχὴ τοῦ σύμπαντος, που ἐμψυχώνει καὶ ζωοποιεῖ τὴ φύσιν, ὅπως σιγὰ - σιγὰ τὸν φαντάστηκε ἡ Ἑλληνικὴ σκέψιν, δὲν πρόκειται νὰ σβῆσιν.

Ἄλλ' ἔτσι ὁ Παλαμᾶς γίνεται ἀναστηλωτῆς τοῦ παγανισμοῦ, ὄχι ἀπλὸς ἐξυμνη-

τῆς του. Εὐαναύψωνει τοὺς γκρεμισμένους ναοὺς, γιὰ τοὺς ὁποίους μίλησε ὁ Καβάφης. Τὰ λόγια τοῦ ποιητῆ σημαίνουν : «Οἱ κοσμολογικοὶ νόμοι, που λάτρευε τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα, δὲν πεθαίνουν καὶ δὲν μπορεῖ νὰ πεθάνουν. Πεθαίνει μόνο ἡ μορφή τοῦ τάδε ἢ τοῦ δεῖνα πολιτισμοῦ, ἐνῶ στο βάθος τῆς ψυχῆς μας οἱ ἴδιοι αὐτοὶ νόμοι ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπηρεάζουν τοὺς στοχασμοὺς μας». Ἄλλὰ δὲν θὰ ἐπεκτείνῃ πρὸ πέρα τὸ κήρυγμά του. Δὲν εἶναι ἄλλως τε ἕνας ἐκ συστήματος φιλόσοφος ἢ θρησκευτικὸς κήρυκας γιὰ νὰ γίνῃ ἕνας καινούργιος Πλήθων. Ἀναγνωρίζει διττα μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ περνοῦν καὶ οἱ τύποι τῆς λατρείας, γιὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἐνδιαφέρεται. Τὸ μόνο που μπορεῖ νὰ γίνῃ τώρα εἶναι νὰ μελετηθῇ καὶ νὰ κατανοηθῇ ὁ ἀρχαῖος κόσμος. Ἡ ἀναβίωσιν ἀποτελεῖ οὐτόπια. Αὐτὴ τὴν ἀπάντησιν δίνει στοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Γεμιστοῦ — Πλήθωνα («Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου—Γύρω σὲ μιὰ φωτιά»), που ἀποτελεῖ καὶ ἀπάντησιν καὶ σὲ δικές του ἴσως ἀπορίες καὶ σκέψεις. Καὶ συμπληρώνει τοὺς στοχασμοὺς του (Δ.Γ.— Γύρω σὲ μιὰ φωτιά) πὼς θάρθη μιὰ μέρα που θὰ δώσουν τὰ χέρια χριστιανοὶ καὶ πολῦθοι.

Μά δὲν θὰ μπορέσουν νὰ δώσουν τὰ χέρια ἂν δὲν ὑψωθοῦν ἐπάνω ἀπὸ πᾶν καὶ μίσιν καὶ προκαταλήψεις, ἐπάνω ἀπὸ δογματισμοὺς καὶ τύπους.

ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΠ. ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

ΕΝΑ ΔΑΚΡΙ

(ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΛΕΥΤΕΡΙΑΣ)

— Γιαννιώτης ήταν παιδί μου, μπαϊραχτάρης του Ντεληγιαννάκη του Κρητικού, του καπετάνιου. Τραβούσε τόν κατήφορο τὸ πάλληκάρι με τὴ σημαία στο χέρι. Ψηλός, λεύκα. Ἐδῶ ἔπесе πού εἶναι σωρός τὰ λιθάκια. Μακαρόνα τὸν φώναζαν. Δὲν ξέρω ποῖο ἦταν τ' ὄνομά του.

. . . Πολέμααν τοὺς Τούρκους γυιέ μου. Κίνησ' ὄλο τ' ἀσκέρι, νύχτα ἀκόμα, πουργὸ ἀπὸ τὸ Πόποβο. —Δὲν εἶχε καὶ ἀκόμα— Ἐδῶ στὴ Σκάλα οἱ Ρωμαῖοι ἔκαμαν θράψη μεγάλη στοὺς τούρκους, κι' αὐτός, —ἄειντε λεβέντης μωρὲ— μπροστὰ ροβόλαε. Ροβόλαε πρὸς τὴν Παραμυθιά καὶ δὲν κοίταε πίσω ἂν ἔρχονται οἱ δικοὶ του. Ἐνας τούρκος κρυμμένος ἐδῶ παρακάτου τὸν σκότισε. Λύγισε τὸ παλληκάρι κι' ἔπесе.

Γιὰ, τὸ κιβούρι του! . . . Ἄειντε χρόνια! Χολόγααν οἱ λαγκαδιές ἐδῶ γύρα ἀπὸ τὰ λιανοντούφεκα κι' αὐτουνοῦ δὲν τῶστριζε τ' αὐτὸ!

Τί παλληκάρι!

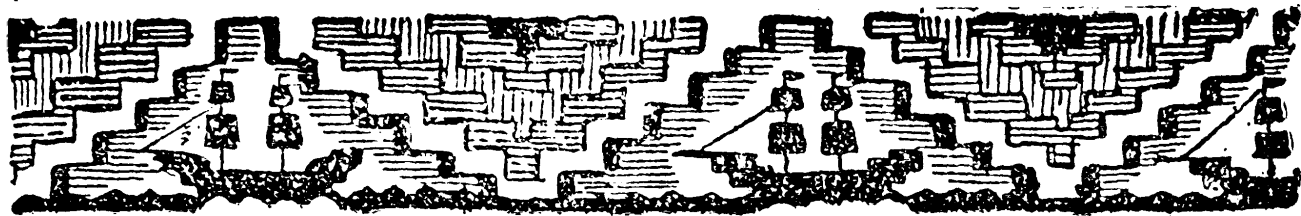
Καὶ δάκρυσε ὁ ἡλιοκαμμένος Σκαλοπανήσιος γέρος με τὸ πλατὶ μέτωπο ἐνῶ μου τᾶλεγε, ἐκεῖ πού κοθόμασταν νὰ ξαποστάσουμε ἀπὸ τὸ δρόμο στὸν πάτο τὴ Σκάλα, στοῦ Μακαρόνα τὸ κιβούρι κοντά.

Μεγάλωσα γίνηκα ἄντρας, γέρασα. Τὰ χρόνια θόλωσαν τὴν παιδικήσια ζωή. Οἱ μικροὶ βλάμηδες ἔγιναν πατεράδες σὰν κιέμένα κι' οἱ ἀδερφοποιτὲς ἀπόχτησαν φαμίλιες. Ἐκεῖνο τὸ δάκρι δμως τοῦ γέρο παποῦ δὲν ἔσθησε. Πάντα τὸ βλέπω νὰ στάζει στὰ μύγουλά του.

— Πολέμααν τοὺς τούρκους γυιέ μου, αὐτὸς τραβούσε μπροστὰ με τὴ σημαία στο χέρι καὶ δὲν κοίταε πίσω ἂν ἔρχονται οἱ δικοὶ του.

ΣΠΥΡ. ΜΟΥΣΕΛΙΜΗΣ

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

ΑΠΟ ΜΙΚΡΟΣ ΣΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

9. Ο ΣΧΟΛΑΡΧΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΑΘΗΤΟΥΔΙΑ

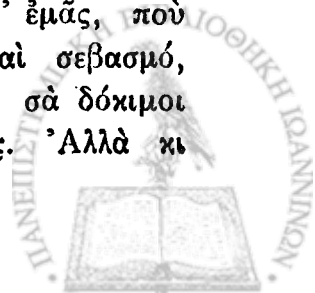
Τὴ δευτέρα χρονιά, βλέποντας οἱ δικοί μου πὼς εἶχα κακοπεράσει ἐκεῖ πού ἔμενα στὰ Κατσανοχώρια (καὶ τὸ εἶδαν αὐτὸ ἀπ' τ' ἀδυνατίσματά μου ὅταν γύρισα στὸ χωριό), ἀποφάσισαν νὰ μοῦ ἀλλάξουν σπιτι γιὰ καλύτερα. Ἐφυγα λοιπὸν ἀπ' τὸ Χρῖστο Παπανόκλα, τὸν ἀγέλαστο γέροντα, τὸ φανατικὸ βασιλόφρονα, πού ἔπινε τὴν ἀνοιξη ὅλο τυρόγαλο — ἐκεῖνο πού μένει ὕστερ' ἀπ' τὸ βγάλσιμο τοῦ βουτύρου καὶ πού ἔμεῖς τὸ ρίχναμε μόνο στὰ σκυλιά, νὰ τὸ κλαπακίσουν γλήγορα μὲς στὸν ξύλινο «σκύφο» — λέγοντας μάλιστα μὲ καύχηση πὼς σ' αὐτὸ χρωστάει τὴ γεροσύνη του, ἔφυγα ἀπ' τὴ γριά του τὴ Λογοθέτω, πού τὴν πονοῦσε πάντα ἡ μέση, τὰ νεφρά, κι ἔβανε ἀπάνω ἓνα πυρωμένο κεραμίδι νὰ τῆς περάσει ὁ πόνος, καθὼς κι ἀπ' τὴν ψηλὴ ρούσα θυγατέρα τους, τὴν Κατερίνη, κοπέλα τῆς παντρειάς, καὶ τὴν παχουλὴ Κωστούλα, τὴν ἀγγοιά τους, καὶ πῆγα νὰ κατοικήσω στὴν ἄλλη ἄκρη, στὸ ἔμπα τοῦ χωριοῦ. Ἐκεῖ κάθονταν ὁ γέρο Ντοῦρος, πού παρακάτω βάζαγε κι ἓνα γάνι, ἀπάνω στὸ δρόμο. Ἀπὸ κεῖ διάβαιναν ἀράδα οἱ πατριῶτες μας κι ἔτσι τὸν ἤξερε ὁ πατέρας μου, πού φρόντισε νὰ μὲ βάλει κοντά του.

Κάθε χινόπωρο, πού ἄρχιζε τὸ σχολαρχεῖο, ἔμεῖς τὰ ξενοχωρίτικα πιὸ πολλὸ ἀπ' τὰ παιδιά τῶν ντόπιων, πρὶν μποῦμε ἀκόμα στὰ βαριὰ μαθήματα καὶ στοὺς διαγωνισμοὺς, εἶχαμε μιὰ ἀπλήρωτη διασκέδαση, γιὰ νὰ μὴν πῶ καὶ ἀπόλαψη τοῦ στομαχιοῦ, μὲ τὶς καλεντζίτικες μολοκοκιές. Αὐτὰ τὰ δέντρα ἐδῶ ἦταν πολλὰ καὶ με-

γάλα βγάζοντας ὀλόκληρες κρουσοῦνες ἀπὸ καρποὺς σὰ μέλι, καθὼς δείχνει καὶ τ' ὄνομά τους. Ἀφοῦ εἶδαμε πὼς δὲ μᾶς μίλαγε κανένας κι οἱ ἄνθρωποι τοῦ χωριοῦ δὲν τὰ γουστάρανε καθόλου, σκαρφαλώναμε κάθε ἀπομειήμερο καὶ βράδι στὰ στρογγυλά κολόνια μὲ τὴ γλιστερὴ φλούδα καὶ γεμίσαμε τὴν κοιλιὰ μας, τὶς τσέπες μας μὲ τὰ μικρά, γευστικὰ μολόκοκα, πού κίτρινα στὴν ἀρχὴ ἔπαιρναν νὰ «μαυρίζουν» νὰ κλίνουν πρὸς τὸ μπλάβο χρῶμα, γινωμένα. Γιὰ ν' ἀγοράσουμε λίγες ἐλιές ἢ χαλβὰ — τὴν πιὸ μεγάλη πολυτέλεια πού ἐπιτρέπαμε στὸν ἑαυτό μας — χρειαζόνταν λεφτά. Καὶ τὰ δικά μας ἦταν μετρημένα, οὔτε δεκάρα δὲν ξοδεύαμε σὲ περριττά.

Πολλὰ ἔχει νὰ διηγηθεῖ κανεὶς ἀπὸ κείνη τὴν ἐποχὴ. Μὰ ἐγὼ θὰ περιοριστῶ στὰ κυριώτερα, θὰ πῶ ἐδῶ λίγα ἀπ' ὅλα.

Ὁ σχολάρχης μας ἦταν κοντὸς καὶ παχύς, μὲ μεγάλη φαλάκρα. Φοροῦσε γαλάζια ροῦχα μ' ἓνα πανωφόρι σὰν ἀπὸ τσόχα καὶ τὶς Κυριακὲς ἓνα ριγωτὸ παντελόνι. Κάποτε πού ἦρθε μὲ κακοκαιρία ἀπ' τὰ Γιάννινα, εἶχε φορεμένη ἀπὸ πάνω του κάπα, σὰν τοὺς βοσκούς. Τὸ μελαψὸ χρῶμα του δὲν ἦταν σὰν τῶν ἄλλων γύφτων, τῆς γενιάς του, πού τοὺς ἔκαιγε ὁ ἥλιος τοῦ ὑπαίθρου κι ἡ φωτιὰ τοῦ καμινιοῦ, παρὰ εἶχε κάτι τὸ ἀλλιώτικο, τ' ἀρχοντικό· ἔτσι τουλάχιστο φαίνονταν σ' ἐμᾶς, πού τὸν ἀκούγαμε ὅλο προσοχὴ καὶ σεβασμό, σὰν ἐκούσιοι ὑποτελεῖς του, σὰ δόκιμοι μπροστὰ στὸ «γέροντά» τους. Ἄλλὰ κι

ἐκεῖνος μᾶς φρονόταν μαλακά, δὲ μάλωνε οὔτε φώναζε ποτὲ χωρὶς λόγο. Ἦταν ἕνας ἄνθρωπος χωρὶς νεῦρα, πού δὲν ἔπινε οὔτε κάπνιζε, καὶ μόνη του ἀδυναμία εἶχε τὸ μπόλικο, τὸ λιγδερό φαί. Ὅποι' ἔσφαζαν, φύλαγαν τὸ καλύτερο κομμάτι, ἄσπρο ἀπ' τὸ ξύγκι, γιὰ τὸ σχολάροχη.

Μαγεύοευε μόνος του στέλνοντας ἐμᾶς νὰ τοῦ μαζεύουμε ξερὰ ξύλα, χαμπούρναρα ἢ τσιαπούρια (πού ἐδῶ τὰ λέγαν «τσισιπούρια», ὅπως καὶ τὸ λουκούμι «λακούμι», τὸ κλαδευτήρι «κασάρι» καὶ τὸ κόνκινο — ἄκου κεῖ :— δραμόνι !). Πολλὲς φορὲς ἀπ' τὸ παχὺ του κρέας ἔστελνε ἐμᾶς σὲ μιὰ μικρότερη κατσαρόλια καὶ στὴ δακάλια τοῦ χωριοῦ, τὴν Κατίνα. Εἶχε φίλιες μ' αὐτὴν ὁ σχολάροχος μας (πού ἡ γυναῖκα του ἔλειπε πάντα στὰ Γιάννινα, ἀπὸ ἀνημποριά νομίζω, ὅσπου πέθανε τὸν ἴδιο χρόνον) καὶ ἡ ἴδια συχνὰ τὸν ἐπισκέπτονταν στὸ σχολεῖο. Ὅποι' ἔρχονταν ἡ δασκάλα, ξέριμε πὼς δὲ θ' ἀργήσῃ πολὺ ὁ σχολάροχος μας νὰ μᾶς σχολάσει. Θάβγαζαν μαζί σεργιάνι ὡς τὴν Πλαίσια, τὸ ἄλλο χωριό, δασκαλικὸ ζευγάρι πού κανένας δὲ μπορούσε νὰ τὸ παρεξηγήσῃ, (ὅσο κι ἂν ψιθυρίζαν ἀπορίσω τους οἱ Κατσάνοι), ἔξδν ἂν ἦταν ὁ καιρὸς βροχερὸς καὶ προτιμοῦσαν νὰ μένουν στὸ μέσα δωμάτιο, πίσω ἀπ' τὶς δυὸ σχολικὲς αἴθουσες, ὅπου συνεργάζονταν σ' ἔγγραφο καὶ ἄλλα τέτια, ἀδιαπέραστα ἀπ' τὴν περιέργειά μας.

Μᾶς ἄρρεσε κι ἐμᾶς ἡ δασκάλα με τὴν ἀφράτη σάρκα, με τὴ στρογγυλάδα τοῦ σώματός της, μᾶς ἄρρεσε γιὰ τὴν τὸ μόνο θηλυκό, καὶ τὸ πρῶτο ἴσαμε τότε, πού μᾶς μίλαγε γλυκιά, πρόσχαρη, τραγουδιστά. Μᾶς ἔλεγε «εὐχαριστῶ» ὅταν τῆς πιγαίναμε τὸ φαί καὶ μᾶς φίλευε κανένα λουκούμι. «Ἔ, ἄφησέ τα πιά τὰ κακόμοιρα νὰ ξεκουραστοῦν !» μεσίτευε γιὰ μᾶς στὸ σχολάροχη. Μὰ κι ἐκεῖνος τὴν εἶχε σὲ ὑπόληψη, φαίνεται, τῆ δασκάλα, γιὰτὶ ὅποτε γινόταν λόγος στὸ βιβλίον γιὰ ὁμορφιά, γι' ἀνοτερότητα κάποιου ξεχωριστῆς γυναίκας, ὁ σχολάροχος δὲν ἔχναγε νὰ μᾶς παρομοιάζει :

— Νά, ὅπως ἡ διδασκάλισσα Κατίνα, πού ξέρετε...

Ὅταν ὁμοῦ βρισκόνταν με τοὺς πιδὸ μεγάλους, τοὺς πιδὸ οἰκείους του ἀπὸ μᾶς, φρόντιζε νὰ δικαιολογηθεῖ πιδὸ σοβαρά :
— Νά, ἂν δὲν ἦταν κι αὐτὴ ἡ δασκάλα, τί θὰ γινόμουν, παιδιὰ μου ! Τώρα τῆς στέλνω τὰ ρούχα καὶ τὰ περνάει ἕνα χέρι...

Αὐτὸ ἦταν ἡ ἐπίσημη δικαιολογία, ἡ ἀφετηρία τῆς συναλλαγῆς τους : τὸ πλύσιμο τῶν ρούχων, ἴσως καὶ τὸ σιδερωμά τους. Ἀπὸ κεῖ γίνονταν καὶ τ' ἄλλα, ὅτι γίνονταν τελοσπάντων.

Εἶναι ὅμως ἀλήθεια πὼς οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ δὲν ἔκαναν καμιὰ εὐκολία οὔτε περιποίηση στὸν καλὸ μας σχολάροχη. Δὲν τὸν καλοῦσαν οὔτε σὲ τραπέζι μιὰ γιορτή, γιὰτ' ἦταν ἀφιλόξενοι ἄνθρωποι, χωρὶς κοινωνικότητα. Ὁ σχολάροχος μας ἔλεγε, ὄχι βέβαια φανερά, πὼς δὲν ἀγαποῦν οὔτε τὴν πρόοδο, ἀφοῦ εἶχαν τὸ ἑλληνικὸ σχολεῖο μπρὸς στὴν πόρτα τους κι ἐλάχιστοι ἔστελναν τὰ παιδιὰ τους ἐδῶ. Ἄν δὲν ἦμασταν ἐμεῖς οἱ ξενοχωρίτες, ἴσως νὰ ἔκλεινε τὸ σχολαρχεῖο. Ἄς εἶχαν χάρη οἱ Κατσάνοι στὸ Λούλη τὸν πολιτευτὴ, τὸ σπουδαῖο πατριώτη τους. Αὐτὸς τοὺς ἔφερε τὸ σχολαρχεῖο, αὐτὸς φρόντιζε τώρα νὰ φέρει καὶ δημόσιο δρόμο. Μὰ ὁ σχολάροχος δὲν ἔμενε εὐχαριστημένος ἀπ' αὐτούς. Σ' ἐμᾶς τοὺς ξένους εἶχε τὶς ἐλπίδες του.

— Τώρα τίς γιορτές, μᾶς ἔλεγε, νὰ θυμηθῆτε καὶ τὸ δάσκαλός σας...

Αὐτὸ ἦταν ὑπενθύμιση γιὰ φιλοδώρημα. Καὶ τοῦ φέρναμε ὕστερ' ἀπ' τὶς γιορτές ἄλλος τραχανά, ἄλλος λίγο βούτηρο, ἄλλος δυὸ τρεῖς βρασιές φασουλία — τὰ δέχονταν ὅλα ὁ φτωχὸς δάσκαλός μας.

— Ἔχει τὸ μισθό του, ἄς πάρει ὅτι θέλει, λέγαν οἱ Κατσάνοι ἀδιάφοροι.

Κι ὅσοι δὲν τὸν σέβονταν, μουρμούριζαν ἀδιάντροπα :

— Σὰ γύφτος χαλεύει ...

Ἐμεῖς ὁμοῦ εἶχαμε καὶ σεβασμὸ κι ἀγάπη γιὰ τὸ δάσκαλό μας, πού τόσο πάσκιζε, τόσο προσπαθῶνε γιὰ τὸ καλὸ μας. Ἐκανε μόνος του μᾶθημα σ' ὅλες τὶς τάξεις, ὅλα τὰ μαθήματα, ἀκόμα καὶ τὰ γαλλικά, πού παιδεύονταν νὰ τὰ προφέρει μετὶ τὶς μύτες — «ὅπως κάνουν τὰ γουρούνια» μᾶς ἔλεγε γιὰ παράδειγμα. Μόνο στὴν

πρώτη τάξη ἔβανε κανένα μεγάλο νὰ διδάξει ἢ νὰ ἔξετάσει τὰ ρήματα. Κι ὁ Νάκος τῆς Λένως, ὁ ξάδερφος κι ἀνείζηλός μου, ἀξιώνονταν αὐτῇ τῇ διάκριση συχνά.

Μὰ ἦτανε κι ἄλλοι ποὺ βρίσκονταν πιὸ κοντὰ στὸ σχολάρχη μας, ὁμοτράπεζοί του κυριολεκτικά. Πέρσι ἦταν ὁ γιὸς τοῦ Μήτσιου Σέβου, ἐκεῖνος ὁ ξοδευτῆς κι ὁ ξεθαρρεμένος ποὺ σπαταλοῦσε τὶς δεκάρες καὶ τὰ κοσαράκια μὲ τὸ πλόχερο. Αὐτὸς ἔτρωγε μαζί μὲ τὸ δάσκαλο, ἀπ' τὸ ἴδιο φαί. γιὰτὶ πλήρωνε ὁ πατέρας του γιὰ κείνη τὴν πρωτότυπη οἰκοτροφία. Μὰ τὸν πατέρα τὸν σκότωσαν ἄξαφνα οἱ κλέφτες, κάποια ἀπ' τὶς πολλὲς συμμορίες τοῦ Ξεροβουνιοῦ, κι ὁ γιὸς κόπηκε ἀπ' τὸ σχολεῖο. Ἔτσι ἔλειψε ἀπ' τὰ μάτια μας ἕνας πειρασμὸς γιὰ σπατάλη, μ' ὅλο ποὺ ἐμεῖς δὲ σκοπεύαμε ποτὲ νὰ τὸν μιμηθοῦμε.

Τῇ θέσῃ τοῦ παλιοῦ οἰκότροφου τὴν εἶχαν πάρει φέτος δυὸ ἀδέρφια, διπλάρικα κι ἀπαράλλαχτα μεταξύ τους, τὰ «Καμαρ'νάκια», ἀπ' τὴ Ζιόριστα, μακριά, πέρ' ἀπ' τὸ δημόσιο δρόμο. Αὐτὰ εἶχαν, φαίνεται, ἐχούμενους γοναίους, γιὰτ' ἦταν σὰ θρεμμένα δαμάλια, τετράπαχα, μὲ μούτρο ποὺ γιάλιζε, ἔσταζε αἷμα. Μὰ τὸ μυαλό τους δὲ σπίδιζε σὰν τὸ δικό μας, δὲν πετύχαιναν τ' ἀνώμαλα ρήματα καὶ τὴ μέθοδο τῶν τριῶν ὅπως ἐμεῖς, ποὺ παίρναμε λίγο χαλβὰ (προσέχοντας νὰ νὰ μὴ μαγαζιὶ ὁ γιὸς τοῦ Πατεροῦ, ὁ συμμαθητῆς μας, ποὺ ἔβανε ἀπρόσεχτος ἢ χατηρικὰ πιὸ πολύ, μὴν ἔχοντας ἄλλωστε σκοπὸ νὰ βάλει τὶς δεκάρες μας στὸ πατρικὸ συρτάρι, ἀλλὰ νὰ εἰς παίξει σὲ λίγο ἔξω σὲ καμιὰ λάκκα μὲ τοὺς ἄλλους), παίρναμε λοιπὸν τὸ λίγο χαλβὰ μας καὶ γλείφαμε ὕστερα καὶ τὸ στράτσο, νὰ μὴν πάει χαμένο οὔτε τρίμμα ἀπ' τὸ πολῦτιμο γλύκισμα.

Ἀπ' τοὺς ἄλλους συμμαθητῆς μας ποὺ τὸν εἶχαν τὴν τιμὴ νὰ τρῶν μαζί μὲ τὸ σχολάρχη, ἀλλὰ κοίταζαν νὰ βρίσκονται ὅλο κοντὰ του, ἦταν ἕνας γείτονας μας, γιὸς τῆς ἡφρας, ἀπ' τὴ Σκλιβανη, ἐκ Σκλιβάνης, ὅπως ἔγραφε ὁ ἴδιος ἐπιδειχτικὰ στὰ τετράδιά του.

— Γιὰτὶ Σκλιβάνης; τὸν ρωτιάγαμε πύτηδες ἐμεῖς.

— Ὅταν ἠλήγουσα εἶναι μακριά, ἢ προπαρλήγουσα δὲν τονίζεται! παπαγάλιζε ἐκεῖνος, ὅπως ἄλλωστε κάναμε ὅλοι μας τότε, λίγο πολύ.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Σταῦρος — ἔτσι λέγονταν — ἔξεκοβε ἀπ' τὸ μάθημα πολλὲς φορές, προπάντων ὅταν αὐτὸ μὲ τὴν λιακάδα γινόταν στὸ ὑπαιθρο, κι ἔπιανε ἀπ' τὸ χέρι τὶς μικρὲς τοῦ σχολάρχη παστρεῦοντας τὶς μύξες του ἢ κι ἀποπίσω, τῇ δεύτερῃ πιὸ πολύ, ποὺ μόλις τότε περπατοῦσε. Ὁ καημένος ὁ Σταῦρος περιποιοῦταν τὶς μικρὲς πιὸ πολύ ἀπ' τὴν δασκάλα, ποὺ μῆτε τὶς κοίταζε καν. Μὰ ὁ δάσκαλος δὲν τοῦ ἔβανε βαθμὸ παραπάνω, ἔτσι ποὺ ὁ κόπος του πῆγαινε χαμένος. Κι ἦταν ἀκόμα πιὸ ἀξιολύπητος, γιὰτὶ ἦταν ἀναγκασμένος νὰ σκῆβει κάθε τόσο, ἐνῶ δὲ λιγοῦσε εὐκόλα ὁ σβέρκος του, ἐπαιδῆ ὅλο ἔβγαζε κάτι μυξίδια, ποὺ τοῦ κάκου προσπαθοῦσε νὰ τὰ κλείσει μὲ κίτρινες ἀλοιφὲς ἀπὸ θειάφι κι ἄλλες σκόνες.

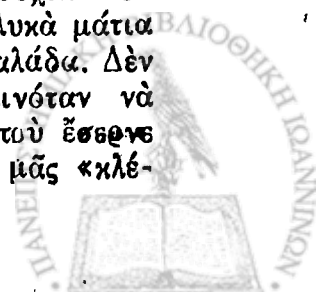
Ἄλλος γουστόζος στὴν τάξη ἦταν ἕνας Βλαχάκης ἀπ' τὸ Φορτόσι. Αὐτὸς, ἐκεῖ ποὺ ἀνοίγε τὴ Φυσικὴ, γύριζε πάντα σὲ ὀρισμένη σελίδα καὶ διάβαζε σχολιάζοντας τὸ κεῖμενο :

— «Ὅταν ἡ χορδὴ, κοινῶς πορδὴ ...».

Μιὰ μέρα ποὺ ὁ σχολάρχης ἔξετάζε ἐπανάληψη κι εἶχε βγάλει στὴ Φυσικὴ τὸ Βλαχάκη, ὁ συμμαθητῆς μας ξεχάστηκε, δὲν ξέρω πῶς, καὶ σὲ σχετικὴ ἐρώτηση ἀρχισε μὲ τὴ μοιραία φράση, ὅπως τὴν ἔλεγε γιὰ γούστο σ' ἐμᾶς.

— Γάιδαρε, γάιδαρε! ἀκούσαμε τὸ σχολάρχη ν' ἀγριεύει δίνοντας ἀπανωτὰ χαστούκια στὸν ἄτυχο Βλαχάκη, κατακόκκινο ἀπ' τὴν τιμωρία κι ἀπ' τὴ ντροπὴ.

Ἀπ' ὅλους τοὺς μαθητῆς ποὺ βρήκαμε κεῖ, ἕνας προπάντων ἐρχόταν ὀλοένα κοντὰ μας γιὰ γάρη τῆς καλλιγραφίας. Ἦταν ἀπὸ μιὰ θεόφτωχη οἰκογένεια, τοὺς Μπαζ... ποὺ κάθονταν ἀπάνω ἀπ' τὸ σκολιό. Τὰ ροῦχα του εἶχαν γίνει κουρέλια καὶ τὰ δάχτυλα ἔβγαιναν ἔξω ἀπ' τὰ τσαρούχια. Ὅμως εἶχε ὁμορφο πρόσωπο μὲ γλυκὰ μάτια καὶ μαῦρα μαλλιά μὲ φυσικὴ γιγαλάδα. Δὲν τὸν ἔνιαζε καθόλου, οὔτε φαινόταν νὰ ντρέπεται γιὰ τὰ μπαλώματα ποὺ ἔσθενε ἀπάνω του. Κοίταζε μονάχα νὰ μᾶς «κλέ-

ψει τὴν τέχνη», πῶς διάλογο τὰ καταφέρναμε νὰ γράφουμε τόσο ὠραῖα, δείχνοντάς μας ὡσὶόσο καὶ τὴ δική του μέθοδο. Αὐτὸς μᾶς ἔμαθε νὰ χαράζουμε μιὰ λιγερὴ εὐθεία κάτω ἀπ' τ' ὄνομά μας καὶ καμπυλώνοντάς τὴν ὕστερα μαστορικά νὰ τὴ γυρίζουμε πρὸς τὰ πάνω γιὰ τὸν τόνο, σὰν κερφάλι φιδιοῦ πὺν ξεπετιέται μ' ὄργη ἀπ' τὸ σῶμα του. Αὐτὸ τὸ σκέδιο τῆς ὑπογραφῆς πὺν γέμιζε σὰν οἰκόσημό μας ὅλα τὰ τετράδια καὶ τὰ βιβλία, τὸ θεωρούσαμε τότε σὰν τὸ κορῦφωμα τῆς καλλιγραφίας, σὰν τὸ μεγαλύτερο κατόρθωμά μας.

Πέρασαν ἀρκετὰ χρόνια κι' εἶχα ξεχάσει τὸ συμμαθητὴ μας. Κάποτε βρέθηκα περαστικός σὲ κάποια ἐπαρχιακὴ πόλη καὶ κοιμήθηκα σ' ἓνα λαϊκὸ ξενοδοχεῖο. Τὸ πρῶτό μου εἶχαν ἀφήσει ἀπέξω στὸ γραφεῖο ἓνα τυπωμένο μπιλέτο μὲ καλλιγραφικὰ στιχοῦχαια: «Ἰωάννης Βασδ. ..., Ἀστυνομικὸς Ὑπάλληλος». Ἦταν ἐκεῖνος ὁ συμμαθητικός καλλιγράφος, πὺν θὰ πέρασε νὰ μὲ δεῖ καὶ δὲ θέλησε νὰ μὲ ξυπνήσει. Οἶχε γίνει χωροφύλακας στὸ μεταξύ, (ἔτσι θὰ εἶδε καὶ τ' ὄνομά μου τὴ νύχτα στὰ δελτία κινήσεως), ἀλλὰ δὲν ἐννοοῦσε νὰ παρατήρει τὴν ἀντίληψη τῆς καλλιγραφίας. Γι' αὐτὸ ἐξωράιζε τὸ ἐπάγγελμά του — ἀστυνομικὸς ὑπάλληλος.

Ἐνας ἄλλος πὺν μοῦ ἔκανε ἐντύπωση ἀπὸ μικρότερη τάξη, ἦταν κάποιος Κατοῆς ἀπ' τὴ Νίστορα. Δὲν τὸν ξαναεἶδα ἀπὸ τότε, μὰ ἔμαθα πῶς πῆγε κι αὐτὸς στὴ χωροφυλακή. Φοροῦσε κάτι τεράστια παπούτσια, ἀρβύλες τοῦ στρατοῦ, πὺν δὲν ξέρω πῶς τις εἶχε κονομίσει. Τὰ πόδια του πλέανε μέσα σ' αὐτὲς κι ἐμεῖς γελοῦσαμε μαζί του. Ἐγὼ μάλιστα ἀποτόλμησα νὰ τοῦ ξομπλιάσω κι ἓνα στιχοῦργημα πειραχτικό, ἀπ' τὰ πρῶτα πὺν δοκίμασα νὰ κάμω, σὲ ἡλικία δώδεκα δεκατρίω χρονῶ. Δὲν τὸ θυμᾶμαι καθόλου! πιά, μὰ ὁ ἥρωάς του θυμῶσε, ἐπειδὴ προπαντὸς τὸν πείραζαν οἱ ἄλλοι, καὶ μ' ἀνάφερε μάλιστα στὸ σχολαρχῆ.

Μὰ ἐκεῖνος δὲ μὲ μάλωσε καθόλου, ἴσως γιὰτὶ μὲ συμπαθοῦσε γιὰ τὴν ἐπιμέλειά μου. Ἄλλωστε ἤξερε πιά τις κλίσεις μου αὐτὲς, γιὰτὶ κάποτε μὲ τσάκωσε νὰ κάνω κάτι ἀνάλογο. Μιὰ βραδιὰ πὺν εἶχα

πάει στὴν αὐλὴ τοῦ Καρανίκα, ἐκεῖ μέσα ὅπου κάθονταν ὁ σχολαρχῆς μὲ τοὺς δίδυμους οἰκοτρόφους του καὶ μὲ τέσσερα παιδιὰ χωριανά μου (πὺν εἶχαν ἔρθει ὕστερα ἀπὸ μᾶς στὸ σχολαρχεῖο καὶ πὺν ἔτρωγαν τις νερούλες τους ἀλάδωτες φασουλάδες μὲ τὸ ἴδιο χουλιάρι, μπορεῖ ἀπὸ ἀνέχεια, μὰ ἴσως κι ἀπὸ πρόβλεψη, γιὰ νὰ μὴν κατεβάσει κανένας τους καμμιά χουλιαριά παραπάνω), ἐκεῖ λοιπὸν, μιὰ ὥρα πὺν ἔλειπε ὁ σχολαρχῆς, βάλθηκα μόνος μου, μ' ἔβαλαν κι οἱ ἄλλοι, ν' ἀπαγγεῖλω αὐτοσχέδια μιὰ διήγηση μισοπραγματικὴ, μισοφαντασικὴ, μὲ βάση τὸ «Λήσταρχο Κρικέλα», τὸν «Υἱὸν τῆς Νυχτὸς» κι ἄλλα τέτοια μυθιστορήματα πὺν καιάφερνα ἐνδιάμεσα νὰ δανείζομαι ἀπ' τὸ Γιάννη τῆς Παπαδιάς, πρῶν ἀρτεργάτη στὸ Μοριά καὶ τὸ μόνο κάτοχο (ληστρικής ἔστω) βιβλιοθήκης σ' ἐκεῖνο τὸ ἄχαρο, τὸ ἄψυχο χωριό. Ἐλεγα λοιπὸν ἀπ' ὅσα θυμόμουν, ἔβανα κι ἄλλα δικά μου, στόλιζα τὸ λόγο, τὸν ὁμόρφαινα ὅσο μπορούσα, κι οἱ ἄλλοι μ' ἄκουγαν μὲ ὕφος παιδρὸ, χαμογελώντας λίγο περίεργα, ἐνῶ ἐγὼ ρητόρνευα ἀκράτητος, μεθυσμένος ἀπ' τὴν εὐγλωττία μου, σὰγ κανένας δικηγόρος.

—Ἐ, ἀρκεῖ τώρα, πηγαίνετε νὰ μελετήστε! ἀκούω πίσω μου μιὰ γνώριμη φωνή.

Ἦταν ὁ σχολαρχῆς μας πὺν εἶχε μπεῖ ἀθόρυβα ἀπ' τὴν αὐλόπορτα, χωρὶς νὰ τὸν προσέξω ἐγὼ, καὶ πὺν εἶχε καμει νόημα στοὺς ἄλλους νὰ μὴ μὲ σταματοῦσαν, περίεργος ν' ἀκούσει: γι' αὐτὸ ἐκεῖνοι, κάπως χαιρέκακα, χαμογελοῦσαν. Αὐτὸ μόνο εἶπε καὶ δὲν ξάμωσε νὰ μὲ μπατσίσει, ὅπως ἔκανε μὲ ἄλλους πὺν τοὺς ἔπιανε νὰ παίζουν πενταροδεκάρες, κορώνα ἢ γράμματα.

Μὰ ἐκεῖνο πὺν μοῦ στοίχιζε πιὸ πολὺ στὸ σχολαρχεῖο, πὺν μοῦ ἀφησε γιὰ ἓνα διάστημα ψυχικὸ τραῦμα, ἦταν ἓνα πάθημά μου κοντὰ στὸ σχολεῖο. Ἐκεῖ παραπέρα, ἔξω ἀπ' τὸ χάνι τοῦ Ἰσιάτσιου, ἦταν μαζωμένες πέτρες πολλὲς πὺν τις εἶχαν κατεβάσει ἀπὸ παλιὰ οἱ βροχές, ἀπ' τὴν ἀπάνω μεριά, καὶ πὺν ὅλο ἀβγάταιναν μὲ κάθε νέα κατεβασία. Ἀπὸ κεῖ περνοῦσε ὁ δρόμος μας γιὰ τὸ σκολιό, καὶ γιὰ ν' μὴ μᾶς ἐμποδίζουν στὸ βάδισμα — προ

πάντων όμως τὸν ἴδιον, φαντάζομαι—, μᾶς ἔβαλε μιὰ μέρα ὁ σχολάρχης νὰ τὶς παραμερίσουμε πετώντας τες ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ.

Εἶχα σκύψει κι ἐγὼ μὲ τοὺς ἄλλους καὶ σφρουνηζαλάγαμε μὲ τὰ δυὸ μας χέρια ἀπὸ κείνον τὸν ἀμέτροτο πετροσωρὸ, τὴν ἀχρείαστη προκοπὴ τοῦ τόπου, ὅταν ἄξαφνα ἀκοῦμε ἓνα «οἶ!» δυνατὸ καὶ σηκώνοντας τὸ κεφάλι βλέπω τὸν Κώτσιο Ράφτη, τὸ ντόπιο ἀντιζηλό μας μὲ τὰ κοντὰ παντελόνια, τὸ γιὸ τοῦ ξενοδόχου στὴν Πρεβέζα, τ' ἀγγόνι τοῦ γέρου Βλάχου, τοῦ Ἀμερικάνου, τὸν ἄνθρωπο ποὺ μᾶς ξεπερονοῦσε στὰ γαλλικὰ (γιατὶ τὸν βοηθοῦσε σ' αὐτὰ τὸ καλοκαίρι ἓνας μεγαλύτερος ξάδερφός του, μαθητὴς τοῦ γυμνασίου), αὐτὸς λοιπὸν βαστοῦσε τῶρα τὸν του φρύδι καὶ ξεφώνιζε ἀπ' τὸν πόνου. Μὲ ρίγος σ' ὄλο τὸ κορμί μου, εἶδα τὰ μάτια ὄλων νὰ στρέφονται ἀπάνω μου, ἀπάνω στὸν ἔνοχο. Ἐγὼ εἶχα πετάξει ἐκείνη τὴν καταραμένη πέτρα, ἐγὼ τὸν βάρεσα στὸ μάτι ἀπὸ ἀπροσεξία, χωρὶς νὰ καταλάβω.

Ἡ ἐργασία σταμάτησε, ὁ συμμαθητὴς μου ὀδηγήθηκε ἀπὸ δυὸ χωριανούς του στὸ σπίτι του κι ἐγὼ πέρασα γιὰ δυὸ, τρεῖς, τέσσερες μέρες τὸ μαρτύριο νὰ παρακολουθῶ ἀπὸ μακριὰ τὴν κατάστασή του ἀπὸ τὸ πρόχειρο ἱατρικὸ δελτίο ποὺ μεταφέρναν οἱ συμμαθητές του.

— Τῶρα τὸ μάτι γαλίζει, κιτρίνισε... τῶρα θὰ γκαβωθεί, θὰ πεθάνει... λέγαν ἀβγαταίνοντας ἀπὸ λογαριασμό τους.

Ἐνωθα τὸν ἑαυτὸ μου κακοῦργο, ἦμουν ἔτοιμος νὰ φύγω, ν' ἀρατίσω στὰ βουτουρού, νὰ σκαπετίσω κατὰ τὴν Κλίφκη, ἐκεῖ π' ἀναβλύζει τὸ ποτάμι, νὰ χαθῶ ἀπ' τὰ μάτια ὄλωνων, νὰ μὴν ξέρει κανένας τὸ χαμό μου, γιατί ἔτσι μοῦ ἄξιζε, αὐτὸ μοῦ χρειάζοταν. Μὰ ἔδωσε ὁ Θεὸς κι ἐπιτυχημένος ἐγίνε καλά, γύρισε στὸ σκοπὸ μὲ τὸ μάτι του δεμένο γιὰ κάμποσες ἡμέρες, γιατρεμένος μὲ κάτι ἀβγόπητες κι ἄλλα γιατροσόφια. Ἐτσι τελείωσε καὶ τὸ κακό μου καρδιοχτύπι. Ἐτσι εἶχα τυχερὸ βγάλω κανονικὰ τὸ σχολαρχεῖο.

Γι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, ποὺ πέθανε μευταῖα ξαφνικά, χωρὶς νὰ τὸν ξανανταρῶσω ἀπὸ τότε, εἶχα σκαρῶσει ἀπὸ τότε ἕνα

τετράστιχο πειραχτικὸ, ποὺ τὸ θυμοῦμαι ἀκόμα :

Νάτος καὶ ὁ Κώτσιο Ράφτης
ὁ μεγάλος μυγοχάφτης,
ποὺ πουλεῖ βρώμικα ψάρια
στὴς Πρεβέζης τὰ παζάρια.

Δὲν πουλοῦσε βέβαια ὁ ἴδιος «βρώμικα ψάρια» στὴν Πρεβέζα, μὰ ὁ πατέρας του ποὺ διατηροῦσε ἐκεῖ ἐστιατόριο. Ἄλλὰ τὸ ἔγραψα ἔτσι, τὸ συντόμεψα μὲ ποιητικὴ ἄδεια, ἀπὸ στενότητα χώρου. Ὁ ἴδιος αὐτὸς λόγος μὲ κάνει νὰ μὴ σημειώσω καὶ τόσα ἄλλα ἀπὸ κείνη τὴ ζωὴ τὴ μακρο-νὴ σὰν παραμῦθι.

Γυμναστικὴ ἐρχόταν καὶ μᾶς ἔκανε τὸ βράδι ὅποτε δὲν ἔβρεχε, ἔξω σὲ μιὰ λάκα, ὄλους μαζί, κανένα τέταρτο τῆς ὥρας, ὁ δάσκαλος ὁ Σιαφαρίκας ἀπ' τὸ γειτονικὸ χωριό. Κι ὅσο γιὰ ἐκδρομὴ, πήγαμε δυὸ φορές ὅλες ὅλες στὰ δυὸ χρόνια ποὺ μείναμε κεῖ. Τὴ μιὰ μᾶς ἀνέβασε ὁ σχολάρχης στ' «ἀρχαῖα», πέρα στὸ βουνό. Ἦταν κάτι θεόρατα ἀγκωνάρια, ἀσήκωτα ἀπ' ἀνθρώπου χέρι, ποὺ τάλεγαν κυκλώπια τείχη—αὐτὸ μονάχα ἤξερε νὰ μᾶς εἰπεῖ. Τὴν ἄλλη φορὰ ἀνεβήκαμε σ' ἓνα παρακλήσι μὲς στὸ λόγγο, ἐκεῖ πρὸς τὸ Πάτερο. Κάναμε τὸ σταυρὸ μας, κάτσαμε λίγη ὥρα κι ὕστερα ὁ σχολάρχης μᾶς ἔβαλε νὰ τοῦ μᾶσουμε ἀπὸ γύρω φουντωτὲς τσιπούρες ἀπὸ κλαρισμένα πουρνάρια, ποὺ τάθελε γιὰ τὴ φωτιά του. Αὐτὸν τὸ σκοπὸ εἶχε, φαίνεται, ἡ ἐκδρομὴ μας.

Συμμαθητρίες δὲν εἶχαμε παραπάνω ἀπόνα ζευγάρι. Ἀλλὰ δὲν εἶμαι βέβαιος ἂν ἔμειναν νὰ τελειώσουν κι οἱ δυὸ τους.

Κλείνω τὸ κεφάλαιο τοῦτο μὲ μιὰ ἀποκάλυψη ποὺ ἔκαναν οἱ χωριανοὶ μου μαθητὲς τῶν μικρότερων τάξεων σχετικὰ μὲ τὸν σχολάρχην μας. Καθὼς κάθονταν μαζί του στὴν ἴδια αὐλή, μιὰ μέρα ποὺ αὐτὸς ἄφησε τὴν πόρτα του ἀνοιχτὴ ἢ τὴν ἀνοῖξαν ἐκείνοι κι ἀρχισαν παρατόλμοι νὰ ψάχνουν βιαστικὰ στὰ χαρτιά του, μὴ βροῦν τίποτε βαθμούς, πέτυχαν ἓνα σπουδαῖο κελεπούρι : τὸ πτυχίον τοῦ σχολάρχου. Τὸ εἶδα κι ἐγὼ μὲ τὰ μάτια μου, γιατί ἦμουν

ἐκεῖ κοντὰ καὶ μὲ φώναξαν, νὰ μὴ χάσω τὴν εὐκαιρία

Κοίταξα τὸ πολυκαιρισμένο, κατακίτρινα χαρτί καὶ δὲν πίστευα τὰ μάτια μου. Τὸ πτυχίο τοῦ σχολάρχου μας ἦταν ἓνα ἀπολυτήριο γυμνασίου, τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς, μὲ βαθμὸ «καλῶς 4». Αὐτὰ ἦταν ὄλα ὄλατὰ προσόντα του, μ' αὐτὰ βγήκαμε φωστῆρες κι ἔμεῖς. Ἄν τὸ ξέραμε ἀπ' τὴν ἀρχή, μπορεῖ νὰ ξέπεφτε στὴν ὑπόληψή μας. Μὰ τὸ μάθαμε ἀργά, τῶρα ποῦ ἦταν

ἀδύνατο πιά νὰ ξεγίνουμε ἀπὸ ἐπιμελεῖς.

Ἐγὼ ὅμως δὲν εἶχα τὴν τύχη νὰ πάρω πάλι τὸ ἄριστα τῆς πρώτης χρονιάς. Ἐχασα ἓνα βαθμὸ ἀπ' τὸ ἀπολυτήριο, ἐπειδὴ ἔλειψα παραπάνω ἀπόνα μῆνα. Κι ἡ αἰτία ἦταν ὁ πόνος τοῦ αὐτιοῦ μὲ τὶς σιχαμένες συνέπειές του, αὐτὴ ἡ κρυφὴ πληγὴ ποῦ μὲ φαρμάκωσε ἀπ' τὴ ρίζα καὶ δὲ μ' ἄφησε τίποτε νὰ χαρῶ.

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

ΑΛΚΗ ΜΥΡΣΙΝΗ

ΠΑΛΗΕΣ ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΕΣ ΝΥΧΤΕΣ

*Νύχτα χειροποριάτικη, βαθειά, χωρὶς φεγγάρι,
ἀτέλειωτη ψιλὴ βροχή, σὰν θρηῆνος στὸ σκοτάδι.
Καὶ τοῦ ἀνήσυχου βορριά τὸ ὑγρὸ καὶ κροῦο χᾶδι
τῆς πολιτείας ἐπνιξαν ἀπόψε κάθε χάρη.*

*Ἀπὲς τὶς ὥρες οἱ ψυχὲς γυρίζουν ἀπ' τὸν Ἄδη
μὲ τὴν λαχτάρα ἢ τὸν κρυφὸ καημὸ τοῦ ταξιδιάρου.
Μιὰ βάρκα πάει πρὸς τὸ νησί, σάμπως χωρὶς βροχάρα
καὶ φόβια ἀπλώνει σιγαλιά, τὸ πένθιμο αὐτὸ βράδυ.*

*Τὸ Κάστρο καὶ τὰ Γιάννινα, βαριά κοιμοῦνται τώρα.
Ταχεῖα οἱ πόρτες σφάλισαν, προτοῦ ξεσπάση ἡ μπόρα
κι' ἀφώτιστο τ' ἀρχοντικοῦ τὸ κάθε παραθύρι.*

*Κανεῖς, στὴν τόση ἐρημιά, νυχτερινὸς διαβάτης.
Καὶ πάνω ἀπ' ὄλα ξάγρυπνος σὰν φύλακας προστάτης
ἢ κολασμένο φάντασμα, ὁ ἥσκιος τοῦ Βεζύρη.*

Η ΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

ΓΕΩΡΓ. ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ

ΤΟ ΣΥΡΡΑΚΟ και οι Καλαρρύτες, δυο γειτονικές κοινότητες, σκαρφαλωμένες, ή μιὰ αντίκρου τῆς ἄλλης στὰ κακοτράχαλα βουνὰ τῆς Πίνδου, ἐνῶ στὰ κράσπεδά τους περνάει ὁ Ἄνω Ἀραχθός ἤχημαζαν πρὶν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση ὅσο λίγες Ἑλληνικὲς κοινότητες τότε και ἀργότερα. Ἡ χρυσοχοϊκὴ και ἡ ἀσημουργία καθὼς και ἡ ἀγγειοπλαστικὴ τῶν Καλαρρυτῶν και τὰ μάλλινα ὑφαντὰ τοῦ Συρράκου εἶχαν κατακλύσει τίς ἀγορὰς τῆς Μεσογείου ἕως τὸ Γιβραλτάρ. Τὰ περὶ φημα ἀδαμαντοπωλεία — ἀπὸ τὰ καλύτερα τῆς Εὐρώπης — τῶν ἀδελφῶν Βούλγαρη στὴ Ρώμη, πού ἀκμάζουν στίς ἡμέρες μας, εἶναι δείγμα ἀλλὰ και λείψανο τῆς ἀκμῆς τῶν Καλαρρυτῶν. Οἱ κοινότητες αὐτὲς καταστράφηκαν τὸ 1821, ἀφοῦ ἐπανεστάτησαν με ἀρχηγούς τὸν Ἰω. Κωλέτιη (Συρράκο) και Τουρτούρη (Καλαρρύτες). Ἀπὸ τότε δὲν ξαναῆσαν τὴν παλαιὰ τους ἀκμὴ ἀλλὰ πάντα γνώρισαν σχετικὴ εὐημερία, ἀφοῦ πρὶν ἀπὸ τὸ 1940 εἶχαν περὶ τὰ 35 — 40 χιλ. πρόβατα οἱ δυο κοινότητες μαζί.

Ἔτσι ἐξηγεῖται πὼς και ἡ οἰκογένεια Ζαλοκώστα ἐγκατεστάθηκε γιὰ ἐμπορικοὺς λόγους στὸ Λιβόρνο πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 21 ὅπου ὁ ποιητὴς (παιδὶ τότε και σχεδὸν ἑφηβος) ἀκολούθησε ἐγκυκλοπαιδικὰ μαθήματα προσριζόμενος νὰ γίνῃ ἕνας ἀνθρωπος τῶν γραμμάτων ἢ τῆς ἐπιστήμης. Ἄλλ' ὁ ἐνθουσιώδης Ἑπειρωτὴς, μόλις ἄκουσε πὼς ἡ πατρίδα του πῆρε τὰ ὄπλα, φεύγει μόλις 17 ἐτῶν ἀπὸ τὴν Ἰταλία και ἔρχεται νὰ πολεμήσῃ γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ λευτεριά. Μάχεται με ἀρχηγούς τὸν Παπασταθόπουλο, τὸν Καρυστάκη και τὸν Τσώρτς (Tshurch).

Τὸ ἀγνὸ ἑλληνόπουλο δὲν ξαναγύρισε στὴν Ἰταλία, οὔτε σὶδ ἐρημωμένο Συρράκο. Ἐγκατεστάθηκε στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα, ὅπου ἐγένετο ἀξιωματικὸς τῆς Χωροφυλακῆς. Ἡ ἀρματολικὴ ψυχὴ του ἐκδηλώνεται στὰ τραγούδιαιτου, και ἡ μοῦσα του, μπαρουτοκαπνισμένη ἀπὸ τοὺς καπνοὺς τῆς μάχης και τὴ χλασθὴ, ἀπῆχετῃς ὡς ἀλαλαγμούς τῆς και ἔχει ἕναν τόνον ὑψηλὸν και γενναῖο. Τέτοιες ἄλλως τε ἦσαν και οἱ ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν ἐκείνων και τοῦ κό-

σμου ἐκείνου πού εἶχε ζήσει, εἶχε ἀναπνεύσει και εἶχε γνωρίσει ἀπὸ σιμὰ τὴ ζωὴ τοῦ πολέμου, τὸν ἀέρα τῆς λεβεντιάς και τοὺς ἡρώες τοῦ ἀγῶνα.

Ἡ «Μάχη τοῦ Σοβολάκου» εἶναι ἀπὸ τὰ πρῶτα προϊόντα τῆς μούσας του και τὰ σχετικῶς ἀτεχνότερα. Ὅμως εἶναι ἕνα δείγμα τῆς τέχνης τοῦ ποιητῆ πού ἐμπνεύσθηκε τὸ ποίημα αὐτὸ ἀπὸ τίς ἀναμνήσεις του.

Τὸ «Χάνι τῆς Γραβιάς», ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα τραγούδια τοῦ εἴδους του ἐνέπνευσε και ἐνθουσίασε πολλὰς γεννεὰς Ἑλληνοπαίδων με τὴ δύναμη τῶν εἰκόνων, τὸ λαμπρὸ ὄρος του και τὴν ἀποθέωση τῆς λεβεντιάς. Τὸ ποίημα αὐτὸ τοῦ Ζαλοκώστα δὲν συνετέλεσε λίγο και γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς φήμης τοῦ Ἀνδρούτσου. Οἱ στίχοι του!

«ἀλλ' εἶδω, ὦ υἱὸ τοῦ προφήτου
μιναρὸν δὲν θὰ βρῆς ὑψηλὸν
τὸ «Ἀλλάχ» νὰ ἀνακράξῃς»

ἀπηχοῦσαν σ' αὐτιὰ τῶν περυσμένων γενεῶν, ὅπως στὴν ἐποχὴ μας τὸ θρυλικὸ «ἄχι». Δὲν θὰ βρῆ πλέον στὴν Ἑλλάδα κανένας μουεζίνης μιναρὸν γιὰ ν' ἀνακράξῃ τὸ «Ἀλλάχ». Ὁχι, δὲν θὰ βρῆ. Ἔτσι καταλαβαίνουμε καλύτερα, ἂν ἔχι τὴ λυρικὴ, ἀλλὰ τοῦλάχιστον τὴν ἱστορικὴ σημασία τοῦ διαλόγου πού ὑπάρχει σ' αὐτὸ τὸ ποίημα.

Ἡ «Βότταρης» εἶναι τὸ κύκνειον ὄσμα του και τὸ ἀριστουργηματὸ του. Κρῖμα πού ἔμεινε ἀτελές.

Οἱ οἰκογενειακοὺς του ἀτυχίες (7 παιδιὰ στὸν τάφο) γρήγορα ἀδήγησαν και τὸν ἀτυχοπατέρα στὸν ἄλλο κόσμον. Ἀπηχίσεις τοῦ πατρικοῦ πόνου του ἔχουμε τὰ μικρὰ λυρικὰ του γραμμένα τὰ πῶς πολλὰ στὴ δημοτικὴ. Ὁ Ζαλοκώστας χειρίζονταν τὴ δημοτικὴ με πραγματικὴ μυσταρία και ἂν οἱ ποιητικοὶ διαγωνισμοὶ δὲν τὸν ὑποχρέωναν νὰ γράψῃ στὴν καθαρεύουσα, ἴσως θὰ μες ἔδινε πῶς πολλὰ δείγματα τῆς τέχνης του στὴ γλῶσσα, πού οἱ λόγοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης περιφρονουῦσαν, και θὰ δικαίωνε τὴν ποιητικὴν του φήμη ὡς λαμπρὸν ποιητὴ ὄχι μόνο στὴν ἐποχὴ του, ἀλλὰ και πῶς ἀργότερα.

Γ.Σ.

ΤΟ ΧΑΝΙ ΤΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ

B'

Καθώς ὅταν βορραῶς ὀιγοβόλος
Μὲ ἀκάθεκτον πνέη ὀρμήν,
Κι' ὁ βαθὺς τοῦ πελάγου πυθμὴν
Κατασείεται ὅλος·

Τῶν ἐχθρῶν οὕτω σείει τὰ στήθη
Κραταιὰ ψυχοβόρος ὀργή,
Καὶ ἀκούεται λύσσης κραυγὴ
Ἀπὸ τ' ἄμετρα πλήθη.

Σῶμα μέγα, πυκνόν, ταραχῶδες,
Ἀλαλάζον ὀρμᾶ μὲ κραυγὴν,
Καὶ βαρύδουπον σκάπτουν τὴν γῆν
Σιδηροὶ ἵππων πόδες.

Ἄλλ' ἀκοίμητον πῦρ ἐκ τῆς μάνδρας
Τοὺς ὀρμώντας προσβάλλει ἐχθρούς,
Κ' ἐξαπλόνει τριγύρω νεκρούς,
Νεκρούς ἵππους καὶ ἀνδρας.

Οὔτε ἐν ὄπλον εἰς μάτην καπνίζει,
Οὔτε ἐν ὄπλον εἰς μάτην βροντᾶ·
Κάθε βόλι συρίζον πετᾶ
Καὶ τὰ κρέατα σχίζει.

Περιίπτατ' ἐκεῖ πολυαίμων
Ἐν νεφέλαις καπνοῦ καὶ πυρός,
Μὲ τὸ βλέμμα δοιμύ, φοβερός
Τοῦ ὀλέθρου ὁ δαίμων.

Ταχυθάνατον πέλεκυν σείει,
Καὶ ἀκόρεστον βλέμμα κολλᾶ
Ὅπου αἵματα ῥέουν πολλά,
Ὅπου θνήσκουν ἀνδρεῖοι.

Ἡ κλαγγὴ ὡς γλυκὸφθογγον μέλος
Τοῦ θηρίου τὰ ὦτα κτυπᾶ,
Καὶ τὰ μέλανα χεῖλη τοῦ σπᾶ
Καταχθόνιος γέλως.

Τὸ πᾶν βλέπει μὲ ὄψιν ἀγροίαν
Τὴν φοριζότρια κόμην κινῶν,
Ὡς ὁ λέων ὀπότεν πεινῶν
Ἐνεδρεύη τὴν λείαν.

Κατοφλέγει ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ
Τὰς ψυχὰς τῶν ἀνδρῶν ἡ ὀργή,
Καὶ ἡχεῖ κ' ἡ περίβουρος γῆ
Καὶ οἱ λόγγοι κ' οἱ βράχοι.

Η ΑΝΑΧΩΡΗΣΙΣ ΤΗΣ

Ἐυπνῶ καὶ μοῦ εἶπαν, ἔφυγεν ἡ κόρη ποῦ ἀγαποῦσα,
Καὶ κατεβαίνω στὸ γιαιό,
Τὴν θάλασσα παρακαλῶ
Τὴν πικροκυματοῦσα.

Ἐγὼ τὰ πρῶτοδέχτηκα τ' ἀφράτα τῆς τὰ κάλλη,
Μοῦ εἶπε ἓνα κῦμα, καὶ γι' αὐτὸ
Μὲ πόθο καὶ μὲ γογγυτὸ
Φιλῶ τὸ περιγιάλι.

Τὰ μάτια τῆς, ἐρώτησα, μὴν ἦταν δακρυσμένα·
Ἐνα ἄλλο κῦμα μου μιλεῖ·
— Σὰν τὸ χαρούμενο πουλὶ
Ἐπήγαινε στὰ ξένα.

Τὸ τρίτο κῦμα ἐρώτησα· ἐμὲ γιὰτὶ νὰ ἀφήσῃ
Νὰ κλαίγω καὶ νὰ λαχταρῶ·
Περνάει τὸ κῦμα τὸ σκληρὸ
Χωρὶς νὰ μοῦ μιλήσῃ.

Ο ΒΟΡΡΕΙΑΣ ΠΟΥ Τ' ΑΡΝΑΚΙΑ ΠΑΓΟΝΕΙ

Ἦτον νύχτα εἰς τὴν στέγη ἐβογοῦσε
 Ὁ βορειᾶς, καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι,
 Τὶ μεγάλο κακὸ νὰ ἐμνηοῦσε
 Ὁ βορειᾶς ποῦ τ' ἀρνάκια παγόνει ;

Μὲς στὸ σπίτι μιὰ χαροκαμένη,
 Μιὰ μητέρα ἀπὸ πόνου γεμάτη,
 Στοῦ παιδιοῦ της τὴν κούνια σκυμμένη
 Δέκα νύχταις δὲν ἔκλειγε μάτι.

Εἶχε τρία παιδιά πεθαμμένα,
 Ἀγγελούδια, λευκὰ σὰν τὸ κρίνο.
 Κ' ἓνα μόνον τῆς ἔμεινε, ἓνα,
 Καὶ στὸν τάφο κοντὰ ἦτον κ' ἐκείνο.

Τὸν γιατρὸ καθὼς εἶδε, ἐσηκώθη
 Σὰν τρελλή. Ὅλοι γύρω ἔσωπαῖναν·
 Φλογεροὶ τῆς ψυχῆς της οἱ πόθοι
 Μὲ τὰ λόγι' ἀπ' τὸ στόμα της βγαῖναν

Τὸ παιδί της μὲ κλάμμα ἐβογοῦσε
 Ὡς νὰ ἐζήτηε τὸ δόλιο βοήθεια,
 Κ' ἡ μητέρα σιμὰ ἐθρηνοῦσε
 Μὲ λαχτάρα χτυπώντας τὰ στήθια.

«ὦ, κακὸ ποῦ μ' εὔρηκε μεγάλο !
 Τὸ παιδί μου, Γιατρέ, τὸ παιδί μου...
 Ἐνα τῶχω, δὲν μ' ἔμεινε ἄλλο·
 Σῶσέ μουτο, καὶ παρ' τὴν ψυχὴ μου.»

Τὰ γογγύσματα ἐκεῖνα καὶ οἱ θρήνοι
 Ἐπληγόναν βαθειὰ τὴν ψυχὴ μου.
 Σύντροφός μου ἡ ταλαίπωρος ἐκείνη,
 Ἄχ, καὶ τὸ ἄρρωστο ἦτον παιδί μου.

Κι' ὁ γιατρὸς μὲ τὰ μάτια σκυμμένα
 Πολλὴν ὥρα δὲν ἀνοιξε στόμα.
 Τέλος πάντων—ἄχ, λόγια χαμένα—
 «Μὴ φοβᾶσαι, τῆς εἶπεν ἀκόμα.»

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴ στέγη ἐβογοῦσε
 Ὁ βορειᾶς, καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
 Ἄχ, μεγάλο κακὸ μοῦ ἐμνηοῦσε
 Ὁ βορειᾶς ποῦ τ' ἀρνάκια παγόνει.

Κ' ἐκαμώθη πῶς θέλει νὰ σκύψη
 Στὸ παιδί, καὶ νὰ ἰδῆ τὸ σφυγμὸ του.
 Ἐνα δάκρυ προσπάθαε νὰ κρύψη
 Ποῦ κατέβ' εἰς τ' ὠχρὸ πρόσωπό του.

Στοῦ σπιτιοῦ μας τὴ στέγη ἐβογοῦσε
 Ὁ βορειᾶς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
 Ἄχ, μεγάλο κακὸ μᾶς μνηοῦσε
 Ὁ βορειᾶς ποῦ τ' ἀρνάκια παγόνει.

Ἡ μητέρα ποτὲ δακρυσμένο
 Τοῦ γιατροῦ νὰ μὴ νοιώσῃ τὸ μάτι,
 Ὅταν ἔχει βαρεῖα ξαπλωμένο
 Τὸ παιδί της σὲ πόνου κρεββάτι !

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΟΔΗΜΟΥΣΑΝ ΨΥΧΗΝ ΜΟΥ

Τώρα ποῦ χαμοκέρασα μωχοβολᾶν στὴ φτέρη,
 Ποῦ ἀνοίγει τ' ἄνθη ἢ μυγδαλιά,
 Ποῦ κρυφοσμύγουν τὰ πουλιά
 Καὶ παίζουν τέρι - τέρι.

Τώρα ποῦ ντύθηκεν ἡ γῆ νυφιάτικο στολίδι—
 Ἄχ ναί !— καὶ ἡ θάλασσα χρυσῇ
 Λαμποκοπάει, ποῦ πᾶς ἐσὺ
 Στὸ θλιβερὸ ταξίδι ;

Χῦσε ψυχὴ, μιὰ δέσει στους οὐρανούς καὶ στάσου,
 Καὶ μὴ στὸ μαῦρο χῶμα, μὴ
 Ἄφνης τ' ὠμορφο κορμί
 Καὶ τὰ ξανθὰ μαλλιά σου.

Ψυχὴ ! μ' ἀφίνεις ἔρημο, ψυχὴ λαχταρισμένη !
 Δέτε πῶς κλαίγω, πῶς πονῶ,
 Ἄγγελοι ποῦ στὸν οὐρανὸ
 Τὴν πᾶτε δειλιασμένη !

Κρατήστε, ἄγγελοι, τὰ φτερά, καὶ αὐτὴ νὰ σταματήσῃ
 Σταῖς ὠμορφιαῖς τῶν λουλουδιῶν,
 Καὶ στὰ παιχνίδια τῶν παιδιῶν
 Τὰ μάτια νὰ γυρίσῃ.

Ὅχι ! παιχνίδια νὰ μὴ ἰδῇ ἐδῶ στὸν κόσμον κάτου,
 Μήτε λουλούδια δροσερά !
 Ν' ἀκούσῃ μόνον θλιβερὰ
 Τραγούδια τοῦ θανάτου.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ Η ΜΟΥΣΑ ΤΟΥ

- Ἀπέφευγα τὴν ταραχὴ, ταῖς ἐρημιαῖς ζητοῦσα,
 Γιατὶ εἶχα πόνον εἰς τὴν ψυχὴν καὶ λάβρα εἰς τὴν καρδιά μου·
 Στὸ πείσμα τοῦ δασκάλου μου ἐκάθησε κοντὰ μου
 Ἀγγελοπρόσωπη θεά, καμαρωμένη Μοῦσα.
 Μουρμούριζε στὰ πόδια μου νερὸ σὰν τὸ κρουστάλλι,
 Μὲ τριγυρίζαν λεημονιῶν οἱ μοσχοβόλοι κλώνοι,
 Ἐνα γλυκύστομο πουλὶ ἀρχίνησε νὰ ψάλλῃ . . .
 Τὴν Μοῦσα δὲν τὴν ἔβλεπα, δὲν τᾶκουγα ταηδόνη.
 Μὲ τὸ λευκὸ χεράκι τῆς μ' ἐξύπνισεν ἡ Μοῦσα,
 Καὶ μ' εἶδε μὲ τὰ μάτια τῆς τ' ἀγγελοκαμωμένα.
 —Φεῦγα, τῆς εἶπα, Μάγισσα· τί θέλεις ἀπ' ἐμένα ;
 Καὶ γόρβουα νὰ σηκωθῶ καὶ πάλι δὲν μποροῦσα.
 —Ὁ δάσκαλος, εἶπεν αὐτῇ, σοῦ ἐπάγωγες τὸ αἶμα ;
 Δάσκαλος ποὺ κατηγορεῖ καὶ τίποτε δὲν γράφει.
 Ὡ μὴ πιστεύης ἄνθρωπο πῶχει νεκρὸ τὸ βλέμμα,
 Ὅπῶχει χεῖλη ἀγέλαστα καὶ πρόσωπο σὰ θειάφι.
 —Ἀλήθεια λές· ὁ δάσκαλος μοῦ γύρισε τὴ γνώμη,
 Καὶ ἀπαλισμένος σήμερα θὰ κάψω τὰ χαρτιά μου.
 Φαρμακερὰ τὰ λόγια του ἐβουῖσαν στὰ αὐτιά μου ;
 «Εἰς τὴν Ἑλλάδα ποιητῆς δὲν ἐγεννήθη ἀκόμη».
 —Ψέμματα σοῦ εἶπε, ψέμματα· ὁ φθόνος τὸν σκοτώνει,
 Καὶ ἔχουν χολὴ τὰ σπλάχνα του καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ φαρμάκι·
 Ὁ κόρακας δὲν ἠμπορεῖ νὰ ψάλλῃ σὰν τ' ἀηδόνη,
 Καὶ ῥοκαναεῖ τὰ σπλάχνα του τοῦ φθόνου τὸ σαράκι.
 Ἀκοῦς τ' ἀηδόνη πῶς λαλεῖ ; Ἀνθὸς μοσχοβολαεῖ,
 Καὶ κρουσταλλένιας ρεμματιᾶς τὸ κῦμα μουρμούριζει.
 Ἡ δάφνη ἀκαλλιέργητη στὴν γῆν αὐτὴν ἀνθίζει,
 Γράψε· τὸ πρόσωπο τῆς γῆς καὶ ὁ οὐρανὸς γελάει.
 Εἶπε καὶ αἰσθάνθηκα φωτιὰ στὰ σωθικά μου νέα . . .
 Αἶ δάσκαλε, τοὺς στίχους μου δὲν θέλω νὰ τοὺς κάψω,
 Θὰ γράψω· κατηγορεῖ με ὅσῳ νὰ ζῆς, θὰ γράψω.
 Ἐσὺ εἶσαι τόσο ἀσχημος, καὶ ἡ Μοῦσα τόσο ἀγαία,

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΡΩΤΑ

Ἐνθα γοργὸς τὸ θεῦμά του
 Ὁ Κηφισσὸς κυλίνει
 Καὶ τὰ χλωρὰ φυλλώματα
 Πνοή ζεφύρου σείει,
 Ἀγάπης ψάλλον ἕσματα
 Ἀκούεται πτηνόν

Τὰ ρόδα θάλλουν εὖοσμα
 Ἐν μέσῳ τοῦ λειμῶνος,
 Καὶ πέλειαι φιλέρωτες,
 Λευκότεραι χιόνος,
 Φέρουν ἐκεῖ τὴν Κύπριδα
 Ἀπὸ τὸν οὐρανόν.

Ὅρχοῦντ' αἱ Ὠραι, κύκλωθεν
 Κρατοῦσαι μύρτου κλάδον,
 Καὶ τοῦ Πανὸς τὸ σπήλαιον
 Καὶ τ' ἄλση τῶν Δρυάδων
 Μίαν φωνήν, τοῦ ἔρωτος
 Ἐκχύνουν τὴν φωνήν.

Τ' ἄστρα τιμοῦν τὸ νεῦμα μου,
 Γελᾷ πᾶν ὅ,τι θίγω,
 Καὶ τῆς αὐγῆς μ' ἐν φίλημα
 Τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνοίγω,
 Τὴν νυκτιπόλον Ἀνασσαν
 Μ' ἐν νεῦμα κυβερνῶ

Ἐγὼ πρωτόθρονος
 Θεοὺς ἐξουσιάζω,
 Κ' ἐπὶ τῆς γῆς τὸ πρόσωπον
 Τὰ δῶρά μου μοιράζω,
 Καλλύνων μ' ἐν μεδίαιμα
 Τοῦ κόσμου τὴν σκηνήν.

Τρέφω μὲ πῦρ γλυκύτατον
 Τῶν δένδρων τὰς ὀπώρας
 Καὶ κυβερνῶ τὸ πλούσιον
 Βασίλειον τῆς φλώρας
 Ἄβρον ἐπὶ τὴν θάλασσαν
 Τὸν ζέφυρον κινῶ.

Εἴτε ὁ Φοῖβος γόνιμος
 Τὴν γῆν αὐτὴν θερμαίνει,
 Εἴτε ἡ νύξ ἐπέρχεται
 Μὲ τ' ἄστρα στολισμένη
 Ὁ ἔρως παντοδύναμος
 Τὸ σκῆπτρον του κρατεῖ.

Οἱ ὄνειροί μου, σείοντες
 Τῶν νέων τὴν καρδίαν,
 Στέμματα εἶναι σκέποντα
 Τὴν μαύρην ἐρημίαν,
 Τοῦ ἔρωτος τὴν δύναμιν
 λατρεύετε, θνητοί!

ΤΟ ΣΠΑΘΙ ΚΑΙ Η ΚΟΡΩΝΑ

Εἰς τὰ τεῖχη ἀντιβοῖζει
 Ἡ φωνὴ τοῦ Κωνσταντίνου·
 Συμβουλεύει, φοβερίζει,
 Παρασταίνει ζωντανή,
 Μὲ τὴν γλῶσσα τοῦ κινδύνου,
 Τῆς φυγῆς τὴν ἐντροπή.

Καὶ οἱ στενότεροι δικοὶ του
 Ἐσκορπίσαν μὲ τὰ πλήθη,
 Ἡ βασιλικὴ φωνὴ του
 Δὲν ἀκούγεται ἀπὸ αὐτούς·
 Εἶναι φόβος εἰς τὰ στήθη,
 Εἶναι στὰ ποδάρια ὁ νοῦς.

Μόνος τότε, τὸ λιοντάρι,
 Ρίχνει μάτι βουρκωμένο
 Στὸ ἱερὸ Προσκυνητᾶρι
 Πῶδειχνεν ἀπὸ μακρὰ
 Τὸν σταυρὸ τοῦ ἀνιψωμένο
 Γιὰ τὴν ὕστερη φορὰ.

Μισοφέγγαρο ἐκεῖ ἐπάνω,
 Ὅχι, ἐγὼ δὲν θὰ ἀντικρύσω !
 Σκῆπρο, θρόνε, ὄλα σᾶς χάνω,
 Μόνη μὲ ἔμεινε τιμὴ,
 Πλὴν τὸ αἶμα ποῦ θὰ χύσω
 Θάνατι ἀδιάκοπη βοή·

Στὴν κατόπι μου δουλεία
 Τὲς ψυχὲς μὲ ἀνδριὰ θὰ βάφῃ,
 Καὶ στὰ στήθη ἡ ἐλευθερία,
 Θὰ σκορπίζη μυστικά,
 Ὡς σκορπίζει τὸ χωράφι,
 Ὡς ψωμίζουσι τὰ σπαρτά.

Η ΤΥΦΛΗ ΑΝΘΟΠΩΛΙΣ

(Ἐδουάρδου Βουλβερ — Μετάφρασις : Γ. Ζαλοκώστα)

Ἄγοράσατέ μου τ' ἄνθη !
 Τοῦ φωτός μου στερημένη,
 Ἔρχομαι μακρόθεν ξένη
 Καὶ τὸν οἶκτον σας ζητῶ.
 Ἄν τὴν γῆν ὠραίαν λέγουν,
 (Σὺ ὁ βλέπων μόνον κρίνε !)
 Τ' ἄνθη μου καρποὶ τῆς εἶναι,
 Τ' ἄνθη ταῦτα ποῦ κρατῶ.

Θάλλουν ἔτι ; ἐγὼ κρίνω
 Ἄπὸ μόνην τὴν ἀφήν των.
 Πρὸ μικροῦ ἀπὸ τὴν γῆν των
 Τὰ συνέλεξα νωπά.
 Τῆς αὐγῆς τὸ πνεῦμα τώρα
 Ὡ θαρρῶ, πῶς μουρμουρίζει,
 θαρρῶ τώρα πῶς δροσίζει
 Τ' ἄνθη μου τὰ χαρωπά.

Ὡ, ἰδέτε τα πῶς λάμπουν·
 Ἦσαν μοσχομυρισμένα,
 Εἰς τοὺς κόλπους φυλαγμένα,
 Τῆς καλῆς μητρὸς των γῆς.
 Ὅταν ἄπλωνα νὰ κόψω,
 Μύρον ἦτο ἡ γῆ ὅλη
 Κι' ἔλαμπον οἱ φωτοβόλοι
 Μαργαρίται τῆς αὐγῆς.

ΤΟΥ ΓΕΡΟΜΟΥΡΤΟΥ Η ΚΟΡΗ

(Κατὰ τὸ Ἰλλυρικόν)

- Τοῦ Γερομοῦρτου στείλανε φερμάνι ἀπὸ τὴν Πόλη,
 Καὶ τὸ διαβάσει ὁ Χότζας του καὶ ὁ Γερομοῦρτος κλαίγει.
- Σὲ σένα, Βουλγαρίας Σπαχή, σὲ σένα, Γερομοῦρτο.
 Ζώσου τὸ δαμασκι σπαθὶ καὶ σέλλωσ' τῆλογὸ σου,
 Καὶ σίρε ναῦρης τὸν πασᾶ, τὸν πρῶτο τὸ Βεζύρη,
 Ποῦ πολεμᾶ τὸν Μόσκοβο στῆς Ἀδριανές τὸν κάμπο.
 Ὁ Γερομοῦρτος τ' ἄκουσε, βαρεῖά τοῦ κακοφάνη.
 Μιά κόρην εἶχε λιγερὴ τοῦ γιοῦ του θυγατέρα,
 Τοῦ γιοῦ του τοῦ μονάκριβου, ποὶ σκότωσαν οἱ κλέφταις.
 Γραμμένα εἶχε στὸ πρόσωπο τ' Ἀπρίλη τὰ λουλούδια,
 Δροσάτη σὰν τὴν ἀναιξη, ψηλὴ σὰν κικαρίσσι.
- Τ' ἔχεις, παππού, καὶ θλίβεσαι καὶ κλαῖς φαρμακωμένα ;
 Μὴν ἦλθαν κλέφταις στὰ χωριά καὶ σ' ἔκαψαν τὰ σάκια,
 Ἦ ὁ μαῦρος σου ἀρρώστησεν ὁ πολυγαγατημένος.
- Δὲν ἦλθαν κλέφταις στὰ χωριά, δὲν μ' ἔκαψαν τὰ σάκια,
 Καὶ ὁ μαῦρος δὲν μοῦ ἀρρώστησεν ὁ πολυγαγατημένος.
 Μοῦ στείλανε φαρμακερὸ φερμάνι ἀπὸ τὴν Πόλη,
 Μοῦ λέν νὰ ζώσω τὸ σπαθί, τὸν μαῦρον νὰ σελλώσω,
 Νὰ πύγω ναῦρω τὸν πασᾶ, τὸ πρῶτο τὸ Βεζύρη,
 Ποῦ πολεμᾶ τὸν Μόσκοβο στῆς Ἀδριανές τὸν κάμπο,
 Κι' ἐγὼ ἔμαι γέρος, κόρη μου, γέρος καὶ παθιασμένος,
 Δὲν ἔχω χέρια γιὰ σπαθὶ καὶ πλάταις γιὰ τὸν μαῦρο.
- Ἐγὼ γιὰ σένα ζώνομαι, παππού τὸ δαμασκι σου,
 Τὰ κριβοταγιασμένο σου ἐγὼ καθάλλικεῖο.
 Δὸς μου τοῦ γιοῦ σου πῆματα καὶ τὰ χρυσᾶ τσακράζια,
 Ταῖς καπνισταῖς πιστόλαις του καὶ τὸ βάρὸ τουφέκι.
 Καὶ στὸν πασᾶ, στὴν Ἀδριανέ, ἐπῆγε ἀρματωμένη,
 Ἀρματωμένη σὰν τοὺς νηαῖς, σὰν τῆζια καλλιπάρια.
 Ἐκεί ποῦ ἡ κόρη ἐδιαφάνε παρκαμεροῖσιν ὄλοι.
 Χαρὰ στὸν νηόν, ἐλέγητε, τὸν γιὸ τοῦ Γερομοῦρτου,
 Πῶχει τὸ μαῦρο γλήγορο καὶ τ' ἄρματα ἀσημένια !
 Πασᾶ τὴν κόρη ἐκάματε στὸν πόλεμο τὸν πρῶτο,
 Στὸν πόλεμο τὸ δεύτερο ἐγίνηκε Βεζύρης.
 Καρεῖς δὲν τὴν ἐγνώρισε τὴν ἀνδρειωμένη κόρη,
 Ὁ γιὸς τοῦ Καπετάνπασα δὲν τρώγει δὲν κοιμάται
 Πιάνει καὶ γράφει μιὰ γραφὴ καὶ τὴν ξεπροβοδαίει.
- Ἀφέντη μου, πατέρα μου, τῆς δαίλασος ἀφέντη,
 Φοβοῦμαι καὶ ὁ Βεζύρης μας δὲν εἶναι ἐκεῖος ποὺ δείχνει,

- Γιατί ἔχει πάτημα ἀλαφρὸ καὶ πρόσωπο δροσάτο.
 Σὰν νᾶχω κάτι μέσα μου, μοῦ λέει πῶς εἶναι κόρη,
 — Ὁμέρη μου, λεβέντη μου, βλαστάρι τῆς καρδιᾶς μου,
 Ἐσὺ ἔχεις κάτι μέσα σου ποὺ μοιάζει σὰν ἀγάπη.
 Ἐβγα μὲ τὸν Βεζύρη σου νὰ ῥίξετε τὴν πέτρα·
 Ἄν σὲ διαβῆ, παλέψετε στὰ τρυφερὰ χορτάρια,
 Μὰ ἂν δῆς τὰ χόρτα νὰ στρωθοῦν ἀπὸ τὸ πέσιμό του,
 Σύρτε νὰ κολυμβήσετε στὸ δροσερὸ ποτάμι.
 Ῥίχνουν τὴν πέτρα, ἡ λιγερὴ μακρύτερα τῆ ῥίχνει,
 Παλεύουνε, καὶ ἡ λιγερὴ τῆς γῆς τὰ χόρτα στρώνει,
 Ἐπῆγαν στὸ κολύμβημα, στὸ δροσερὸ ποτάμι,
 Καὶ ἐκεῖ ποὺ ξεθιλύκοναν τὰ ὀλόχρυσά γελέκια,
 Ἀρματωμένος ἔφθασε τρεχάτος καβαλλάρης.
 — Κακοὶ γειτόνοι ἐπάτησαν τὰ σπίτια τοῦ παπποῦ σου
 Καὶ χίλιοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἑπτὰ χιλιάδες ὄλοι,
 Ἀρπάζουν γιδοπρόβατα καὶ καΐνε τὰ χωριά του·
 Ὁ Γερομοῦρτος πολεμᾷ στὸ κάστρο του κλεισμένος.—
 Ἀρπάζει ἡ κόρη τὸ σπαθί, στὸν μαῦρον ἀνεβαίνει,
 Καὶ ἀγέρας εἰς τὴν πλάτη τῆς χουσαῖ μαλλιά ἀνεμίζει.
 Ὀγλήγορη σὰν ἀστραπὴ διαβαίνει τὸ ποτάμι,
 Καὶ τὸν Ὁμέρη χαιρετᾷ γερονῶντας τὸ κεφάλι.
 — Σὲ ἐνίκησα στὸ πάλεμα, σὲ ἐνίκησα στὴν πέτρα,
 Μὰ στὸ ποτάμι, Ὁμέρη μου . . . εἶπε πῶς ὠνειρεύθης.—
 Κεντάει τὸν μαῦρον εἰς τὴν κοιλιὰ καὶ χάνεται στὴ σκόνῃ.

Τ Α Μ Ν Η Μ Α Τ Α

(Ὀῦγου Φοσκόλου—Μετάφρασις : Γ. Ζαλοκώστα)

Τί χρησιμεύ' εἰς τοὺς νεκροὺς σκιὰ κυπαρισσίνη ;
 Ὁ τάφος, ὅταν βρέχονται τὰ κρῦα μαρμαρᾶ του
 Μὲ δάκρυα παρήγορα, μήπως αὐτὸς καλλύνη,
 Μήπως τελῆ γλυκύτερον τὸν ὕπνον τοῦ θανάτου ;

Θὰ παύσῃ δι' ἐμὲ τὸ φῶς ὁ Φοῖβος ἐπιχέων
 Εἰς τὰ ὠραῖα τῶν φυτῶν καὶ τῶν ἐμψύχων γένῃ,
 Καὶ ἡ χορεία τῶν Ὠρῶν δὲν θέλει διαβαίνει
 Πλήρης ἐλπίδων μελλουσῶν ἐνώπιόν μου πλέον.

Καὶ δὲν θ' ἀκούω τὴν μολπὴν τῶν λυπηρῶν σου στίχων,
 Καὶ θὰ σβεσθῇ διὰ παντὸς εἰς ταύτην τὴν καρδίαν

Τῆς Μούσης καὶ τοῦ ἔρωτος τὸ πνεῦμα, ὅπερ εἶχον
Ὡς μόνην τῆς πλανήτιδος ζωῆς παρηγορίαν.

Ἐν κρύον τότε μάρμαρον... ὦ φίλε, τί ἀξίζει
Ἐν μάρμαρον τὰ κρυερὰ ὀστέα μας διακρίνον
Ἀπὸ τὴν ἄμετρον πληθὺν ὀστέων ἀνθρωπίνων,
Ὅσα κ' εἰς γῆν κ' εἰς θάλασσαν ὁ θάνατος σκορπίζει :

Αἶ, Πανδεμόντη ! κ' ἡ ἐλπίς, πασῶν θεῶν ὑστάτη,
Φεύγει τοὺς τάφους καὶ αὐτή, καὶ πεπρωμένη λήθη
Ὡς κτήμα της τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου δράττει
Καὶ τὰ ἐγκρύπτ' εἰς ζοφερὰ νυκτὸς μελαίνης στήθη.

Καὶ δύναμις της ἐνεργὸς ἐν ἰσχυρᾷ κινήσει
Τὸ πᾶν ἐδῶ καταπονεῖ καὶ ἀνθρωπον καὶ μνῆμα
Καὶ πεδιάδα καὶ βουνὸν καὶ οὐρανὸν καὶ κῦμα
Ὁ γέρον Χρόνος μ' ἄλλην του χρεῖαν περιτυλίσει.

Πλὴν πρὸ τοῦ χρόνου διὰ τί φθονεῖ τὰ ὄνειρά του,
Ὡ, διὰ τί ὁ ἀνθρωπος τὴν πλάνην του σκεδάζει,
Τὴν πλάνην, ἣτις κ' εἰς αὐτοὺς τοὺς κόλπους τοῦ θανάτου
Μειώρων εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς λήθης τὸν βαστάζει :

Τάχα δὲν ζῆ καὶ ὑπὸ γῆν ὀπότεν σιωπήση,
Ὅποτεν παύση δι' αὐτὸν τὸ μέλος τῆς ἡμέρας,
Ἄν ἐπιζῆσ' ἡ μνήμη του εἰς τῆς ζωῆς τὸ πέρασ
Καὶ εἰς τὸν νοῦν τῶν φίλων του τὸ μέλος ἀναζήση :

Ὡ, δῶρον εἶναι τ' οὐρανοῦ ὁ πόνος τῶν θανόντων,
Ὅστις ὡς μύρον εὐσεβὲς ἐν τῇ ψυχῇ μας καίει.
Αὐτὸς συνδέει τοὺς νεκροὺς μετὰ τῶν ἐπιζώντων,
Αὐτὸς τοὺς ἐπιζήσαντας μὲ τοὺς νεκροὺς συνδέει.

Πλὴν τότε μόνοι, ὅταν γῆ πατρῶα τοὺς σκεπάζη
Καὶ λίθος, μνῆμα σεβασμοῦ, χαράτη τ' ὄνομά των
Καὶ ἀνθη δένδρων σκιερῶν εὐφραίνουν τὰ ὀστέα των,
Ὅπου τοῦ ὄχλου βέβηλος ὁ πούς δὲν πλησιάζει.

Ὅστις ἀγάπην ἐκ τῆς γῆς ἀποδημῶν ἀφίνει
Μόνον τῆς κάλπης τὴν χαρὰν ἐκεῖνος ἀπολαύει
Ἄλλως, ἐν ἄδου τὰ πικρὰ παράπονά του χύνει,
Ἡ τοῦ Θεοῦ τὸ κράσπεδον ψυχὴ ὀλβία ψαύει

Ἄλλ' ἐν ἀκάνθαις κ' ἔρημα ἀφίνει τὰ ὀστέα του.
Ὅπου ἡ φίλη κλαίουσα τὰ στήθη της δὲν κρούει,
Οὐδ' ὀδοιπόρος τις ἐκεῖ τὴν στοναχὴν ἀκούει,
Ἦν χύν' ἡ φύσις ἀπ' αὐτὴν τὴν κοίτην τοῦ θανάτου.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΣΟΒΟΛΑΚΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΟ 1822

Μὲ χιλιάδας ἄλβανῶν καὶ τάγματα ἰππέων
Τριῖππουρος πασᾶς κινεῖ ἀπὸ Βραχῶρι πνέων
"Αγρια μίση.

Μὲ μέγα τάχος προχωρεῖ, ἀλλ' ἔξαφνα οἱ βράχοι
Τοῦ Σοβολάκου τὸν κρατοῦν καὶ σταματᾷ· ἡ μάχη
Πρέπει ν' ἀρχίσῃ.

— Ἀκίνητοι, ὦ Ἕλληνες, στὰ ὀχυρώματά σας
Ἀκούσατε· πρὶν γεμισθοῦν ἀπὸ τὰ πτώματά σας
Τάφροι καὶ λάκκοι.

Θέλω σᾶς κάμει θεατὰς ἐγὼ σκηνῆς ὥραιας.
Σ' ἐγνώρισ' ἀπ' τὴν φωνήν, υἱὲ τῆς Καλογραίας
Καραϊσκάκη!

Πόθον αἰσθάνεται δορμὺν καὶ μέγαν ἡ ψυχὴ μου,
Κι' ἂν ψυχὴν ἔχῃς, πρόβαλε καὶ στάσου ἀντικρὺ μου
Νὰ σὲ σκοπεύσω.

Ἐὰν τοῦ τυφεκίου μου τὸ βόλι σὲ λανθάνῃ,
Ὶψέ μου σύ. Μαρτύρομαι τὸ ἱερὸν κοράνι
Νὰ μὴ σαλεύσω.

Κ' ἰδοῦ, ἐξέρχεται ταχὺς ἀπὸ τ' ὀχύρωμά του
Ὁ ἀτενίσας πάντοτε τὴν ὄψιν τοῦ θανάτου
Μ' ἀταραξίαν

Ὁ Κεχαγιᾶς πυροκροτεῖ· ἡ σφαῖρά του συρίζει
Ἀσκοπον τρέχουσαν γραμμὴν, καὶ τὸν ἀέρα σχίζει
Χωρὶς ζημίαν.

— Υἱὲ τῆς τούρκας, ἔκραξεν, ὁ ἥρωας, μὴ σαλεύσης!
Νὰ ἦσαι τούρκος ἄνανδρος καὶ νὰ μὲ σημαδεύσης
Σ' ἄφηκα πρῶτον

Ἐσίγησα κ' ἐγέλασα διὰ τὸν κομπασμὸν σου,
Καὶ δὲν ἠσθάνθη ἄλλο τί εἰς τὸν τουφεκισμὸν σου
Εἰμὴ τὸν κρότον.

Πρέπει καὶ σὺ τὸ βόλι μου νὰ δοκιμάσης τώρα,
Ἴδὲ ἂν ἦσαι τυχηρὸς ἢ ἐφθασεν ἡ ὥρα
Τῆς τελευτῆς σου

Ἐλπίζω τὸ κοράνι σου νὰ μὴ σὲ ὠφελήσῃ,
Καὶ ἄλλο βόλι ἀπ' αὐτὸ ποτὲ νὰ μὴ γροικήσῃ
Ἡ ἀκοή σου.

Εἶπε καὶ βόλι φλογερὸν κατὰ τοῦ Τούρκου ρίπτει,
Βόλι θανάτου ὑψηλόν, βαρὺ τὸ σῶμα πίπτει
Τοῦ ἀλαζόνος.

Πίπτει, κ' ἠχεῖ περὶ αὐτὸν ὄπλων κλαγγὴ μεγάλη,
Χαρᾶς φωνὴν οἱ Ἕλληνες, λύπης φωνὴν οἱ ἄλλοι
Πετοῦν συγχρόνως.

Ο Β Ο Τ Σ Α Ρ Η Σ

Ὁ λέων ὅταν ἔξαφνα
Τὴν ἄλυσσιν του σπάσῃ,
Τὴν ἀλαζόνα χαίτην του
Βρυχώμενος τινάσσει,
Καὶ βλέμματα τριγύρω του
Τοξεύει φλογερά.

Μὲ τοὺς ἀλκίμους ὄνυχας
Τοὺς φυλακὰς του σχίζει
Κ' αἵματωμένα σπαίροντα
Τὰ σπλάγχνα των σκορπίζει,
Καὶ σημαδεύει μὲ αἵματα
Τὸν δρόμο του περᾶ.

Ἑλλάς! καὶ σύ, τοῦ λέοντος
Φοβερωτέρα ἀκόμα,
Ἡγέρθῃς περιστρέφουσα
Κερανοβόλον ὄμμα
Ἀπὸ τὰ δοῦλα δάκρυα
Σχεδὸν ἀκόμη ὑγρόν.

Κ' ἠγέρθῃ βαρυσίδηρος
Ἡ σπάθη τῆς ὀργῆς σου,
Καὶ ἐθήρισε τὰ ἀμέτρητα
Καθάματα τῆς γῆς σου
Καθὼς θερίζει δρέπανον
Τοὺς στάχεις τῶν ἀγρῶν.

Ἡ φήμη ἢ μυριόστομος
Τοῦ λόγου ταχυτέρα,
Εἰς τὴν Τουρκίαν ἄγγελος
Καταστροφῆς ἐπέρα
Καὶ πανταχοῦ διέχυνε
Σαλπίσματα φρικτά.

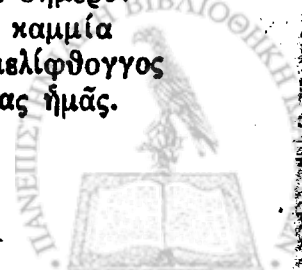
Ἐν τούτοις ἀδυσώπητος
Ὁ χρόνος διαβαίνει,
Κ' ἐξόπισθεν ἐκτείνεται
Ψυχρὰ τῆς λήθης χλαίνη,
Καὶ τῶν μεγάλων πράξεων
Ἡ μνήμη τελευτᾷ.

Καὶ μαχηταὶ περίβλεπτοι,
Ὅσοι ποτὲ ῥομφαίαν
Τυραννοκτόνον ἔσεισαν
Μὲ χεῖρα ῥωμαλέαν,
Ἡ κατοικοῦν τὰ μνήματα
Ἡ σπεύδουν πρὸς αὐτά.

Εἰς τ' ἅγιά σας χόματα,
Ἄνδρῆοι κοιμηθῆτε.
Ἡ μνήμη τῶν ἀγῶνων σας
Ἐγχαραγμένη κεῖται
Εἰς τῶν Μούσῶν τὸν
ἄφθαρτον
Τὸν ἱερὸν βωμόν.

Καὶ σύ, Θεά, πὺ φεῖδσαι
Τῶν εὐκλεῶν ἀγῶνων,
Λάβε τὴν λύραν, πότνια
Δαμάτειρα τῶν χρόνων,
Καὶ πληῆς τὴν μ' ἀνάλογον
Τῶν πράξεων ῥυθμόν.

Ἄν δέ τις κοῦφος λόγιος
Ἐν τῇ ψυχρᾷ καρδίᾳ
Εἶπε· δὲν εἶνε σήμερον
Λύρας χορδὴ καμμία
Νὰ συγκινῇ μελίφθογγος
Τοὺς Ἕλληνας ἡμᾶς.

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

Η ΕΦΕΤΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ένας από τους σκοπούς που έθεσε η «Ήπειρωτική Έστία» με την έκδοσή της ήταν και το ανέβασμα του πνευματικού επιπέδου του ήπειρωτικού λαού. Και το σκοπό της αυτό δεν τον πραγματοποιεί μόνον με την έκλεκτή ύλη που συγκεντρώνει κάθε μήνα στις σελίδες της αλλά και με την οργάνωση διαλέξεων. Τον περασμένο χρόνο μιά σειρά τέτοιων διαλέξεων, που δόθηκαν από πνευματικούς ανθρώπους της πόλης μας, ως και από άλλους επιστήμονας ήπειρώτες και μή, αποτέλεσε το κίνητρο για ευρύτερες πνευματικές συζητήσεις και έδωσαν ώθηση για πλατύτερη μελέτη πολλών ζητημάτων που έχουν σχέση με τη λογοτεχνία, την ιστορία και την επιστήμη. Οι διαλέξεις της περυσινής χρονιάς, εκτός από τη θετική βοήθεια που πρόσφεραν στους πνευματικούς μας ανθρώπους όπως και σε κάθε ένα που διψάει για μόρφωση, αποτέλεσαν, με την επιτυχία που οργανώθηκαν και δόθηκαν, μιά παράδοση για την πόλη μας, που διαγράφει για το μέλλον ευόλινη προοπτική στον τομέα αυτό. Έτσι εύκολα μπορεί να εξηγηθεί και το γεγονός πως η αίθουσα του Στρατιωτικού θεάτρου, όπου δόθηκε στις 18 Οκτωβρίου η πρώτη διάλεξη της εφετείνης περιόδου, παρά την ακαταλληλότητα της ώρας γέμισε από έκλεκτο ακροατήριο. Ομιλητής ήταν ο ήπειρώτης λογοτέχνης και δημοσιογράφος κ. Μιχ. Περάνης και θέμα ο «αισθηματικός Αλέξανδρος Παπαδιαμαντής». Ο ομιλητής, που έχει μελετήσει βαθειά το έργο του μεγάλου Έλληνος διηγηματογράφου, παρουσίασε την αισθηματική πλευρά της ζωής του, όπως αυτή διαμορφώθηκε από την επίδραση των έφηβικών του βιωμάτων και αποκρυσταλλώθηκε στο δισταγμό, που υπήρξε το μεγάλο δράμα του. Η γλώσσα, η εικόνα και ο τόπος του ομιλητού ήταν ανάλογος με το θέμα που διαπραγματεύθηκε. Έφερε το ακροατήριο, χωρίς να το κουράσει, κοντά στη βασανισμένη μορφή του κοζμοκαλόγηρου και το γέμισε συγκίνηση. Η πρώτη διάλεξη της εφετείνης περιόδου αποτέλεσε την καλύτερη εισαγωγή για τη σειρά που θα ακολουθήσει.

I.N.N.

ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Το Μουσείον των Ίωαννίνων έπλουτισθη τελευταίως με το πρόπλασμα του Μνημείου της Κρήτης το όποιον έδωρσεν εις την πρωτεύουσαν της ένιαίας Ήπειρου ο διαπρεπής Αρχιτέκτων και Ακαδημαϊκός κ. Κουρεμένος εκ Βουλιαρατίου της Βορείου Ήπειρου. Η ήρωϊκή αντίστασις των Κρητών κατά τον τελευταίον πόλεμον — όπως την ήκουσεν από στόματος Γερμανού άλεξιπτωτιστού δράσαντος εις την Μεγαλόνησον — ένεπνευσε τον πατριδολάτρην Βορειοηπειρώτην αρχιτέκτονα εις την σύνθεσιν του υποβλητικού Μνημείου της Κρήτης. Τουτό έχει ως βάσιν τον γνωστόν διά το σχήμα του κίονα του Μίνωος, ύψους 4 μέτρων με έπιστέγασμα το άγαλμα της Νίκης. Εις τον κίονα αναπαρίσταται ο λαμπρός κρητικός πολιτισμός και οι άγώνες της Κρήτης από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι της άπελευθερώσεως της και του τελευταίου πολέμου έναντίον των Γερμανών άλεξιπτωτιστών. Η προσφορά του γηραιού συμπατριώτου έπιστήμονος κ. Κουρεμένου προς την πόλιν των Ίωαννίνων συμβολίζει, άναμφιβόλως, τους παλαιούς δεσμούς αίματος και κοινών άπελευθερωτικών άγώνων οι όποιοι συνδέουν τους Κρήτας και τους Ήπειρώτας. Ως τοιαύτη, αλλά και ως έργον έμπνεύσεως και τέχνης, το Μνημείον της ήρωϊκής Μεγαλόνησου άποτελεί άπόκτημα διά την Ήπειρον, όπως θα είναι άπόκτημα και τα εις την κατοχήν του κ. Κουρεμένου έργα αρχαίας τέχνης και οι ζωγραφικοί πίνακες τα όποια πρόκειται να δωρήση εις το Μουσείον μας.

M.M.

*

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ή επανάστασις Διονυσίου του Φιλοσόφου
και οι Χριστιανοί του Κάστρου

Άγαπητή «Ήπειρ. Έστία»

Εις το τεύχος σου του Αυγούστου ε.ε. έδημοσιεύθησαν παρατηρήσεις μας επί ένός σημαντικού γεγονότος άφορώντος την δΉθεν αντίδρασιν των Χριστιανών του

Κάστρου κατά τὴν ἐπανάστασιν Διονυσίου τοῦ Φιλοσόφου. Ἐκ τῆς παραθέσεως ἀψευδῶν ἱστορικῶν στοιχείων, ἀπεδείξαμεν ὅτι ἡ υἱοθετηθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Σαλαμάγκα «θέσις» ὅτι οἱ χριστιανοὶ τοῦ Κάστρου ἠνώθησαν, δῆθεν, μετὰ τοὺς Τούρκους καὶ «κατεχάλασαν» τὸν Διονύσιον, δὲν ἔχει βάσεις. Ὁμως, ὁ κ. Σ. ἐθεώρησεν εὐλογον νὰ ἀνταπαντήσῃ καὶ παραθέτῃ, πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἀπόψεών του, τὰ γραφέντα ὑπὸ τῶν ἀειμνήτων Δ. Σάρρου (1928) Ἀθηναγόρα (1931) καὶ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου (1933). Καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι ἔγραψαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰδίων ἐπισφαλῶν πηγῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ Σηλιτευτικοῦ τοῦ Μαξίμου καὶ τῶν Ἀνωτίμων Χρονικῶν. Δὲν εἶχον, φυσικά, ὑπ' ὄψει τὰ σπουδαῖα εὐρήματα τοῦ ἐν Βενετίᾳ Ἀρχείου τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύσαμεν τὸ 1938 (τόμος Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν 13ος). Θὰ ἔπρεπε συνεπῶς ὁ κ. Σ. εἰς τὴν «Σηλιὰν τοῦ Σκυλοσόφου» νὰ στηριχθῆ μόνον εἰς αὐτὰ καὶ νὰ βγάλῃ τὰ συμπεράσματα. Καὶ ἐπειδὴ τὰ Η.Χ. δὲν εἶνε προσιτὰ εἰς τοὺς πολλοὺς, κρίνομεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν μίαν σύντομον περίληψιν: 13.9.1611 (δηλαδή δυὸ ἡμέρας μετὰ τὴν στάσιν) ἐνεφανίσθη εἰς τὸ Ὑγειονομεῖον Κερκύρας ὁ καραβοκύρης Μήχος Μαντουκιώτης προερχόμενος ἐκ Σαγιάδος καὶ κατέθεσεν ὅτι ἔφθασεν εἰδήσεις εἰς τὸν Ἐμίνην τῆς Σαγιάδος ὅτι οἱ χριστιανοὶ τῶν Ἰωαννίνων ἐπανεστάτησαν καὶ ἐφόνευσαν ὅλους τοὺς αὐλικούς τοῦ Πασσᾶ... «Ἄλλη κατάθεσις τοῦ Λιόντα Θεοτόκη ἐλθόντος ἐκ Παραμυθιάς εἰς Σαγιάδα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κέρκυραν: Οὗτος ἐδήλωσεν ὅτι οἱ χριστιανοὶ τῶν Γιαννίνων ἐπανεστάτησαν κατὰ τοῦ Πασσᾶ καὶ ἐφόνευσαν ἕνα Ἀβδῆ μπῆν πού ἦτο προηγουμένως Διοικητῆς καὶ ἠύρισκετο μετὰ τὸν Πασσᾶν, ὁ ὁποῖος ἐσώθη καταφυγὼν εἰς ἕνα Πύργον. Ἐρωτηθεὶς διατι ἔγινεν ἡ στάσις, ἀπήντησεν ὅτι ἕνας καλόγηρος ὀνόματι Φιλόσοφος περιήρχετο τὰ χωριὰ καὶ κατῴρθωσε μετὰ τὴν πειστικότητά του νὰ συναθροίσῃ περὶ τὰ 1000 ἄτομα καὶ ἐπῆγαν τὴν Τρίτη τὸ βράδυ μέσα στὰ Γιάννινα, καθ' ὃν χρόνον ὁ Πασσᾶς ἐδειπνοῦσε, εἰσέβαλον εἰς τὰ δωμάτια του, ὅπου ἐφόνευσαν ὄχι ὀλίγους καὶ ἄλ-

λους ἐπλήγωσαν καὶ κατόπιν ἔβαλαν φωτιὰ καὶ ἔκαψαν τὴν κατοικίαν του μετὰ ὅλα τὰ ὑπάρχοντα, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχον ἀφαιρέσει 12 φορτῶματα ἄσπρα. Τότε οἱ Τούρκοι τῆς πόλεως ἔτρεξαν εἰς βοήθειαν τοῦ Πασσᾶ καὶ συνέλαβον περὶ τοὺς 20 χριστιανούς...» (Κατάθεσις γενομένη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 13-9-1611).

Τὰς καταθέσεις τῶν δύο τούτων ὑπέβαλε δι' ἐγγράφου τοῦ τῆς 24-9-1611 εἰς τὸν Δόγην, ὁ ἐν Κερκύρᾳ Ἐνετὸς Βάβλος καὶ προσθέτῃ ὅτι ἀπέστειλεν εἰς τὰ Γιάννινα πρόσωπον τῆς ἐμπιστοσύνης του ἵνα μάθῃ λεπτομερῶς τὰ καθέκαστα καὶ ἐπιφυλάσσεται νὰ ὑποβάλλῃ ἐν καιρῷ σχετικὴν Ἐκθεσιν. Καὶ τὴν ὑπέβαλε τὴν 10 Ὀκτωβρίου 1611 (νέα ἡμερομηνία δηλαδή εἰς τὰς 30 Σεπτεμβρίου μετὰ τὸ π.ἡ.) καὶ γράφει: «τὰ συμβάντα τῶν Γιαννίνων φαίνεται πῶς ἔλαβον πέρας διὰ τοῦ φόνου πολλῶν χριστιανῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Λαρίσσης τοῦ ἐπονομαζομένου Φιλοσόφου, καθὼς καὶ ἐνὸς ἄλλου ὀνόματι Λάμπρου. Οἱ δύο αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἐξεγέρσεως ὅπως θὰ ἴδῃ ἡ Ὑμετέρα Γαληνότης ἀπὸ τὴν ἐγκλειστον μαρτυρικὴν κατάθεσιν καὶ ἀπὸ τὴν ἐκθεσιν τοῦ Ἰωάννου Πετρίτση τὸν ὁποῖον εἶχομεν ἀποστείλει εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη ἵνα ἐξετάσῃ καὶ μάθῃ ὅλα τὰ καθέκαστα τῆς στάσεως. Μᾶς ἔγραψε σχετικῶς καὶ ὁ ἐμίνης τῆς Σαγιάδος, πενθερὸς τοῦ Πασσᾶ τῶν Γιαννίνων, καὶ μᾶς παρακαλεῖ νὰ μὴ δώσωμεν ἄσυλον εἰς τοὺς ἐκεῖθεν τυχόν φυγάδας...». Ἴδου τώρα ἡ μαρτυρικὴ κατάθεσις περὶ ἧς κάμνει λόγον ὁ Βάβλος: ΚΕΡΚΥΡΑ 10 Ὀκτωβρίου ν. ἡ. 1611: Ἐνεφανίσθησαν οἱ Μήχος Μαντουκιώτης καὶ Μιχαὴλ Ἀλφαντζῆς οἱ ὁποῖοι κατέθεσαν τὰ ἀκόλουθα ἄτινα ἔμαθον παρ' ἐμπόρων ἐλθόντων χθὲς ἀπὸ τὰ Γιάννινα ὡς καὶ ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἀλφαντζῆ ἐλθόντα ἐπίσης ἐκεῖθεν:

«Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Λαρίσσης ὀνόματι Διονύσιος Φιλόσοφος μετὰ ἕνα ἄλλο ὀνόματι Λάμπρον γραμματέα τοῦ Ὁσμᾶ Πασσᾶ καὶ ἕνα ἄλλον Δελῆ-Γεῶργον, γραμματέα ἐνὸς Τούρκου, ἐνωθέντες μετὰ 700-800 περίπου Ἀλβανῶν, ἐπῆγαν νὰ δολο-

φονήσουν τὸν Πασσᾶν εἰς τὸ σπίτι του. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος εἶχεν ἔλθει πρὸ ὀλίγου καιροῦ ἐκ Ρώμης καὶ ἐφόρει ἓνα σταυρὸν ἐπίχουσον μὲ τὸ οἰκόσημον τοῦ Πάπα. Διαφυγόντος τοῦ Πασσᾶ μαζί με τὴν γυναῖκά του καὶ τὴν γυναικαδέλφην του, οἱ στασιασταὶ ἐφόνευσαν μόνον δύο ἄτομα τῆς ἀκολουθίας του καὶ ἄλλα τέσσερα τὰ ἔκαψαν ζωντανὰ μαζί με τὸ οἶκημα τοῦ Πασσᾶ, ὅτι τὴν ἐπομένην πρωτῆν, ἀντιληφθέντες ὅτι ὁ Πασσᾶς δὲν εἶχε φονευθεῖ, διέφυγον 200 ἀπὸ αὐτοῦς, εἰς τινα θέσιν γεμάτην ἀπὸ καλάμια, ὅπου κατὰ διαταγὴν τοῦ Πασσᾶ, ἐκάησαν ζῶντες. Ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος εἶχε καταφύγει εἰς ἓν σπήλαιον μαζί με τὸν Γιώργον, πλησίον τοῦ φρουρίου, ὅπου καὶ παρέμειναν κρυμμένοι ἐπὶ τρία ἡμερονύκτια καὶ ἐπειδὴ ἐπεινοῦσαν ἐπῆγαν εἰς τὸ σπίτι τοῦ Γιώργου νὰ πάρουν ψωμί καὶ κρασί, ἀλλ' ἀνεγνωρίσθησαν ἀπὸ μίαν γειτόνισσαν καί, προδοθέντες συνελήφθησαν. Ὁ καλόγηρος ἐξεδάρη ζωντανὸς καὶ μετὰ πέντε ὥρας ἀπέθανεν, ὁ δὲ Γιώργος ἐσταυρώθη ἀπὸ τοὺς Ἐβραίους καὶ ἀντὶ στεφάνου εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἔκαμαν πολλὰς τρυπὰς μετὰ καρφιά καὶ εἰς αὐτὰς ἐτοποθέτησαν φτερά. Συνελήφθη ἐπίσης πρὸ τριῶν ἡμερῶν καὶ ὁ Λάμπρος εἰς τὸ χωρίον Πόποβο. Ἐπειδὴ ἠρνήθη νὰ γίνῃ Τοῦρκος, ὑπέστη φρικώδη θάνατον ἰδιότι τοῦ ἔκοψαν πρῶτα τὰ αὐτιά καὶ τὴν μύτην καὶ κατόπιν τὸν ἔβαλαν ἐπάνω εἰς ἓνα γαῖδαρον καὶ ἀφῆν τὸν περιέφεραν εἰς ὄλην τὴν πόλιν ὑπὸ τοὺς κρότους τῶν τυμπάνων, τῶν ἔψησαν κατόπιν ζωντανόν. Ὁ Πασσᾶς ἔστειλε 250 κεφάλια εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τοῦ Καπιτζῆ καὶ μαζί με αὐτὰ καὶ τὸ δέγμα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ ἀνέμενε τὰς διαταγὰς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης». (Ἐδῶ τελειώνει ἡ κατάθεσις τοῦ Μαντουκιώτη καὶ Ἀλφαντζῆ).

Περαιτέρω περιέχεται περίληψις ἐκθέσεως γραφείσης ἀπὸ τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Βαύλου εἰς τὰ Γιάννινα, Ἰωάννην Πετριπσην, σταλείσης μέσῳ Σαγιαῶδος καὶ φερούσης ἡμερομηνίαν 27 Σεπτεμβρίου 1611 (π.ῆ.) «... ὅτι ὁ Πασσᾶς ἔγδαρε τὸν Ἐπίσκοπον καὶ ἔκαψε τὸν σύντροφόν του, ἐνδὸς ἑτέρου τοῦ ἔσπασε τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια, ἄλλους ἐκρέμασε καὶ ἔξακολοθεῖ νὰ

φονεῖ, ὅτι εὐρέθησαν εἰς τὸν Ἐπίσκοπον ἐπιστολαὶ τοῦ Βασιλέως τῆς Ἰσπανίας καὶ ὅτι ὁ Πασσᾶς ἔστειλεν ἐπιστολάς εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς καὶ τὸ δέγμα τοῦ Ἐπισκόπου καὶ τὰ κεφάλαια πολλῶν ἄλλων, διὰ τοῦ Καπιτζῆ, καὶ ὅτι τὴν παρελθούσαν Πέμπτην εἰσῆλθεν ὁ Πασσᾶς εἰς τὴν Παραμυθίαν μετὰ πολὺ στρατεύμα διότι εἰς τὴν συνωμοσίαν ἦσαν ἀναμειγμένοι πολλοὶ ἀπὸ τὸν τόπον αὐτόν... καὶ ὅτι εἰς τὸν Ἐπίσκοπον εὐρέθησαν σημειωματάρια περιέχοντα τὰ ὀνόματα τῶν συνωμοτῶν...».

Ἄλλη ἐκθεσις τοῦ Δραγομένου τοῦ Βαύλου Κερκύρας, Ἰωάννου Σίμου: Κέρκυρα 18 Ὀκτωβρίου 1611 (ν.ῆ.) «... μεταβὰς ἐγὼ Ἰωάννης Σίμος Δραγομάνος τοῦ Ἐξοχωτάτου Βαύλου εἰς Παραμυθίαν πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς πρὸς τὸν Ὄσμαν Πασσᾶν τῶν Γιαννίνων καὶ Σαμπῆτ Βέην... ἠρώτησα κατόπιν τὸν Πασσᾶν πῶς ἐγένετο ἡ ἐπανάστασις καὶ μοῦ ἀπήντησεν: «Ὁ κίνδυνος ὑπῆρξε μέγας καὶ μοῦ ἔδειξε μίαν πληγὴν πὺν εἶχε λάβει εἰς τὸν μηρὸν ἀπὸ ἓν ἄκόντιον. Εἶχον ἐξεγερωθῆ, εἶπεν, 1100 περίπου ἄτομα ἀπὸ 70 χωριά ὑπὸ τρεῖς ἀρχηγούς, ἦτοι ἓνα καλόγηρον ὀνομαζόμενον Φιλόσοφον, ἓνα Δελῆ Γιώργον καὶ ἓνα Λάμπρον, ὁ ὁποῖος ἦτο γραμματεὺς μου εἰς τὰ εἰρημένα χωριά καὶ ἐν τούτοις ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν ὡς βασιλεὺς αὐτῶν. Οὗτοι ἦσαν ὀπλισμένοι μετὰ 40 ντουφέκια, 80 ἄκόντια καὶ 100 σπαθιά καὶ οἱ ἄλλοι μετὰ μαστούνια ὡς καὶ μερικὰ τόξα καὶ εἰς τὰς 19 (ν.ῆ.) τοῦ παρελθόντος μηνὸς κατὰ τὰ μεσάνυχτα, εἰσέβαλον αἰφνιδίως εἰς τὸ σπίτι μου καὶ ἔβαλαν φωτιὰ μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ κάψουν καὶ ἐμεὶ καὶ τὴν οἰκογένειάν μου. Ἀλλά, ἀντιληφθεὶς τὸν θόρυβον, διέφυγον ἀπὸ ἓν παρὰ θυρον μαζί με τὴν γυναῖκά μου καὶ τὴν ἀδελφήν της, ἐνῶ 20 ἀπὸ τὴν Αὐλὴν ἐκάησαν καὶ προτοῦ βάλλουν φωτιὰ ἤρπασαν 50.000 σκοῦδα τὰ ὁποῖα εἶχον ἐτοιμάσει νὰ τὰ στείλω εἰς τὸν Βασιλέα». Ἐν τῷ μεταξὺ, περὶ τὰ χαράγματα, ὁ Πασσᾶς μετὰ 80 ἐφίππους ἐπετέθη κατὰ τῶν στασιαστῶν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀκόμη πλησίον τοῦ σπιτιοῦ του. Ἐκεῖ ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ ἓνα ἐκ τῶν στασιαστῶν ὁ ὁποῖος τὸ εἶπε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους καὶ ἐτράπησαν ὅλοι εἰς φυγὴν.

Γιουτουτρόπως εἰς ὄλιγον διάστημα διελύθη ὅλη ἐκείνη ἡ μάζα τῶν στασιαστῶν καὶ μόνος διεσώθη ἀπὸ μερικοὺς Ἑλληνας ὁ εἰρημένος Καλόγηρος. Ἀλλά, μόλις ἔλαβε γνῶσιν ὁ Πασσῶς, διέταξε νὰ τὸν παραδώσουν ἀμέσως, ἄλλως θὰ κατέστρεφε τὰ σπίτια τῶν καὶ θὰ τοὺς ἐφόνευεν ὅλους. Οὗτοι, φοβηθέντες, ἀπεφάσισαν νὰ φανερώσουν τὸ μέρος ὅπου ἦτο κρυμμένος ὁ καλόγηρος ὅστις καὶ συνελήφθη. Ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ Πασσῶ δια ποίαν αἰτίαν ἔκαμε τὸ κίνημα, ἀπήντησεν ἀφόβως ὅτι τὸ ἔκαμεν ἵνα ἐλευθερώσῃ τὸν λαὸν ἀπὸ τὰ βάσανα καὶ τὰς τυραννίας τῶν Τούρκων... ἀφοῦ τὰ ἤκουσεν αὐτὰ ὁ Πασσῶς διέταξε καὶ μετέφεραν τὸν Καλόγηρον εἰς τὴν Πλατεῖαν, ὅπου διὰ χειρὸς τῶν Ἑβραίων τὸν ἔγδαρε δημοσίᾳ, ζωντανόν, καὶ ἀφοῦ ἐγέμισε τὸ δέρμα μὲ ἄχυρα τὸν περιέφερον ἀνὰ τὴν πόλιν ὑπὸ τοὺς ἤχους Τζουρνάδων καὶ Νταούλων, παρουσιάζοντες αὐτὸν ὡς ἐπαναστάτην διότι τοῦ εὗρηκαν ἐπάνω του κρυμμένον ἓνα ἀργυροῦν σταυρὸν καὶ μίαν σφραγίδα μὲ τὸ στέμμα τοῦ Καθολικοῦ Βασιλέως (= Ἰσπανοῦ) καὶ κάτωθι, τὸ ὄνομα τοῦ Καλογήρου. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας συνελήφθη, καὶ ὁ δεύτερος ἀρχηγὸς ὁ Δελῆ Γιωργος καὶ ἐρωτηθεὶς διὰ τὴν αἰτίαν τῆς ἐξεγέρσεως εἶπεν ὅτι τὸν παρέσυρεν ὁ Καλόγηρος ὅστις ἦτο ἀπεσταλμένος τοῦ Καθολικοῦ Βασιλέως. Κατόπιν τὸν ἔφεραν εἰς τὴν Πλατεῖαν ὅπου τὸν ἐσταύρωσαν καὶ τὸν ἔκαψαν ζωντανόν οἱ αὐτοὶ Ἑβραῖοι, μὲ δύο «τόρτσα» ποῦ ἦνασαν στὶς πλάτες του. Μετὰ 13 ἡμέρας συνελήφθη καὶ ὁ τρίτος ἀρχηγός, ὁ Λάμπρος, καὶ ἀφοῦ τοῦ ἔκοψαν τὴν μύτη καὶ τὰ αὐτιά καὶ τὸν περιέφεραν ἀνὰ τὴν πόλιν ἐπὶ ἐνὸς γαϊδάρου, τέλος τὸν ἔφεραν εἰς τὴν πλατεῖαν ὅπου τὸν ἔδεσαν μὲ ἀλύσεις εἰς ἓνα πάσσαλον καὶ τὸν ἔκαψαν ζωντανόν. Μοῦ εἶπεν ὅτι ὁ Πασσῶς ὅτι ἐκτὸς τῶν τριῶν αὐτῶν ἀρχηγῶν, ἔκοψε καὶ τὰ κεφάλια ἄλλων τριακοσίων, ἵνα τὰ στείλῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, μολονότι βεβαιοῦται ἀπὸ τοὺς ἐδῶ ὅτι μεταξὺ τῶν ἀπυκεφαλισθέντων τριακοσίων οἱ περισσότεροι ἦσαν ἀθῶοι... Τὴν ἐπομένην ὁ Πασσῶς ἀνεχώρησεν ἐφιππος διὰ τὰ Γιάννινα...».

Ἰωάννης Σίμος, Δραγαμάνος

Ἐδῶ τελειώνουν αἱ ἐπίσημοι ἐκθέσεις τῶν Ἑνετῶν, αἱ ὁποῖαι μᾶς παρέχουν ἀ ψ ε υ δ ε σ τ α τ α τεκμήρια περὶ τῆς γενομένης ἐπαναστάσεως. Καὶ ὅλαι αὐταὶ αἱ καταθέσεις προέρχονται ἀπὸ συγχρόνους μάρτυρας οἱ ὁποῖοι ἦσαν παρόντες εἰς τὰ Γιάννινα καὶ συμφωνοῦν μεταξὺ τῶν εἰς πλεῖστα σημεία. Καὶ ὅταν ἔχωμεν ὑπ' ὄψει τοιαῦτα ἀψευδῆ τεκμήρια, πῶς ἡμποροῦμεν σοβαρῶς νὰ συζητῶμεν εἰς τὸ τί γράφουν τῇ ἀνώνυμα Χρονικὰ καὶ ὁ Κουβαρᾶς; Πότε ἐγράφησαν αὐτὰ; Ἀσφαλῶς, μ ε τ ἄ ἔ ν α α ἰ ῶ ν α καὶ εἶνε ὁμοίμορφα. Ἀπὸ τοὺς καταθέσαντας τὰς μαρτυρικὰς καταθέσεις Ἰωαννίτας, ἀπὸ τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν Ἑνετῶν καὶ ἀπὸ τοὺς Δραγομάνους τῶν καὶ ἀπὸ τὴν κατάθεσιν τοῦ ἰδίου Ὀσμὰν Πασσῶ, οὐδαμοῦ εὐρίσκομεν ἔστω καὶ μίαν νύξι ν ἐπὶ τοῦ μύθου ὅτι δῆθεν «οἱ Ρωμαῖοι τοῦ Κάστρου ἠνώθησαν μὲ τοὺς Τούρκους καὶ κατέχασαν τὸν Διονύσιον».

Πρὶν κλείσωμεν τὴν μελέτην αὐτὴν θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ κάμωμεν μίαν παρέκβασιν, βασιζόμενοι εἰς τὰ Μνημεῖα Μακεδονικῆς Ἱστορίας, σύγγραμμα τοῦ γράφοντος ἐκδοθὲν τὸ 1947 ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Γράφομεν ἐκεῖ (σ. 30 καὶ ἐφεξῆς) ὅτι τὸ 1423 οἱ Ἑνετοὶ κατέλαβον τὴν Θεσσαλονίκην, κατόπιν συμφωνίας μετὰ τοῦ τότε Δεσπότη καὶ τῶν ἄλλων κατοίκων, ὑπὸ ὄρους τινάς. Τρεῖς εἶνε καὶ γνωστότατοι οἱ Χρονογράφοι οἱ ὁποῖοι ἔγραψαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Καὶ ὁ μὲν Φραντζῆς γράφει ὅτι ὁ Δεσπότης τὴν ἐπώλησε τὴν Θεσσαλονίκην εἰς τοὺς Ἑνετοὺς ἀντὶ 50.000 χρυσῶν φλωρίων. Ὁ Λαόνικος Χαλκοκονδύλης ὁμιλεῖ ἀπλῶς «περὶ ἀποδόσεως τῆς Θεσσαλονίκης τοῖς Οὐνετοῖς, οὐ πολλοῦ τινος» καὶ τέλος ὁ Δούκας δὲν ἀναφέρει περὶ πωλήσεως, ἀλλὰ περὶ παραχωρήσεως τῆς πόλεως κατόπιν συνθηκῶν. Τρεῖς λοιπὸν εἶνε οἱ Χρονογράφοι καὶ τρεῖς διαφορετικὰ πράγματα γράφουσι. Καὶ τὰ ἀποκαλυφθέντα καὶ δημοσιευθέντα διὰ πρώτην φορὰν Ἑνετικὰ Ἀρχεῖα, διακαίωμεν τὴν ἀποψιν τοῦ Δούκα. Πλήθυσ, τί συνέβη; Συνέβη τὸ ὅτι πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ ἱστορικοὶ, ἡμέτεροι καὶ ἐ-

νοι, και αναφέρουμεν πολλούς ἐξ αὐτῶν (σ. 31), ἐπῆραν ὡς ἐγκυρότερον τὸν Φραντζῆν και ἔγραψαν ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη ἐπωλήθη ἀντὶ 50.000 φλωρίων. Καὶ ἦλθε πρὸ ἐνὸς ἔτους ὁ διαπρεπὴς Γάλλος Πῶλ Λεμέρλ, καθηγητὴς τῶν ἀνωτάτων Σπουδῶν τῆς Σορβόννης και εἰς μίαν κριτικὴν μελέτην του ἐπὶ τῶν Μνημείων Μακεδονικῆς Ἱστορίας ἀπέρριψε τὸν μῦθον τοῦ Φραντζῆ, ἀνεγνώρισε ὡς σωστὰ τὰ συμπεράσματα τοῦ γράφοντος, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δημοσιευθέντων Ἑνετικῶν Ἀρχείων και ὠμολόγησε και ὁ ἴδιος ὅτι ἔσφαλε και ἀνεγνώρισε και τῶν ἄλλων ἱστορικῶν τὰ σφάλματα και τοιουτοτρόπως ἀπεκατεστάθη ἡ ἀλήθεια. (Τὴν μελέτην του ὁ καθηγητὴς τῆς Σορβόννης κ. Πῶλ Λεμέρλ τὴν ἐδημοσίευσε πέρυσιν εἰς τὸν τρίτον τιμητικὸν Τόμον, τὸν ἐκδοθέντα ἐν Μιλάνῳ ὑπὲρ τοῦ Βιβλιοθηκαρίου τῆς Βιβλιοθήκης Ἀμπροζιάνα αἰδεσιμωτάτου Γκαλμπιάτι).

Ὅταν λοιπὸν εὐρίσκομεν και εἰς γνωστοὺς Χρονογράφους μεταβυζαντινοὺς τοιαῦτα τρωτά, ποίαν πίστιν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν εἰς μίαν ὑποσημείωσιν ἐνὸς ἀνω-νύμου Χρονικοῦ, γραφεῖσαν τὶς οἶδε πότε και ὑπὸ τίνος, ἢ εἰς τὸ ἄλλο χειρόγραφον τὸ φερόμενον ὑπὸ τὸ ὄνομα Κουβαράς;

Και ἀφοῦ ἔχωμεν ἀψευδεῖς μαρτυρίας δέκα ἀνθρώπων συγχρόνων τῶν γεγονόντων, δυνάμεθα νὰ δίδωμεν πίστιν τινὰ εἰς ἕνα ἀγνωστον καλόγηρον γράφοντα ἕνα αἰῶνα βραδύτερον; Και ποίαν πίστιν ἠμποροῦμεν νὰ δώσωμεν ὅταν, οἱ μὲν σύγχρονοι τῶν γεγονόντων λέγουν ὅτι ἤρπασαν τὸν θησαυρὸν τοῦ Πασσᾶ ἀπὸ 12 φορτῖα ἄσπρων και ὁ Ὀσμὰν Πασσᾶς ὀμίσει περὶ 50.000 σκούδων, ἀρπάγέντων και τὸ ἀνώνυμον Χρονικὸν μᾶς λέγει ὅτι ἔκασαν τὸν βασιλικὸν θησαυρὸν; Μήπως ἐπρόκειτο περὶ χαρτονομισμάτων; Ἀπὸ ἀσῆμι ἦσαν τότε τὰ ἄσπρα και δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καθῶν !! Ἄλλως τε ἡ πρώτη φροντίς τῶν στασιαστικῶν ἀσφαλῶς θὰ ἦτο νὰ ἀρπάξουν τὸν θησαυρὸν, γὰρ νὰ μπορέσουν — ἀν ἐπεκράτει ἡ στάσις — νὰ στρατολογήσουν μισθοφόρους και νὰ πληρώσουν τοὺς μετα-

σχόντας. Τόσον κουτοὺς τοὺς θεωρεῖ τὸ Χρονικὸν ὥστε νὰ λέγῃ ὅτι ἔκαυσαν τὸν θησαυρὸν; Και, ἐπὶ τέλους, ἕνα τέτοιο γεγονός, ὅτι, δηλαδή, οἱ χριστιανοὶ τοῦ Καστροῦ συνεπολέμησαν μὲ τοὺς Τούρκους, δὲν θὰ τὸ ἀνέφερε κανεὶς ἀπὸ τοὺς αὐτόπτας μάρτυρας Γιαννιώτες; δὲν θὰ τὸ ἐξηκριβωνεν ὁ ἀπεσταλμένος τῶν Ἑνετῶν; οὔτε ὁ Δραγομάνος τοῦ Ἐξοχωτάτου Βαυλου; οὔτε ὁ Ὀσμὰν Πασσᾶς; Και πόθεν τὸ ἔμαθε και τὸ ἔγραψε μετὰ ἑκατὸν ἔτη ὁ ἀνώνυμος συντάκτης τοῦ Χρονικοῦ και μάλιστα ἐν ὑποσημείωσει; ἢ τὸ ἄλλο χειρόγραφον ὁ «Κουβαράς» ἀπὸ ποῦ τὸ παρέλαβεν; ἀπὸ παραδόσεις; ἀπὸ μυθεύματα;

Τὸ συμπέρασμα ὅλης αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως εἶναι ὅτι οἱ Καστρινοὶ δὲν ἐπρόδωσαν. Και ἐπειδὴ ἀρκετὰ ἐγράψαμεν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης τὴν ὁποίαν θεωροῦμεν ἐξηνητημένην, δηλοῦμεν ὅτι δὲν προπιθέμεθα νὰ τριτολογήσωμεν, ἐν ἡ περιπτώσει ἐπανέλθῃ ὁ κ. Σαλαμάγκας μὲ ἄλλην ἀνταπάντησιν.

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ
ἀ.μ. Ἀκαδημ. Ἀθηνῶν

*

Ἀγαπητὴ «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια»,

Οὔτε ὁ ὑποφαινόμενος νομίζει ἀναγκαῖες τὶς τριτολογίαις· στὴ διάθεσιν ἄλλως τε τοῦ μελετητῆ, ὑπάρχουν τὰ κείμενα και οἱ ἱστορικὲς πηγές, στίς ὁποῖες — ὑπὸ ὠριμένες βέβαια προϋποθέσεις — πρέπει ἀναμφισβήτητα νὰ καταταχθῶν, ὄχι μόνον ὁ Κουβαράς και τὰ διάφορα Χρονικά, ἀλλὰ ἀκόμα και οἱ διάφορες ἐνθυμήσεις (π.χ. Ἀθηναγόρα, Σάρρου, Σούλη, εἰς «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» 1929, 1984, 1937). — Πρέπει, νομίζω, ἐπίσης νὰ τονισθῇ — και σχετικὰ βλέπε ὅσους ἔχουν γὰρ τὸ θέμα αὐτὸ γράψει, και τελευταῖα, Κ. Λαζαρίδης και Ν. Πατσέλη (στὴν Ἡπ. Ἔστια τεύχη 1ο, 2ο, 8ο και 9ο) — ὅτι οἱ τιμαρινοῦχοι και οἱ σπαῆδες ποὺ προτίμησαν νὰ συνθηκολογήσουν μὲ τὸν Τούρκο, δὲν εἶχαν ἀπ' αὐτὸ μόνον προνόμια πάρει. Εἶχαν ταυτόχρονα ἀναδεχθῆ — ὅπως ἄλλως τε και καθὲς τότε «ὑποτελής» — και ἀνεῖστοιχες ὑποχρεώσεις, μιὰ ἀπὸ τὶς ὁποῖαι ἦταν τὸ νὰ μετέχουν σὲ κάθε παλεμικῆ

ἀγώνα πού ὁ ἐπικυρίαρχος ἔκανε, θὰ σύμ-
μαχοί του καί ἐχθροί τῶν ἐχθρῶν του.

Μόνον ἔτσι τοὺς ἐπέτρεπε ὁ Τοῦρκος
νὰ κρατοῦν τὰ φέουδά τους, τὰ τιμάρια
τους καί τὰ σπαηλίκια τους. Καθὼς καί
ὅτι, ἡ ἔννοια «Ρωμαῖοι» τοῦ Κάστρου,
δὲν ἔξαντλεῖ κατὰ τὴ γνώμη μας τὴν πλα-
τύτερη ἔννοια «Χριστιανοὶ» τοῦ Κάστρου.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

*

Οἱ Ἑβραῖοι τῶν Γιαννίνων

Ἀγαπητὴ Ἡπειρωτ. Ἔστια.

Ἡ μελέτη τοῦ κ. Ἰωσήφ Μάτσα
«Γιαννιώτικα ἑβραϊκὰ τραγούδια» εἶναι
ἀναμφισβήτητα μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ ἐνδιαφέ-
ρουσες λαογραφικὲς ἐργασίες πού ἔχουν
δημοσιευθῆ μέχρι τώρα στὰ τεύχη σου.
Εὐχομαί ὁ κ. Μάτσας νὰ συνεχίσῃ τίς
ἐρευνές του πᾶν ὀλίγη λαογραφία καί
ἱστορία τῶν Ἑβραίων τῶν Ἰωαννίνων,
πού τόσο τραγικὰ χάθηκαν ἐδῶ καί ἐν-
νέα χρόνια, καί νὰ μᾶς δώσῃ συγκεντρω-
μένο ὅ,τι σώζεται σήμερα. Ἐπίσης εὐ-
χομαί ὅπως ἡ ἐκκλησίᾳ του πρὸς τὴν
Κοινότητα τῶν Ἰωαννιτῶν Ἑβραίων τῆς
Νέας Ὑόρκης (ἡ ὁποία μάλιστα δημο-
σίευσε ἐδῶ καί μερικὰ χρόνια καί ἓνα τό-
μο ποιημάτων τοῦ Γιωσέφ Ἐλιγιὰ μὲ ἀγ-
γλικὴ μετάφραση ἀπὸ τὴν Rae Dalven)
βρῆ τὴν ἀρμόζουσα ἀπήχηση.

Ἐλπίζω σὲ προσεχῆς τεύχος τῆς
Ἡπειρωτικῆς Ἔστιας νὰ μπορέσω νὰ
ἀσχοληθῶ καί ἐγὼ μὲ μερικὰ ζητήματα
τῆς ἱστορίας τῆς Ἑβραϊκῆς Κοινότητος
τῶν Ἰωαννίνων ἐπὶ τῆ βάσει ἀρχεῖακοῦ
ὕλικοῦ πού βρίσκεται στὴ βιβλιοθήκη τοῦ
Columbia University.

Θὰ ἠθελα ὁμῶς νὰ πληροφορήσω τὸν
κ. Μάτσα ὅτι ἓνας Γιαννιώτικος ἑλληνο-
ἑβραϊκὸς ὕμνος ἔχει δημοσιευθῆ ἀπὸ
τὸν Abraham Danon τὸ 1922 (Un hymne hé-
breu - grec «Revue des Etudes Juives», 75
[1922], 89-92). Τὸν ὕμνο αὐτὸν τοῦ τὸν
εἶχε στείλει ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα ὁ Δαυὶδ
Λευῆς τὸ 1912 μὲ τὴν ἀκόλουθη σημείω-
ση: «Σὲ μία συλλογὴ ἑλληνικῶν τρα-
γουδιῶν, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔχω πάρει τοιο-
τὸ κομμάτι, διαβάζουμε τοὺς ἐξῆς ἑλλη-
νικοὺς στίχους:

Εἰς τοὺς πεντακότους δέκα ὀχτῶ πού ἡμεῖς
[μετράμε
Ἄδαρ καί Μάρτης εἶτουνε καί ἐκράξαμε νὰ
[πιούμε.

Ὁ ποιητὴς τοῦ ὕμνου ὁ ὁποῖος πιθα-
νῶς ζοῦσε τὸ 5518 (=1758) [αὐτὸς ὁ χρό-
νος ἀναφέρεται], ὀνομάζονταν Ἰσαὰκ
Σαμουήλ, ἀν κρίνωμε ἀπὸ τὴν ἀκροστι-
χίδα τῶν ἑβραϊκῶν διστίχων, καί δὲν
εἶχε παιδιά, γιατί ἐκφράζει τὴν εὐχὴ νὰ
τεθῆ γεννηθῶν στὴν τρίτη στροφῆ.

Ὁ ὕμνος (ὁ ὁποῖος εἶναι γραμμένος
μὲ ἑβραϊκοὺς χαρακτῆρες, ἀλλὰ ἓναν
ἑβραϊκὸ καί ἓναν ἑλληνικὸ στίχο ἐναλ-
λάξ) ἀρχίζει ὡς ἐξῆς, κατὰ τὴ γαλλικὴ
μετάφραση τοῦ Danon.

Ὡ αἰώνιε, ἐοὺ γνωρίζεις τὴν ἐπιθυμία μου
Μὴν ἀφίσῃς τὴν ψυχὴν μου ὀχ τὸν κόσμον νὰ
[χαθῆ...

Ἐπίσης θυμᾶμαι ὅτι εἶχα ἰδεῖ δημο-
σιευμένα στὸ περιοδικὸ τῆς Μεγάλης
Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας ἀπὸ τὸν
Γιωσέφ Ἐλιγιὰ μερικὰ ἑλληνικὰ τραγού-
δια τῶν Ἑβραίων τῶν Ἰωαννίνων.

Τέλος σημειῶνω ὅτι ὑπάρχουν μερικὰ
ἀκόμη ἀνέκδοτα σὲ χειρόγραφο στὸ ἀρ-
χεῖο τοῦ μακαρίτη πατέρα μου, τὰ ὁποία
ἐλπίζω κάποτε νὰ ἰδοῦν τὸ φῶς τῆς δη-
μοσιότητος.

Γ. Χρ. Σούλης

*

Ἰωάννινα, ἡ νεώτερη Εὐροία

Φίλη «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια»,

Εἰς τὸ βον τεύχος σου καί εἰς τὴν
σελ. 537 δημοσιεύεται μελέτη τοῦ κ. Σωτ.
Δάκαρη ἐπιμελητοῦ Κλασσικῶν ἀρχαιο-
τήτων Ἡπείρου, διὰ τῆς ὁποίας ὑποστη-
ρίζεται ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς μετώκησε
τοὺς κατοίκους τῆς παλαιᾶς Εὐροίας
τῆς Θεσπρωτίας εἰς νέαν πόλιν τὴν
ὁποίαν ὠκοδόμησε καί ἡ ὁποία κατ' αὐ-
τοὺς εἶναι ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων.

Ἐμελέτησα ἐπισταμένως τὴν ἄνω
ἐμπεριστατωμένην διατριβήν. ὀφείλω δὲ
νὰ ὁμολογήσω ὅτι δὲν ἐπέσθην ἐπὶ τῆς
ὀρθότητος τῆς ὑποστηριζομένης γνώμης.

1) Ὑποστηρίζει ὁ συγγραφεὺς τῆς με-
λέτης ὅτι τὸ παρακάτω χωρίον τοῦ Προ-
κοπίου χρονογράφου τοῦ Ἰουστινιανοῦ
ἀναφέρεται στὴν περιοχὴ Ἰωαννίνων καί
στὴν ὁμώνυμον λίμνην:

(Ἄνευέσαστο δὲ (ὁ Ἰουστινιανὸς) Νι-
κόπολιν τε καί Φωτικὴν καί τὴν Φοινίκην
ὠνομασμένην. Αἱ δύο αὗται πόλιναι,
ἦτε Φωτικὴ καί ἡ Φοινίκη, ἐν τῷ χθαμα-
λῷ τῆς γῆς ἔκειντο, ὕδασι περιορροόμε-
ναι τῆδε λιμνάζουσι. Διὸ δὴ λογισάμε-
νος Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς εἶναι ἀμή-
χανα ἐπὶ στερρᾶς θεμελίῳ συνθήκας πε-
ριβόλους αὐταῖς ἀναστῆναι, αὐτὰς μὲν
ἐπὶ σχήματος τοῦ αὐτοῦ εἶασε, φρούρια
δὲ αὐτῶν ἀγχοτάτω ἐν τε ἀνάντει καί
ἰσχυρῶς ὀρθῶ ἐδείματο.

Ἦν δὲ τίς ἐνταῦθα πόλις ἀρχαία, ὀ-
δασιν ἐπιεικῶς κατακορῆς οὕσα, ὀνόμα-
τός τε τῆς τοῦ χωρίου φύσεως (ἀξίου
ἐπιτυχοῦσα). Εὐροία μὲν γὰρ ἀνέκαθεν
ὠνομάζετο. Ταύτης δὲ τῆς Εὐροίας οὐ
πολλῷ ἀποθεν λίμνη κέχυται καί νήσος
κατὰ μέσον ἀνέχει καί λόφος αὐτῆ ἐπα-
νέστηκε Διαλείπει δὲ ἡ λίμνη τοσοῦτον,
ἔσθον τινὰ ἐν εἰσόδου μοίρα τῆ νήσῳ λε-

λείφθαι. "Ενθα δὴ βασιλεύς τούς τῆς Εὐροίας μεταβίβασας οικήτορας, πόλιν ὄχυρωτάτην οἰκοδομησάμενος ἐτείχισατο).

"Αν καλῶς ἐννοῶ, ὁ Προκόπιος ομιλεῖ περὶ λίμνης «οὐ πολλῶ ἄποθεν» οὐχὶ πολὺ μακρὰν ταύτης τῆς Εὐροίας, τὴν ὁποίαν ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἄρθρου τοποθετεῖ περὶ τὸ χωρίον Γλυκὺ τῆς Θεσπρωτίας. Ἐπίσης ὁ Προκόπιος λέγει ὅτι λίμνη κέχυται καὶ νῆσος κατὰ μέσον ἀνέχει καὶ λόφος αὐτῇ (τῇ νήσῳ προφανῶς καὶ οὐχὶ τῇ λίμνῃ) ἐπανέστηκε». Ἐκεῖ λοιπὸν ὁ βασιλεὺς ὠκοδόμησεν ὄχυρωτάτην πόλιν τὴν περιετείχισε καὶ μετέφερε τούς κατοίκους τῆς παλαιᾶς Εὐροίας. Ἄναμφισβητήτως συνεπῶς τὴν νέαν Εὐροίαν ἐκτίσεν ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς νήσου καὶ οὐχὶ παραλιμνίως ὡς ἐν τῇ μελέτῃ ὑποστηρίζεται.

2) Ὁ συγγραφεὺς τῆς μελέτης παραδέχεται ὅτι ἡ ἀρχαία φιλολογικὴ παράδοσις δὲν ἀναφέρει τὴν ὑπαρξίν λίμνης στῆ λεκάνη τῶν Ἰωαννίνων, ποὺ πιθανότατα δὲν ὑπῆρχε, καὶ ὅτι διὰ πρώτη φορά μνημονεύεται ἡ λίμνη μὲ τὸ ὄνομα Παμβώτις ἀπὸ τὸν Εὐσταθίον τὸν 12ον μ. Χ. αἰῶνα. Ὑπῆρχεν ὅμως εἰς τὴν ἀρχαιότητα λίμνη πλησιέστατα τῆς παλαιᾶς Εὐροίας ἢ Ἀχερουσία τοιαύτη, ἡ ὁποία κατὰ τὴν παράδοσιν κατελάμβανεν ἅπασαν τὴν κοιλάδα τοῦ Φαναρίου ἀπὸ Γλυκέος μέχρι τῆς Σπλάντζας. "Αν οὕτως δὲ εἶχον τὰ πράγματα, καὶ νῆσος ἐν τῷ μέσῳ τῆς λίμνης ταύτης ὑπῆρχε τὸ σημερινὸν χωρίον Καστρί καὶ δείγματα παλαιοῦ οἰκισμοῦ καὶ ὄχυρώσεων παρουσιάζονται ἐκεῖ. "Ωστε διατὶ νὰ ἀναχωρήσωμεν ἀπὸ τὴν ἔγγιστα τῆς Εὐροίας κειμένην γνωστοτάτην Ἀχερουσίαν καὶ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἄγνωστον τότε καὶ ἴσως μὴ ὑπάρχουσαν λίμνην Παμβώτιδα;

3) Ἡ ὑπόθεσις ὅτι πρόκειται περὶ τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων ὑποστηρίζεται κατὰ τὸν μελετητὴν καὶ ἐκ τῆς σειρᾶς καθ' ἣν μνημονεύεται ἡ Εὐροία Ἀκνίου μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Παλαιᾶς Ἠπείρου ἐν τῷ Συνεκδήμῳ τοῦ Ἱεροκλέους, τοποθετεῖται δηλ. εἰς τὴν σειράν Νικόπολις, Δωδώνη, Εὐροία, Ἀδριανούπολις κλπ. μεταξὺ Δωδώνης καὶ Ἀδριανουπόλεως (Δρυϊνουπόλεως) ἐνῶ ἐάν ἐκεῖτο εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀχέροντος θὰ ἐμνημονεύετο κατ' ἄλλην σειράν ἄλλ' ὁ Ἱεροκλῆς συνέταξε τὸν Συνεκδημὸν του, ὡς δέχεται ὁ μελετητῆς (σημ. 29) μεταξὺ Αὐγούστου 527 καὶ Φθινοπώρου 528 μ. Χ. ἂν ὅχι τὸ 460 ποὺ ὑποστηρίζει ὁ Ramsay κατὰ τὸν αὐτὸν μελετητὴν (σημ. 23). Καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνήλθεν εἰς τὸν θρόνον τὸ 527, ὥστε καὶ ἐάν ἀκόμη ἀμεσῶς ἐπελήφθη τῆς ἰδρύσεως πόλεων καὶ τῆς ἀνανεώσεως ἀρχαίων τει-

χῶν ὡς μαρτυρεῖ ὁ ψευδο-Ζαχαρίας (σημ. 30 μελετητοῦ) δὲν ἦτο δυνατόν μέχρι τοῦ Φθινοπώρου τοῦ 528 ἦτοι ἐντὸς τοῦ ἔτους νὰ εἶχον γίνεαι αἱ ἀνοικοδομήσεις καὶ περικοιτίσεις πόλεων τόσον σπουδαίων ὥστε νὰ προσδώσωσιν εἰς τὸν Ἰδρυτῆν τῶν τὸν τίτλον τοῦ «Οἰκιστοῦ τῆς Οἰκουμένης». "Ωστε ὁ Ἱεροκλῆς ἀναμφισβητήτως δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψει τὴν νέαν Εὐροίαν, ἀλλὰ γράφει διὰ τὴν παλαιάν τοιαύτην καὶ συνεπῶς ἐκ τῆς σειρᾶς τοποθετήσεως τῆς οὐδὲν συμπέρασμα συνάγεται.

5) Ὁ μελετητῆς ἐν σημ. 47 ἀναφέρει ὅτι «ὁ ἐπίσκοπος Εὐροίας Ἀλκεσίων μαζί μὲ τὸν κληρὸν του καὶ τὸ σκῆνωμα τοῦ Ἀγ. Δονάτου κατέφυγε στὰ 604 ἐξ αἰτίας βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς στὴν Κασσώπη Κερκύρας. Πρόκειται γιὰ τὸν Ἐπίσκοπο τῆς Π. Εὐροίας ποὺ διατήρησε τὸν παλαιότερον τίτλον του, ἂν καὶ δὲν ὑπῆρχεν ἡ Παλαιὰ Εὐροία».

Καὶ διερωτᾶται ἀφοῦ ἡ παλαιὰ Εὐροία διελύθη οἱ κάτοικοί τῆς μετωκίσθησαν εἰς Ἰωάννινα πῶς δὲν ἐπῆραν μαζί τῶν καὶ τὰ Ἱερά τῶν; Πῶς καὶ ποῦ καὶ διατὶ ἀφῆκαν τὸ σκῆνωμα τοῦ Σεπτοῦ Ἀγίου τῶν Δονάτου, ὅστις ἠγάσεν ὡς ἐπίσκοπός τῶν, ἐπὶ βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου περὶ τὸ 380 μ. Χ.

Αὐτὰ εἶναι τὰ ἐρωτήματα τὰ ὁποῖα γεννῶνται εἰς τὴν ψυχὴν παντός ἀμερολήπτου κριτοῦ — βέβαια δὲν εἶμαι εἰδικὸς εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀλλὰ οἱ μὴ εἰδικοί ἔχομεν τὴν ἀξίωσιν ἀπὸ τοὺς εἰδικούς νὰ μᾶς πείσωσι περὶ τῆς ἀληθείας ἐκείνου ποὺ πραγματεύονται. Ἴσως λοιπὸν αἱ ἀνωτέρω σκέψεις νὰ δώσωσι λαβὴν εἰς περαιτέρω ἔρευναν τοῦ ζητήματος ὑπὸ τῶν εἰδικῶν.

Χρ. Σταυρόπουλος
Δικηγόρος

Ἐγουμενίτσα.

*

Ἀγαπητῆ «Ἠπειρωτικῆ Ἑστία»,

Στὶς σελίδες σου 779, 780 καὶ 781 τοῦ 18ου τεύχους ὁ κ. Κ. Φωτόπουλος, σάν Εἰσαγωγή τῆς Διδαχῆς τοῦ Ἀγίου Κοσμά, ὀνοματίζει μόνον μιὰ παρόμοια ἐκδομένη Διδαχὴ στὸ Ἀγρίνιο τὸ 1931. Ὅμως ἐχτὸς τῆς δημοσιευμένης αὐτῆς Διδαχῆς καὶ τῆς δικῆς σου ἔχει προηγηθεῖ ἡ δημοσίευση τῆς ἰδικῆς μου τοῦ Καλοῦ Ποιμένου στὰ ὑπ' ἀριθ. 1858 1869, 1870, 1872 κλπ. φύλλα τοῦ «Ἠπειρωτικοῦ Ἀγῶνα», τὸ ἔτος 1931. Αὐτὰ γιὰ τὴν ἱστορίαν Παραμυθιά 10]9]53.

Σπύρος Μουσελίμης

*

Φίλη «Ἠπειρωτικῆ Ἑστία»,

Στὴ μελέτῃ μου «Γιαννιώτικα Ἑβραϊκὰ Τραγούδια» παρεισέφερσαν τὰ παρακάτω λάθη: Στὴ σελ. 598 στροφ. 6η στίχος 1ος νὰ διορθωθῆ: θῆ: εἶπα γιὰ νὰ μολογήσω.

» » 598 στροφ. 21 στίχος 1ος, νὰ διορθωθῆ:

- Φωθῆ : τάχα ποῦ θέλα νά πάνω.
- > > 839 ὕποσημ. στ. 17 νά διορθωθῆ : παράδοση.
  - > > 849 μετὰ τὸ δίστ. 18 νά προστεθῆ : 14. Τρίτο ὡ αὐτὸς εἶν' μοναχὸς [καὶ δὲν ἔχει γιταίρι. στὸν τόπο ὅπου στέκεται, κα- [νένας δὲν τὸ ξέρει.
  - > > 961 δίστ. 46, νά διορθωθῆ: ντραπουνε.
  - > > 964 δίστ. 12, ὁ 1ος στίχ. ν' ἀντικατα- σταθῆ μὲ τὸν : 'Ερώτησε καὶ τὸ Γιοσάκ, νά ἰδῆ κιαὐτὸ ἄν γλέπει.
  - > > 968 στίχ. 12.2 νά διορθωθῆ : τηράμε.
  - > > 1063 δίστ. 6. ἀντὶ στὸν καιρὸ του. νά διορθωθῆ : στὸν καιρὸ τους.
  - > > 1065 δίστ. 19 νά διορθωθῆ : πάνουν. *Ἰωσηφ Μάτσας*

ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ὀλγας Βατίδου 1) «Ἀπὸ γῆς» 1953, 2) «Στῆ Σμύρνη προσκύνημα» 1952.

Στίχοι ἀρμονικοὶ καὶ γλυκεῖς, λόγος πού κυλάει ἀβίαστα σὰν ἀπὸ γάρφαρη πηγῆ. λέξεις καὶ φράσεις, πού ἀνταποκρίνονται στὸ γλωσσικό αἶσθημα τοῦ κοινοῦ. Αὐτὰ εἶναι τὰ κυριώ- τερα χαρακτηριστικὰ τῆς τέχνης τῆς Ὀλγας Βατίδου. Δὲν ξαφνίζει βέβαια ὁ λόγος τῆς, οὔ- τε προκαλεῖ τὸ δέος. Τέρπει ὁμως καὶ συγκινεῖ. Αὐτὰ σὲ γενικῆς γραμμῆς. Ἰδιαίτερα θὰ εἶχε κανεὶς περισσότερα νὰ εἰπῆ γιὰ τὴν ἀνθρωπι- στικὴ ἰδέα πού διαπνέει τοὺς στίχους τῆς, γιὰ τὴν τάση πρὸς τὸ ἰδανικό, γιὰ τὴ διάθεση τῆ χριστιανικῆ. Ἡ ποιήτρια πού ἔγραψε τὸ «Ἀπὸ γῆς» φαίνεται σὰ νὰ ἔζησε σὲ κάποιο χριστια- νικό εκπαιδευτικό ἴδρυμα, ὅπου ἔμαθε νὰ βλε- πῃ μὲ ἀγάπη καὶ μὲ ἀνθρώπινη συγκατάβαση καὶ ἐπιεικεία τὰ ἀνθρώπινα... Νοσταλγεῖ τοὺς περασμένους καιροὺς, δέεται γιὰ τοὺς πονεμέ- νους καὶ διαρκῶς σκέπτεται καὶ λαχταρεῖ τὸν κόσμο τοῦ ἰδανικοῦ, τὸ πέταγμα πρὸς τ' ἀστέ- ρια. Στὸ βῆθος πῦν νοσταλγιῶν ἡ Σμύρνη, ἡ ἀξέχαστη πατρίδα τῆς. Ἀντιγράφουμε τυχαία καὶ παραθέτουμε τὸ ποίημα «27 Ἀπριλίου 1941» (ἡ μοιραία ἡμέρα πού οἱ Γερμανοὶ τοῦ Χίτλερ μῆταν στὴν Ἀθήνα) :

Ἔπεσε ἡ θρῶ ἀπὸ μᾶδρο κερπυδ...
Θαυμάστε τὴν, λαεὶ, καὶ σαρπισμένη !
Κι' ἂν δὲν σιρῶναι πιά τὸν οὐρανὸ,
τὰ πέπλατα πλαταίνει,
ἔτσι ὡς μεγάλη κείτεται στῆ γῆ
καὶ γεφυρώνει Ἀνατολὴ καὶ Δύση...
Βοήθα, Χριστέ, νά γιάνει ἀπ' τὴν πληγῆ
καὶ νά βαναβλαστῆσῃ...
Καὶ σὺ, καλῆ, γλυκαῖά μου Παναγιά,
θῶσε φτερά, φτερά στὸ μᾶδρο χρονο,
νάρθει ὁ καιρὸς νά τὰ ἱστορῆ ἢ γιαιγιά
σὰν παραμῦθι μόνο.

Τὴν ἴδια συγκρατημένη ὀλίγη ἔχουν σχε-

δὸν ὄλα τὰ πονεμένα τραγοῖδια τῆς Ὀλγας Βατίδου καὶ τὴν ἴδια τρυφερὴ διάθεση ὄλη ἡ ποίησὶ τῆς.

***

Τὸ δεύτερο βιβλίο τῆς «Στῆ Σμύρνη προ- σκύνημα» δημοσιεύθηκε πρὶν ἀπὸ τὸ πρῶτο. Ἐνα τουριστικὸ ταξίδι τῆς ἔδωκε τὴν εὐκαιρία νά καμῆ ἓνα προσκύνημα στὰ πατρικά χῶματα. Στῆ Σμύρνη, στὸ Μπουτζά, στὶς ἐκκλησιῆς πού εἶχε γνωρίσει μικρῆ, στὰ δυὸ πατρικά σπιτία, πού τὰ κατοικοῦν τώρα τούρκικες οἰκογένειες. Καὶ τὸ βιβλίο τῆς σὰν θυμίαμα προσκυνήμα- τος εἶναι ἓνα λυρικό πεζοτραγοῦδο πῖο πολὺ, παρὰ ψυχρὴ ἀφήγησι. Μῆτε καλὰ - καλὰ διη- γεῖται ἢ συγγραφεῖς τί εἶδε στῆ Σμύρνη τοῦ Κεμάλ Ἀτατούρκ. Σὰν πεζοτραγοῦδο, σὰν ξε- κλεισίμα συγκίνησης ὁ λόγος τῆς συχνὰ παίρνει ἓναν ἀβίαστο ρυθμό. Συναντοῦμε πολλές φορές στίχους δακτυλικούς ἢ ἀναπαιστικούς, πού κά- ποτε σκοντάφτουν σὲ κάτι πλεονάζουσες συλλα- βές. Λίγο ἂν προσπαθοῦσε ἢ ἂν εἶχε τὴ διάθε- ση νά τὸ κάμῃ ἢ συγγραφεῖς, θὰ συνέθετε ἀφη- γηματικῆς μκαλλάντες. Παραθέτουμε μερικῆς ἀράδες πού τίς χωρίσαμε ἐπίτηδες σὲ στίχους (σελ. 34) :

Σὰν τὰ φτερά ἀπογειώνονται ἀπὸ τοῦτα τὰ χῶματα
οἱ παιδικῆς ἀναμνήσεις μου.

Σὰν τὰ χορτάρια δλασταινόνε ἀπὸ τούτη τῆ γῆ
τὰ φράια διδάγματα
καὶ πραινίζουν τὸ χῶρο.

Τούτη ἡ ἀθάνατη πέτρα εἶναι ἡ πρώτη θα-
[σάλα μας.

Πάνω τῆς γράψαμε, οἱ ἀδερφεῆς μου κ' ἐγὼ
τῆς ζωῆς μας τὴ σύνθεση, κ.τ.λ.

Ὅταν ἡ ψυχὴ τὸ αἰσθάνεται μὲ θέρημ ἓνα γεγονός, ὁ λόγος τὸ ἐκφράζει ρυθμικά. γίνεται ἀσυναίσθητα μελωδικός, καταλληλὸς γιὰ νὰ τραγουδηθῆ. Αὐτὴν τὴ μικρὴ ἀλήθεια δὲ μπο- ροῦν νά τὴν καταλάβουν ὅσοι καταροῦν τὸ ρυθμό, δουλεύοντας τάχα γιὰ νὰ πετύχουν τὴν «ἐσωτερικὴν ἀρμονία»...

Τ. Σ.

Ἀντιγόνης Γαλανῆς Βουρλέκη, *Μνήμη αἰχμα- λωτῆ*, στίχοι. Ἀθήνα 1953.

Ἡ συλλογὴ αὐτῆ, εἶναι ἡ τρίτη κατὰ σειρὰ τῆς Ἀντιγόνης Γαλανῆς - Βουρλέκη. Ἡ πρώτη τῆς, *Σίμαρες*, ἐγγίκε στὰ 1938, καὶ εἶνε *ἔξανατλημένη* ἢ δεύτερη τῆς, *Βραβυθὸς* ἢ *Ἄρπες*, στὰ 1931.

Ἡ Ἀ.Γ.Β., ἀνῆκει στῆ χορεία τῶν ποιητῶν τῆς παράδοσης μὰ σὲ τούτη ἀκριβῶς τῆ συλλο- γῆ τῆς, ἀκολουθεῖ τὸν ἐλευθέρου στίχο, ἐγὼ νὰ ἀποδείξῃ σὲ τοὺς νεότερους, ὅπως ἡ ἴδια κάποι- θελωσε, «ὅτι δὲν εἶναι ἀλήθεια πὸς οἱ παλαιό- τεροι δὲν τολμοῦν νά τὸν πλησιάσουν» καὶ ἀκόμα «πῶς, αὐτὸς, πρέπει νά γράφεται». Πάντως προ- σπαεῖ — καὶ τὸ κατοχεῖναι — νὰ παρουσιάσῃ ται ἄλλοις, χωρὶς ἀκρότητες καὶ αἰσθησιακῆς ἐκρότητες,

Ἡ ποιήτρια, ἀπὸ τοῦς χίθρουσ πιά τῆσ νοσταλαγίασ. ἀναζητεῖ μὲ πόνο ... : τὸ κορίτσι τῶν δεκαπέντε χρονῶν | μὲ τὰ πλοῦτη τοῦ νοῦ καὶ τῆσ καρδίασ ... τὰ ντροπαλὰ ἐλέμματα | τὰ κόκκινα μάγουλα ... στ' ἀκρογιάλι. στὴ θάρκα. στὸ χωράφι, κάτω ἀπὸ τὴν κερασιά. μὰ δὲν τὸ βρῖσκει ... παρὰ στὸν ἀριθμὸ τῶν χρόνων. στὸ μικρὸ παλῆο λεῦκωμα. στὰ χαρτιά καὶ στὴ μνήμη. Ζητιάνα τοῦ καιροῦ ποῦ πιά ἐχάθηκε, στὸ Ἰάξιδο τῆσ στήν Κόρινθο. ἀναζητάει, ἀκόμα καὶ τὸ ἀγαπημὲνο δέντρο τοῦ πατρικοῦ σπητιοῦ· σὺν ἐραστήσ μὲσ' στὸ σκοτάδι στέκεται | ἐξω στὸ δρόμο, καὶ κυτᾶζει τὴν κορφὴ τοῦ | ποῦ ὅλο πᾶει πρὸσ τ. ψηλά ... λὲσ καὶ ζητάει ... νὰ βρῆ τὴ λύτρωση τῆσ σκέψησ, ποῦ τὴ θάρυνε ὁ πόνοσ γιὰ ὅ,τι χάθηκε καὶ πᾶει ... Ἀποζητάει ἐπίσης στὸ Σέθυμαί τῆσ τὴν ἀδελφήμὰ ξέρει πῶσ ἐκείνο τὸ κορμὶ | τὸ μελαφὸ καὶ νῶ | τῶν σκουληκιῶν εἰ ὀρδὲσ το πῆραν.

— Τῶρα εἶμ' ἐγὼ ἢ Ροῦθ — φωνάζει μὲ ἀπόγνωση— π' ἀναζητάει | στὸν ἀγρὸ τοῦ Βοδῆ... φλογάτα λούλουδα ... τὴν ὑπερούσια τῆσ ἀγάπησ δίνη | τὸ νόημα ποῦ ἀλάλητο κρατᾶω | κι ὅλο ἕνασ γρίφος μᾶνει, κι ὅλο ἀπλώνει ...

***

Τὸ ἴδιο νοσταλαγικὸ μοτίβο τραγουδαὶ καὶ στὸ Νέο Σπήτι καὶ στίσ Μνήμησ, στήν Ἄγωνα Ἐπανάληψη : — Τῶρα ... μόνον οἱ ὥρεσ μᾶσ μπορεῖ νὰ φέρουν | κάποια ἀλλαγὴ μπορεῖ οἱ στιγμὲσ | ... Κύρια, κάνε νὰ γίνη εὐτυχία, ἢ σπιθα ἢ φλογερὴ ... τῆσ ψυχῆσ τὸ σκίρτημα, ἄσ γίνη δόξα τῆσ ὑπαρῆσ !

Σὲ πολὺ ὠραίουσ στίχουσ (Νυχτερινό, Ἀγάπη, Φυγὴ, δεύτερο Νυχτερινό, ἄλλο Ἀγάπη), τραγουδαὶ ἢ Ἀ.Γ.-Β. τὴν ἀγάπη : — Ἀγάπησα τὴν τόλμη μου ποῦ ἀστράψε | σὺν ἀκουσα τὰ δῆματά σου νὰ ἤχουνε μῆσα στὴ νύχτα ... ἐρημικὰ διαβάτη ... ἔλα καὶ πάλι νὰ δώσῃ | περιεχόμενο στίσ νεκρὲσ ὥρεσ ... Σ' ἀγαπῶ.

***

Εἶναι πολλοὶ οἱ ὠραῖοι στίχοι στὰ εἰκοσι πέντε κομμάτια τῆσ συλλογῆσ τῆσ Ἀ.Γ.-Β., καὶ λυποῦμαι ποῦ δὲ μπορῶ νὰ μεταφέρω κι ἄλλουσ ἐδῶ. — Τὸ τραγοῦδι τῆσ, θαθεῖα συναισθηματικὸ, πολλῆσ φορὲσ παρασύρει μὲ μιά ὀρμὴ πάθουσ καὶ φλόγασ ποῦ ξαφνιάζει : — Ἦθελα νὰχ' ἀπόψε — γράφει στὸν Ἀπρίλη τῆσ— χίλια στήθια | νὰ σπαρταρᾶν γλυκὰ τὰ σπλάχνα ἐντὸσ τοῦσ | γιὰ ὄροσο σου, γιὰ πόθο, γιὰ ἀγάπη ... Ἦ ἐκφραση, πότε ἀνάερη κι ἀπαλὴ, πότε πλούσια καὶ ζωντανὴ, φανερώνει μιά ἰδιοσυγκρασία θαθεῖα λυρικὴ καὶ ἄγτονα συναισθηματικὴ.

Ἡ συλλογὴ τῆσ Ἀ.Γ.-Β., δονεῖ τὸν ἐσωτερικὸ κόσμο τοῦ ἀναγνώστη, καὶ υποβάλλει.

Δ.Σ.

*

Φιλῆσ Βατίδου : ἀφῆγγη στὴ νύχτασ 1953. Λιγώτερη φιλοσοφικὴ διάθεση καὶ περισσότερο συναισθηματικὴ ἢ ποίηση τῆσ Φιλῆσ Βατίδου, ἂν γεῦθηκε τὸ ποιῆρι τῆσ ζωῆσ — καὶ

ποῖὸσ πρόσφυγασ δὲν τὸ γεῦθηκε— ἐκφράζει τὴν πίκρα τῆσ μὲ εὐγένεια καὶ αὐτοκυριαρχία. Ἡ φύση κυριαρχεῖ σὲ πολλὰ τραγοῦδια τῆσ καὶ τὴν τραγουδεῖ ἢ ποιήτρια μὲ τόνουσ καθαυρὰ προσωπικοῦσ. Ἡ ἀγάπη τῆσ ἐμπνέει ὠραίουσ στίχουσ καὶ ἢ νοσταλαγία τῆσ Σμύρνησ σκιαῖζει τὸν οὐρανὸ τῆσ χαρᾶσ τῆσ :

Ῥοῖνα δὲ σὲ χτίσαμε γιὰ νὰ ξεχάσωμε τὴν Ἄλλη. τὴν παλιά κι' ἀξέχαστη πατρίδα, οὔτε τὸν κρῦφο πόνομασ γιὰ νὰ σκεπάσωμε τοῦ ξαναγυρισμοῦ — τὴν πρώτη μᾶσ ἐλπίδα.

[Νέα Σμύρνη]

Ἀπευθύνεται στὴ λογικὴ καὶ τὴν ἀποκαλεῖ «μητροιά» καὶ δὲν ἔχει ἄδικο. Ἀγαπάει τὴ χίμαρα καὶ μὲ ὑπερηφάνεια καυχέται πῶσ ἐγινε ἔρερια στὸ νοῦ τῆσ μούσασ. Καὶ δικαιοῦται νὰ τὸ λέη ὅταν γράφη τέτοιουσ στίχουσ :

Ἦ εἶναι τὸ στήθος μου, ποῦ φτερουγᾶ σὺν πουλί, κι' αὐτὴ ἢ ζωὴ, ποῦ χύθηκε θερμὴ μῆσ στὸ αἶμα; Ἦ χὰ' ἴδεψε τὸ μέτωπό μου καὶ ἀχτινοβολεῖ, ἦλοι πῶσ μπῆκανε μῆσ στῶν ματιῶν τὸ δάμμα;

Ποῦ θρέβηκε τέτοιο κλειδί νὰ ἀνοίξη τὸ μυαλό; θεῖκόσ σκοπόσ ποῦθε ἦρθε, γιὰ νὰ τραγουδήσω; Κι' αὐτὴ ἢ χαρὰ στὸ μοναστήρι μου τὸ σιωπηλό, πῶσ γλύστρησε, κι' ἔχω τὸ ἔαρρεσ νὰ τὴ ζῆσω;

— Ἀπ' τῆσ ἀδιαφορίασ τὸ σκοτάδι τὸ σκληρὸ πρὸσ τῆσ ἀγάπησ μᾶσ ἐγύρισε τ' ἀστέρια ... καὶ ὅλουσ νὰ ξαναζῶ γλυκὰ τοῦσ πόθουσ μου [μπορῶ νὰ ξεκουράζωμαι ἀφοβα στὰ δυὸ μου χέρια. [Μελρδία]

Ἡ Φιλὴ Βατίδου ἄσ ἀφεθῆ περισσότερο στὸ συναίσθημα, ὅπου εἶναι τὸ κλίμα τῆσ, καὶ λιγώτερο στὸ τραγοῦδι τῆσ «φρόνησ» ποῦ τὴν ἀδικεῖ ὡσ ποιήτρια.

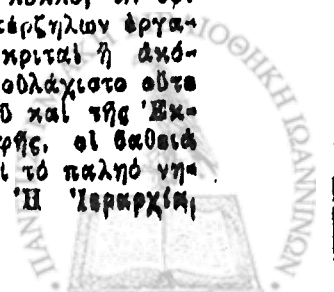
Τ.Σ.

*

Βασιλείου Μουστάκη, Μονόλογοι τοῦ Ἐωσφόρου, Ἐκδοτ. Οἶκος «Ἀστὴρ», Ἀθήνα 1958.

Ὁ Βασίλειοσ Μουστάκη, θεολόγοσ, εἶναι Ἡπειρώτησ. Μαζῆ μὲ τὸ Φώτη Κόντογλου, ἀπαρτίζουσ τὴν Ἐπιστοασία τοῦ ἀξιόλογοῦ ἕρησκευτικοῦ περιοδικοῦ «Κιβωτόσ», ποῦ ἐκδίδεται κιὰδτὸ ἀπὸ τὸν Ἐκδοτικὸ Οἶκο «Ἀστὴρ».

Οἱ Μονόλογοι τοῦ Ἐωσφόρου τοῦ Β. Μουστάκη, εἶναι ἔργοσ πολεμικῆσ κατὰ θᾶση καὶ κυρίωσ, γιὰ τὴν κᾶθαρση τῆσ ἕρησκευτικοπνευματικῆσ ἡγασίασ τοῦ τόπου, ἀπὸ μερικὸσ κακοῦσ ἐκπρόσωπουσ τῆσ, οἱ ὅποιοι ἔπου θῆποτε κι ἂν βρῖσκονται : στὸν ἐπισκοπικὸ, τὸν ἐφημέριακό, στὸν ἱερομοναχικὸ κύκλο, ἂν δὲν εἶναι ὑπουλοὶ ὑπονομευταὶ τῶν ὑπέρζηλων ἔργων τῆσ χριστιανικῆσ πίστεσ, ὑποκριταὶ ἢ ἀκόλασταὶ καὶ μαλθακοὶ, δὲν εἶναι τοῦλάχιστο εὐτε οἱ γνήσιοι ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆσ Ἐκκλησίασ τοῦ, οἱ μῆστοσ τῆσ Γραφῆσ, οἱ θαθεῖα ποτιομένοι ἀπὸ τὴν παράδωση καὶ τὸ παλῆο νῆστευτικὸ κι ἀσκητικὸ πνεῦμα. Ἡ ἱεραρχία,

ή όποια έχει ήδη αρχίσει αποτελεσματικά τό έργο της καθάρσεως, πρέπει να προχωρήσει, χωρίς διασταυρώσεις κι αμφιταλαντεύσεις: Να ενισχύσει τους ζηλωτές κι αφοσιωμένους εργατές της να τονώσει τη στήριξη της χριστιανικής διανόησης στη Γραφή, τους Πατέρες, την Παράδοση καθώς και τό πνεύμα του αληθινού μοναχισμού, από τον όποιο εγήχαν στο παρελθόν οι πιο μεγάλοι μαχητές κι οι πιο δυνατοί διδασκαλοί της χριστιανικής πίστεως. Να προστατεύσει τις νησίδες των χριστιανικών ήθων και έθιμων που υπάρχουν ακόμα κατάσπαρτες πάνω στο πέλαγος της ήθικης εκλύσεως να εξυψώσει τον έφημεριο. Να εξαπολύσει τους εκλεκτούς της και τους ρωμαλέους αθλητές της, στην κονίστρα των έθνικων και θρησκευτικών ιδανικών της ελληνικής κοινωνίας, που στά εγκατά της υπάρχει πάντα, εδ-
 τυχώς, ή αγάπη προς ό,τι τό ελληνοχριστιανικό. Να επιδιώξει τήν έσωτερική της πρόσοδο, και τή σιωπηλή και ταπεινή έργο της ανεικοδομησεως των ψυχών.

***

Όλα αυτά τά δεδομένα, βγαίνουν από τους διαλογισμούς του Αρχέκακου, του μεγάλου αυτού άντίπαλου της ελληνικής Εκκλησίας, που ό σ. ακολουθώντας παλαιά πρότυπα τον έμφανίζει να μονολογεί άνήσυχος για τις αναμφοδότητες τον τελευταίο καιρό πρόσδο της Εκκλησίας μας, και χαιρέκακος για τις έλλειψεις και τις πληγές της.

Ό σ. προβαίνει, με βαθύ πόνο και στοργή, εμβριθεία και τόλμη, ειλικρίνεια και διαπιστώσεις, στη βαρβαρία και σωτική διακήρυξη του, την όποια προορίζει για όλους τους φωτισμένους χριστιανούς. Και πρέπει από του τό βιβλίο, να διαβαστεί απ' όλους.
 Δ.Σ.

*

Κρίτωνος Αθανασούλη: «Εσωτερική Περιπέτεια» Ποιήματα, Αθήναι 1953.

Με την «Αγωνία» του, την προηγούμενη ποιητική συλλογή του, ό κ. Κρ. Αθανασούλης συνέλαβε τό κυριώτερο στοιχείο του δράματος του καιρού μας και με στίχους άδρους, παλλόμενους από άγνό λυρισμό, και με έκφραστικά μέσα προσηρμοσμένα στο περιεχόμενο των συναισθημάτων απ' τά όποια δονείται και πάσχει, τό έκανε βίωμα και έκφραση των ανθρώπινων πόθων της εποχής μας.

Στην «Εσωτερική Περιπέτεια», τό τελευταίο βιβλίο του, από την αγωνία πάλι κατέχεται ολοκληρωσ και σπαράσσεται. Αυτή πλαισιώνει την έκταση του συναισθηματικού του κόσμου, αυτή κατευθύνει τους προσανατολισμούς και τις αναζητήσεις του. Όμως, πιο συγκεκριμένα τώρα, οι αγωνιώδεις άνιχνεύσεις του σταματούν σε κάποιο έπιδοφόρο μήνυμα. Στην Αγάπη. Στην Αγάπη που υπάρχει αλλά που έφυγε «όταν πεθαίνοντας ή αύγή, γιόμιζεν υποσχέσεις τη μέρα που θάρχονταν φορτωμένη με τόνειρο της γαλήνης».

Την χαμένη αγάπη, που έχει έμποτίσει τό είναι του και έχει προεκταθεί στα έμφυχα και τά άψυχα του γύρω του κόσμου την περιμένει να ξανάρθη ό ποιητής:

«Καραδοκούμε ναρθείς
 να σε δεχτούμε ανάθοντας
 εγγαλικά της καρδιάς.

Ό,τι θρόιζε γύρω μας
 είσαν σό.

Ό,τι σίλεσε γύρω μας
 έπαίρνε μέσα μας τη μορφή σου.

Στόν ίσχυιο των πιο άσχημων
 διαγράφονταν άκέραιη ή όπτασία σου.

Μά ή έλευσή της χροιάζεται άναμονή:

«Όλα γεννιούνται με τό χρόνο
 μέσα στο χρόνο

σε φώς και σε σκοτάδι:

κι ή αγάπη θέλει να περιμένεις».

Να περιμένεις. «Όμως πόσο;» Αρχίζει πάλι τό δράμα της αγωνίας. Η αγάπη δεν έφυγε, βρίσκεται έντός του, είναι ζυμωμένη με την ούσια της ύπαρξής του. Μά για να γίνη αίσθητή ή παρουσία της χροιάζεται να συγκλονισθή για πολύ ακόμα από κρυφή απόγνωση, να ζήσει την τραγική μοίρα του Ταντάλου και να γευθή τό πικρό ποτήρι της αμφιβολίας.

Μέσα μου σ' ανακάλυφα έκεί να μείνεις
 μέσα μου είναι ό παράδεισός σου,
 μέσα μου ή αναδείχναςαι
 κάθε μέρα».

Αλλά και πάλι φοβάται. Η άνεξήτηση, ό πόνος που έννοιωσε, τό αίμα που έχυσε τον δίδαξαν πολλά.

«Έχω τώρα στο νού μου

να συνάξω δυνάμεις

να σου παραστέκονται.

Πρέπει να σε φυλίσω,

από τους έξω κι από τής μέσα

έχθρούς».

Οι άλλοι δε περιμένουν.

«Ήρθε ό αρχάγγελος κι είπα

είναι ό κόσμος άπέραντος

δέν προτίνει: ή αγάπη

νάρθει: σ' όλους».

Η άναμονή θάναυ για αυτούς ό προορισμός της ζωής του. Ό προορισμός της ζωής όλων μας. Η «έσωτερική περιπέτεια» του καθενός. Είναι μία κρυφή αισιοδοξίας μέσα στο άγχος της αγωνίας που μας πνίγει. Είναι ή δικαίωση του πόνου μας.

Με την «Εσωτερική Περιπέτεια», ό κ. Κρ. Αθανασούλης επέβαλε τη θέση του ανάμεσα στους ποιητές της μεταπολεμικής γενιάς, Ό λυρισμός, ή εικόνα, τό ύφος, ή έκφραση συνθέτουν ένα σύνολο άρμονικό, αυτό άκριβώς που ταιριάζει στη φιλοσοφία του στοχασμού του. Αποτελούν την ένδειξη της προσωπικότητας του ποιητή που κατορθώνει να μεταγγίσει στον άναγνωστή τό περιεχόμενο του πόνου του — που είναι πανανθρώπινος πόνος — και να προεκτείνη σ' αυτόν τό ιδανικό του — που είναι και ιδανικό κάθε ψυχής διψώσης για τά νάματα της άγίας

πης— με ἀπλότητα και τόνο βιβλικό, χωρίς νεφελώματα και εκκεντρισμούς και συσκοτίσεις. Πράγματα που τόσο σπάνια, δυστυχώς, συμβαίνουν στην εποχή μας.

Ιωάννης Ν. Νικολαΐδης

ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ο ἀπολογισμός του τριμήνου Ιουλίου, Αυγούστου και Σεπτεμβρίου εις ἀθλητικά γεγονότα είναι πλούσιος.

Εις όλας τās πόλεις τής Ηπειρου διεξήχθησαν συναντήσεις και Αθλητικοί Αγώνες όπως εις Κόνιτσαν, Άρταν, Πρέβεζαν, Ήγουμενίτσαν, Φιλιάταις, Θεσπρωτικόν, Βασιλικόν, Ιωάννινα.

Κατά την περίοδον αυτήν διεξήχθησαν συνολικώς 33 ποδοσφαιρικά συναντήσεις. Κατ' αὐτάς ή όμάς του ΠΑΣ Αβέρωφ έδωσε 8 αγώνας, ή όμάς του ΠΑΣ Άτρομήτου 7, ό Όλυμπιακός Ιωαννίνων 6, ό Παναμβρακικός Άρτης 8, ό Άετός Άρτης 8, ό Όλυμπιακός Άρτης 3, ή ΑΕ Πρεβέζης 2. Αί όμάδες: Κεραυνός Θεσπρωτικού Πρεβέζης, Θεσπρωτός Ήγουμενίτσης, Άρης Φιλιατών, ή όμάς Βασιλικού και Πίνδος Κονίτσης ανά έναν αγώνα.

Τα Ήπειρωτικά Σωματεία προσέκλεσαν τās κατωτέρω ξένας όμάδας: 1) Ήρακλήν και Θύελλαν Πατρών. 2) Ποδοσφαιρικήν όμάδα κάτω Αχαΐας Πατρών. 3) ΠΟΚ Τρικάλων. 4) Ήρακλήν Λαρίσσης. 5) Άρην Ναυπάκτου. 6) Παναγιάλειον Αϊγίου. 7) Όλυμπιακόν Λαμίας. 8) Άστέρα Κερκύρας. 9) Νίκην Βόλου. 10) Άρην Λαρίσσης. 11) Πανατωλικόν Αγρινίου. 12) Όλυμπιακόν Αμφιλοχίας. 13) Τηλεκράτην Λευκάδος και 14) τήν όμάδα 9ου Συντάγματος Τεθώνων και Ήπικου.

Κατά τούς αγώνας αὐτούς τās Ήπειρωτικά Σωματεία κατήγαγον 9 νίκας, επέτυχαν 4 ισοπαλίας και υπέστησαν 2 ήττας.

Αθλητισμός Στίβου

Διεξήχθησαν αθλητικοί αγώνες εις Άλμυρόν Βόλου. Έτελέσθησαν τās ΑΚΤΙΑ Πρεβέζης και οί περιφερειακοί αγώνες Βασιλικού Ιωαννίνων και Θεσπρωτικού Πρεβέζης με μεγάλην επιτυχίαν. Εις τόν Άλμυρόν οί Ήπειρώται αθληταί επρώτευσαν εις 8 αγωνίσματα, εις δέ τās Ακτια κατερρίφθησαν 5 Πανηπειρωτικά ρεκόρ.

Δυστυχώς κατά τó διαρρεΰσαν χρονικόν διάστημα δέν επραγματοποιήθησαν τās έτήσια «Δωδώνια».

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

1. Εις τήν Παιδαγωγικήν Ακαδημίαν Ιωαννίνων ήνοιξε τās πύλας τής ή κινητή εκθεσις του ΝΑΤΟ.

—Συνεχίζονται οί εφοροαί οργανισμών και Ιθιωτών υπέρ τών σεισμοπλήκτων τών Ιονίων νήσων.

2. Εις τās Παιδοπόλεις τής Ηπειρου μετεφέρθησαν 200 σεισμοπαθή παιδιά.

—Εις Άραχθον παρά τήν θέσιν Ριζό επνίγη ό εκ Φατηρίου Φιλιατών εργάτης τής ΕΤΚΑ Χρ. Αιυφαντής.

3. Εις τόν χειμαρρον Τόμαρος Δελβινακοπούλου επνίγη ό Θεοχ. Γεωργίου έτών 15.

4. Διά Β.Δ. ένεκρίθη ή ούοτασις Ιδίας Κοινότητος του συναικισμού Λαγκάδας Κανταϊκού.

—Εις τήν Γαλακτοκομικήν Σχολήν Ιωαννίνων θά εισαχθούν 32 μαθηταί.

5. Έπερατώθησαν οί εις Δωδώνην ανασκαφοί αΐτινες έγένοντο υπό του καθηγητου κ. Δ. Εύαγγελίδη. Τά εκ τούτων εύρήματα είναι σημαντικά.

7. Παρουσία τών έπισήμων έτελέσθησαν τās έγκαίνια τής λειτουργίας του Σανατορίου Ηπειρου.

8. Ητόκτόνησεν εις Πρέβεζαν ό Δημήτριος Γεωργιάδης εκ Ζαγορίου διά λόγους οικονομικούς.

9. Ανεχώρησεν εις Αθήνας ό Γεν. Διοικητής Ηπειρου κ. Τσιτσάρας ίνα προεδρεύση τής Έπιτροπής ήτις θά βροβεύση τó έργον του Μνημείου του Ζαλόγγου.

10. Απεφασίσθη υπό του Έθνικού Ίδρύματος ή διάθεσις 300 εκ. δρχ. πρós διάνοξιν τών οδών εις τήν περιοχήν Λάκκας—Σουλιού.

11. Υπό τής ΤΥΔΚ Ιωαννίνων αποπερατώθησαν τās κάτωθι έργα: 1) όρδευτικόν έργον Ποντικατών, 2) ύδατοδεξαμενή ύδρευσιως Κοινότητος Κόπρας, 3) όρδευτικόν έργον ανατολικής Κράψης, 4) ύδραγωγείον Κήπων Ζαγορίου, 5) ύδατογέφυρα και πεζογέφυρα Κοινότητος Βουλιάσσης, 6) δεξαμενή ύδρευσεως Πολυλόφου, 7) έπισκευή γεφύρας Σταυροσκιαδίου—Κακολάκκου.

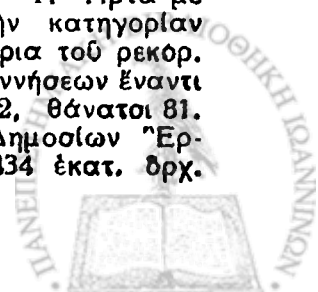
12. Τό Αδελφάτον του Δημοτικού Νοσοκομείου Ιωαννίνων, εκτελοϋν θέλησιν τής διαθετιδος Έλένης Ζωγράφου απεφάσισε τήν ανέγερσιν παρεκκλησιου του Αγίου Κοσμά.

14. Εις χωρίον Κοπάνη ό Σταύρος Δρόσος έφόνευσε διά πολεμικου όπλου τόν πατέρα του Εϋθύμιον.

15. Αφίκετο εις Ιωάννινα ό Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος κ.κ. Σπυρίδων.

16. Βάσει τών έπισήμων στοιχείων τής Γενικής Στατιστικής Υπηρεσίας τής Ελλάδος του έτους 1952 τās Ιωάννινα με πληθυσμόν 32315 κατοίκων έχουν υπερδιπλάσιον αριθμόν γεννήσεων έναντι τών θανάτων ήτοι γεννήσεις 564, θάνατοι 281. Η Πρέβεζα με πληθυσμόν 12296 κατοίκων έχει τριπλάσιαν αναλογίαν γεννήσεων έναντι τών θανάτων ήτοι γεννήσεις 252 θάνατοι 75. Η Άρτα με πληθυσμόν 14117 ανήκει εις τήν κατηγορίαν τών πόλεων που έγγίζουσι τās όρια του ρεκόρ. Έχει 4πλάσιαν αναλογίαν γεννήσεων έναντι τών θανάτων ήτοι γεννήσεις 312, θάνατοι 81.

17. Υπό του ύπουργείου Δημοσίων Έργων απεστάλησαν πιστώσεις 434 εκατ. δρχ.

διὰ τὴν ἐκτέλεσιν διαφόρων ἔργων εἰς τὴν Ἠπειρον.

18. Ὁ Γενικός Γραμματεὺς τῆς ΓΔΗ κ. Μαλετοῖδης συνειργάσθη μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Στρατηγεῖου Ἠπειροῦ κ. Κετσέα διὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Στρατοῦ ἐκτελεσθησόμενα ἔργα εἰς Ἠπειρον.

19. Ἡτύοκτόνησεν εἰς Ἰωάννινα λόγῳ νευρασθενείας ὁ Εὐάγγελος Μάνος ἐξ Ἀετόπετρας.

—Εἰς Κτιστάδες Ἀρτης ἐφονεύθη κρημισθεῖσα εἰς βάραθρον ἡ Καλλιόπη Λένη.

20. Συνεπεία καθιζήσεως τοῦ ἐδάφους εἰς Τόοκεσι κατέρρευσαν οἰκίαι.

21. Συνεπεία ἐκκρήξεως παλαιᾶς νῆρκης ἐφονεύθη πλησίον τῆς δεξαμενῆς Ἰωαννίνων ὁ στρατιώτης Ἀπόστ. Διονύσιος ἐξ Ἀρτης.

22. Εἰς Ἐκκλησοχώριον ὁ Ἀναστάσιος Τριανταφύλλου ἐφόνευσεν ἐξ ἀμελείας διὰ κυνηγετικοῦ ὄπλου τὸν Ἀναστάσιον Παντοζῆν ἐκ Γρανιτσοπούλας.

—Εἰς Γρεβενήτιον ὁ Νομάρχης Ἰωαννίνων προήδρευσε ουσκέψεως καθ' ἣν συνεζητήθη τὸ ζήτημα τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ δασικοῦ πλοῦτου τῆς περιοχῆς.

23. Τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα θὰ ἐκτελέσῃ ὁ Στρατὸς εἰς τὴν Ἠπειρον εἶναι τὰ ἑξῆς: Ὁδὸς Ἰωαννίνων—Πεδιῆς—Δωδώνης, ὁδὸς παρακαμπτηρίου πόλεως Ἰωαννίνων, ὁδὸς Μονῆς Βελλᾶς—Χρυσόρραχης, ὁδὸς Τζαμολῆ Ἀγᾶ, ὁδὸς Πεκλαρίου—Ἐλευθέρου, ὁδὸς Δερβιζιάνων—Κοπάνης—Φτελᾶ, διάνοιξις ἀρδευτικῶν τάφρων Δολιανῶν, ἀναδάσωσις παραλιμνίων ἐκτάσεων εἰς Ἰωάννινα καὶ ὕψωματος Καλπᾶκι, διάνοιξις ὁδοῦ Μυρσίνης—Λούτσης (Πρεβέζης) καὶ ἐκτέλεσις ἀποστραγγιστικοῦ ἔργου Κερασῶνος, κατασκευὴ γεφύρας Κεράκου (Ἄρτα), ὁδὸς Συκοχωρίου—Πέρδικας (Θεσπρωτίας).

24. Εἰς συγκροτηθεῖσαν εἰς Πετροβούδιον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Νομάρχου Ἰωαννίνων σύσκεψιν τοῦ νέου Συνδέσμου Κοινοτήτων Τζουμέρκων ἀπεφασίσθη ἡ ἐκτέλεσις ὁδοποιητικῶν καὶ ἄλλων ἔργων εἰς τὴν περιοχὴν.

25. Εἰς τὰ Λακκόματα Ἰωαννίνων κατέρρευσε μέρος τῆς στέγης τοῦ ἐτοιμορρόπου κτιρίου εἰς ὃ ἐστεγάζοντο Δημοτικά Σχολεῖα τῆς πόλεως, ἀνευ εὐτυχῶς θυμάτων.

—Εἰς τὸν προκηρυχθέντα διαγωνισμόν διὰ τὸ Μνημεῖον Ζαλόγγου ἐβραβεύθη τὸ ἔργον τῶν κ.κ. Π. Κοραντινοῦ ἀρχιτέκτονος καὶ Γ. Ζαγκοπούλου γλύπτου, τὸ ὁποῖον καὶ θὰ ἐκτελεσθῇ.

26. Ἐκ μέρους τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος ἐπικαινται χρηματοδοτήσεις διὰ σοβαρῶν ποσῶν πολλῶν ἔργων κυρίως ὁδοποιίας εἰς τὴν Ἠπειρον.

27. Ἐτελέσθησαν εἰς Ἰωάννινα τὰ ἐγκαίνια τῆς «Βαλανείου Σχολῆς» τῆς ἀναγεργθείσης διὰ τοῦ ἐράνου τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως.

29. Ὁ ἐκ Συρράκου διαμένων εἰς Γαλλίαν κ. Μπόοντας ἀπεφάσισεν ὅπως δωρήσῃ τὴν

ἐκ 10.000 τόμων βυζαντινὴν βιβλιοθήκην τοῦ εἰς τὴν Ἀποστολικὴν διακονίαν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι θὰ ἐξυπηρετῇ τὴν γενέτειράν του.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

1. Ἦρχισαν αἱ εἰσαγωγικαὶ ἐξετάσεις εἰς τὴν Ζωσιμαίαν Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑποψηφίων ἀνῆλθεν εἰς 652.

2. Ἐπερατώθησαν οἱ ἐργασίαι διανοίξεως τῆς ὁδοῦ Παπίγκου—Ζαγορίου.

4. Εἰς Παραμυθίαν ἐγένετο ἡ θεμελιώσις τοῦ Μητροπολιτικοῦ Οἰκοτροφείου Παραμυθίας τὸ ὁποῖον ἀνεγείρεται δαπάναις τῆς Μητροπόλεως, τοῦ Δήμου καὶ τοῦ Κράτους.

5. Ἰδρύθη τοπικὸς Προσκοπικὸς Σύνδεσμος εἰς Φιλιάταις.

6. Ἐνεκρίθη ἡ χορήγησις 800 ἑκατομ. δρχ. διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων—Ἠγουμενίτσας καὶ 400 ἐκ. διὰ τὴν ὁδὸν Μαργαριτίου—Ἠγουμενίτσας.

7. Τοποθετοῦνται εἰς ἡπειρωτικὰ σχολεῖα 32 νέοι δημοδιδάσκαλοι.

8. Ἐγένοντο εἰς Ἰωάννινα ἀρχαιρεσίαι καὶ συνεκροτήθη τὸ πρῶτον Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Φιλαρμονικῆς Ἰωαννίνων ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Δημάρχου κ. Θεοδωρίδου.

9. Ἐνεκρίθησαν πιστώσεις 200 ἑκατομ. δρχ. διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν γεφυρῶν Βάρδα καὶ Καμπέραγα.

11. Ραγδαίόταται βροχαὶ ἐπροξένησαν καταστροφὰς εἰς τὴν περιοχὴν Θεσπρωτίας.

13. Ἐπανῆλθεν ἐξ Ἀθηνῶν ὄπου εἶχε μεταβῆ πρὸς ἐπίλυσιν ἡπειρωτικῶν ζητημάτων ὁ Γενικὸς Διοικητὴς Ἠπειροῦ κ. Τσιτσόρας.

—Χόλοζα μεγέθους κορφοῦ πεσοῦσα εἰς τὴν περιοχὴν Φιλιππιάδος κατέστρεψε ὀλοσχερῶς τὴν παραγωγὴν.

14. Ἀφίκετο εἰς Ἰωάννινα ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος κ. Κ. Τσαλδάρης.

—Ἦρχισεν εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἠπειρον ἡ ἐκτέλεσις ἔργων ἀνασυγκροτήσεως ὑπὸ τοῦ Στρατοῦ. Τὰ ἔργα ταῦτα θὰ διαρκέσουσιν μέχρι τέλους Ὀκταβρίου.

16. Ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας καθιρτήθη τὸ νομοσχέδιον περὶ προστασίας τῆς κτηνοτροφίας, τὸ ὁποῖον θὰ ἔχῃ εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν κτηνοτροφίαν τῆς Ἠπειροῦ.

17. Ὁ ὑπουργὸς Δημοσίων ἔργων κ. Καραμανλῆς ἐπισκέφθη τὰ Ἰωάννινα, Ἠγουμενίτσαν, Παραμυθίαν, Ἄρταν καὶ Πρεβέζαν. Εἰς ἀνακαινώσεις τοῦ ἐξήγγειλεν τὴν ἑναρξιν τῶν μεγάλων ἔργων Λαψίστης ἀπὸ τοῦ προσηχοῦς Ἰαννουαρίου, τὴν διάθεσιν μεγάλων πιστώσεων διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ ὁδικοῦ δικτύου τῆς Ἠπειροῦ, τὴν συνέχισιν τῶν ἐγχειροβελτιωτικῶν ἔργων κλπ.

18. Εἰς Κρανιά Πρεβέζης ὀλόκληρος ἡ οἰκογένεια τοῦ Β. Παπασκόρου ἐδηλητηριάσθη θανόντων τριῶν τέκνων του.

—Εἰς Ἰωάννινα ἐτελέσθησαν τὰ ἐγκαίνια

του εις την πλατειαν Πάργας αναγερθέντος Παιδικού Σταθμού.

—Εις τὸ Στρατιωτικὸν Θέατρον ἐδόθη διὰ δέξιν ὀργανωθεῖσα ὑπὸ τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» με θέμα ὁ «αἰσθηματικὸς Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης» καὶ ὁμιλητὴν τὸν Ἡπειρωτὴν λογοτέχνην καὶ δημοσιογράφον κ. Μιχ. Περάνθην.

19. Δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπουργοῦ Γεωργίας ἀπαλλοτριοῦνται διὰ τοὺς ἀκτήμονας καλλιεργητάς εἰς τὸν νομὸν Θεσπρωτίας 14.000 στρέμματα.

20. Ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς πρεσβείας διετέθη εἰς τὸν νομὸν Ἰωαννίνων ἰκανὸς ἀριθμὸς κινηματογραφικῶν μηχανημάτων διὰ τὴν προβολὴν μορφωτικῶν ταινιῶν.

21. Εἰς Φιλιππῆσις ἤρχισεν ἡ λειτουργία τοῦ Τριταξίου Γυμνασιακοῦ Παραρτήματος ὑπὸ τὸν φιλόλογον καθηγητὴν κ. Γ. Σάρρον.

23. Ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς Δήμων καὶ Κοινοτήτων τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος ἐχορηγήθη πίστωσις 500 ἑκατ. δρχ. ὡς καὶ δάνειον ἑτέρων 500 ἑκατ. δρχ. εἰς τὸν Δασικὸν Σύνδεσμον Ζαγορίου πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν δασικῶν ὁδῶν.

25. Ἀφίκοντο εἰς Ἰωάννινα 17 μέλη τῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς τῆς Σουηδίας.

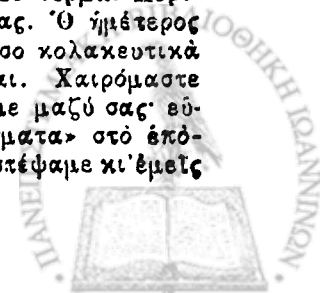
27. Παρουσία τῶν ὑπουργῶν κ.κ. Κανελόπουλου καὶ Δημαράτου, τῆς στρατιωτικῆς ἡγεσίας τῆς χώρας καὶ τῶν ἐκπροσώπων τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν ἐτελέσθησαν τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ στηθέντος εἰς Ἰωάννινα ἀνδριάντος τοῦ Στρατάρχου Παπάγου.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Δα Α. Τιντ., Ἀθήνα. Τὸ ὥραϊο λογοτέχνημά σας γιὰ τὸ «Διότι» τῆς Χρυσάνθης Ζιτσαλας, καὶ στὴν ἴδια θὰ τὸ στείλωμε, καὶ θὰ τὸ θέσωμε ὑπ' ὄψη τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐπιμελείας Ἰλῆς. Εἶθε μήπως ἠπειρώτισσα; — Κ. Κωνστ., Γουβιά. Ἡ συνεργασία σας δημοσιεύεται, εὐχαριστοῦμε καὶ γι' αὐτὸ καὶ γιὰ τὰ ἐξαιρετα αἰσθηματὰ σας. — Μ. Κατο., δημοδιδάσκαλον. Κάτω Ραβένια. Γιὰ τὰ καλὰ σας αἰσθήματα, εὐχαριστοῦμε. — Παν. Χρ., Θεσσαλονίκη. Σὰς στείλαμε κερικὰ καὶ θὰ συνεχίσουμε. — Α. Γεωργ., Πολύδρουσο. Σὰς γράψαμε ἰδιαιτέρως. — Κ. Χ. Σκεντ., Ἀθήνα. Τὰ πῆραμε καὶ σὰς εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ ὅλα. — Β. Γ. Βετο., Ἀθήνα. Συμφωνοῦμε ὅτι καὶ οἱ ἐπικριταί, ὅταν — ὡς καὶ ἡμεῖς γράφετε — ξεκινοῦν ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἀγάπη εἶναι πραγματικοὶ φίλοι ὅχι ὁμοιωταὶ σὸ ὅτι οἱ ἑκατοντάδες τῶν ὄσων εἶπαν, ὅχι ἀνάχα «δυσὸ καλὰ λόγια», ἀλλὰ πολλὰ καὶ παλαιομένα ἀπὸ ἐνθουσιασμό. Δὲν εἶναι τέτοιοι νὰ ὄδς ποῦμε κόλακες; θὰ ἦταν τρομερὴ ἀδικία, αἱ γιὰ μᾶς τοὺς ἰδιοὺς, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς καθύς μας φίλους. Τὸ νὰ προσπαθοῦμε νὰ μὴ γινώμαστε χειρότεροι, εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα μέλημάτῃ μας καὶ με συγκίνηση δεχόμεστε κάθε

παρατήρησιν ποὺ μᾶς βοηθεῖ στὸν τομέα αὐτὸ τοῦ ἀγῶνος μας γιὰτὶ, παρακαλοῦμε νὰ τὸ ἔχετε ὑπ' ὄψη σας: πρόκειται γιὰ πραγματικὸν ἀγῶνα. Πάντως σὰς εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον σας. — Νικ. Πατο., Ἀθήνα. Τὰ «Παλαιογραφικά» σας ἄρχισαν νὰ δημοσιεύωνται οἱ ἐπιστολὰς τοῦ Ἡρ. Βασιιάδου, δὲν εἶναι ἔξω ἀπὸ τὰ θέματα ποὺ ἐνδιαφέρουν τὸ περιοδικὸ ἢ γνώμη μας εἶναι ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ Ἐπιμελείας Ἰλῆς δὲν θὰ ἔχει λόγους νὰ μὴ δεχθῆ τὴ δημοσίευσή τους. — Αντ. Βουρλ., Ἀθήνα. Πῆραμε, εὐχαριστοῦμε καὶ σὰς ἐγράψαμε περιμένουμε συνεργασία σας. — Δ. Δρούγκ., Χρυσοβίτσα. Εὐχαριστοῦμε, σὰς στείλαμε ὁ κ. Σ. τῆς Ἐπιτροπῆς μας, σὰς στέλλει τοὺς χαιρετισμοὺς του. — Σπ. Μουσ., Παραμυθιά. Λυπούμαστε ποὺ δὲ μποροῦμε νὰ σὰς ἀπαντήσουμε κατὰ τρόπο δριστηκὸ γιὰ τὴ μονογραφία σας, πρὶν ἐκδηλωθῆ γι' αὐτὴ ἢ κρίση τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐπιμελείας Ἰλῆς. Νομίζουμε ὅτι θὰ πρέπει νὰ μᾶς τὴ στέλατε τίς ἄλλες συνεργασίες κρατᾶμε γιὰ εὐθετο χρόνο. — Εὐ. Μπόγκ., Ἀθήνα. Πῆραμε τὰ σταλάντα καὶ εὐχαριστοῦμε θερμῶς. Γιὰ τὴν Ἀκολουθία τῶν Ἡπ. μαρτύρων, θὰ μπορέσουμε νὰ σὰς ἀπαντήσουμε, ὕστερα ἀπὸ τὴν κρίση τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐπιμελείας Ἰλῆς. — Ἡλ. Βασ., Ἀθήνα. Εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ τὴν συνεργασία σας ὅτι δημοσιεύθη. — Ο. Ρ., Peabody, Mass. — Τὰ ὅσα μᾶς στείλατε, τὰ κρατοῦμε ὅτι τὰ ἔχομε ὑπ' ὄψη μας γιὰ τὴν πρώτη εὐκαιρία ποὺ θὰ παρουσιασθῆ γιὰ εἰδικὸ τεῦχος. — Γιαν. Πλανογ., Θεσσαλονίκη. Τὴν συνεργασία σας τὴν κρατοῦμε εὐχαριστοῦμε. — Αν. Μαστορ., ἑνταῦθα. Ἐπίσης. — Περτ. Γρηγ., ἐπίσης. — Κων. Σφήκ., Ἀθήνα. Πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἡ ἐργασία σας. Εὐχαριστοῦμε. — Β. Σκαφ., Φάρσαλα. Σὰς γράψαμε ἰδιαιτέρως καὶ ἡ νέα ἐργασία σας ἐνδιαφέρουσα ὡς καὶ ὅλες οἱ ἄλλες σας σὰς εὐχαριστοῦμε πάντοτε. — Σ. Νικ., Πρωγωνιανή. Πῆραμε καὶ τὴ δική σας συνεργασία. θὰ σὰς ἀπαντήσουμε. — Βασ. Σιωμ., Πρέβεζα. Τὸ ποιηματάκι σας θὰ δημοσιευθῆ στὴν οἰκεῖα στήλη. Τὸ περιεχόμενό του δείχνει πὼς ἔχετε ταλέντο, ἀλλὰ χρειάζεται νὰ προσέξετε περισσότερο, τόσο τὴν ἀνάπτυξη τῆς ιδέας σας ὅσο καὶ τὸ στίχο σας. — Ὀδυσ. Μπ., δημοδιδάσκαλον. Σκεπαστὸν - Πρεβέζης. Τὸ ἀρθρο σας γιὰ τὴν Ἱστορία τοῦ Λαϊκοῦ Σχολείου, εἶναι καλογραμμμένο, ἀλλὰ ἔχει περισσότερο δημοσιογραφικὸ χαρακτήρα, πράγμα ποὺ μᾶς ἐμποδίζει νὰ τὸ δημοσιεύσουμε. Πάντως τὴν ιδέα σας τὴν ἐπικροτοῦμε καὶ θὰ βρεθοῦμε συμπαραστάτες στὴν ὁποιαδήποτε προσπάθεια πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτῆ. — Δημ. Γιάνκο, Ἀθήνα. — Γιὰ τὰ καλὰ σας λόγια καὶ τὴ θερμὴ σας συμπάραση, ποὺ μᾶς δίνει δυνάμεις νὰ συνεχίσουμε τὸ ἐπίπονο ἔργο μας, εὐχαριστοῦμε θερμὰ. Περιμένουμε σύντομα τὴν συνεργασία σας. Ὁ ἡμέτερος κ. Νικ. σὰς εὐχαριστεῖ γιὰ τὰ τόσο κολακευτικὰ λόγια σας. — Τ. Τσιάνκ., Ἀθήνα. Χαιρόμαστε ἰδιαιτέρα γιὰτὶ ξαναεπικοινωνοῦμε μαζί σας εὐχαριστοῦμε γιὰ ὅλα. Τὰ «Γυμνάσματα» σὸ ἐπόμενο. — Χαρ. Πετοκ., Ἀθήνα. Πιστέψαμε κι' ἡμεῖς

πως από ηπειρωτική σεμνότητα κρατήσατε την άνωθυμία και λοπούμαστε γιατί αυτή στάθηκε αιτία να χάση την επικαιρότητά του το «Γυναίκα της Πίνδου». — *Μιλτ. Οίκ.*, Elisabethville (Congo - Belge). Θερμότατα ευχαριστούμε για την ήθικη ένδραση που κάθε γράμμα σας μᾶς δίδει. — *Αγαμ. Κομμ.*, Watertown, Mass. Ο Ηπειρωτισμός και η εκτίμησίν σας προς την προσπάθεια τῆς «Ηπειρωτικῆς Ἑστίας» μᾶς συγκινεῖ ιδιαίτερα· εὐχόμαστε δικαίωση τῶν ὤραίων αγώνων σας και περιμένομε τῆ συνεργασία σας. — *Μαρκ. Θάν.*, Ἀθήναι. Ἐλάβαμε ἀναγγέλλεται· ευχαριστοῦμε για ὅσα λέτε.

ΒΙΒΛΙΑ & ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Ἀγγέλλονται βιβλία ἀποστελλόμενα εἰς ἓν ἀντίτυπον. — Κρίνονται βιβλία ἀποστελλόμενα εἰς δύο ἀντίτυπα. — Ἡ κρίσις δὲν εἶναι ὑποχρεωτική.

ΒΙΒΛΙΑ : Σοφοκλέους Δ. Λώλη, *Αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι τοῦ Νεοφύτου Δούκα*, Ν. Ὑόρκη, 1949, (μελέτη). — Ἀντιγόης Γαλανάκη-Βουρλέκη: *Βραδυνὲς ὥρες*, (ποιήματα), Ἀθήναι: 1951. 6) *Μνήμη αἰχμάλωτη*, (ποιήματα), Ἀθήναι 1953. — Βασιλείου Μουστάκη, *Μονόλογοι τοῦ Ἑωσφόρου*, Ἀθήναι 1953. — Μάρκου Χρ. Θάνου, *Ἡ ἀνεπάντευη Πρωτοχρονιά*, (θεατρική ἠθογραφία), Ἀθήναι 1953. — Βασίλη Α. Δίλλη, *Οἱ Βουκόλοι τοῦ Ζαγορίου*, (ποιήματα), Ἀθήναι 1933. — Κώνστ. Σκενδέρη, *Ἱστορία τῆς ἀρ-*

χίας καὶ συγχρόνου Μοσχοπόλεως, Ἀθήναι 1928, 6) *Ἐγκυκλοπαιδικὸν Ἡμερολόγιον Πελαγοῦ*, ἐτῶν 1932, 1936, 1940 καὶ 1947. — Μιχ. Περάνθη, *Τὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων*, (ποιήματα), Ἀθήναι 1949. — Κοκκοφόρησαν ἐπίσης: (ἀνακοίνωση τοῦ συνεργάτου μας κ. Δ.Σ.). Ἀρχιμ. Σωφρονίου Κυριακοῦ, *Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ Διδασχαι, Ἐπιστολαὶ καὶ Μαρτύριον*, Ἀθήναι: 1953. — Γεώργου Δωρικοῦ, *Τρεῖς ἀτυχοὶ, ἓνας Θεός, ἓνας Βασιλιάς, μιὰ Ἐταίρα*, Ἀθήνα 1951. — Μιχ. Θ. Λάσκαρι, καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, *Ἕλληνες καὶ Σέρβοι κατὰ τοὺς ἀπελευθερωτικoὺς τῶν ἀγῶνας 1804 - 1830*, Ἀθήναι 1931. — Κώστα Κύρρη, *Ζητώντας τὸν Μίτο τῆς Ἀριάδνης, Α'* (στίχοι), Ἀμμόχωστον Κύπρου 1953. — Μαρίας Κλωνάρη, *Ἡμεροὶ ἀνθρώπων*, (διηγήματα), Ἀθήνα 1953. — Στέλλας Ἐπιφανίου-Πετράκη, *Ὁ γυρισμὸς τοῦ ἀρχοντα*, Ἀθήνα. — Ἀχιλλ. Α. Σιαγκρῆ, *Amida (amitabha) Βούδας, ὁ νοσταλγούμενος Θεὸς Σωτήρ*, Ἀθήνα 1953. — Ξάνθου Λυσιώτη, *Νιφάδες* (στίχοι), Κύπρος 1952.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ : *Κυπριακὰ Γράμματα* 219-220ον, Λευκωσία. — *Κιβωτὸς* 22ον, Ἀθήναι. — *Ἀκτίνες* 142ον, Ἀθήναι. — *Ἑλληνικὰ Χρονικὰ* 78-83ον, Ἀθήναι. — *Κρῖκος* 34ον, Δοῦδῆνον.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ : *Ἡπειρωτικὸν Μέλλον*, Ἀθήναι. — *Θεσπρωτικὸν Βῆμα*, Ἡγουμενίτσα. — *Θεσπρωτικὴ Νέα*, Ἀθήναι. — *Φωνὴ Πωγωνίου*, Βῆρσιανη.

Ο Α' ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

ΤΗΣ "ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ,"

Λόγω τοῦ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποσταλειῶν λαογραφικῶν συλλογῶν εἶναι ἐλάχιστος καὶ δὲν ἐξυπηρετεῖται ὡς ἐκ τούτου ὁ σκοπὸς τοῦ διαγωνισμοῦ καὶ διὰ νὰ δοθῇ ἡ εὐκαιρία εἰς τοὺς εκπαιδευτικοὺς ἰδίως νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν συγκέντρωσιν λαογραφικοῦ ὕλικου κατὰ τὴν περίοδον τῶν θερινῶν διακοπῶν πα ρ α τ ε ῖ ν ε τ α ἰ ἡ προθεσμία ὑποβολῆς συλλογῶν μέχρι τῆς 30 Νοεμβρίου 1953. Ἡ βράβευσις τῶν συλλογῶν θὰ γίνῃ κατὰ τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Δεκεμβρίου 1953.

Ὅροι τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸν λαογραφικὸν διαγωνισμὸν τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» παραμένουν οἱ ἴδιοι ἦτοι :

α) Κάθε λαογραφικὴ συλλογὴ πρέπει νὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἡπειρον νὰ ἔχη δὲ ἕκτασιν πέντε τοῦλάχιστον τυπογραφικῶν φύλλων (80 σελ.)

β) Αἱ λαογραφικαὶ συλλογαὶ πρέπει νὰ εἶναι ἀνέκδοτοι.

γ) Αἱ ἀποστελλόμενα συλλογαὶ θὰ φέρουν ὡς ἐπικεφαλίδα ἓνα ρητὸν ἢ παροιμίαν καὶ εἰς κλειστὸν φάκελλον ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ εἶναι τὸ ἴδιον ρητὸν, θὰ εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ συλλέκτου.

α' ἔπαθλον 1.000.000 δραχ. καὶ 6' 300.000

Η ΕΡΩΤΗΡΗΣΙΣ

ΕΓΧΕΙΡΗΔΙΑ

Β' ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΝΑΤΟΝ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1953